Juan Gabriel Vásquez

TAIP SKAMBA KRINTANTYS

Romanas

Juan
Gabriel
Vásquez

Taip skamba krintantys

Iš ispanų kalbos vertė Aistė Kučinskienė

UDK 821.134.2(862)-31
Va352

Versta iš:
Juan Gabriel Vásquez,
El ruido de las cosas al caer,
Santillana Ediciones Generales, 2012

Knygos leidimą parėmė
Lietuvos kultūros taryba

Viršelio dailininkas
Zigmas Butautis

ISBN 978-5-415-02449-0

Marianai, išradusiai laiką ir erdvę

Ir degė griūvančios mano sapno sienos,
lygiai kaip griūva klykiantis miestas!

Aurelio Arturo, „Ciudad de sueño“ („Sapnų miestas“)

Tai ir tu atvykai iš dangaus! Iš kokios tu planetos?

Antoine de Saint-Exupéry, *Mažasis princas*

I

Vienas ilgas šešėlis

Pirmasis hipopotamas, pusantros tonos juodųjų perlų spalvos patinas, buvo užmuštas 2009-ųjų viduryje. Prieš dvejus metus jis ištrūko iš senojo Pablo Eskobaro zoologijos sodo, esančio Magdalenos slėnyje, ir per šį laisvės laikotarpį ardė dirbamus laukus, teršė šulinius, gąsdino žvejus ir galų gale net užpuolė galvijus viename ūkyje.* Jį pasiviję snaiperiai vieną kulką paleido į galvą, o kitą – į širdį (tai buvo 375-o kalibro kulkos, nes hipopotamo stora oda). Tada jie pozavo prie nudobto kūno, didelio ir šiurkštaus tamsaus luito, ką tik nukritusio meteorito; ten pat, pirmoje eilėje esančių kamerų ir smalsuolių akivaizdoje, nuo saulės kaitros pasislėpę po kapokmedžiu, jie paaiškino, esą gyvūnas sveria per daug, todėl negali būti išgabentas visas, taigi nieko nelaukę ėmė jį ketvirčiuoti. Aš šį vaizdą, atspaustą per pusę populiaraus žurnalo puslapio, pirmą kartą pamačiau savo bute Bogotoje, du šimtai penkiasdešimt kilometrų į pietus. Tada sužinojau, kad žvėries viduriai buvo užkasti toje pačioje vietoje, kur jis krito, o galva ir galūnės, priešingai, atiduoti vienai mano miesto biologijos laboratorijai. Taip pat sužinojau, kad hipopotamas ištrūko ne vienas: pabėgime dalyvavo ir jo patelė bei palikuonis – bent jau pagal sentimentaliąją ne tokių įnoringų laikraščių versiją tai buvo

* *Pablo Escobar* (1949–1993) – vienas žinomiausių XX a. Kolumbijos nusikaltėlių, sukūręs narkotikų imperiją ir vadovavęs Medeljino karteliui. Narkobaronas „Nápoles“ rančoje buvo įkūręs zoologijos sodą, kuris po jo mirties atiteko Puerto Triunfo savivaldybei, bet pritrūkus lėšų daug gyvūnų buvo atiduota kitiems zoologijos sodams, nors jų iki šiol čia dar yra likę.

jo patelė bei palikuonis, – kurių buvimo vieta tuo metu dar nebuvo išaiškinta ir kurių paieška spaudos kanaluose išsyk įgavo tragedijos prieskonį – kaip bedvasė sistema imasi persekioti nekaltas būtybes. Vieną tokių dienų, sekdamas šią medžioklę laikraščiuose, vėl prisiminiau vyrą, apie kurį jau senokai negalvojau, nors kažkada buvo toks laikas, kai niekas kitas manęs taip nedomino, kaip jo gyvenimo paslaptis.

Savaitėms bėgant, Rikardo Laverdės prisiminimas iš atsitiktinio bjauraus atminties pokšto virto ištikima ir neatlyžtančia nuolat lydinčia pamėkle, o jo siluetas stovėjo prie lovos man įmigus ir iš toliau stebėjo mane būdravimo valandomis. Rytinės radijo laidos ir naktinės žinių programos, visų skaitomos nuomonių skiltys ir niekieno neskaitomi tinklaraštininkai – visi klausinėjo, ar buvo būtina žudyti pasimetusius hipopotamus, ar nebūtų užtekę juos uždaryti, suleisti vaistų ir grąžinti į Afriką; savo bute, toli nuo ginčų, kuriuos vis dėlto sekiau stebėdamasis, bet sykiu ir bjaurėdamasis, ėmiau vis daugiau galvoti apie Rikardą Laverdę, apie mūsų pažinties dienas, apie neilgai trukusį mūsų santykį ir ilgalaikes jo pasekmes. Spaudoje ir ekranuose valdžios įstaigų įgaliotiniai vardijo ligas, kurias gali sukelti skeltanagiai – ir jie vartojo žodį „skeltanagiai“, anksčiau man nežinomą, – o Bogotos turtuolių rajonuose atsirado marškinėlių su užrašu *Save the Hippos*; savo bute, tūnodamas ten ilgais dulksnos vakarais, arba išėjęs į gatvę ir patraukęs link miesto centro, aš ėmiau prisiminti Rikardo Laverdės mirties dieną ir net stengiausi kuo tiksliau atkurti įvykio detales. Pats nustebau, kad neprireikė beveik jokių pastangų bandant grąžinti ištartus žodžius ir pamatytus bei nugirstus dalykus, išgyventus ir pamirštus skausmus. Taip pat nustebau, kad šitaip atsidėję ir įsijautę pasiduodame skausmingoms atminties procedūroms, nors jos galų gale neduoda nieko gero ir tik sulėtina įprastą mūsų egzistavimą, lygiai kaip tie smėlio maišeliai,

kuriuos sportininkai treniruodamiesi pasiriša ant blauzdų. Po truputį ėmiau suprasti – nors tai man pačiam buvo netikėta, – kad toji hipopotamo mirtis leido užbaigti vieną jau seniai prasidėjusį mano gyvenimo etapą, nelyginant grįžus namo uždaryti duris, kurios per neapsižiūrėjimą buvo paliktos atviros.

Taigi taip prasidėjo šis pasakojimas. Aš nežinau, ką mums suteikia prisiminimai, kokios naudos jie turi ar galimų kančių mums sukelia, net nežinau, kaip prisimindami galime pakeisti tai, kas išgyventa, bet gerai prisiminti Rikardą Laverdę man virto pirmo būtinumo užduotimi. Kažkur esu skaitęs, kad savo gyvenimo istoriją žmogus turi papasakoti būdamas keturiasdešimties, taigi mano terminas jau netoli: rašant šias eilutes, vos kelios savaitės mane skiria nuo to siaubingo jubiliejaus. *Savo gyvenimo istoriją*. Ne, aš pasakosiu ne apie savo gyvenimą, o tik apie jau senus kelių dienų įvykius, ir tai darysiu puikiai suprasdamas, kad ši istorija – kaip būna įspėjama pasakose vaikams – jau buvo nutikusi anksčiau ir kada nors vėl nutiks.

Tai, kad ją papasakoti teko būtent man, nėra tiek svarbu.

Savo mirties dienos rytą 1996-ųjų metų pradžioje Rikardas Laverdė praleido vaikščiodamas siauromis Kandelarijos gatvėmis Bogotos centre tarp senų degto molio namų su marmurinėmis lentelėmis, žyminčiomis niekam neįdomius istorinius įvykius, ir apie pirmą valandą dienos užsuko į 14-osios gatvės biliardinę, pasiruošęs sužaisti porą trumpų partijų su pastoviais klientais. Pradėjęs žaisti, jis neatrodė nervingas ar išsiblaškęs: naudojosi ta pačia lazda ir žaidė prie įprasto stalo, stovinčio toliausiai nuo durų po įjungtu, bet nutildytu televizoriumi. Sužaidė tris partijas, bet nebepamenu, kiek iš jų laimėjo ar pralaimėjo, mat tą vakarą žaidžiau ne su juo, o prie gretimo stalo. Tačiau, priešingai, puikiai pamenu akimirką, kai Laverdė sumokėjo už statymus, atsisveikino su kitais žaidėjais ir pasuko link

šoninių durų. Jis jau ėjo pro pirmuosius stalus, kurie dažniausiai būna tušti, nes šioje vietoje neoninė šviesa meta keistus šešėlius ant dramblio kaulo spalvos kamuoliukų, bet suklupo, lyg būtų į kažką atsitrenkęs. Tuomet apsisuko ir grįžo prie mūsų; ramiai palaukė, kol baigsiu pradėtą šešių ar septynių karambolių seriją, vieną kartą mano kamuoliukui atsitrenkus į tris priešininko kamuoliukus net trumpai paplojo; tada, stebėdamas mane lentelėje žymint savo taškus, priėjo ir paklausė, ar nežinau, kur jis galėtų pasinaudoti kokiu nors grotuvu, nes nori perklausyti ką tik gautą garso įrašą. Vėliau daug kartų savęs klausiau, kas būtų nutikę, jei Rikardas Laverdė būtų priėjęs ne prie manęs, o prie kurio kito biliardo žaidėjo. Tačiau šis klausimas yra beprasmis, kaip ir daugelis tų, kuriuos užduodame galvodami apie praeitį. Laverdė turėjo svarių priežasčių prieiti prie manęs. Niekas negali to pakeisti, kaip ir niekas nepakeis to, kas nutiko vėliau.

Susipažinau su juo metais anksčiau, vos kelioms savaitėms likus iki Kalėdų. Tuo metu man buvo beveik dvidešimt šešeri, prieš dvejus metus buvau gavęs advokato diplomą ir, nors labai mažai išmaniau apie tikrąjį pasaulį, teorinis teisės mokslų pasaulis neturėjo man jokių paslapčių. Studijas baigiau su pagyrimu (baigiamajame darbe rašiau, kad pamišimas *Hamlete* yra baudžiamąją atsakomybę lengvinanti aplinkybė, ir iki šiol nesuprantu, kaip man leido jį rašyti ir dar įvertino pagirtinai) ir buvau tapęs jauniausiu laipsnį įgijusiu žmogumi savo katedros istorijoje, bent jau taip vėliau sakė vyresnieji, ir tikėjau, kad dėstyti teisės įvadą ir mokslo pradmenis ką tik mokyklą baigusių išsigandusių vaikų generacijai buvo vienintelė galima mano gyvenimo perspektyva. Ten, stovėdamas medinėje katedroje priešais eiles nesubrendusių ir sutrikusių vaikinų bei susižavėjusių merginų išsprogusiomis akimis, gavau pirmąsias galios prigimties pamokas. Mane nuo šių pirmamečių studentų teskyrė vos aštuoneri

metai, bet tarp mūsų vėrėsi autoriteto ir žinių bedugnė, mat aš šiuos dalykus turėjau, o jie, ką tik pradėję gyventi, toli gražu ne. Jie mane dievino, šiek tiek bijojo, o aš ėmiau suvokti, kad prie šios baimės ir dievinimo galima priprasti, kad tai nelyginant narkotikas. Studentams pasakodavau apie olose įstrigusius speleologus, kurie, stengdamiesi išgyventi, po keleto dienų ima valgyti vieni kitus: ar jiems galioja Teisė? Pasakodavau apie senąjį Šailoką, apie mėsos svarą, kurį jis norėjęs išpjauti iš žmogaus, apie gudriąją Porciją, kuri užkirto tam kelią apsimetusi teisėju ir radusi spragą sutartyje: aš džiaugdavausi matydamas, kaip jie pasimeta tarp kvailų argumentų ir gestikuliuoja bei rėkauja, bandydami istorijų maišalynėje rasti Įstatymo ir Teisybės idėjas. Po tokių akademinių diskusijų eidavau į 14-osios gatvės biliardinę, pilną dūmų vietą su žemomis lubomis, kur vyko visai kitas gyvenimas, gyvenimas be doktrinų ir jurisprudencijų. Ten, tarp nedidelių statymų ir kavos su brendžiu, baigdavosi mano diena: kartais kolegų draugijoje, kartais su studentėmis, kurios po kelių taurelių galėdavo atsidurti ir mano lovoje. Aš gyvenau netoliese, dešimtame namo aukšte, kur oras visada buvo šaltas, kur vaizdas į plytų ir cemento miestą visada būdavo geras, kur mano lova visada būdavo atvira diskusijoms apie Čezarės Bekarijos bausmės koncepciją arba kokį sudėtingą Bodenheimerio skyrių, o gal net apie alternatyvą pačiu lengviausiu būdu pakelti pažymį.* Gyvenimas tomis dienomis, kurios dabar man atrodo tarsi priklausiusios kitam, buvo pilnas galimybių. Bet šios galimybės – tai konstatavau vėliau – taip pat priklausė kitam: jos nyko nepastebimai kaip lūžtanti banga ir paliko mane tokį, koks esu dabar.

* *Cesare Beccaria* (1738–1794) – italų švietėjas, teisininkas, ekonomistas. Svarbiausiame veikale *Apie nusikaltimus ir bausmes* (1764) kelia idėją, kad bausmes už nusikaltimus galima skirti tik įstatymo tvarka, pasisako prieš kankinimus ir mirties bausmę. Laikomas vienu šiuolaikinės kriminologijos ir penologijos pradininkų. *Edgar Bodenheimer* (1908–1991) – vokiečių kilmės JAV teisės teoretikas, knygos *Jurisprudencija: teisės filosofija ir metodas* (1962) autorius.

Tomis dienomis mano miestas buvo bepradedantis atsigauti po žiauriausių metų pastarųjų laikų istorijoje. Aš kalbu ne apie tokį žiaurumą, kuris reiškiamas pigiais dūriais, nepataikytais šūviais ar tarp žemiausios grandies prekeivių suvedinėjamomis sąskaitomis, bet apie tokį, kuris peržengia mažų žmonių pagiežos ir smulkaus keršto ribas, žiaurumą, kuriame veikiama bendrai ir kuris rašomas didžiosiomis raidėmis: Valstybė, Kartelis, Kariuomenė, Frontas. Mes, bogotiečiai, jau buvome prie jo pripratę tikriausiai ir dėl to, kad žiaurūs vaizdai laikraščiuose ir žinių laidose mus pasiekdavo stebėtinai reguliariai; tądien televizoriaus ekrane kaip karštoji naujiena jau buvo rodomi vaizdai iš paties naujausio pasikėsinimo. Pirmiausia per televizorių pamatėme žurnalistą, kuris pranešė žinią nuo „Country" klinikos durų, vėliau – apšaudyto mersedeso vaizdą: pro išdaužtą langą matėsi galinė sėdynė, stiklų šukės, išdžiūvusio kraujo potėpiai, ir galiausiai, kai žmonės prie visų stalų jau buvo tarsi sustingę, tvyrojo tyla, o kažkas užriko, kad kas nors pagarsintų televizorių, mes pamatėme nespalvotą aukos nuotrauką, po kuria buvo parašytos gimimo ir ką tik ištikusios mirties datos. Tai buvo politikas, konservatorių atstovas Alvaras Gomesas*, vieno iš kontroversiškiausių šimtmečio prezidentų sūnus, pats ne kartą kandidatavęs į šį postą. Niekas neklausė, dėl ko jį nužudė nei kas tai padarė, nes šie klausimai mano mieste jau seniai buvo beprasmiai, nebent būdavo užduodami kaip retoriniai, nelaukiant atsakymo, tik kaip būdas reaguoti į naują smūgį. Tą akimirką apie tai nesusimąsčiau, bet šie nusikaltimai (spaudoje vadinami didžiosiomis žmogžudystėmis: aš greitai perpratau šį jų didumą) buvo tapę mano gyvenimo ašimi ar bent jau atskaitos taškais, kaip neplanuoti kokio tolimo giminaičio apsilankymai. Man buvo keturiolika, kai vieną 1984-ųjų vakarą Pablas Eskobaras nužudė ar pasiuntė nužudyti savo žinomiausią persekiotoją –

* *Álvaro Gómez Hurtado* (1919–1995) – Kolumbijos rašytojas, žurnalistas, politikas.

teisingumo ministrą Rodrigą Larą Bonilją (du samdomi žudikai su motociklu 127-osios gatvės posūkyje).* Man buvo šešiolika, kai Eskobaras nužudė ar pasiuntė nužudyti Giljermą Kaną, vyriausiąjį *El Espectador* redaktorių (vos už kelių metrų nuo laikraščio redakcijos patalpų žudikas jam į krūtinę paleido aštuonis šūvius).** Man buvo devyniolika ir jau buvau suaugęs, nors dar niekad nebalsavęs, kai mirė kandidatas į šalies prezidentus Luisas Karlosas Galanas, kurio nužudymas mūsų vaizduotėje buvo ar vis dar yra kitoks, nes jį transliavo per televiziją***: audringai Galaną sveikinanti žmonių minia, tada – automato šūvių papliūpa, tada – ant medinės pakylos susmunka kūnas, nukrintantis be garso ar su nebyliu, chaotiško triukšmo ir pirmųjų šūksnių užtemdytu garsu. Ir šiek tiek po to nutikimo įvykusi bendrovės „Avianca" lėktuvo, „Boeing 727-21", nelaimė, kai Eskobaras pasirūpino, kad jis susprogtų ore – kažkur ore tarp Bogotos ir Kalio, – norėdamas nužudyti politiką, kurio tame lėktuve net nebuvo.

Taigi nusikaltimą visi biliardo žaidėjai priėmėme nuolankiai ir užjautėme tyliai, nes tai jau buvo kone tautinis įprotis, mūsų laikmečio palikimas, ir grįžome prie savo žaidžiamų partijų. Sakau „visi", bet vieno žmogaus dėmesys liko prikaustytas prie ekrano, kuriame vaizdai pasikeitė į kitą naujieną ir dabar buvo rodomas reportažas apie apleistą teritoriją: piktžolėmis iki pat vėliavų (ar tos vietos, kur turėtų būti vėliavos) apaugusi koridos aikštė, angaras su senomis rūdijančiomis mašinomis, nukritusi ir į gabalėlius sudužusi gigantiško tiranozauro figūra ir atvira sudėtinga jos metalo konstrukcija, tokia liūdna ir nuoga kaip senas moters manekenas. Tai buvo „Nápoles" ranča, legendinės Pablo Eskobaro valdos, anuomet cen-

* *Rodrigo Lara Bonilla* (1946–1984) – Kolumbijos politikas, atkakliai kovojęs su narkotikų prekyba ir Medeljino karteliu. 1983 m. rugpjūčio mėn. paskirtas teisingumo ministru. Nepraėjus nė metams sušaudytas automobilyje.

** *Guillermo Cano Isaza* (1925–1986) – žurnalistas, ilgametis Kolumbijos dienraščio *El Espectador* vyr. redaktorius, viešinęs nusikalstamą narkotikų prekeivių veiklą.

*** *Luis Carlos Galán* (1943–1989) – Kolumbijos politikas, kovojęs su narkotikų prekyba. Po kelių nesėkmingų pasikėsinimų 1989 m. rugpjūčio 18 d. jis vis dėlto žuvo nuo kulkos.

trinis jo imperijos štabas, po boso mirties 1993-iais paliktas likimo valiai. Žinia ir buvo apie šią apleistą vietą: apie konfiskuotą narkobaronų nuosavybę, valdžios įstaigų iššvaistytus milijonus dolerių, nežinant, kaip šias valdas išnaudoti, apie visa tai, ką buvo galima padaryti ir kas nebuvo su tuo turtu padaryta. Ir kaip tik tada vienas iš žaidėjų, iki tol niekaip neišsiskyręs iš kitų, sėdintis prie stalo arčiausiai televizoriaus, prakalbo lyg pats sau, bet tai padarė garsiai ir nelauktai – kaip tie, kurie pripratę gyventi vienumoje pamiršta, kad gali būti išgirsti.

– Pažiūrėsim, ką jie darys su gyvūnais, – pasakė jis. – Tie vargšai ten iš bado dvesia, ir niekam nerūpi.

Kažkas paklausė, apie kokius gyvūnus jis čia kalba. Vyras tik tarstelėjo:

– Juk jie dėl nieko nekalti.

Tokie buvo pirmi mano išgirsti Rikardo Laverdės žodžiai. Daugiau jis nepasakė nieko: nei, pavyzdžiui, apie kokius gyvūnus kalba, nei iš kur žino, kad jie dvesia iš bado. Bet niekas to ir neklausė, nes visi čia buvome tokio amžiaus, kad prisiminėm geriausius „Nápoles“ rančos laikus. Šis zoologijos sodas buvo pasakiška vieta, kuri – nors tai yra absoliutus milijonieriaus narkobarono ekscentriškumas – žadėjo lankytojams tokį reginį, kokio šiose žemėse nebūta. Aš jį išvydau per žiemos atostogas, būdamas dvylikos. Lankiausi jame, savaime suprantama, slapčiomis nuo tėvų: jiems būtų pasirodžiusi skandalinga vien mintis, kad jų vaikas galėtų įkelti koją į žinomo mafijozo valdas, jau nekalbant apie tikimybę, kad tai jam suteiktų džiaugsmo. Bet aš negalėjau nepamatyti to, apie ką visi kalbėjo. Priėmiau draugo tėvų kvietimą; vieną savaitgalį, atsikėlę paryčiais, šešias valandas riedėjome greitkeliu tarp Bogotos ir Puerto Triunfo. Rančoje, į kurią patekome pro akmeninius vartus (kur storomis mėlynomis raidėmis buvo parašytas teritorijos pavadinimas), dieną

leidome tarp Bengalijos tigrų ir Amazonės arų, miniatiūrinių arkliukų ir rankos dydžio drugelių, net kelių Indijos raganosių, kurie, kaip mums paaiškino vaikinukas kamufliažine striuke, kalbantis su su *paisa* akcentu*, čia buvo atvežti visai neseniai. Taip pat ten buvo ir hipopotamų; žinoma, tais šlovės laikais dar nė vienas iš jų nebuvo ištrūkęs. Taigi aš gerai žinojau, apie kokius gyvūnus kalba tas vyras, nors nežinojau, kad būtent šie vos keli žodžiai sugrąžins jį į mano prisiminimus beveik po keturiolikos metų. Bet akivaizdu, kad apie visa tai aš mąsčiau jau vėliau: tą dieną biliardinėje Rikardas Laverdė tebuvo vienas iš daugelio kitų mano tautiečių, su nuostaba stebėjusių vieno žinomiausių visų laikų kolumbiečių pakilimą ir kritimą, todėl aš jam neskyriau per daug dėmesio.

Iš tos dienos tepamenu, kad jis man nepasirodė grėsmingas: jo liekna figūra buvo apgaulinga, ir reikėjo pažiūrėti į jį, stovintį prie biliardo lazdos, kad suprastum, jog ūgis buvęs ne daugiau nei metras septyniasdešimt; plonyčiai žiurkės spalvos plaukai ir perdžiūvusi oda bei ilgi ir visuomet purvini nagai sudarė ligoto ar apleisto žmogaus įspūdį, kaip būna apleista nederlinga žemė. Jam neseniai buvo suėję keturiasdešimt aštuoneri, nors atrodė kur kas vyresnis. Kalbėjo sunkiai, lyg trūktų oro; jo ranka buvo tokia silpna, kad mėlynasis lazdos galiukas prie kamuoliuko visuomet drebėdavo ir beveik stebuklas, kad lazda neišsprūsdavo iš rankų. Viskas jame atrodė pavargę. Vieną vakarą, kai Laverdė jau buvo išėjęs, kažkuris iš jo žaidimo partnerių (tokio pat amžiaus vyriškis, bet geriau judantis ir geriau kvėpuojantis, be abejonės, ir dabar dar gyvas ir galbūt net skaito šiuos prisiminimus) man atskleidė viso to priežastį, nors aš nieko apie tai neklausiau.

– Tai dėl kalėjimo, – pasakė, o jam kalbant blykstelėjo auksinis dantis. – Kalėjimas išvargina žmones.

* Kolumbijos šiaurės vakaruose (daugiausia Antiokijos, Kaldaso, Kindijaus ir Risaraldos departamentuose) paplitęs dialektas. Antiokijos sostinėje Medeljine išplitęs *paisa* dialektas laikomas priešprieša Bogotos dialektui, šnekamąja kalba vadinamam *rolo*.

– Jis buvo uždarytas?

– Neseniai išėjo. Išbuvo kokius dvidešimt metų, bent taip žmonės sako.

– O už ką?

– A, šito tai jau nežinau, – atsakė vyras. – Bet kažką padarė, ar ne? Tiek metų juk neduoda už nieką.

Aišku, aš juo patikėjau, nes nebuvo dėl ko įsivaizduoti, kad yra alternatyvi tiesa, nes nebuvo priežasčių netikėti pirma nekalta ir iš anksto neparuošta versija, kurią man papasakojo apie Rikardo Laverdės gyvenimą. Pagalvojau, kad niekuomet neteko pažinti buvusio nuteistojo – bet kas pastebės, kad žodis „nuteistasis" yra geriausias to įrodymas, – todėl mano susidomėjimas Laverde dar sustiprėjo, o gal sustiprėjo tiesiog smalsumas. Tokia ilga bausmė visuomet nustebina jaunuolį, tokį, koks buvau tuomet aš. Suskaičiavau, kad Laverdei patekus į kalėjimą aš dar vos temokėjau vaikščioti, ir turbūt bet ką paveiktų mintis, kad tuo pat metu, kai jis užaugo ir išsilavino, atrado lytiškumą ir galbūt mirtį (kokio naminio gyvūnėlio, o vėliau, pavyzdžiui, senelio), turėjo mylimųjų ir patyrė skausmingas skyrybas, pažino apsisprendimo galią, pasitenkinimą arba nusivylimą priėmus sprendimus, galimybę suteikti skausmą ir pasitenkinimą ar kaltę tai padarius, kitas žmogus gyveno šį gyvenimą be atradimų ir be pamokų – tai didelio masto bausmė. Vienas nenugyventas gyvenimas, tarp pirštų išvarvėjęs gyvenimas, nuosavas ir iškęstas gyvenimas, kuris sykiu priklauso kitiems, ne tiems, kuri jį iškenčia.

Ir beveik nepastebimai mes suartėjome. Iš pradžių viskas klostėsi atsitiktinai: pavyzdžiui, paplodavau už karambolį – jam gerai sekdavosi pirmi smūgiai, – o vėliau pakviesdavau žaisti prie savo stalo ar pasiprašydavau leidimo žaisti prie jo. Mane jis priimdavo nenoromis, kaip labiau patyrusieji priima mokinius, nors aš žaidžiau geriau už jį, ir su manimi Laverdė galų gale nustojo pralaimėti. Tačiau tada

supratau, kad pralaimėjimai jam per daug nerūpi: pinigai, kuriuos padėdavo ant smaragdo žalumo medžiagos pabaigęs partijas, tie du ar trys tamsūs susiraukšlėję banknotai, buvo jo kasdienės išlaidos, iš anksto suplanuotas finansinis įsiskolinimas. Biliardinė Laverdei buvo ne šiaip laiko praleidimas, ir ne varžybos, o veikiau vienintelis būdas būti visuomenėje – viešąjį gyvenimą jam atstojo žaidimo garsai: kaip skamba susitrenkiantys kamuoliukai, kaip skaičiuojant taškus lentoje barkšteli mediniai karoliukai, kaip į seną apmušalą trinama mėlyna kreida. Išėjęs iš salės, be biliardo lazdos rankoje, Laverdė negebėjo palaikyti kasdienio pašnekesio, ką jau kalbėti apie kokį nors santykį. „Kartais manau, – pasakė jis man, kai vienintelį kartą kalbėjomės rimtai, – kad niekuomet nesu niekam žiūrėjęs į akis." Žinoma, tai buvo hiperbolė, bet nesu tikras, ar jis tyčia perdėjo. Kad ir kaip būtų, tardamas šiuos žodžius jis nežiūrėjo man į akis.

Dabar, kai praėjo tiek metų, dabar, kai viską pamenu suprasdamas tai, ko nesupratau tuomet, galvoju apie tą pokalbį ir man atrodo neįtikėtina, kad tada man jis nepasirodė svarbus. (O tuo pat metu sakau sau, kad esame labai prasti esamojo laiko teisėjai, gal dėl to, kad esamasis laikas iš tiesų neegzistuoja: viskas yra tik prisiminimas, ši mano rašoma frazė jau yra prisiminimas, tik prisiminimas yra ir šis žodis, kurį tu, skaitytojau, ką tik perskaitei). Metai jau ėjo į pabaigą, buvo egzaminų laikas ir paskaitos nebevyko; biliardinė man tapo kasdieniu įpročiu ir tai kažkokiu būdu mano dienoms teikė formą ir tikslą. „O! – kaskart ištardavo Rikardas Laverdė pamatęs mane ateinantį. – Pagavai mane per stebuklą, Jamara, jau ketinau eiti." Mūsų susitikimuose kažkas po truputį keitėsi: supratau tai vieną vakarą, kai Laverdė su manimi atsisveikino ne kaip įprasta, nuo kitos stalo pusės pakeldamas ranką prie kaktos kaip kareivis ir palikdamas mane stovėti su lazda rankoje, bet palaukė manęs, stebėdamas, kaip apmoku už abiejų gėrimus – keturias kavas su brendžiu ir

galiausiai vieną kokakolą, – ir, kai išėjome iš pastato, paėjo kartu su manimi. Išmetamųjų dujų, keptų kukurūzų ir atvirų kanalizacijos vamzdžių kvapų apsupti nuėjome iki Rosarijaus skverelio kampo; ten, kur šlaitas leidžiasi iki tamsios požeminės aikštelės angos, jis man pliaukštelėjo per petį – tai buvo trapus smūgis trapia ranka, panašesnis į paglostymą nei į atsisveikinimą, – ir pasakė:

– Na, rytoj susitiksime. Turiu padaryti vieną darbelį.

Stebėjau, kaip jis apėjo smaragdų pardavėjų būrelius ir pasuko į pėsčiųjų gatvę, vedančią link Septintojo kelio, tuomet nusuko už kampo, ir dingo man iš akių. Gatvės jau buvo pradėtos puošti kalėdinėmis švieselėmis: lempučių girliandomis ir saldžiosiomis lazdelėmis, angliškais žodžiais ir snaigių iškarpomis (nors šiame mieste niekuomet nėra snigę, o gruodis yra pats saulėčiausias mėnuo). Dieną išjungtos švieselės visai nepuošė miesto: jį tik teršė, purvino ir be reikalo traukė žvilgsnį. Laidai virš mūsų galvų, besidriekiantys nuo vienos link kitos gatvės pusės, atrodė lyg kabantys tiltai, o Bolivaro aikštėje lyg vijokliniai augalai kilo stulpais, jonėninėmis Kongreso rūmų kolonomis ir katedros sienomis. Tiesa, balandžiams atsirado daugiau vietų nutūpti, o kukurūzų pardavėjai negalėjo atsiginti turistų, negalėjo jų atsiginti ir gatvės fotografai: šie senyvi vyrai su pončais ir fetrinėmis skrybėlėmis klientus gaudė ragindami kaip karvių bandą, o fotografuodami uždengdavo aparatą juoda medžiaga – ne dėl to, kad taip reikėjo, o dėl to, kad klientai to laukdavo. Šie fotografai buvo tarsi iš kito laikmečio, kai dar ne kiekvienas galėjo turėti savo portretą, o mintis gatvėje nusipirkti nuotrauką (dažnai darytą net ir nepastebint fotografuojamajam) neatrodė visai absurdiška. Visi tam tikro amžiaus bogotiečiai turi savo nuotrauką, darytą gatvėje, dažniausiai Septintajame kelyje, senojoje karališkoje prekybos gatvėje, visų Bogotos gatvių karalienėje; mano karta užaugo žiūrėdama į šias nuotraukas šeimos albumuose, į vyrus su trijų

dalių kostiumais, moteris su pirštinėmis ir skėčiais – jie buvo tarsi atvykę iš tos epochos, kai Bogotos miestas dar buvo šaltesnis, lietingesnis ir uždaresnis, bet ne toks painus. Tarp savo popierių turiu nuotrauką, kurią senelis nusipirko kažkada šeštajame dešimtmetyje, ir kitą, kurią tėtis nusipirko po kokių penkiolikos metų. Tačiau neturiu tos, kurią Rikardas Laverdė nusipirko tą vakarą, nors pats vaizdas atmintyje išlikęs taip aiškiai, kad galėčiau perpiešti kiekvieną jo liniją, jei tik turėčiau bent kokį talentą piešti. Bet neturiu. Tai vienas iš talentų, kurio neturiu.

Tad toks ir buvo tas darbelis, kurį Laverdė turėjo padaryti. Palikęs mane, jis nuėjo į Bolivaro aikštę ir pasidarė vieną iš šių sąmoningai anachroniškų portretų, o kitą dieną į biliardinę atėjo rankoje nešinas rezultatu: sepijos tonų popieriuje su fotografo parašu matomas vyras, ne toks liūdnas ir tylus kaip visada, vyras, kurį, atrodytų, galima net pavadinti laimingu, jei pastarieji mėnesiai nebūtų akivaizdžiai byloję, kad toks vertinimas per drąsus. Laverdė padėjo nuotrauką, savo nuotrauką, ant juodo plastiko medžiagos, kuria vis dar buvo apdengtas stalas, ir žiūrėjo į ją apstulbęs: gerai susišukavęs, kostiumas nesusiraukšlėjęs, dešinė ranka plačiai pakelta, o iš delno lesa du balandžiai; toliau matosi smalsuolių porelė, abu su kuprinėmis ir sandalais, o dar toliau, didžiausioje tolybėje, prie kukurūzų vežimėlio, kuris dėl perspektyvos atrodo didesnis nei įprasta, – Teisingumo rūmai.

– Labai gerai išėjo, – tariau jam. – Čia vakar daryta?

– Taip, kaip tik vakar, – atsakė jis ir nieko nelaukdamas paaiškino: – Nes rytoj atvyksta mano žmona.

Jis man nesakė, kad *nuotrauka yra dovana*. Nepatikslino, kodėl tokia keista dovana turėtų dominti jo žmoną. Nepasakė nieko apie kalėjime praleistus metus, nors man buvo akivaizdu, kad būtent ši aplinkybė sklandė ore kaip koks maitvanagis prie dvesiančio

šuns. Bet kokiu atveju Rikardas Laverdė elgėsi taip, lyg biliardinėje niekas nieko nežinotų apie jo praeitį; tą akimirką pajutau, kad ši iliuzija mums leido susikurti trapią darną ir man norėjosi ją išlaikyti.

– Ak, taigi atvyksta? – susidomėjau. – O iš kur?

– Ji iš Valstijų, ten gyvena jos šeima. Žmona, tarkime, atvyksta aplankyti. – Tada pridūrė: – Nebloga nuotrauka? Tau patinka?

– Man atrodo labai graži, – pasakiau net truputėlį pataikaudamas. – Atrodai labai elegantiškai, Rikardai.

– Labai elegantiškai, – pakartojo jis.

– Vadinasi, tu vedęs jankę, – tęsiau.

– Tik pamanyk, taip.

– Ir ji atvyksta Kalėdų?

– Norėčiau, – pasakė Laverdė. – Norėčiau, kad taip būtų.

– O kodėl tik norėtum, dar neaišku?

– Visų pirma turėsiu ją įtikinti. Tai ilga istorija, neprašyk, kad paaiškinčiau.

Juodą medžiagą nuo stalo Laverdė nuėmė ne staigiai pakeldamas kaip kiti žaidėjai, bet po truputį lankstydamas dalimis, taip kruopščiai ir susikaupęs, tarsi lankstytų vėliavą per valstybines laidotuves. Tada pasilenkė prie stalo, vėl išsitiesė, ieškodamas geriausio kampo, bet po visos šios ceremonijos vis tiek prilietė netinkamą kamuoliuką.

– Šūdas, – pasakė. – Atsiprašau.

Priėjo prie taškų lentos, paklausė, kiek karambolių atliko, ir juos sužymėjo lazdos galiuku (netyčia užkabinęs įdrėskė baltą sieną ir joje šalia kitų tokių pačių per laiką susirinkusių rutuliukų paliko mėlyną pusrutulio formos dėmę su uodegėle).

– Atsiprašau, – vėl pasakė. Po akimirkos jis jau buvo kažkur kitur: judesiai ir į dramblio kaulo kamuoliukus ant stalo įsistebeilijęs

žvilgsnis, iš lėto bandant perprasti naują jų padėtį, priklausė kažkam, kas jau nebebuvo čia, kažkokiam vaiduokliui. Pradėjau svarstyti, gal Laverdė yra išsiskyręs su žmona, o tuomet lyg koks nušvitimas toptelėjo kita tikėtinai dar sunkesnė aplinkybė – dėl to ir įdomesnė: gal jo žmona nežino, kad Laverdė išleistas iš kalėjimo. Trumpą akimirką tarp vieno ir kito karambolio įsivaizdavau vyrą, išeinantį iš Bogotos kalėjimo, – mano vaizduotėje ši scena vyko Distritale, paskutiniame kalėjime, kuriame lankiausi kaip kriminologijos studentas, – ir kad jis savo išėjimą laiko paslaptyje, norėdamas kažką nustebinti, tarsi atvirkštiniame Veikfildo variante*, tikėdamasis savo šeimynykščio veide pamatyti nuostabos ir meilės išraišką, kokią visi kada nors norėjome pamatyti, o galbūt net kada nors gyvenime tam tikrais išbandytais triukais esame išprovokavę.

– O kuo vardu tavo žmona? – paklausiau jo.

– Elena, – atsakė.

– Elena de Laverdė, – ištariau aš, pabrėždamas vardą ir pridėdamas prielinksnį „de“, kurį beveik visi šios kartos žmonės Kolumbijoje vis dar naudojo.

– Ne, – pataisė mane Rikardas Laverdė. – Elena Frits. Mes niekada nenorėjome, kad ji turėtų mano pavardę. Šiuolaikiška moteris, supranti.

– O tai šiuolaikiška?

– Žinai, tuo metu buvo šiuolaikiška. Nekeisti pavardės. Bet kadangi ji jankė, tai žmonės jai atleisdavo. – O tada jis netikėtai ramiai pasiūlė: – Na, išgerkim po vieną?

Mūsų vakaras taip ir praėjo, gurkšnojant baltąjį romą, paliekantį burnoje medicininio spirito poskonį. Apie penktą valandą biliardas mūsų nebedomino, taigi lazdas atrėmėme į stalą, likusius tris

* Tikriausiai galvoje turimas Nathaniellio Hawthorne'o apsakymas „Wakefield“, kuriame protagonistas Veikfildas vieną dieną išeina iš namų ir palieka žmoną. Jis apsigyvena name gretimoje gatvėje, bet žmonai pasirodo tik praėjus dvidešimčiai metų nuo išėjimo.

kamuoliukus sumetėme į kartoninę stačiakampę dėžutę ir kaip žiūrovai ar palydovai, ar pavargę žaidėjai atsisėdome ant medinių kėdžių, kiekvienas su savo aukšta romo stikline rankoje, retsykiais ją supurtydami, kad greičiau ištirptų ledukai, ir vis labiau ją su purvindami savo prakaitu ir kreida suteptais pirštais. Iš ten galėjome stebėti barą, tualeto duris ir televizoriaus kraštelį, netgi galėjome komentuoti kelių aplinkinių stalų žaidimą. Prie vieno iš stalų keturi žaidėjai su šilkinėmis pirštinėmis ir vienos dalies lazdomis, anksčiau mums nematyti, už trumpą partiją statė daugiau, nei mes kartu išleisdavome per mėnesį. Būtent tada, mums sėdint šalia vienas kito, Rikardas Laverdė pasakė, kad niekuomet nėra niekam žiūrėjęs į akis. Taip pat būtent tada mane ėmė gluminti vienas dalykas: visuomet elegantiška Rikardo Laverdės dikcija ir tonas stipriai nederėjo su nevalyva išvaizda, menku biudžetu ir apskritai tuo, kad jis lankosi tokioje vietoje, kur žmonės ieško stabilumo, nes gyvenime dėl kažkokių priežasčių jo neturi.

– Kaip keista, Rikardai, – pasakiau jam. – Niekuomet tavęs neklausiau, kuo užsiimi.

– Tiesa, niekuomet, – pasakė Laverdė. – Aš tavęs irgi neklausiau. Bet neklausiau, nes manau, kad esi dėstytojas, čia visi dėstytojai. Centre per daug universitetų. Tu esi dėstytojas, taip, Jamara?

– Taip, – atsakiau. – Teisės.

– Aha, labai gerai, – pasakė Laverdė kreivai šypsodamasis. – Šioje šalyje tikrai trūksta advokatų.

Atrodė, jis nori dar kažką pasakyti. Tačiau nepasakė nieko.

– Bet tu man neatsakei, – toliau nepasidaviau. – Kuo pats užsiimi, ką veiki.

Stojo tyla. Tik dabar, iš laiko nuotolio, galiu šiek tiek suprasti, kokios mintys turėjo praskrieti jo galvoje per šias kelias akimirkas: ką jis turėjo perskaičiuoti, su kuo susitaikyti, kiek nutylėti.

– Aš pilotas, – pasakė Laverdė tokiu keistu balsu, kokio niekuomet nebuvau girdėjęs. – Tiksliau pasakius, buvau pilotas. Dabar esu pilotas pensininkas.

– Ką pilotavai?

– Pilotavau techniką, kuri gali būti pilotuojama.

– Suprantu, bet kokią techniką? Keleivinius lėktuvus? Gelbėtojų malūnsparnius? Kad aš apie šitą nieko...

– Klausyk, Jamara, – nukirto jis mane tyliu, bet tvirtu balsu, – aš bet kam savo gyvenimo nepasakoju. Padaryk man paslaugą ir nepainiok biliardo su draugyste.

Jis galėjo mane įžeisti, bet taip nenutiko: netikėta ir nepagrįsta jo ištartų žodžių agresija slėpė maldavimą. Taip šiurkščiai atsakęs, jis, tarsi žūtbūtinai dėmesio siekiantis vaikas, ėmė rodyti ženklus, kad gailisi ir nori susitaikyti, ir aš atleidau jam tą šiurkštumą kaip atleidžiama vaikui. Retsykiais prie mūsų prieidavo biliardinės šeimininkas ponas Chosė, stambus plikas vyriškis su mėsininko prijuoste: pripildęs mūsų stiklines romo ir ledukų, jis išsyk sugrįždavo prie savo aliumininio staliuko greta baro, kad galėtų toliau grumtis su kryžiažodžiu žurnale *El Espacio.* Aš mąsčiau apie Eleną Laverdę, jo žmoną. Vieną vienų metų dieną Rikardas dingo iš jos gyvenimo ir pateko į kalėjimą. Bet ką jis tokio padarė, kad to nusipelnė? Ar žmona šitiek metų jo nelankė? Ir kaip pilotas atsidūrė čia ir leidžia dienas biliardinėje Bogotos centre, švaistydamas šlamančiuosius statymams? Turbūt tada man pirmą kartą šmėstelėjo – nors dar intuityvi ir nesubrandinta – mintis, kuri vėliau kartosis, tik apipinta kitokiais žodžiais, o kartais net jų ir nereikalaujanti: *Šis žmogus ne visuomet buvo šis vyras. Šis vyras anksčiau buvo kitas žmogus.*

Kai išėjome, jau buvo tamsu. Negaliu tiksliai įvardyti, kiek išgėrėme biliardinėje, bet žinau, kad romas jau buvo trenkęs į galvą, o Kandelarijos šaligatviai atrodė dar siauresni. Buvo vos įmanoma

jais eiti: iš tūkstančių biurų išėję žmonės traukė namo arba į parduotuves pirkti kalėdinių dovanų, arba susispietę stoviniavo ant gatvės kampo laukdami autobuso. Vos spėjęs išeiti, Rikardas Laverdė susidūrė su moterimi oranžiniu kostiumėliu (arba tokios spalvos, kuri po gelsvomis šviesomis atrodė oranžinė).

– Žiūrėk, kur eini, kvaily, – burbtelėjo moteris, o man tapo akivaizdu, kad leisti jam eiti namo vienam tokios būklės būtų neatsakinga ar net pavojinga. Pasisiūlau palydėti ir jis sutiko ar bent jau neatsisakė taip, kad būčiau supratęs. Po kelių minučių praėjome pro uždarytus Bordaditos bažnyčios vartus ir kažkurią akimirką minia liko už mūsų – atrodė, lyg būtume įžengę į kitą miestą, miestą, kuriame paskelbta komendanto valanda. Kandelarijos giluma nepavaldi laiko tėkmei: tik šiame vieninteliame rajone visoje Bogotoje kai kuriose gatvėse galima įsivaizduoti, kaip atrodė gyvenimas prieš šimtmetį. Būtent per šį pasivaikščiojimą Laverdė pirmą kartą su manimi kalbėjo kaip su draugu. Iš pradžių pagalvojau, kad bando man įsiteikti po to ankstesnio bereikalingo netakto (alkoholiui būdinga išprovokuoti tokį gailestį, tokį intymų savęs kaltinimą); vėliau man pasirodė, kad tame slypėjo kažkas daugiau, kažkoks slaptas uždavinys, kurio motyvų nepajėgiau suprasti, kažin kokia žūtbūtinė pareiga. Taigi aš pasidaviau jo pasakojimui, kaip pasiduodama visiems pasaulio girtuokliams, kai šie pradeda pasakoti savo girtas istorijas.

– Ši moteris yra viskas, ką turiu, – pasakė jis.

– Elena? – perklausiau. – Tavo žmona?

– Tai viskas, viskas, ką turiu. Neprašyk, kad paaiškinčiau, Jamara, niekam nėra lengva kalbėti apie klaidas. Aš, kaip ir visi, esu pridaręs klaidų. Aišku, sušikau reikalą. Labai sušikau. Tu esi jaunas, Jamara, toks jaunas, kad klaidų srityje gal dar esi nepraradęs nekaltybės. Aš kalbu ne apie tai, kai įstatai ragus merginai, ne apie tai; kalbu ne apie tai, kai išdulkini savo geriausio draugo merginą –

tai vaikų žaidimai. Aš kalbu apie tikras klaidas, Jamara, tokius reikalus, kokių tu dar nepatyręs. Ir gerai. Naudokis proga, Jamara, naudokis, kol gali: žmogus būna laimingas iki tol, kol viską sušika tiek, kad nebeįmanoma atkurti, kas buvo anksčiau. Na, tą aš greitai patikrinsiu. Elena atvyks ir aš bandysiu atkurti tą, kas buvo anksčiau. Elena buvo mano gyvenimo meilė. Mes išsiskyrėme, nenorėjome išsiskirti, bet išsiskyrėme. Gyvenimas mus išskyrė, jis tai padarė. Aš jai viską sušikau. Sušikau ir išsiskyrėme. Bet svarbiausia yra ne viską sušikti, Jamara, klausyk manęs įdėmiai, svarbiausia yra ne sušikti, bet mokėti ištaisyti tai, ką sušikai. Nors ir praeina laiko, kad ir daug metų, niekada nevėlu ištaisyti, ką esi sugriovęs. Ir aš tai padarysiu. Elena tuoj atvyks ir aš tai padarysiu, juk jokia klaida negali būti amžina. Visa tai buvo seniai, labai seniai. Tu turbūt dar gimęs nebuvai. Sakykim, tai maždaug 1970-ieji. Kada tu gimęs?

– 70-ais, – atsakiau. – Būtent tais metais.

– Rimtai?

– Rimtai.

– O ne 71-ais?

– Ne, – pasakiau. – 70-ais.

– Taigi, būtent. Tais metais nutiko daug dalykų. Vėlesniais metais, aišku, taip pat, bet būtent šiais – labai daug. Tie metai mums pakeitė gyvenimą. Aš leidau mus išskirti, bet svarbiausia yra ne tai, Jamara, klausyk manęs įdėmiai, svarbiausia yra ne tai, o tai, kas bus dabar. Elena tuoj atvyks ir aš tai padarysiu – sutvarkysiu reikalus. Negali būti taip sunku, ką? Juk pažįstame žmonių, kurie yra ištaisę klaidas jau pusiaukelėje? Juk tokių daug, ar ne? Taigi ir aš tai padarysiu. Negali būti taip sunku.

Visa tai man pasakė Rikardas Laverdė. Jo gatvę priėjome visai vieni, tokie vieni, kad nepastebimai buvome pradėję eiti gatvės viduriu. Gatve žemyn riedėjo išbadėjusio mulo tempiamas senų

laikraščių perkrautas vežimėlis, o vadeles (pririštą virvę, kuri tarnavo kaip vadelės) laikantis vyras turėjo sušvilpti, kad neužvažiuotų ant mūsų. Pamenu gyvulio mėšlo kvapą, nors nepamenu, kad jis būtų tuštinęsis būtent tą akimirką, ir taip pat pamenu vaiko, kuris tabaluodamas kojomis sėdėjo vežimėlyje ant medinių lakštų, žvilgsnį. Vėliau, pamenu, pakėliau ranką norėdamas atsisveikinti su Laverde, bet ji taip ir liko ore, maždaug kaip ta ranka su balandžiais Bolivaro aikštės nuotraukoje, nes Laverdė man atsuko nugarą ir, senovišku raktu rakindamas vartus, tarė:

– Tik nesakyk, kad dabar išeisi. Užeik ir išgersim po paskutinę, vaikine, juk taip skaniai šnekamės.

– Tai kad man reikia eiti, Rikardai.

– Žmogui nieko nereikia, nebent mirti, – pasakė jau šiek tiek besipinančiu liežuviu. – Dar po vieną ir viskas, prižadu. Kad jau atėjai iki šitos Dievo užmirštos vietos.

Buvome priėję seną vienaaukštį kolonijinį namą – ne prižiūrėtą kaip kultūrinis ar istorinis paveldas, o griūvantį ir liūdną; tokį, kuris šeimoms vis labiau skurstant eina iš kartos į kartą, kol paskutinis eilėje jį parduoda, kad išmokėtų skolas, arba paverčia prieglauda ar viešnamiu. Laverdė stovėjo ant slenksčio ir koja prilaikė vartų duris, ne visai stabiliai, bet laikydamasis ant kojų kaip moka tik geri girtuokliai. Gilumoje pamačiau koridorių plytinėmis grindimis, toliau – mažiausią kada nors matytą kolonijinį kiemelį. Kiemelio viduryje, kur dažniausiai būna fontanas, stovėjo drabužių kabykla, o kalkinės koridoriaus sienos buvo iškabinėtos kalendoriais su nuogomis moterimis. Esu anksčiau lankęsis panašiuose namuose, taigi galėjau nujausti, kas už to tamsaus koridoriaus: įsivaizdavau kambarius su žaliomis medinėmis durimis, kurios užrakinamos su spyna kaip kokios trobelės, ir įsivaizdavau, kad vienoje iš šių savaitėmis nuomojamų kokių šešių kvadratinių metrų trobelių ir gyveno

Rikardas Laverdė. Bet jau buvo vėlu, turėjau surašyti kitos dienos pažymius (nepakeliama universiteto biurokratijos našta, kuri niekuomet nesibaigia), todėl vaikščioti po šį rajoną dar vėlyvesniu metu man atrodė sėkmės dalykas. Laverdė buvo girtas ir pajutau – pačiam sau netikėtai, – kad manimi pasitiki; tą akimirką supratau, jog vienas dalykas buvo klausti jo, kokią techniką pilotavo, o visai kitas – eiti kartu į mažytį kambarėlį ir stebėti jį verkiantį dėl prarastų meilių. Man niekuomet neatrodė lengva leistis į intymius dalykus, juo labiau su kitais vyrais. Pagalvojau, kad viską, ką tuomet man ketino papasakoti Laverdė, jis galės papasakoti ir kitą dieną kur nors gatvėje ar kitoje viešoje vietoje be jokių apsimestinių draugysčių ar verkšlenimų ant peties, be tuščio vyriško solidarumo. Pagalvojau, kad pasaulis rytoj nesibaigs. Ir Laverdė nepamirš savo gyvenimo. Taigi pats per daug nenustebau ištaręs:

– Kad tikrai nepasiliksiu, Rikardai. Kitą kartą.

Jis akimirkai sustingo tyloje.

– Tai gerai, – pasakė. Jei ir buvo labai nusivylęs, to neparodė. Jau atsukdamas man nugarą ir uždarydamas duris, perskrodė mane žvilgsniu: – Kitą kartą.

Žinoma, jei tuo metu būčiau žinojęs tai, ką žinau dabar, jei būčiau galėjęs numatyti, kad Rikardas Laverdė turės tokios įtakos mano gyvenimui, nebūčiau svarstęs. Vėliau dažnai savęs klausiau, kas būtų nutikę, jei būčiau priėmęs kvietimą, ką man būtų papasakojęs Laverdė, jei būčiau užėjęs išgerti su juo po paskutinę – kuri niekuomet nebūna paskutinė, – ir kaip tai būtų paveikę tolesnius įvykius.

Tačiau tai beverčiai klausimai. Nėra siaubingesnės manijos ar pavojingesnio kaprizo nei spekuliuoti ar spėlioti apie tuos kelius, kurių mes nepasirinkome.

Praėjo daug laiko, kol aš vėl su juo susitikau. Kelias dienas po mūsų pokalbio užsukdavau į biliardinę, bet mano apsilankymai nesutapo su jo dienotvarke. O kai jau sumaniau aplankyti namuose, išsiaiškinau, kad jis išvykęs į kelionę. Nežinojau nei kur, nei su kuo; tačiau vieną vakarą, apmokėjęs skolas už savo partijas ir gėrimus, Laverdė pranešė apie atostogas ir kitą dieną išgaravo, kaip išgaruoja netikėtai azartišką lošėją aplankiusi sėkmė. Taigi aš taip pat nustojau lankytis biliardinėje, nes be Laverdės staiga ji pasidarė nebeįdomi. Universitetas buvo uždarytas atostogų, visa su katedra ir egzaminais susijusi rutina laikinai sustojo, o žmonės apleido pastato erdves (auditorijos be balsų, kabinetai be triukšmo). Per šią pertrauką Aura Rodriges, buvusi studentė, su kuria pusiau slaptai ir apdairiai susitikinėjau jau kelis mėnesius, man pasakė, kad laukiasi.

Aura Rodriges. Tarp virtinės jos pavardžių buvo dar ir Alchure ir Hadad, ir būtent šis libanietiškas kraujas davė jai gilias akis, vešlius antakius ir siaurą kaktą – derinį, kuris kitam, ne tokiam širdingam ar atviram žmogui, būtų suteikęs rimtumo ar net piktumo. Jos lengvabūdiški šypsniai ir atidžios – net iki įžūlumo – akys nuginkluodavo ar neutralizuodavo veido bruožus, kurie – nors ir būtų labai gražūs (o tai tiesa, jie buvo gražūs, labai gražūs) – įtampos ar pykčio akimirkomis vos lengvai suraukus antakį ar kvėpuojant pro burną keistai atvertomis lūpomis galėjo virsti kietais ir net griežtais. Iš dalies Aura man patiko dėl to, kad jos biografija turėjo mažai bendro su manąja, pradedant tuo, kad ją dar vaikystėje atplėšė nuo gimtosios žemės: abu Auros tėvai buvo kilę iš Karibų ir į Bogotą atvyko su dukra ant rankų, bet jie taip ir nesusižavėjo šiuo niekšų ir gudragalvių miestu, todėl bėgant metams naudojosi galimybėmis ir keliavo dirbti į Santo Domingą, vėliau – Meksiko miestą, o dar vėliau – trumpo darbelio į Santjagą Čilėje, tad iš Bogotos Aura išvyko dar būdama labai maža, o jos paauglystė panėšėjo į keliaujantį

cirką ir, tuo pat metu, į niekuomet nepabaigtą simfoniją. Į Bogotą Auros šeima grįžo 1994-ųjų pradžioje, praėjus kelioms savaitėms po Pablo Eskobaro nužudymo; sunkmetis jau buvo pasibaigęs ir Aura niekada gyvenime nesupras, ką matėme ir girdėjome tie, kas buvome čia. Vėliau, kai su šaknimis iš savosios žemės išplėšta mergina atėjo į universiteto stojamuosius egzaminus, fakulteto dekanas jai uždavė tą patį klausimą, kurio klausdavo visų stojančiųjų: o kodėl būtent teisė? Atsakydama Aura pateikė ir šiokių, ir tokių argumentų, bet baigdama pasakė vieną priežastį, kuri buvo labiau susijusi su nesena praeitimi nei ateitimi: „Nes norėčiau pasilikti ramiai vienoje vietoje." Aura pasakė mananti, kad advokatai gali dirbti tik ten, kur mokėsi, ir šis stabilumas jai buvo būtinas. Tą akimirką ji nepaminėjo, kad jos tėvai jau planavo kitą kelionę, prie kurios ji buvo nusprendusi neprisidėti.

Taip ji liko viena Bogotoje, gyveno bute kartu su dviem merginomis iš Barankiljos ir vos keliais pigiais baldais, ir viskas čia – pradedant pačiomis gyventojomis – atrodė nepastovu. Ji pradėjo studijuoti teisę. Mano studente Aura buvo pirmais dėstymo metais, kai aš pats buvau naujokas; pasibaigus tam kursui nebesusitikome, nors ir vaikščiojome tais pačiais koridoriais, nors ir lankėmės tose pačiose studentų kavinėse miesto centre, nors ir kažkada pasisveikinome „Legise" ar „Temidėje" – advokatų knygynuose, kur tvyrojo viešos įstaigos nuotaika, o baltos biurokratiškos plytelės skleidė detergento kvapą. Vieną kovo vakarą mes susitikome 24-osios gatvės kino teatre; pasirodė įdomu, kad abu vieniši žiūrime nespalvotus filmus (rodė Bunjuelio ciklą, tą vakarą – „Simoną Stulpininką", aš užmigau per penkiolika minučių). Pasikeitėme telefono numeriais, kad kitą dieną nueitume kavos, ir tą kitą dieną susitikus kava liko pusiau nugerta, nes banalaus pokalbio viduryje supratome, kad mums norisi ne pasakoti savo gyvenimus, bet kur nors nueiti ir permiegoti,

o tada likusią vakaro dalį praleisti žiūrint į vienas kito kūną, kurį kiekvienas savaip vaizdavomės nuo tada, kai pirmą kartą prasilenkėme frigidiškose auditorijų erdvėse. Iš anksčiau buvau įsiminęs kimų balsą ir išsišovusį raktikaulį; mane nustebino strazdanos tarp krūtų (iki tol įsivaizdavau šviesią ir lygią kaip veido odą), nustebino ir lūpos, kurios dėl moksliškai nepaaiškinamų priežasčių visada būdavo vėsios.

Bet po šios nuostabos, tyrinėjimų, atradimų ir paklydimų susiklostė kita visai netikėta situacija, galbūt dėl to dar labiau stulbinanti. Toliau be paliovos susitikinėjome ir konstatavome, kad po slaptų susitikimų mūsų gyvenimai nedaug tesikeičia, kad mūsų santykis nedaro jokios įtakos praktinei mūsų gyvenimų pusei nei gerąja, nei blogąja prasme; šis ryšys gyvavo kartu su mumis tarsi lygiagretus greitkelis, tarsi televizijos seriale matyta istorija. Supratome, kad labai mažai vienas kitą pažįstame, bent jau aš tą supratau. Man prireikė daug laiko pažinti Aurą, tą keistą moterį, kuri naktimis miegojo su manimi ir iš kurios lūpų plūdo pasakojimai, man sukurdavę absoliučiai naują pasaulį, kur, pavyzdžiui, draugės namai atsidavė galvos skausmo kvapu arba kur galvos skausmas galėjo būti anonų ledų skonio. „Tai tarsi būti su žmogumi, apsėstu sinestezijos“, – sakydavau jai. Niekada nebuvau matęs kito žmogaus, kuris prieš atidarydamas dovaną prisidėtų ją prie nosies, nors ir taip būdavo aišku, kad tai yra batų pora ar žiedelis, vargšas nekaltas žiedelis. „Į ką panašus žiedo kvapas?“ – klausdavau Auros. „Tiesa ta, kad jis nepanašus į nieką. Bet tau to neįmanoma paaiškinti.“

Įtariu, kad taip galėjome tęsti visą gyvenimą. Bet likus penkioms dienoms iki Kalėdų Aura pasirodė pas mane su raudonu kišenėlių pilnu lagaminu mažais ratukais.

– Man jau šešta savaitė, – pasakė ji. – Šventes noriu praleisti su tavim, o tada – žiūrėsim.

Vienoje iš tų kišenėlių buvo skaitmeninis žadintuvas ir krepšelis, bet ne su pieštukais, kaip galvojau, o su kosmetika; kitoje – Auros tėvų, tuo metu puikiai įsikūrusių Buenos Airėse, nuotrauka. Ji ištraukė nuotrauką ir užverstą padėjo ant vieno iš naktinių staliukų, o atvertė tik tada, kai pasakiau, kad taip, kad praleisime šventes kartu, kad tai gera mintis. Tada – šis vaizdas mano atmintyje labai gyvas – ji atsigulė į lovą, į paklotą mano lovą, užmerkė akis ir pradėjo kalbėti.

– Žmonės manim netiki, – pasakė.

Aš maniau, kad ji kalba apie nėštumą ir paklausiau:

– Kas? Kam tu papasakojai?

– Kai kalbu apie tėvus, – patikslino Aura. – Manim netiki.

Priguliau šalia jos ir sukryžiavęs rankas už galvos klausiausi.

– Manim netiki, pavyzdžiui, kai sakau, kad nesuprantu, kam jie manęs susilaukė, jei jiems užteko ir savęs. Ir dabar užtenka. Jiems pakanka savęs, taip yra. Ar tu esi taip jautęsis? Kai būni su savo tėvais ir staiga tavęs nereikia, staiga tampi nereikalingas? Man taip būna dažnai, ar bent jau taip būdavo, kol negalėjau gyventi viena, ir tai keista: būni su savo tėvais, o jie pradeda žiūrėti vienas į kitą tokiu žvilgsniu, kurį jau esi anksčiau pastebėjusi, ir pradeda juoktis kaip išprotėję, ir tu nežinai, iš ko jie juokiasi, ir, blogiausia, net neturi teisės paklausti. Tą žvilgsnį aš jau seniai perpratusi, nes tai ne šiaip bendrystė, tai kažkas daug daugiau, Antonijau. Kai buvau maža, man teko jį matyti ne kartą, Meksikoje ir Čilėje, ne kartą. Per vakarienę su jiems nepatinkančiais svečiais, kuriuos vis dėlto kviesi, arba gatvėje susitikus su kuo nors, kas šneka nesąmones; dar penkios sekundės prieš jį aš jau pradėdavau galvoti: *dabar bus tas žvilgsnis*, ir iš tiesų, po penkių sekundžių jie pakeldavo antakius, jų akys susidurdavo ir veiduose pamatydavau tą šypsnį, kurio niekas kitas nematydavo, ir kurio jie griebdavosi šaipydamiesi iš žmonių –

niekada nemačiau nieko taip šaipantis iš kitų. Kaip galima šypsotis, kad nesimatytų šypsenos? Jie taip galėjo, Antonijau, aš tikrai neperdedu, man teko augti su šitais šypsniais. Kodėl jie mane taip stipriai nervino? Ir vis dar nervina, bet kodėl taip stipriai?

Jos žodžiuose nebuvo liūdesio, tik jautėsi susierzinimas ar net pyktis, apgavystę dėl nerūpestingumo ar aplaidumo patyrusio žmogaus pyktis; taip, taip ir buvo: pyktis žmogaus, kuris leidosi apgaunamas.

– Neseniai kai ką prisiminiau, – pasakė ji tada. – Man buvo keturiolika ar penkiolika, rengėmės vykti į Meksiką. Buvo penktadienis, reikėjo į mokyklą, bet aš nėjau, nes mano draugės nebuvo nusiteikusios eiti į geografiją ar matematiką. Ėjome per San Lorenso parką, nors pavadinimas nesvarbu. Tada vienoje mašinoje pamačiau į savo tėtį panašų vyrą, bet mašina buvo ne tėčio. Ji sustojo prie kampo priekiu į prospektą, ir tada į mašiną įsėdo į mano mamą panaši moteris, bet ji vilkėjo drabužius, kurie nebuvo mamos, be to, mano mama buvo ne raudonplaukė. Visa tai vyko kitame parko gale ir vienintelis kelias, kuriuo jie galėjo nuvažiuoti, tai lėtai pasukdami ir pravažiuodami tą vietą, kur stovime mes. Nežinau, apie ką tada galvojau, bet pradėjau rodyti jiems ženklus, kad sustotų, nes įspūdis, jog juos pažįstu, buvo labai stiprus. Taigi jie sustojo – aš ant šaligatvio, o jie gatvėje – ir iš arčiau pamačiusi supratau, kad tai jie, kad tai mano tėtis ir mama. Nusišypsojau jiems, paklausiau, kas čia vyksta, ir tada pajutau baimę: į mane jie žiūrėjo ir su manimi kalbėjo taip, lyg manęs nepažinotų, lyg niekada nebūtų manęs matę. Lyg aš būčiau kuri nors iš mano draugių. Tada supratau, kad jie taip žaidžia. Vedęs vyras, gatvėje susitinkantis su brangia kekše. Jie žaidė ir negalėjo man leisti sugadinti žaidimo. Tą vakarą viskas vyko įprastai: valgėme visa šeima, žiūrėjome televizorių ir panašiai. Jie nieko nesakė. Aš keletą dienų mąsčiau apie tai, kas nutiko, mąsčiau ir nesupratau,

jaučiau kažką, ko niekad nebuvau jautusi, jaučiau baimę, bet nežinau, ko bijojau. Ar ne absurdas? – Ji įkvėpė oro (lūpos buvo prispaustos prie dantų) ir sušnibždėjo: – O dabar aš pati turėsiu vaiką. Ir nežinau, ar esu pasirengusi, Antonijau. Nežinau, ar esu pasirengusi.

– Man atrodo, kad taip, – pasakiau jai.

Bet aš taip pat šnibždėjau, jei gerai pamenu. Ir tada dar sušnibždėjau:

– Atsinešk viską. Mes pasirengę.

Po šių žodžių Aura pradėjo tyliai, bet smarkiai verkti, ir verksmas liovėsi tik jai užmigus.

1995-ieji baigėsi kaip įprasta savanos klimato vietovėje: ryškiai mėlynas nuo Andų aukštumų matomas dangus, rytai, kai temperatūra nukrinta iki nulio laipsnių, ir sausas oras, dėl kurio kyla gaisrai bulvių ar kalafiorų laukuose; likusi paros dalis, priešingai, saulėta ir šilta, o šviesa – tokia ryški, kad paraudonuoja kaklo ir skruostų oda. Visą šį laiką su paauglišku atsidėjimu, ar veikiau net apsėdimu, aš skyriau Aurai. Gydytojo patarimu laiką leidome vaikščiodami, miegodami pietų miego (ji), skaitydami apgailėtinus mokslinius tyrimus (aš) ar žiūrėdami piratinius filmus, kurie mus pasiekdavo keliomis dienomis anksčiau nei retas premjeras skelbiančius kino teatrus (abu). Vakarais, pakviesti mano giminių ar draugų, kartu su Aura ėjome melstis novenos maldų į advento vakarones, šokome ir gėrėme nealkoholinį alų, leidome fejerverkus ir ugnies malūnėlius bei raketas, spalvingai ir triukšmingai sprogstančias pageltusiame naktiniame miesto danguje, šioje tamsoje, kuri niekada nebūna tobula. Ir nė karto, nė karto savęs nepaklausiau, ką tuo metu veikia Rikardas Laverdė, ar jis taip pat meldžiasi novenos maldas vakaronėse, ar jose taip pat yra fejerverkų, ar jis taip pat leidžia raketas ir ugnies malūnėlius, ir ar tai daro vienas, ar su kuo nors.

Vieną debesuotą ir tamsų rytą po tokių vakaronių mes su Aura lankėmės pirmoje apžiūroje echoskopu. Aura jau norėjo ją atšaukti ir būtų taip padariusi, jei tai nebūtų reiškę, kad norėdami ką nors sužinoti apie naują būtybę turėsime laukti papildomas dvidešimt dienų, o dėl to, tikėtina, dar kiltų rizika. Tai nebuvo paprastas rytas, nebuvo paprasta gruodžio 21-oji kaip kitos bet kurių kitų metų gruodžio 21-osios: nuo pirmų ryto valandų radijo stotys ir laikraščiai skelbė apie „American Airlines" lėktuvo 965-ąjį skrydį iš Majamio į tarptautinį Alfonso Boniljos Aragono oro uostą Kalyje ir apie tai, kad praėjusią naktį lėktuvas atsitrenkė į vakarinį Diluvijaus kalno šlaitą. Lėktuve buvo šimtas penkiasdešimt penki keleiviai, iš kurių daugelis keliavo net ne į Kalį, tik norėjo persėsti į paskutinį naktinį skrydį į Bogotą. Per naujienas pranešta, kad rasti tik keturi išgyvenusieji, bet visi sunkiai sužeisti, ir vėliau šis skaičius nepadidėjo. Kadangi žinią skleidė visi transliuotojai, sužinojau daugybę detalių: kad tai lėktuvas 757, kad naktis buvo šviesi ir žvaigždėta, kad, tikėtina, tai buvusi žmogaus klaida. Man buvo gaila dėl nelaimės ir žmonių, kurie laukė savo artimųjų namuose, kad su jais praleistų šventes, ir tų, kurie lėktuvo sėdynėje vieną akimirką suprato, kad kita akimirka jau neateis, kad gyvena paskutines savo gyvenimo sekundes; jaučiau jiems tiek užuojautos, kiek tik pajėgiau. Bet tai buvo efemeriška išsiblaškiusio žmogaus užuojauta, kuri išnyko, vos tik užėjome į siaurą kambarėlį – jame Aura, gulinti be marškinių, ir aš, stovintis prie ekrano, sužinojome, kad mūsų dukra (Aura buvo stebuklingai įsitikinusi, kad bus dukra) yra septynių milimetrų ūgio ir visai sveika. Juodame ekrane matėsi kažkas panašaus į apšviestą kosmosą, painų judantį žvaigždyną, kuriame, kaip mums pasakė moteris baltu chalatu, ir yra mūsų dukra: ši sala jūroje – visi septyni milimetrai – ir yra ji. Mačiau, kaip ekrano švytėjimas nušviečia Auros šypseną, ir bijau, kad šios šypsenos neužmiršiu, kol gyvas. Vėliau mačiau, kaip

ji prideda pirštą prie pilvo ir trina jį mėlynu geliu, kurį naudojo sesele. Dar vėliau mačiau, kaip ji prideda pirštą prie nosies, norėdama jį pauostyti ir priskirti tą kvapą prie kurios nors kategorijos pagal savo pasaulio taisykles, o tada pajutau nesąmoningą pasitenkinimą, tarsi gatvėje radęs monetą.

Nepamenu, kad būčiau galvojęs apie Rikardą Laverdę tuomet per echoskopiją, kai mes su Aura neįtikėtinai apstulbę klausėmės pernelyg greito širdies plakimo. Nepamenu, kad būčiau galvojęs apie Rikardą Laverdę vėliau, kai su Aura rašinėjome mergaitiškus vardus ant to paties balto ligoninės voko, kuriame mums atnešė rašytinę echoskopijos ataskaitą. Nepamenu, kad būčiau galvojęs apie Rikardą Laverdę, kai skaičiau šią ataskaitą garsiai, kai supratome, kad mūsų dukra tūno gimdos gilumoje, o šios forma yra įprasta ovalioji – šie žodžiai Aurą privertė pasikukčiojant juoktis vidury restorano. Nepamenu, kad būčiau galvojęs apie Rikardą Laverdę net tada, kai mintyse perkračiau visus man pažįstamus mergaičių tėvus, norėdamas perprasti, ar mergaitės gimimas gali žmonėms turėti kokį nuspėjamą poveikį, ir norėdamas pradėti ieškoti patarėjų ar galimos pagalbos, lyg jau tada nujausdamas, kad tai, kas manęs laukia, yra intensyviausia, mistiškiausia ir mažiausiai nuspėjama mano gyvenimo patirtis. Tiesą sakant, tiksliai nepamenu, kokios mintys man šmėžavo galvoje tą dieną ar apskritai tomis dienomis – kol pasaulis lėtai ir tingiai perėjo nuo vienų metų prie kitų, – lyg tai būtų ne mano būsimos tėvystės laukimo dienos. Aš laukiau dukros gimimo, savo dvidešimt šeštaisiais gyvenimo metais laukiau dukros gimimo, ir šiame jaunystės svaigulyje visos mintys sukosi tik apie tėvą: kad mano metų jis jau turėjo mane ir mano seserį, o juk jie su mama prieš mus jau buvo praradę pirmagimį. Tuo metu dar nežinojau, kad senas lenkų prozininkas prieš daug laiko rašė apie šešėlio liniją – tą momentą, kai jaunas žmogus tampa savo paties gyvenimo

savininku, – bet būtent tą aš jaučiau Auros pilve augant dukrai: jaučiau, kad greitai tapsiu nauju ir neatpažįstamu žmogumi, kurio veido negalėjau įžvelgti, kurio jėgų negalėjau išmatuoti, bet taip pat jaučiau, kad po šios metamorfozės kelio atgal nebebus. Tą būtų galima pasakyti kitaip ir be tiek misticizmo: jaučiau, kad tapau atsakingas už kažką labai svarbaus, bet sykiu ir trapaus, ir išimtinai jaučiau, kad mano sugebėjimams buvo mestas didelis iššūkis. Dabar nesistebiu, kad tomis dienomis mano realybės pojūtis buvo gerokai sumenkęs, o išpaikinta atmintis bereikšmiu ir nesvarbiu pavertė viską, kas neturėjo ryšio su Auros nėštumu.

Gruodžio 31-ą, mums važiuojant švęsti Naujųjų metų, Aura dar kartą peržiūrinėjo vardų sąrašą geltoname lape su horizontaliomis raudonomis linijomis ir dvigubomis žaliomis paraštėmis, jis buvo pilnas išbraukimų, pabraukimų ir komentarų ir buvome įpratę jį nešiotis su savimi ir išsitraukti mirtinai nuobodžiomis akimirkomis: banko eilėse, laukimo salėse, garsiuosiuose Bogotos kamščiuose – kai visi kiti skaito žurnalus ar įsivaizduoja svetimus gyvenimus, o gal įsivaizduoja geresnes savo pačių gyvenimo versijas. Iš ilgo kandidatų sąrašo stulpelio tebuvo likę keli vardai, o šalia jų prirašytas atitinkamas būsimos mamos komentaras ar įsitikinimas.

Martina (bet tai tenisininkės vardas)
Karlota (bet tai imperatorienės vardas)

Važiavome greitkeliu į šiaurę po 100-osios gatvės tiltu. Priekyje įvykus avarijai eismas buvo beveik visai sustojęs. Visa tai nė kiek nerūpėjo Aurai, kuri buvo labai užsiėmusi svarstymais apie mūsų dukros vardą. Kažkur pasigirdo greitosios pagalbos sirena; pažvelgiau į veidrodėlius, norėdamas rasti kelio prašantį ir į priekį besiskinantį raudonųjų švyturėlių šaltinį, bet nieko nepamačiau. Būtent tada Aura man pasakė:

– O kaip Leticija? Tai lyg mano prosenelės vardas ar kažkas panašaus.

Pakartojau vardą vieną ar du kartus, pabrėždamas balsius ir priebalsius, skambančius ir pažeidžiamai, ir tvirtai.

– Leticija, – ištariau. – Taip, man patinka.

Taigi pirmą naujų metų darbo dieną, kai atėjau į 14-osios gatvės biliardinę ir susitikau su Rikardu Laverde, jau buvau pasikeitęs žmogus ir puikiai pamenu, kad širdyje jaučiau tik vieną dalyką: simpatiją jam ir jo žmonai Elenai Frits bei stiprų troškimą, daug stipresnį, nei galėjau įsivaizduoti, kad jų susitikimas per šventes būtų pasisekęs puikiai. Jis jau buvo pradėjęs partiją, todėl aš nuėjau žaisti su kitais prie kito stalo. Laverdė į mane nežiūrėjo; jis su manimi elgėsi taip, lyg būtume matęsi praėjusį vakarą. Pagalvojau, kad kažkuriuo metu kiti klientai pradės skirstytis ir tie patys nuolatiniai baigsime vakarą drauge stebėdami kažką panašaus į šokį su kėdėmis. Aš ir Rikardas Laverdė susieisime, truputėlį pažaisime ir vėliau, jei pasiseks, pratęsime prieš Kalėdas vykusį pokalbį. Bet taip nenutiko. Mačiau, kaip baigęs žaisti jis padėjo lazdą į stovą, mačiau, kaip pasuko link išėjimo, mačiau, kaip persigalvojęs artinosi prie stalo, kur aš ką tik mušiau. Nepaisant gausiai prakaituotos kaktos, nepaisant nuovargio veide, niekas jo pasisveikinime man nesukėlė nerimo.

– Su Naujais, – pasakė man iš tolo. – Kaip praėjo šventės?

Bet jis nepalaukė, kol atsakysiu, ar veikiau kažkokiu būdu nutraukė mano atsakymą, o gal jo intonacija ar gestai nežinia kaip leido suprasti, kad tai retorinis klausimas, vienas iš tų betikslių klausimų, kuriuos bogotiečiai užduoda nesitikėdami apmąstyto ar nuoširdaus atsakymo. Laverdė išsitraukė iš kišenės juodą senovišką kasetę, ant kurios buvo vienintelis skiriamasis ženklas – oranžinės spalvos etiketė su užrašu BASF. Jis man ją parodė per daug nuo

kūno neatitraukdamas rankos, kaip daro tie, kurie siūlo nelegalias prekes – smaragdus aikštėje ar suktines prie pat Baudžiamojo teismo rūmų.

– Klausyk, Jamara, man reikia šito paklausyti, – pasakė jis man. – Gal žinai, kas galėtų paskolinti magnetofoną?

– Ar ponas Chosė neturi grotuvo?

– Ne, jis nieko neturi, – atsakė. – O man dega. – Ir kelis kartus trinktelėjo į plastikinį kasetės paviršių. – Be to, tai privatu.

– Na, už kelių kvartalų yra tokia vieta, – atsakiau. – Juk nieko neprarasi pabandęs.

Galvoje turėjau „Casa de Poesía“, Poezijos namus, senąjį poeto Chosė Asunsjono Silvos namą, kuris dabar buvo paverstas kultūros centru, skirtu literatūros skaitymams ir kūrybinėms dirbtuvėms.* Anksčiau dažnai ten lankydavausi, užsukdavau visus studijų metus. Vienas iš namo kambarių buvo unikali Bogotos vieta: visokio plauko literatūros mylėtojai čia ateidavo pasėdėti minkštos odos sofose, greta kurių stovėjo gana modernūs grotuvai, ir iki nuovargio klausydavosi jau legendinių įrašų – kaip Borchesas skaito Borchesą, Garsija Markesas skaito Garsiją Markesą, Leonas de Greifas skaito Leoną de Greifą.** Tomis dienomis visi aptarinėjo Silvą ir jo kūrybą, nes 1996-ais minėjome šimtąsias jo savižudybės metines. „Šiais metais, – perskaičiau žinomo žurnalisto skiltyje, – visame mieste jam kals skulptūras, visų politikų lūpose skambės jo vardas, visi vaikščios deklamuodami „Noktiurną“, o į Poezijos namus visi jam neš gėles. Silvai, kad ir kur jis būtų, atrodys keista: ši dorovinga jį taip pažeminusi visuomenė, kuri vos progai pasitaikius badė jį pirštu, dabar atiduoda jam pagarbą nelyg kokiam valstybės vadovui. Mūsų šalį valdančiai

* *José Asunción Silva* (1865–1896) – Kolumbijos poetas, priklausęs pirmajai modernistų kartai. Būdamas 31-ų Silva nusižudė, o jo namas 1986 m. paverstas Poezijos namais – kultūros erdve su biblioteka ir skaitykla.

** *León de Greiff* (1895–1976) – Kolumbijos poetas, dažniausiai pasirašinėjęs Leo de Gris ir Gaspar de la Nuit slapyvardžiais. 1970 m. apdovanotas Nacionaline premija.

apgavikų ir apsimetėlių klasei visada patiko pasisavinti kultūrą. Taip nutiks ir su Silva: jie bandys valdyti jo atminimą. O visi tikri jo skaitytojai metus praleis klausinėdami savęs: kokio velnio jo nepalieka ramybėje." Visai tikėtina, kad tą akimirką, kai Laverdei išrinkau šią, o ne kokią kitą vietą, mintyse (kažkur tamsioje minčių kertelėje, labai giliai, nenaudingos informacijos archyvo gelmėse) turėjau šią nuomonių skiltį.

Tuos du kvartalus mes nuėjome tylomis, įbedę žvilgsnius į apdaužytą šaligatvių cementą ar į tolyje kylančias tamsiai žalias kalvas, nusėtas eukaliptais ir telefono būdelėmis tarsi kokiais šiurpiojo nuodadančio žvynais. Kai užlipome akmenimis grįstais laiptais ir atsidūrėme prie durų, Laverdė mane užleido pirmą: jis niekuomet anksčiau nesilankė panašioje vietoje, todėl niekuo nepasitikėjo ir buvo įtarus kaip į grėsmingą aplinką patekęs gyvūnas. Kambaryje su sofomis sėdėjo mokiniai – paauglių porelė, – kurie klausėsi to paties įrašo, kartkartėmis sukinėjosi vienas į kitą ir nešvankiai šypsodamiesi kikeno, bei kostiumuotas kaklaraištį pasirišęs vyras, kuris, pasidėjęs išblukusį odinį lagaminą sau ant kojų, be jokios gėdos knarkė. Paaiškinau situaciją mus priėmusiai moteriai, be abejonės, pripratusiai prie keisčiausių egzotiškų norų, ji nužvelgė mane savo azijietiškomis akimis. Tada, atrodo, atpažino ar bent jau prisiminė, kad anksčiau esu ne kartą čia lankęsis, ir ištiesė ranką.

– Nagi, parodykite, – pasakė be jokio entuziazmo. – Ką čia norite klausyti.

Laverdė padavė jai kasetę kaip ginklus sudedantis kareivis, o jam tą darant matėsi mėlyna biliardinės kreida ištepti pirštai. Jis klusniai atsisėdo į moters parodytą krėslą – tokio jo niekad nebuvau matęs – ir užsidėjęs ausines atsilošė bei užsimerkė. Aš per tą laiką ieškojau, kuo galėčiau užsiimti jo laukdamas, ir mano rankos išsirinko Silvos eilėraščius, nors galėjau išsirinkti ir bet kokį kitą įrašą (turbūt

pasidaviau jubiliejiniam apsėdimui). Įsitaisiau savo krėsle, pasiėmiau ausines ir užsidėjau jas jausdamas, kaip patenku į realiajam pasauliui nepriklausančią erdvę, tarsi persikeliu į kitą dimensiją. Prasidėjus „Noktiurnui", įgarsintam balso, kurio negalėjau atpažinti – melodramatiškai šaižus baritonas skaito pirmąją strofą, kažkada gyvenime deklamuotą kiekvieno kolumbiečio, – pamačiau, kad Rikardas Laverdė verkia. *Tą naktį, kupiną kvepalų aromato*, – deklamavo baritonas skambant pianinui, o keli žingsniai nuo manęs tų eilių negirdintis Rikardas Laverdė šluostėsi akis – iš pradžių delnu, paskui visa rankove, – *šnabždesių ir sparnuotos muzikos*. Rikardo Laverdės pečiai ėmė trūkčioti; jis nuleido galvą ir sudėjo rankas tarsi melstųsi. *Ir tavo šešėlis, liaunas ir nusilpęs*, – skaitė Silvą melodramatiškas balsas. – *Ir mano šešėlis, apšviestas mėnulio spindulių*. Aš nežinojau, ar man žiūrėti į Laverdę, ar palikti jį vieną su savu skausmu, ar prieiti ir paklausti, kas nutiko. Pamenu, pagalvojau, jog bent jau galėčiau nusiimti ausines, kad tai būtų tarsi būdas erdvei tarp Laverdės ir manęs atverti, pakviesti jį išsipasakoti; ir pamenu, kad nusprendžiau daryti atvirkščiai: pasirinkti saugią savo įrašo tylą, kur Silvos eilėraščio melancholija mane liūdino be jokio pavojaus. Galvojau, kad Laverdės liūdesys pilnas pavojų; bijojau to, ką šis liūdesys slėpė, bet manęs neaplankė jokia nuojauta, kas jam galėjo nutikti. Neprisiminiau moters, kurios Laverdė laukė, neprisiminiau jos vardo, nesusiejau jos su Diluvijaus nelaime, todėl likau savo vietoje – krėsle su ausinėmis – ir bandžiau nesikišti į Rikardo Laverdės liūdesį ir netgi užsimerkiau, kad netrikdyčiau jo savo netaktišku žvilgsniu, kad leisčiau jam jaustis iš dalies privačiai tokioje viešoje vietoje. Mano galvoje, ir tik mano galvoje, skambėjo Silvos žodžiai: *Ir tai tebuvo vienas ilgas šešėlis*. Mano begarsiame pasaulyje, kur viskas prisipildė baritono balso ir Silvos žodžių bei juos gaubiančių tylių pianino garsų, praėjo kelios akimirkos, nors atminčiai atrodo, kad daug

daugiau. Tie, kas klausosi poezijos, žino, kad taip gali nutikti: eilutės kaip koks metronomas žymi laiką, bet kartu jis išsitęsia, išsisklaido ir mus suklaidina – tarsi sapnų laikas.

Kai atsimerkiau, Laverdės čia nebebuvo.

– Kur jis išėjo? – paklausiau dar nenusiėmęs ausinių. Savo balsą išgirdau tarsi iš toli, todėl sureagavau absurdiškai – nusiėmęs ausines dar kartą perklausiau to paties, lyg pirmą kartą darbuotoja nebūtų išgirdusi.

– Kas? – paklausė ji manęs.

– Mano draugas, – atsakiau. Pirmą kartą jį taip apibūdinau ir staiga pasijutau kvailai: ne – Laverdė man ne draugas. – Tas, kuris čia sėdėjo.

– Šito tai nežinau, jis man nieko nepasakė, – atšovė ji. Tada apsisuko, apžiūrėjo grotuvus ir nepasitikėdama, lyg kažko iš jos būčiau reikalavęs, pridūrė: – O kasetę tai jam atidaviau, girdėjot? Jei norit, galit jo paklausti.

Išėjau iš kambario ir skubiai apėjau visą pastatą. Name, kur paskutines dienas praleido Chosė Asunsjonas Silva, buvo šviesus vidinis kiemelis, apsuptas koridorių su plono stiklo langais, kurių čia gyvenant poetui dar nebuvo, o dabar jie lankytojams suteikdavo prieglobstį nuo lietaus: mano žingsniai šiuose tyliuose koridoriuose neturėjo aido. Bibliotekoje Laverdės nebuvo, jis nesėdėjo ant medinių suolų, nebuvo jo ir konferencijų salėje. Turbūt išėjo. Patraukiau link siaurų namo durų: praėjau pro sargą su rudos spalvos uniforma (jo kepurė buvo su snapeliu kaip bandito iš filmų), pro kambarį, kuriame prieš šimtą metų poetas sau į krūtinę paleido kulką, o išėjęs į 14-ąją gatvę pamačiau, kad saulė jau pasislėpusi už Septintojo kelio pastatų, pamačiau, kad ėmė droviai žiebtis geltoni žibintai, ir pamačiau Rikardą Laverdę su savo ilgu paltu ir nunarinta galva, einantį už kelių kvartalų nuo manęs; jis buvo

beveik prie biliardinės. Pagalvojau: *Ir tai tebuvo vienas ilgas šešėlis* – eilutė absurdiškai vėl skambėjo galvoje – ir tą pat akimirką pamačiau motociklą, kuris iki tos minutės ramiai stovėjo ant šaligatvio. Galbūt jį pamačiau, nes dėmesį patraukė vos matomas motociklininkų krustelėjimas: tas, kuris sėdėjo užpakalyje, pakėlė kojas iki pedalų, o ranką užsikišo už švarkelio atlapo. Jie abu, žinoma, dėvėjo šalmus; abiejų antveidžiai, žinoma, buvo tamsinti – didelė stačiakampė akis didelės galvos viduryje.

Pašaukiau Laverdę, bet ne dėl to, kad jau žinojau, jog jam kažkas atsitiks, ne dėl to, kad norėjau jį dėl kažko įspėti: tą akimirką vienintelis mano noras buvo jį pasiekti, paklausti, ar gerai jaučiasi, gal pasiūlyti savo pagalbą. Tačiau Laverdė manęs neišgirdo. Ėmiau žingsniuoti greičiau, apeidamas kitus pėsčiuosius ant siauro šaligatvio, kuris šioje vietoje yra kelių sprindžių aukščio; kad eičiau greičiau, prireikus įžengdavau į gatvę ir negalvodamas galvojau: *Ir tai tebuvo vienas ilgas šešėlis*, o gal veikiau tiesiog leidau šiai eilutei skambėti kaip toms, kurių neišeina atsikratyti. Ties Ketvirtojo kelio kampu tirštas vakaro eismas po truputį intensyvėjo, mašinos vorele važiavo link Chimeneso prospekto. Suradau vietą gatvei pereiti ir kirtau ją priešais žalią autobusiuką, kurio ką tik įžiebtos šviesos išryškino gatvės dulkes, duslintuvo dūmus ir beprasidedantį lietų. Būtent apie tai galvojau – apie lietų, nuo kurio man tuoj pat reikės slėptis, – kai priėjau Laverdę, arba veikiau priėjau prie jo taip arti, kad matėsi, kaip lietus tamsina jo palto pečius.

– Viskas bus gerai, – pasakiau jam. Tai tokia kvaila frazė, nes nežinojau, kas yra *viskas*, o juo labiau, ar tikrai bus gerai. Rikardas į mane pažiūrėjo skausmo perkreiptu veidu.

– Juo vyko Elena, – pasakė jis man.

– Kuo? – paklausiau.

– Tuo lėktuvu, – atsakė jis.

Man regis, kad trumpą painiavos akimirką Aura įgijo Elenos vardą arba aš įsivaizdavau Eleną su Auros veidu ir nėščią, ir, regis, tada pajutau visai naują jausmą – ne baimę, dar ne, bet kažką į ją panašaus. Tada pamačiau motociklą, besileidžiantį gatve lyg šuoliuojantis žirgas, mačiau, kaip jis greitėja, kol priartėjo lyg koks kelio ieškantis turistas, ir tiksliai tą akimirką, kai paėmiau Laverdę už rankos, kai mano ranka per palto rankovę tvirtai laikė kairę jo alkūnę, pamačiau į mus žiūrinčias beveides galvas ir pistoletą, artėjantį link mūsų taip natūraliai, lyg tai būtų metalinis protezas; tada pamačiau du blyksnius, išgirdau sprogimus ir pajutau ūmų oro stygių. Pamenu, kaip bandydamas apsiginti pakėliau ranką, o iškart po to akimirksniu pajutau savo kūno svorį. Kojos manęs nebelaikė. Laverdė nukrito ant žemės, o aš kartu su juo – du be garso krintantys kūnai – žmonės pradėjo šaukti, o man ausyse ėmė nenutrūkstamai zvimbti. Kažkoks vyras priėjo prie Laverdės kūno ir bandė jį pakelti, ir pamenu, kad labai nustebau, nes kitas atėjo padėti man. *Man viskas gerai*, – pasakiau ar bent jau pamenu taip sakęs, – *man nieko neatsitiko*. Gulėdamas ant žemės mačiau, kaip vienas žmogus metėsi į gatvę gestikuliuodamas, kaip tai daro išsigelbėjusieji iš sudužusio laivo, ir sustojo priešais gatvės kampą kertantį baltą pikapą. Vieną, antrą kartą ištariau Rikardo vardą; pajutau karštį pilve ir man šovė staigi mintis, kad turbūt būsiu apsišlapinęs, bet ne, tai ne šlapimas sudrėkino mano pilkus marškinėlius. Praėjus dar kelioms akimirkoms praradau sąmonę, bet paskutinis atmintyje įstrigęs reginys gana ryškus: tai mano bejėgis kūnas ore ir vyrai, kurie iš visų jėgų kelia jį į kroviniui skirtą vietą ir paguldo mane prie Laverdės kaip vieną šešėlį šalia kito; ant kėbulo lieka kraujo dėmė, kuri tą taip menkai apšviestą vakarą atrodo juoda tarsi nakties dangus.

II

Niekuomet nebus tarp mano mirusiųjų

Žinau – nors to nepamenu, – kad kulka man skrodė kiaurai pilvą nepaliesdama organų, bet sudraskydama nervus ir sausgysles, o galiausiai įstrigo šlaunyje, per sprindį nuo stuburo. Žinau, kad netekau daug kraujo ir, nepaisant įsivaizdavimo, jog mano kraujo grupė pati dažniausia, San Chosė ligoninės atsargos tais laikais būdavo menkos, o gal jų poreikis vargingoje bogotiečių visuomenėje buvo per didelis, todėl mano gyvybei išgelbėti kraujo davė tėvas ir sesuo. Žinau, kad man pasisekė. Tą visi kartojo vos progai pasitaikius, nors ir be to tai žinau, žinau kažkokiu instinktyviu būdu. Ši savosios sėkmės samprata – tą gerai pamenu – buvo vienas pirmųjų atgautos sąmonės pojūčių. Trijų dienų, kol mane operavo, priešingai, nepamenu: jos visiškai išnyko, jas ištrynė nesibaigianti narkozė. Nepamenu haliucinacijų, nors jos mane tikrai lankė; nepamenu, kaip viena jų sukėlė staigius traukulius ir išvirtau iš lovos, ir nors nepamenu, kaip mane pririšo bijodami, kad tai nepasikartotų, puikiai pamenu baisingą klaustrofobiją, žiaurų sąmoningai suvoktą savo paties menkumą. Pamenu karštinę, prakaitą, kuris naktimis merkė kūną kiaurai, tad seselės buvo priverstos nuolat keisti patalus, perdžiūvusių lūpų ir gerklės skausmą, kurį sukėliau sau bandydamas išsiplėšti kvėpavimo vamzdelį; pamenu, kad girdžiu šaukiant savo paties balsą, ir žinau, nors to taip pat nepamenu, kad mano šūksniai pykdo kitus to aukšto pacientus. Pacientai ar jų artimieji skundėsi, todėl seselės

galų gale mane iškėlė į kitą palatą, kur trumpo nušvitimo akimirką pasiteiravau, kaip baigėsi Rikardui Laverdei, ir sužinojau (nepamenu, iš kieno lūpų), kad jis mirė. Nemanau, kad pajutau liūdesį, nors gal painiojuosi, nes ir vėliau visuomet painiojausi nesuprasdamas, ar verkiau liūdėdamas dėl naujienos, ar iš skausmo, tačiau bet kokiu atveju žinau, kad ten, turėdamas užduotį išgyventi ir iškreiptuose aplinkinių veiduose matydamas, jog mano paties situacija rimta, negalėjau pernelyg daug mąstyti apie mirusįjį. Kad ir kaip ten būtų, nepamenu, kad būčiau jį kaltinęs dėl to, kas nutiko man.

Kaltinti pradėjau vėliau. Prakeikiau Rikardą Laverdę, prakeikiau mūsų pažinties akimirką, ir man nė trumpam neatėjo į galvą, kad galbūt ne Laverdė buvo tiesioginis mano nelaimės kaltininkas. Džiaugiausi, kad jis mirė: tikėjausi – tarsi keršțaudamas dėl savo paties skausmo, – kad mirtis jam buvo skausminga. Trūkinėjant miglotai sąmonei vienskiemeniais žodžiais atsakinėjau į tėvų klausimus. Susipažinai su juo biliardinėje? Taip. Ar nežinojai, kuo jis užsiima, kad yra įsivėlęs į keistus dalykus? Ne. Kodėl jį nužudė? Ne-ži-nau. Kodėl jį nužudė, Antonijau? Ne-ži-nau, ne-ži-nau. Antonijau, kodėl jį nužudė? Ne-ži-nau, ne-ži-nau, ne-ži-nau. Klausimas primygtinai kartojosi, o mano atsakymas visad buvo tas pats, tačiau greitai paaiškėjo, kad šis klausimas atsakymo nereikalavo: tai buvo veikiau dejonė. Tą pačią naktį, kai buvo nušautas Rikardas Laverdė, įvairiuose miesto rajonuose įvairiais būdais buvo įvykdyta dar šešiolika žmogžudysčių, iš kurių man įstrigo keli atvejai: taksisto Neftali Gutjereso, kuris mirė sumuštas kryžminiu raktu, ir automobilių mechaniko Chairo Alechandro Ninjo, kuris gavo devynis mačetės smūgius apleistame sklype miesto vakaruose. Nusikaltimas prieš Laverdę buvo vienas iš daugelio, todėl atrodė beveik arogantiška ar pretenzinga tikėtis tokios prabangos kaip atsakymas.

– Bet ką jis tokio padarė, kad jį nužudė? – klausdavo manęs tėvas.

– Nežinau, – atsakydavau jam. – Gal nieko nepadarė.

– Kažką padarė, – abejodavo jis.

– O koks skirtumas, – sakydavo motina.

– Iš tikro, – pritardavo jis. – Koks skirtumas.

Kai pradėjau iš lėto stotis ant kojų, neapykanta, kurią jaučiau Laverdei, virto neapykanta savo paties kūnui ir jo pojūčiams. Šią užvaldžiusią neapykantą pamažėl ėmiau kreipti į kitus, todėl vieną gražią dieną nusprendžiau nenorįs nieko matyti ir išvaręs šeimą iš ligoninės uždraudžiau sugrįžti, iki kol mano situacija pagerės.

– Bet mes jaudinamės, – sakė motina. – Norime tave prižiūrėti.

– O aš nenoriu. Nenoriu, kad mane prižiūrėtum, nenoriu, kad kas nors mane prižiūrėtų. Noriu, kad visi išeitų.

– O jei tau ko prireiks? O jei mūsų čia nebus, kai tau prireiks pagalbos?

– Nieko man neprireiks. Man reikia tik pabūti vienam. Noriu būti vienas.

Noriu paragauti tylos, mąsčiau tada: tai Leono de Greifo eilutės, kurių taip pat klausydavausi Silvos namuose; poezija mus užgriūva pačiais netikėčiausiais momentais. Noriu paragauti tylos, draugija manęs negydo. Palikit mane vieną. Taip, taip ir pasakiau tėvams: palikit mane vieną.

Vienas gydytojas paaiškino, kaip naudotis pulteliu, kurį laikiau rankoje: kai skausmas bus per didelis, sakė jis, galėsiu spustelėti mygtuką ir intraveninio morfino srovė netrukus mane išgelbės. Bet jo kiekis buvo ribotas. Pirmą dieną morfino dienos dozę išeikvojau vos per trečdalį paros (spaudinėjau mygtuką nelyginant kompiuteriu žaidžiantis vaikas), o likusios valandos atsiminimuose išliko kaip kažkas labai panašaus į pragarą. Pasakoju tai todėl, kad mano reabilitacijos dienos taip ir slinko: praskiestos skausmu ir

morfino sukeltomis haliucinacijomis. Kai tik galėjau, miegojau, be jokios dienotvarkės, kaip kaliniai iš pasakojimų; atsimerkęs visuomet matydavau keistą peizažą, išsiskiriantį tuo, kad kaskart jis atrodė nematytas ir naujas, lyg niekada nepažintas. Kažkuriuo metu, kurio tiksliai nurodyti negalėčiau, šiame peizaže pasirodė Aura: atsimerkęs pamačiau ant rudos sofos sėdinčią figūrą, žvelgiančią į mane su nuoširdžiu gailesčiu. Mane aplankė nepatirtas jausmas (o gal nepatirta buvo tai, kad į mane žiūrėjo ir mane prižiūrėjo mano dukros besilaukianti moteris), bet manau, kad tą akimirką to nepagalvojau.

Naktys. Pamenu naktis. Paskutinėmis dienomis ligoninėje atsirado tamsos baimė, kuri išnyks tik po metų: pusę septintos vakaro, kai Bogotoje staiga įsivyrauja naktis, širdis imdavo niršiai plakti, ir iš pradžių prireikė intensyvių diskusijų su keliais gydytojais, kad jie mane įtikintų, jog nesu per žingsnelį nuo mirties dėl infarkto. Ilga bogotietiška naktis – ji visada trunka ilgiau nei vienuolika valandų ir jai nerūpi, koks metų laikas nei juo labiau ją kenčiančiųjų psichinė būklė, – ligoninėje man buvo dar pakeliama, nes čia naktinis gyvenimas neatsiejamas nuo visuomet apšviestų ilgų baltų koridorių, neoninės baltų palatų prieblandos; tačiau mano buto miegamajame tamsa buvo tobula, nes gatvės šviesos iki dešimto aukšto nesiekdavo, todėl išgąstis, kurį jutau vos pabandęs įsivaizduoti, kad pabudęs nieko nematysiu, vertė mane miegoti su įjungta šviesa – lygiai taip, kaip darydavau būdamas vaikas. Aura apšviestas naktis ištvėrė geriau, nei galėjau tikėtis: kartais ji griebdavosi kaukės, kurias dalina lėktuvuose, jei nori susikurti asmeninę tamsą, o kartais pasiduodavo, įsijungdavo televizorių ir imdavo žiūrėti reklaminę laidą ir žavėtis įrenginiais, pjaustančiais visus vaisius, kremais, išnaikinančiais visus kūno riebalus. Jos pačios kūnas, žinoma, keitėsi; jame augo mergaitė, vardu Leticija, nors aš nebuvau tokios būklės, kad galėčiau jai skirti

pakankamai dėmesio. Tikrai ne vieną naktį kėliausi nuo absurdiško košmaro: grįžtu gyventi į tėvų namus, bet šįkart su Aura, ir staiga sprogsta dujinė viryklė, šeima pasmerkta mirti, o aš suprantu, kad negaliu nieko padaryti. Ir, nepaisydamas valandos, imdavausi skambinti namo tik tam, kad įsitikinčiau, jog iš tiesų nieko nenutiko, jog sapnas vis dar tėra tik sapnas. Aura bandydavo mane nuraminti. Pabudusi stebėdavo mane, jaučiau ją mane stebint.

– Man nieko nėra, – sakydavau.

Ir tik baigiantis nakčiai man pavykdavo kelias valandas numigti: susisukdavau kaip fejerverkų įbaugintas šuo ir klausdavau savęs, kodėl sapne nepasirodo Leticija, ką tokio ji padarė, kad yra išstumta iš sapno.

Tolesni mėnesiai mano atmintyje išlikę kaip didelių baimių ir mažų nepatogumų laikas. Gatvėje persekiojo neužginčijamas įsitikinimas, kad esu stebimas; vidiniai kulkos palikti sužalojimai mane privers kelis mėnesius naudotis ramentais. Kairę koją ėmė kankinti iki šiol nepatirtas skaudulys, panašus į tą, kurį junta žmonės prieš apendicito priepuolį. Gydytojai man aiškino apie nervų augimą ir per kiek laiko jie ims savarankiškai atsikūrę veikti, o aš klausiausi jų nesuprasdamas, o gal nesuprasdamas, kad jie kalba apie mane; kitur, toli nuo čia, mano moteris lankėsi pas kitus gydytojus ir klausėsi jų aiškinimų visai kitomis temomis, gėrė folio rūgšties tabletes ir gavo kortizono injekcijas, kad vaiko plaučiai užaugtų (Auros šeimoje būta daug neišnešiotų vaikų istorijų). Jos pilvas keitėsi, bet aš to nepastebėjau. Aura uždėdavo mano ranką greta išsišokusios bambos.

– Čia, ji čia. Jauti?

– O ką turiu jausti? – klausdavau aš.

– Nežinau, tarsi drugelis, tarsi sparnai, kurie tau lyti odą. Nežinau, ar supranti mane.

Sakydavau jai „taip", kad puikiai ją suprantu, nors tai ir buvo melas.

Aš nieko nejaučiau, buvau išsiblaškęs: baimė mane blaškė. Vaizduodavausi po antveidžiais pasislėpusių žudikų veidus; šūvių sukeltą triukšmą ir ištęstą zvimbimą sudirgintuose ausų būgneliuose; staiga pasirodantį kraują. Net ir dabar rašydamas ir atsimindamas detales nepajėgiu nusikratyti visu kūnu juntamos tos pačios stingdančios baimės. Baimės, kuri, kalbant fantastine terapeuto, lankiusio mane, kai susidūriau su pirmomis problemomis, kalba, vadinosi potrauminis stresas, ir kuri, anot jo, buvo labai susijusi su laikotarpiu, kai prieš keletą metų buvo įvykdyta daug sprogdinimų.

– Tad nesijaudinkite, jei susiduriate su problemomis intymiajame gyvenime, – pasakė vyriškis (taip ir pasakė: *intymiajame gyvenime*). Į šitą nieko neatsakiau. – Kūnas kovoja su rimtais dalykais, – tęsė jis. – Jis turi sutelkti į tai dėmesį ir eliminuoti viską, kas ne tiek svarbu. Libido pasitraukia pirmiausia, suprantate? Tad nesijaudinkite. Bet koks sutrikimas – normalu. – Į šitą taip pat neatsakiau.

Sutrikimas – koks baisus man pasirodė šis žodis, pasirodė, kad nuskambėjęs jis sukėlė trenksmą, kad sugriovė viską aplinkui, ir dar sugalvojau nieko apie tai nesakyti Aurai. Gydytojas kalbėjo toliau, buvo neįmanoma jo sustabdyti. Baimė – tai pagrindinė mano kartos bogotiečių liga, sakė jis. Mano situacija, sakė jis, niekuo neišskirtinė: laikui bėgant tai praeis, kaip praėjo visiems buvusiems jo pacientams. Taip sakė. Jis niekuomet nepajėgė suprasti, kad man nerūpi nei racionalus paaiškinimas, nei statistika apie šį agresyvų širdies plakimą, netikėtą prakaitavimą, kuris kituose kontekstuose atrodytų komiškai; man rūpi, kokie yra tie stebuklingi žodžiai, kurie priverstų šį prakaitavimą ir plakimą išnykti, mantra, kuri man leistų vėl miegoti netrikdomam.

Prie lunatikavimo pripratau: kai garsas ar garso iliuzija išgąstingai nuvydavo sapną (ir palikdavo mane kojos skausmo malonei), ieškodavau ramentų, eidavau į svetainę, sėsdavausi į atlošiamą krėslą ir stebėdavau naktinį judėjimą Bogotos viršukalnėse, vaiskiame danguje gerai matomas žalias ir raudonas lėktuvų švieseles ir, naktimis krintant temperatūrai, ant langų tarytum baltą šešėlį besikaupiančią rasą. Tačiau ne tik naktys buvo tokios neramios, nemiego valandos irgi. Nuo Laverdės reikalo jau buvo prabėgę mėnesiai, o man vis dar užtekdavo kad ir menko duslintuvo pokštelėjimo ar durų trenksmo, ar net sunkios knygos, krintančios ant kokio paviršiaus, kad vėl užplūstų nerimas ir paranoja. Bet kuriuo metu, net ir be jokios aiškios priežasties, imdavau nepaliaujamai verkti. Šis verksmas mane užklupdavo nepasiruošusį: prie pietų stalo, būnant su tėvais ar Aura, draugų būry; o pojūtį, kad sergu, jutau kartu su gėda. Iš pradžių greta visuomet būdavo kas nors, kas mane apkabindavo, kas tarsi vaikui tardavo paguodos žodžius:

– Jau praėjo, Antonijau, jau praėjo.

Su laiku žmonės, manieji žmonės, prie šio spontaniško verksmo priprato, todėl nustojo guosti, baigėsi apkabinimai, o tada gėda tik stiprėjo, nes buvo akivaizdu, kad jiems sukeliu ne gailestį, o juoką. Šalia nepažįstamųjų, kurie man nebuvo nieko skolingi ir neprivalėjo būti ištikimais guodėjais, sekėsi prasčiau. Per vieną iš pirmųjų paskaitų, kai jau grįžau į darbą, studentas paklausė manęs apie fon Jėringo idėjas.*

– Teisingumas, – pradėjau, – patyrė dvilypę evoliuciją: individo kovą siekiant, kad būtų gerbiamos jo teisės, ir valstybės kovą stengiantis savo piliečiams primesti būtinąją tvarką.

* *Rudolf von Jhering* (1818–1892) – vokiečių teisės teoretikas, laikomas vienu moderniosios teisės pradininkų. Pagrindinė jo idėja yra ta, kad teisę reikėtų kildinti iš kiekvieno individo prigimtinio noro apsaugoti savo interesus, todėl valstybės teisinė sistema yra apibendrintas asmenų kovos dėl subjektyvių teisių rezultatas.

Kitas studentas perklausė:

– Vadinasi, galime sakyti, kad jei įbaugintas ar įskaudintas žmogus reaguoja – tai jis yra tikrasis Teisės kūrėjas?

Ketinau jam papasakoti apie tuos laikus, kai visos teisės apraiškos buvo siejamos su religija, tuos senus laikus, kai dar nedaryta skirtis tarp moralės, higienos, viešų ir privačių reikalų, bet man nepavyko. Užsidengiau akis kaklaraiščiu ir ėmiau verkti. Paskaita buvo baigta. Išeidamas girdėjau vieną studentę sakant:

– Vargšelis. Su tuo jis nesusitvarkys.

Ir tai ne paskutinis kartas, kai girdėjau tokią diagnozę. Vieną vakarą Aura vėlai grįžo iš draugių susitikimo, to, ką mano mieste vadina anglicizmu *shower* – būsimai motinai skirto dovanų lietaus. Namo įėjo patyliukais, neabejotinai nenorėdama manęs pažadinti, bet rado mane visai žvalų, ruošiantį medžiagą apie tą patį į krizę pastūmėjusį fon Jėringą.

– Kodėl nepabandai užmigti, – pasakė, ir tai nebuvo klausimas.

– Dirbu, – atsakiau. – Tuoj baigiu ir einu.

Pamenu, kad tuomet ji nusivilko lengvą paltuką (nors tai buvo ne paltukas, o veikiau lietpaltis), pakabino jį ant pintos kėdės atkaltės ir, viena ranka prilaikydama savo milžinišką pilvą, o kita persibraukdama plaukus, atsirėmė į durų staktą – visa tai buvo ištęsta įžanga, kurias pasitelkia žmonės, nenorintys sakyti to, ką turi pasakyti, laukiantys nuo šios pareigos išlaisvinsiančio stebuklo.

– Apie mus kalba, – pasakė Aura.

– Kas?

– Universitete. Nežinau, žmonės. Studentai.

– Ir dėstytojai?

– Nežinau. Bent studentai tai tikrai. Ateik į lovą ir papasakosiu.

– Ne dabar, – atsakiau. – Rytoj. Dabar turiu darbo.

– Jau po dvylikos, – pasakė Aura. – Esam pavargę. Tu pavargęs.

– Aš turiu darbo. Reikia pasiruošti paskaitai.

– Bet tu pavargęs. Ir nemiegi, o tai nepadeda ruoštis paskaitoms.

Po trumpos pauzės ji pažiūrėjo į mane, apšviestą gelsvos valgomojo šviesos, ir pasakė:

– Šiandien niekur nebuvai išėjęs, taip?

Neatsakiau.

– Tu nesiprausęs, – tęsė ji. – Visą dieną neapsirengei, visą dieną čia tūnojai. Žmonės sako, kad tas atsitikimas tave pakeitė, Antonijau, o aš jiems sakau: aišku, kad pakeitė, lai nebūna naivūs, ir negalėjo nepakeisti. Bet, jei nori tiesos – man nepatinka tai, ką matau.

– Visai nenoriu tiesos, – sulojau. – Niekas tavęs to neprašo.

Pokalbis galėjo čia ir baigtis, bet Aura kažką pastebėjo – jos veido išraiška pasikeitė ir išdavė, kad ji ką tik kažką pastebėjo, – ir uždavė klausimą:

– Tu manęs laukei?

Šį kartą taip pat neatsakiau.

– Laukei, kol grįšiu? – neatlyžo ji. – Tu jaudinaisi?

– Ruošiausi paskaitai, – pasakiau jai, žiūrėdamas į akis. – Ką, ir to jau negaliu.

– Tu jaudinaisi, – tarė man. – Dėl to ir nėjai miegoti. – O tada pridūrė: – Antonijau, Bogotoje nevyksta karas. Aplink neskraido kulkos, mums visiems juk taip neatsitiks.

Tu nieko nežinai, norėjau jai pasakyti, tu užaugai kitur. Mūsų nevienija bendra žemė, taip pat norėjau jai pasakyti, tu negali manęs suprasti, niekas to negali paaiškinti, aš tau to negaliu paaiškinti. Bet burnoje nesusiformulavo tokie žodžiai.

– Niekas ir nemano, kad mums visiems taip atsitiks, – pasakiau vietoj to. Nustebau, kad balsas nuskambėjo taip įsakmiai, nes neturėjau intencijos kelti toną. – Niekas ir nesijaudino, kad negrįžti. Niekas ir nemano, kad tave užklups bomba, tokia kaip „Trijų

dramblių", tokia kaip DAS, tokia kaip „Centro 93", nes tu niekada neini apsipirkti į „Centro 93".* Be to, juk tie laikai jau praėjo, taip? Taigi niekas ir nemano, kad tau gali taip atsitikti, Aura, tai atrodytų, kad mes tikimės blogiausio, ar ne? O mes juk nesitikime blogiausio, ar ne?

– Nebūk toks, – pasakė Aura. – Aš...

– Aš ruošiuosi paskaitai, – nutraukiau ją. – Ar per daug prašau, kad tą gerbtum? Užuot antrą nakties kalbėjusi šitas nesąmones, gal gali nustot man knisti protą ir eit miegot, nes aš turiu pabaigti šitą šūdą.

Jei gerai pamenu, iškart ji nepasuko link miegamojo, o iš pradžių užėjo į virtuvę; išgirdau atidarant ir uždarant šaldytuvą, tada – duris, spintelės dureles, kurios užsidaro beveik pačios, vos lengvai stumtelėjus. Mane erzino šių buitinių garsų (jie man padėjo sekti Auros judesius, įsivaizduoti juos vieną po kito) atpažįstamumas, trikdė jų intymumas, tartum Aura būtų ne savaičių savaites mane prižiūrėjusi ir stebėjusi sveikimo procesą, o be leidimo įsiveržusi į mano erdvę. Mačiau ją išeinančią iš virtuvės su stikline rankoje. Joje buvo ryškios spalvos skystis, kažkas iš tų gazuotų gėrimų, kurie jai patiko, o man ne.

– Ar žinai, kiek dabar sveria? – paklausė ji manęs.

– Kas?

– Leticija, – atsakė. – Jau turiu rezultatus – ji milžiniška. Jei per savaitę negims, planuojamas cezaris.

– Per savaitę, – ištariau.

– Apžiūra praėjo gerai, – pasakė Aura.

– Kaip gerai, – tariau aš.

– Tai nenori sužinoti, kiek sveria? – paklausė.

* *Trys drambliai* – parduotuvė Bogotoje. 1990 m. gegužės 12 d. prie jos buvo detonuota bomba, dvidešimt žmonių žuvo. *DAS* – Kolumbijos saugumo tarnybos skyrius, kurį 1989 m. gruodžio 6 d. užpuolė ir subombardavo teroristai. Atsakomybė už ataką priskirta Medeljino karteliui: Escobaras su bendrais norėjo nužudyti skyriaus direktorių Miguelį Alfredą Mazą Márquezą, bet jis po atakos liko gyvas. *Centro Comercial 93* – Bogotos prekybos centras, prie kurio 1993 m. sausio 30 d. Escobaro bendrai susprogdino bombą, ji nusinešė dešimčių žmonių gyvybes.

– Kas? – paklausiau aš.

Pamenu ją stovinčią ir tylinčią vidury svetainės, tokiu pat atstumu nutolusią nuo virtuvės durų ir koridoriaus slenksčio, savotiškoje niekieno žemėje. Ji tarė:

– Antonijau, nerimauti nėra blogai. Bet tavo atvejis jau tampa liguistas. Tave apsėdęs nerimas. O tada jau nerimauju ir aš.

Gėrimą, kurio buvo ką tik įsipylusi, ji paliko ant valgomojo stalo ir užsidarė vonioje. Girdėjau, kaip į vonią leidžia vandenį; įsivaizdavau, kad tą darydama verkia, o bėgančiu vandeniu dangsto savo kūkčiojimą. Kai po geros valandėlės nuėjau miegoti, Aura vis dar buvo vonioje, ten, kur jos pilvas nebuvo našta, tame besvoriame ir laimingame pasaulyje. Užmigau jos nesulaukęs, o kitą dieną išėjau jai dar miegant. Prisipažinsiu, pagalvojau, kad iš tikrųjų ji nemiegojo, tik apsimetė, nenorėdama su manimi atsisveikinti. Pagalvojau, kad mano moteris tą akimirką manęs nekentė. Pagalvojau – jusdamas kažką panašaus į baimę, – kad jos neapykanta pagrįsta.

Į universitetą atėjau likus kelioms minutėms iki septynių. Akimis ir pečiais jutau nakties ir miego stygiaus svorį. Kol rinkdavosi studentai, buvau įpratęs laukti šalia auditorijos, pasirėmęs į akmeninius seno fakulteto laiptų turėklus, o įeidavau tik tuomet, kai matydavosi, jog dauguma jų jau viduje; tą rytą – galbūt dėl nuovargio, kurį jutau strėnose, galbūt dėl to, kad sėdint mažiau matosi ramentai, – nusprendžiau įeiti ir laukti prie stalo. Bet nespėjau net prisiartinti prie savo kėdės: dėmesį patraukė paveiksliukas ant lentos, o pasukęs galvą pamačiau du žmogeliukus nešvankia poza. Jo penis buvo tokio pat ilgio kaip ranka, o jos veidas neturėjo bruožų, buvo tik kreidos rutuliukas, iš kurio augo ilgi plaukai. Po paveikslėliu spausdintinėmis raidėmis buvo užrašyta:

Dėstytojas Jamara ją įveda į teisę.

Man apsvaigo galva, bet manau, kad niekas to nepastebėjo.

– Kieno čia darbas? – paklausiau pakeltu balsu, nors, kiek pamenu, jo nepavyko pakelti tiek, kiek norėjau. Studentų veidai nieko neišdavė: jie buvo tušti, be jokio turinio, tartum kreidos rutuliukai kaip tos moters ant lentos. Visu greičiu, kiek tik leido šlubčiojimas, mečiausi link laiptų ir ėmiau leistis, o eidamas pro išmintingojo Kaldaso paveikslą jau buvau praradęs savitvardą.* Legenda byloja, kad Kaldasas, vienas iš mūsų nepriklausomybės herojų, šiais laiptais leisdamasis link kartuvių pasilenkė paimti pagaliuko ir budeliai matė, kaip jis ant kalkiuotos sienos nupiešė viena linija perkirstą ovalą, vėliau suprastą kaip *O, ilga ir tamsi žaidimo partija.*** Pro šį neįtikėtiną ir absurdišką bei neabejotinai suklastotą hieroglifą praėjau krūtinėje daužantis širdžiai, o pabalusios ir drėkstančios rankos stipriai gniaužė ramentų atramas. Kaklą kankino kaklaraištis. Išėjęs iš universiteto ėjau toliau, kol paskaudo rankas, nekreipdamas dėmesio, kokiomis gatvėmis einu, nematydamas žmonių, su kuriais susiliečiame drabužiais. Santandero parko šiauriniame kampe mane ėmė sekti nuolatinis tos vietos mimas – jis imitavo sunkius mano žingsnius, nerangius judesius ir net atsidūsėjimus. Dėvėjo juodą kombinezoną su sagutėmis, veidą buvo nusidažęs baltai, be jokio papildomo grimo ar kitų spalvų, o rankas ore judino su tokiu talentu, kad man pačiam staiga pasirodė, jog matau jo menamus ramentus. Būtent ten, šitam geram nenusisekusiam aktoriui iš manęs šaipantis ir keliant šypsnius praeiviams, pirmą kartą pagalvojau, kad mano gyvenimas dūžta į šipulius ir kad Leticija, pati to nežinodama, negalėjo išsirinkti dar blogesnio laiko ateiti į šį pasaulį.

* *Francisco José de Caldas* (1768–1816) – Kolumbijos švietėjas, mokslininkas, nepriklausomybės kovų lyderis. Dažnai vadinamas išmintinguoju Kaldasu. Per nepriklausomybės kovas sušaudytas ispanų kareivių.

** Tai simbolis Ø, primenantis graikų abėcėlės θ (teta), kurį ant Rosarijaus universiteto sienos Kaldasas užrašė, kaip manoma, vedamas sušaudyti.

Leticija gimė vieną rugpjūčio rytą. Klinikoje ruošdamiesi operacijai praleidome naktį, o palatos aplinka – Aura lovoje, aš – ant lankytojų sofos – panėšėjo į kitos kitu laiku pažintos palatos makabrišką inversiją. Kai seselės atėjo išsivežti Auros, ji jau buvo apdujusi nuo vaistų, o paskutinis jos pasakytas dalykas buvo:

– Aš tikiu, kad ta pirštinė priklausė O. Dž. Simpsonui*.

Man būtų patikę laikyti ją už rankos, neturėti ramentų ir laikyti ją už rankos, taip jai ir pasakiau, bet ji jau buvo be sąmonės. Sekiau paskui ją koridoriais ir liftais, o seselės kartojo: ramiai, tėveli, viskas bus gerai, o aš galvojau – kokią teisę šios moterys turi mane vadinti tėveliu, o juo labiau dalintis savo nuomone apie mano ateitį. Paskui mane įtaisė priešais didžiules dvivėres operacinės duris, laukiamojoje salėje, kuri iš tiesų buvo pereinamas plotelis su trimis kėdėmis ir stalu, nuklotu žurnalais. Ramentus atrėmiau į kampą greta nuotraukos ar greičiau plakato, vaizduojančio mėlyno dangaus fone bedante burna besišypsantį rožinį kūdikį, apkabinusį didžiulę saulėgrąžą. Atsiverčiau kažkokį seną žurnalą ir bandžiau stumti laiką kryžiažodžiu: *Vieta, kur kuliama. Onano brolis. Tas, kuris darbus atlieka lėtai, dažniausiai specialiai.* Tačiau tegalėjau galvoti apie moterį, kuri miega ten viduje, kol skalpeliu jai prapjaunama oda ir mėsos, apie pirštinėtas rankas, lendančias į jos kūną ir traukiančias iš jo mano dukrą. Kad tik tos rankos būtų atsargios, pagalvojau, kad tik veiktų profesionaliai ir nepaliestų ko nors, ko negalima liesti. Kad tik tavęs nenuskriaustų, Leticija, kad tik tu nebijotum, nes juk nėra ko bijoti. Iš palatos išėjus jaunam vyrui, aš stovėjau, ir jis, net nenusiėmęs kaukės, man pasakė: „Jūsų princesės laikosi puikiai." Nesu-

* *O. J. Simpson* (gim. 1947) – buvęs amerikietiškojo futbolo žaidėjas, aktorius. 1994 m. apkaltintas žmonos Nicole Brown Simpson ir jos draugo Rono Goldmano žmogžudyste, po devynis mėnesius trukusio teismo proceso išteisintas. Nors buvo daug beveik akivaizdžių jo kaltę įrodančių detalių, vienas iš esminių nekaltumo įrodymų buvo teisme Simpsono pasimatuotos nusikaltimo vietoje rastos odinės pirštinės, kurios jam buvo per mažos. Vėliau kaltinimai ne kartą atnaujinti, iki dabar aiškinamasi mįslinga pirštinių istorija.

pratau, prieš kiek laiko buvau pakilęs nuo kėdės, tad vėl atsisėdau, nes koją jau maudė. Iš gėdos prispaudžiau rankas prie veido, juk niekam nepatinka demonstruotis verkiant. *Tas, kuris darbus atlieka lėtai*, pagalvojau, *dažniausiai specialiai*. Ir vėliau, kai pamačiau Leticiją melsvame permatomame šiek tiek į baseiną panašiame inde, kai pagaliau ją pamačiau miegančią ir gerai įsuktą į baltus vystyklus, kurie net iš tolo atrodė šilti, vėl prisiminiau šią kvailą frazę. Susitelkiau į Leticiją. Iš nepatogiai tolimo atstumo mačiau jos beblakstienes akis, mažiausią kada nors gyvenime matytą burną ir gailėjausi, kad ją paguldė visą suvystytą, nes tą akimirką man svarbiausia atrodė žūtbūt pamatyti dukros rankas. Supratau, kad niekada nieko taip nemylėsiu, kaip tą akimirką mylėjau Leticiją, kad niekas niekada man nebus toks svarbus, kokia tada buvo ši naujagimė, ši absoliuti nepažįstamoji.

Į 14-ąją gatvę nebeįžengiau, ką jau kalbėti apie biliardinę (visai nustojau žaisti: ilgiau stovint skausmas stiprėdavo ir virsdavo nebepakeliamu). Taip netekau vienos miesto dalies, arba, tiksliau, viena manojo miesto dalis buvo iš manęs atimta. Įsivaizdavau miestą, kuriame gatvės ir šaligatviai pamažu užsiveria, kol galų gale mus visai išvaro, kaip Kortasaro novelės kambariai. „Mums puikiai sekėsi: pamažu nustojome galvoti, – sako brolis iš novelės, kai neaiškios jėgos užima ir antrąją namo dalį. Ir priduria: – Gali gyventi negalvodamas."* Tai tiesa: gali. Po to, kai iš manęs atėmė 14-ąją gatvę – ir po ilgų terapijų, vaistų sukelto svaigulio, skrandžio dieglių, – ėmiau nekęsti miesto, bijoti jo, jaustis jo bauginamas. Pasaulis man atrodė kaip uždara erdvė, o mano gyvenimas – įkalintas gyvenimas; gydytojas apie baimę išeiti į gatvę man kalbėjo, delikačiai pritaikydamas trapų *agorafobijos* terminą, o man buvo sunku jam išaiškinti, kad, priešingai, mane baugino agresyvi klaustrofobija. Per vieną iš seansų, iš kurio tik tiek ir pamenu, gydytojas man pasiūlė kažką

* Turima galvoje Julio Cortázaro novelė „Užgrobtas namas" (vertė G. Tatarūnaitė, *Šiaurės Atėnai*, 2012 08 24).

panašaus į intymiąją terapiją, kuri, anot jo, gerai suveikė keliems pacientams.

– Antonijau, ar jūs rašote dienoraštį?

Pasakiau, kad dienoraščiai man visuomet atrodė kvailystė, tuštybė arba anachronizmas: iliuzija, kad mūsų gyvenimas svarbus. Jis man atkirto:

– Tai pradėkite rašyti. Nesakau, kad tai turi būti tikras dienoraštis, veikiau sąsiuvinėlis klausimams kelti.

– Klausimams, – pakartojau. – Kokiems, pavyzdžiui?

– Pavyzdžiui, kokie pavojai iš tiesų tyko Bogotoje. Kokia tikimybė, kad pasikartos tai, kas nutiko. Jei norite, pateiksiu jums statistinių duomenų. Klausimams, Antonijau, klausimams. Kodėl jums nutiko tai, kas nutiko, kas dėl to kaltas, ar jūs pats, ar ne. Ar taip jums galėjo nutikti ir kitoje šalyje. Ar taip jums galėjo nutikti kitu metu. Ar šie klausimai nors kiek adekvatūs. Antonijau, reikia atskirti adekvačius klausimus nuo kitų, o vienas iš būdų tai padaryti yra juos užrašyti. Kai nuspręsite, kurie iš jų adekvatūs, o kurie – kvaili bandymai rasti atsakymus ten, kur jų nėra, užduokite kitus klausimus: kaip pasveikti, kaip užsimiršti neapgaudinėjant savęs, kaip grįžti į normalų gyvenimą, jaustis gerai su mylinčiais žmonėmis. Ką daryti, kad nebijotumėte arba kad bijotumėte sveiko proto ribose, kaip kad visi bijo. Ką daryti, norint eiti pirmyn, Antonijau. Esu tikras, kad jums į galvą jau yra atėję daug dalykų, bet pamačius klausimus ant popieriaus viskas atrodo kitaip. Dienoraštis. Pradėkite rašyti jau dabar ir taip penkiolika dienų, tuomet pakalbėsime.

Šis patarimas man pasirodė absoliučiai kvailas, tinkamesnis kokiai savipagalbos knygelei nei profesionalui pražilusiais smilkiniais su firminiais blankais lentynoje ir įvairiomis kalbomis rašytais diplomais ant sienų. Aš jam to, žinoma, nesakiau, nors ir neprireikė, nes jis nieko nelaukęs atsistojo ir nuėjo link savo bibliotekos (visos

kaip viena įrištos knygos, šeimos nuotraukos, įrėmintas vaikiškas piešinėlis su neįskaitomu parašu).

– Jūs, kaip suprantu, nieko tokio nedarysite, – pasakė jis, atidarydamas stalčių. – Tai, ką sakau, jums atrodo kvailystė. Ką gi, gal taip ir yra. Bet padarykite man paslaugą, paimkite šitą.

Jis ištraukė sąsiuvinį su spirale, tokį, kokius turėdavau mokykloje, su nemokšišku džinsinę medžiagą imituojančiu viršeliu; išplėšė keturis, penkis, šešis pirmus puslapius ir pažiūrėjo į paskutinį, tarsi norėdamas įsitikinti, kad ten nieko nepažymėta, tada padavė jį man ar veikiau padėjo ant stalo priešais. Aš jį paėmiau ir, kad neatrodytų, jog niekuo nesidomiu, atvertęs pasklaidžiau kaip kokį romaną. Tai buvo sąsiuvinis langeliais: visada nekenčiau sąsiuvinių langeliais. Pirmame puslapyje matėsi įspausti išplėšto puslapio žodžiai, žodžiai vaiduokliai. Data, pabrauktas žodis, raidė J.

– Ačiū, – tariau jam ir išėjau. Tą patį vakarą, nepaisydamas skepsio, kurį man nuo pradžių kėlė ši strategija, tvirtai uždariau kambario duris, atsiverčiau sąsiuvinį ir parašiau: *Brangus dienorašti*. Tuštumą užplūdo sarkazmas. Atverčiau kitą puslapį ir bandžiau pradėti:

Ar

Bet tai buvo viskas. Taip – į orą pakėlęs rašiklį ir į vieną skiemenį nukreipęs žvilgsnį – prasėdėjau ilgokai. Aura, visą savaitę kentėjusi nuo nestipraus, bet įkyraus peršalimo, miegojo išsižiojusi. Pažvelgiau į ją, pabandžiau primesti jos eskizą, bet nesėkmingai. Mintyse apgalvojau ateinančios dienos darbus, tarp kurių buvo ir Leticijos skiepai. Tuomet užverčiau sąsiuvinį, padėjau jį ant naktinio staliuko ir išjungiau šviesą.

Lauke, nakties tolyje, lojo šuo.

Vieną 1998-ųjų dieną, netrukus po Prancūzijoje vykusio pasaulio futbolo čempionato finalo ir vos prieš Leticijos dvejų metų gimtadienį, laukiau taksi netoli Nacionalinio parko. Nepamenu, iš kur vykau, bet man reikėjo į šiaurę, į vieną iš dažnų vizitų pas gydytojus, bandančius mane nuraminti, esą sveikstu normaliu ritmu ir greit mano koja vėl bus kaip anksčiau. Link šiaurės niekas iš taksistų nevažiavo, o važiuojančiųjų link centro, priešingai, buvo daug. Centre neturėjau ką veikti, juk ten nieko nepamečiau, absurdiškai pagalvojau. O tada pagalvojau: aš ten viską pamečiau. Ir taip, per daug nedvejodamas, tartum prasiveržus vidinei drąsai – to nesuprastų niekas, kas nėra buvęs tokioje situacijoje, – perėjau gatvę ir sėdau į pirmą pasitaikiusį taksi automobilį. Po kelių minučių atsitokėjau, kad nuo įvykių praėjus daugiau nei dvejiems metams artėju prie Rosarijaus aikštės, užeinu į „Pasažo" kavinę, ten ieškau laisvos vietos ir iš jos stebiu tą kampą, kuriame įvyko išpuolis, kaip vaikas, kuris su nuostaba, bet sykiu apdairiai stebi naktį ganyklose besiganančius jaučius.

Mano stalas – rudos spalvos diskas su viena vienintele metaline koja – stovėjo pirmoje eilėje: tik sprindis teskyrė jį nuo didelio lango. Iš ten nesimatė biliardinės durų, bet užtat matėsi kelias, kuriuo motociklu važiavo žudikai. Aliumininio puodelio krašto skimbčiojimas maišėsi su gretimos gatvės eismo triukšmu, su pėsčiųjų kulnų kaukšėjimu; kaskart kam nors pradarius dvivėres duris, maltų pupelių aromatas maišėsi su tualeto kvapais. Žmonės plūdo į liūdną aikštės kvadratą, kirto jį rėminančias gatves, būrėsi aplink miesto įkūrėjo skulptūrą (jo tamsus šarvas nuo neatmenamų laikų aptaškytas baltomis balandžių išmatomis). Priešais universitetą rikiavosi batų valytojai su savo medinėmis dėžėmis, smaragdų pardavėjų būreliai: aš į juos žiūrėjau ir stebėjausi, kad jie nepaiso to, kas čia nutikę, taip arti šito šaligatvio, kuriuo šią akimirką aidi jų žingsniai. Tikriausiai tada į juos žiūrėdamas

pagalvojau apie Laverdę ir supratau, kad ši mintis man nesukėlė pykčio nei baimės.

Paprašiau kavos, vėliau dar vienos. Atnešusi antrą puodelį, moteris nuvalė stalą melancholiškai pradvisusia pašluoste ir išsyk ant stalo padėjo naują puodelį su nauja lėkštute.

– Dar ko nors? – paklausė. Mačiau jos išsausėjusius krumplius, išsirikiavusius kaip negrįsti takai; virš juosvo skysčio pakilo garų pamėklė.

– Nieko, – atsakiau jai, o atmintyje bandžiau atgaivinti vardą, bet nesėkmingai. Dirbdamas nuolat ateidavau į šią kavinę, bet nepajėgiau atsiminti šios moters vardo, kuri, savo ruožtu, visą savo gyvenimą aptarnauja staliukus. – Ar galiu jūsų kai ko paklausti?

– Prašom.

– Gal jūs žinote, kas toks buvo Rikardas Laverdė?

– Galbūt, – pusiau nekantriai, pusiau nuobodžiaudama atsakė ji, kol šluostėsi rankas į prijuostę. – Mūsų lankytojas?

– Ne, – atsakiau jai. – Nors gal, bet nemanau. Jį čia nužudė, kitoje aikštės pusėje.

– Aaa, – atsakė moteris. – Prieš kiek laiko?

– Prieš dvejus metus, – pasakiau. – Dvejus su puse.

– Dvejus su puse, – pakartojo. – Kad ne, neatsimenu nieko, kas prieš dvejus su puse metų čia mirė. Užuojauta.

Pamaniau, kad ji man meluoja. Žinoma, neturėjau jokių to įrodymų, o menkai mano vaizduotei buvo per sunku įsivaizduoti tokio melo priežastį, bet pasirodė neįtikėtina, kad kas nors galėjo pamiršti tokį neseną nusikaltimą. Nors galbūt Laverdė mirė, galbūt aš išgyvenau agoniją, karščiavimą, haliucinacijas, tačiau šie įvykiai neužsifiksavo nei pasaulyje, nei praeityje, nei mano miesto istorijoje. Kažkodėl tokia mintis man sukėlė nerimą. Manau, tą akimirką kai ką nusprendžiau, o gal pasijutau kai ką galintis, nors nepame-

nu tų žodžių, kuriais suformulavau apsisprendimą. Išėjęs iš kavinės patraukiau dešinėn, stengdamasis išvengti to kampo apsukau ratą ir galų gale pasukau link Kandelarijos, tos vietos, kur iki lemtingo šūvio gyveno Laverdė.

Bogota, kaip visos Lotynų Amerikos valstybių sostinės, yra dinamiškas ir kintantis miestas, nestabilus septynių ar aštuonių milijonų gyventojų darinys: čia, jei pabūni ilgėliau užsimerkęs, labai tikėtina, atsimerkęs išvysi save, apsuptą visai kito pasaulio (metalo dirbinių parduotuvė, kurioje vakar pardavinėjo veltines skrybėles, loterijos punktas, kuriame vakar dirbo batsiuvys), tarytum visas miestas būtų humoristinių programų scena, kur koks vargšas nueina į restorano tualetą, o grįžta visai ne į restoraną, bet į viešbutį. Tačiau visose Lotynų Amerikos sostinėse esama vienos ar kelių laiko tėkmei nepavaldžių vietų, kurios, viskam mainantis, išvis nepakinta. Toks yra ir Kandelarijos rajonas. Rikardo Laverdės gatvėje ties kampu vis dar veikė spaustuvė, prie jos durų staktos buvo pritvirtinta ta pati iškaba, ten net matėsi tie patys reklaminiai kvietimai į vestuves bei vizitinės kortelės, kurias jie padėjo dar 1995-ųjų gruodį; sienos, kurias 1995-aisiais puošė plakatai ant pigaus popieriaus, praėjus dvejiems metams buvo papuoštos kitais tokio paties popieriaus ir formos plakatais, pageltusiais stačiakampiais, skelbiančiais apie pamaldas už mirusiuosius, koridą ar tarybos rinkimus, o vienintelis pasikeitęs dalykas buvo vardai. Viskas čia atrodė taip pat. Čia realybė sutapo – kaip retai pasitaiko – su ta, kurią laikome atmintyje.

Laverdės namas tebebuvo toks pat, kaip tas, kurį laikiau atmintyje. Dviejose vietose įskilusi čerpių linija, nelyginant senolio burnoje trūkstami dantys; apačioje, ties kojomis, apsilaupę durų dažai, o pats medis – sutrūkinėjęs toje vietoje, kur kas nors, parėjęs su nešuliais, prilaiko duris koja, kad šios neužsitrenktų. Visa kita buvo taip pat, bent jau man taip pasirodė, išgirdus savo šūksnio aidą

namo viduje. Niekam neatidarius, žengiau kelis žingsnius atgal ir pakėliau galvą, tikėdamasis viršuje pamatyti kokių nors žmonių buvimo ženklų. Tačiau nieko tokio neišvydau: pamačiau greta televizijos antenos šokinėjantį katiną ir visai palei anteną auganćių samanų lopinėlį, viskas. Kai jau buvau beveik nuleidęs rankas, už durų išgirdau judesius. Duris atidarė moteris.

– Kuo galiu jums padėti? – paklausė manęs.

Vienintelis į galvą atėjęs atsakymas buvo stebuklingai nerangus ir netaktiškas:

– Taigi aš buvau Rikardo Laverdės draugas.

Jos veide pamačiau sumišimą ir įtarumą. Tada atsakė piktokai, nors nenustebusi, lyg manęs būtų laukusi.

– Aš jau neturiu ko pridurti, – atšovė. – Viskas buvo seniai, jau viską papasakojau žurnalistams.

– Kokiems žurnalistams?

– Tai įvyko senokai, jau viską jiems papasakojau.

– Bet aš ne žurnalistas, – pasakiau. – Aš buvau draugas...

– Aš jau viską papasakojau, – nenusileido moteris. – Žinau jūsų triukus, nemanykite, kad pamiršau.

Tą akimirką už jos pasirodė vaikinukas, kuris, kaip įvertinau, atrodė pernelyg subrendęs, kad vaikščiotų tokia nešvaria burna.

– Kas yra, Konsu? Tau trukdo šitas ponas? – Jis dar prisiartino prie durų ir dienos šviesa apšvietė veidą: tai ne nešvarumai matėsi jam aplink burną, o besikalančių barzdos pūkelių šešėlis.

– Jis sako, kad buvo Rikardo draugas, – tyliai ištarė Konsu.

Ji nužiūrėjo mane nuo galvos iki kojų, o aš taip pat apžiūrėjau ją: stambi ir maža, plaukai surišti į kasą, kuri atrodė ne žila, o veikiau padalinta į juodas ir baltas sruogas kaip koks stalo žaidimas, vilkėjo juodą aptemptą gerai formas išryškinančią suknelę, o vilnonį diržą buvo prarijęs išsikišęs pilvas, ir matėsi tik kažkas panašaus į stambų

baltą slieką, kyšantį iš bambos. Ji kažką prisiminė – bent atrodė, kad prisiminė, – ir veide, veido raukšlėse, rausvose ir prakaituotose, tarsi Konsu būtų ką tik dirbusi kokį fizinį darbą, pasirodė nepasitenkinimo išraiška. Moteris, kuriai buvo apie šešiasdešimt metų, virto tikra mergaičiuke, negavusia norimo saldainio.

– Jums leidus, pone, – pasakė ji ir jau norėjo uždaryti duris.

– Neuždarykit, – paprašiau. – Leiskit jums paaiškinti.

– Eik iš čia, brolau, – pasakė jaunuolis. – Nieko čia nepametei.

– Aš jį pažinojau, – tariau.

– Netikiu, – atsakė Konsu.

– Aš buvau su juo, kai jį nužudė, – tada pasakiau. Pakėliau marškinėlius ir parodžiau moteriai randą ant pilvo. – Vieną kulką gavau ir aš. Randai galingi.

Vėliau valandų valandas kalbėjau Konsu apie tą dieną, kai susitikau su Laverde biliardinėje, apie Poezijos namus, apie tai, kas įvyko paskui. Kalbėjau jai tai, ką man buvo pasakojęs Laverdė, ir pasakiau, kad iki šiol nesuprantu, kodėl jis man visa tai papasakojo. Taip pat kalbėjau jai apie garso įrašą, kuris taip nuliūdino Laverdę klausantis, apie man į galvą tuo metu atėjusias hipotezes dėl tikėtino jo turinio, galvojant, ką gi tokio galima pasakyti, kad tai sukeltų tokią daugiau ar mažiau patyrusio suaugusio žmogaus reakciją.

– Ir neįsivaizduoju, – pasakiau jai. – Tikrai bandžiau įsivaizduoti, prisiekiu, bet man nepavyksta. Niekas neateina į galvą.

– Ne, tikrai? – perklausė ji.

– Ne, – atsakiau.

Tuo metu jau buvome virtuvėje, Konsu sėdėjo ant baltos plastikinės kėdės, o aš – mediniame krėsle su raudona atkalte ir taip arti dujų baliono, kad vos ištiesęs ranką būtum galėjęs jį paliesti. Namo vidus buvo toks, kokį ir įsivaizdavau: kiemelis, atviros medinės

stogo sijos, žalios nuomojamų kambarių durys. Konsu manęs klausėsi pritariamai linkčiodama, rankas susidėjusi tarp kelių ir sukryžiavusi kojas, tarsi saugodama, kad rankos neišsprūstų. Po kiek laiko ji pasiūlė man juodos kavos; kažką panašaus į medžiaginę kojinę ji pripildė maltų pupelių, tada tą kojinę įdėjo į mažomis pilkomis dėmelėmis nusėtą žalvarinį puodelį, o kai baigiau gerti, procedūrą pakartojo, ir kaskart darant kavą oras persisukdavo dujų ir deginto fosforo kvapais. Paklausiau Konsu, kuris kambarys – Laverdės, ir ji parodė pasukdama galvą, suspaudusi lūpas kaip sudirgintas kumeliukas.

– Va tas, – pasakė. – Dabar ten gyvena muzikantas, labai geras žmogus, groja gitara „Camarín del Carmen". – Ji nutilo, žvelgė sau į rankas ir galų gale pasakė: – Rikardas duris rakindavo spyna su kodu, nes nemėgo nešiotis raktų. Kai jį nužudė, man reikėjo ją išlaužti.

Policija atvyko – ir tai buvo sutapimas – tą pačią valandą, kurią grįždavo Rikardas Laverdė, todėl Konsu pamanė, kad ten jis, ir atidarė duris jiems net nespėjus pasibelsti. Tuomet pamatė du agentus: vienas buvo žilstelėjęs ir kalbėjo švepluodamas, o kitas stovėjo keli žingsniai anam už nugaros ir neištarė nė žodžio.

– Matėsi, kad pražilęs anksčiau laiko – kas žino, ką teko matyti tam vyrui, – pasakė Konsu. – Jis man parodė dokumentą ir paklausė, ar pažįstu šį individą, taip ir pasakė, „individą" – koks keistas žodis kalbant apie mirusįjį. O aš, atvirai pasakius, jo neatpažinau, – pasakė Konsu žegnodamasi. – Jis buvo gerokai pasikeitęs. Tik perskaičiusi įrašus galėjau jiems patvirtinti, kad taip, kad tas ponas yra Rikardas Laverdė ir kad čia gyvena nuo to ir to mėnesio. Iš pradžių pamaniau, kad įsivėlė į kokį reikalą. Jį vėl uždarys. Man buvo gaila, nes nuo išėjimo jis laikėsi visų reikalavimų.

– Kokių reikalavimų?

– Kažkokių kaliniams skirtų. Tiems, kurie buvo uždaryti, o paskui paleisti.

– Taigi jūs žinojote, – pasakiau.

– Tai žinoma, vaikeli. Visi čia žinojo.

– Ir žinojote, ką jis padarė?

– Ne, šito tai ne, – atsakė Konsu. – Bet aš niekada ir nenorėjau sužinoti. Tai būtų pabloginę mūsų santykius, ar ne? Kol akys nemato, širdies neskauda, aš taip manau.

Policininkai nusekė ją iki Laverdės kambario. Plaktuku Konsu sutrupino aliuminio puslankį, o spyna nušoko į vieną iš vidinio kiemo griovių. Atidariusi duris ji pamatė vienuolio kambarį: tobulą stačiakampį su paklotu matracu, baltutėle patalyne, lygutėliu pagalvės užvalkalu, be posūkių ir vingių, kuriuos per naktis išvagoja galva. Greta matraco ant dviejų plytų buvo padėta neapdirbto medžio plokštė; ant plokštės – stiklinė vandens, kuris atrodė drumstas. Kitą dieną šis vaizdas – matracas ir improvizuotas naktinis staliukas – pasirodė geltonosios spaudos laikraštyje greta kraujo dėmės ant 14-osios gatvės šaligatvio.

– Nuo tos dienos į šį namą nežengs joks žurnalistas, – pasakė Konsu. – Šie žmonės nieko negerbia.

– O kas jį nužudė?

– Ak, kad aš žinočiau. Nežinau, nežinau, kas jį nužudė, nes jis buvo pats geriausias. Prisiekiu, geriausias iš visų gerų žmonių, kuriuos pažinojau. Nors ir buvo padaręs blogų dalykų.

– Kokių dalykų?

– Šito tai nežinau, – atsakė Konsu. – Bet kažką padarė.

– Kažką padarė, – pakartojau.

– Be to, koks dabar skirtumas, – pasakė Konsu. – Nebent išsiaiškinę mes jį prikeltume.

– Kad nelabai, – tariau. – O kur jis palaidotas?

– O kam jums to?

– Nežinau. Aplankyčiau. Nuneščiau gėlių. Kaip laidotuvės?

– Vaikeli, viską suorganizavau aš, žinoma. Buvau Rikardui panašiausia į giminaitę.

– Aišku, – tariau. – Žmona buvo neseniai žuvusi.

– Aha, – pasakė man Konsu. – Tai jūs taip pat žinote tuos dalykus – kas galėjo pagalvoti.

– Ji vyko pas jį kartu praleisti Kalėdų. Jis pasidarė absurdišką nuotrauką, kurią norėjo jai padovanoti.

– Absurdišką? Kodėl absurdišką? Man pasirodė miela.

– Ta nuotrauka buvo absurdiška.

– Nuotrauka su balandžiais, – patikslino Konsu.

– Taip, – patvirtinau. – Nuotrauka su balandžiais. – Ir pridūriau: – Tai su tuo kažkaip susiję.

– Su kuo?

– Su tuo, ką jis klausėsi. Visada galvojau, kad tas, ko jis klausėsi, susiję su ja, su žmona. Įsivaizduoju kokį įrašytą laišką, jai patikusį eilėraštį, nežinau.

Konsu pirmą kartą nusišypsojo.

– Jūs taip įsivaizduojate?

– Nežinau, kažką tokio. – Ir tuomet, nežinau kodėl, pamelavau ar pagražinau: – Dvejus su puse metų mąstau apie tai, ir keista, kad mirusysis mums tampa toks svarbus, nors mes jo ir nepažinojome. Dvejus su puse metų mąstau apie Eleną Laverdę. Arba Eleną Frits, kad ir koks būtų jos vardas. Dvejus su puse metų, – pasakiau. Tą pasakęs pasijutau gerai.

Nežinau, ką Konsu įžvelgė mano veide, bet jos išraiška pakito, pakito ir jos sėdėjimo poza.

– Pasakykite man vieną dalyką, – pasakė ji man. – Bet tik tiesą. Jūs mylėjote jį?

– Kaip kaip?

– Mylėjote jį ar ne?

– Taip, – atsakiau. – Labai jį mylėjau.

Aišku, tai taip pat buvo netiesa. Gyvenimas mums nesuteikė laiko meilystėms, tad mane į priekį stumdavo ne jausmai ar emocijos, o kartais aplankanti intuicija, kad kai kurie įvykiai mūsų gyvenimą yra paveikę stipriau, nei priimta manyti ar akivaizdžiai matosi. Tačiau esu gerai išmokęs, kad šios mano pastebimos subtilybės realiame pasaulyje niekam nereikalingos ir daugeliu atvejų reikia prieš jas užsimerkti, duoti kitam tą, ką jis nori išgirsti, netapti pernelyg nuoširdžiam (nuoširdumas nėra veiksmingas, jis niekur neveda). Pažiūrėjau į Konsu ir pamačiau vienišą moterį, tokią vienišą kaip aš pats.

– Labai, – pakartojau. – Labai jį mylėjau.

– Gerai, – pasakė ji atsistodama. – Palaukite manęs čia, kai ką jums parodysiu.

Ji kelioms akimirkoms dingo. Galėjau girdėti ir sekti, kaip ji juda, kaip šlepsi jos kojos, kaip ji keliais žodžiais persimeta su nuomininku: „Jau vėlu, tėvuk“; „Ai, donja Konsu, nesikiškite į ne savo reikalus“, ir akimirką pamaniau, kad mūsų pokalbis jau baigtas ir kad tuojau pasirodys tas vaikinas retais ūsiukais ir išprašys mane kokia nors mandagia fraze, ***pone, palydėsiu jus iki durų, dėkui už apsilankymą***. Bet tada pamačiau ją grįžtančią, tartum sutrikusią; ji žiūrėjo į savo kairės rankos nagus: ir vėl ta mergaitė, kurią mačiau prie namo durų. Kitoje rankoje nešė nelyg kokį per mažą futbolo kamuolį (pirštai jį laikė atsargiai, kaip sužeistą gyvūnėlį), kuris greitai virto į seną futbolo kamuolio formos radijo imtuvą. Du juodi šešiakampiai buvo kolonėlės; viršuje – langelis kasetėms dėti; šioje angoje matėsi įdėta juoda kasetė. Juoda kasetė su oranžine etikete. Ant etiketės – vienas žodis: BASF.

– Čia yra tik A pusė, – pasakė man Konsu. – Kai baigsite klausytis, palikite viską prie viryklės. Ten prie degtukų. Ir išeidamas patikrinkite, ar durys gerai uždarytos.

– Palaukit, palaukit, – pasakiau. Burna priplūdo klausimų. – Jūs ją turit?

– Aš ją turiu.

– Iš kur gavot? Ar su manimi neklausysite?

– Čia tai, ką jie vadina asmeniniais daiktais, – paaiškino ji. – Policija man ją atnešė kartu su viskuo, kas buvo Rikardo kišenėse. Ir ne, aš neklausysiu. Aš jau moku mintinai ir nebenoriu dar kartą klausyti, ši kasetė neturi nieko bendro su Rikardu. O galų gale, su manimi taip pat. Kaip keista, ar ne? Tai vienas iš man brangiausių daiktų, nors su mano gyvenimu neturi nieko bendro.

– Vienas iš jums brangiausių daiktų, – pakartojau.

– Turbūt esate matęs situacijų, kai žmonių klausia: ką jie išsineštų iš namų gaisro atveju. Taigi aš išsineščiau šią kasetę. Gal dėl to, kad niekada neturėjau šeimos, tad čia nėra jokių nuotraukų albumų nei nieko panašaus į tokius reikalus.

– O tas vyrukas, kur buvo atėjęs?

– O ką jis?

– Ar jis ne šeimos narys?

– Tai nuomininkas, – atsakė Konsu, – kaip ir visi kiti. – Sekundę pagalvojusi pridūrė: – Mano nuomininkai yra mano šeima.

Sulig šiais žodžiais (sukūrus tobulą melodraminę nuotaiką) ji išėjo į gatvę ir paliko mane vieną.

Šio įrašo turinys – tai dviejų angliškai kalbančių vyrų dialogas: jie kalbėjosi apie oro sąlygas, kad jos esą geros, vėliau – apie darbą. Vienas iš vyrų kitam aiškino apie nuostatus ir kiek valandų galima skristi be privalomojo poilsio. Mikrofonas (jei tai buvo

mikrofonas) įrašinėjo nuolatinį zvimbimą, o zvimbimo fone šnarėjo popieriai.

– Man davė šitą lentelę, – pasakė pirmasis vyras.

– Na, tai žiūrim, ką turim, – pasakė antrasis. – Aš prižiūrėsiu lėktuvą ir radiją.

– Gerai. Tik šitoj lentelėj kalbama apie darbo laiką, o apie poilsio valandas – ne.

– Labai painu.

Tikrai gerai pamenu, kad pokalbio klausiau kelias minutes – sutelkiau visą dėmesį, nes tikėjausi rasti kokių nuorodų į Laverdę, – kol įsitikinau, pusiau suglumęs, pusiau nustebęs, kad kasetėje kalbantys žmonės niekaip nesusiję su Rikardo Laverdės mirtimi ir joje Rikardas Laverdė netgi nė karto nepaminėtas. Vienas iš vyrų pradėjo kalbėti apie šimtą trisdešimt šešias mylias, likusias iki VOR radijo švyturio, apie trisdešimt du tūkstančius pėdų, kurias jie turės nusileisti, ir kad visų pirma jiems reikėtų po truputį mažinti greitį, tad jau pats laikas imtis darbo. Tuomet kitas vyras pasakė žodžius, kurie pakeitė viską:

– Bogota, „American devyni šeši penki“, prašome leidimo leistis.

Ir man pasirodė neįtikėtina, kad praėjo tiek laiko, kol supratau, jog po kelių minučių šis lėktuvas atsitrenks į Diluvijų ir sprogs, o tarp mirusiųjų bus moteris, vykusi pas Rikardą Laverdę praleisti švenčių.

– „American airlines“ Kalio tarnyba, čia „American devyni šeši penki“. Ar girdite?

– Taip, „American devyni šeši penki“, Kalis klauso.

– Labai gerai, Kali. Būsime pas jus po kokių dvidešimt penkių minučių.

Tai štai ko klausėsi Rikardas Laverdė prieš pat mirtiną užpuolimą: skrydžio, per kurį mirė jo žmona, juodosios dėžės. Išaiškėjusi

tiesa mane sukrėtė kaip smūgis, praradau pusiausvyrą, mano pasaulis sudrebėjo. Bet kaip jis ją gavo? – paklausiau savęs tada. Ar tai įmanoma – paprašyti nelaimingai pasibaigusio skrydžio įrašo ir gauti jį taip paprastai, kaip gaunamas, nežinau, kadastro dokumentas? Ar Laverdė mokėjo angliškai, ar bent jau mokėjo pakankamai, kad klausydamas suprastų ir justų apmaudą – taip, labiausiai apmaudą – dėl šio pokalbio? O gal tam, kad pajustum apmaudą, net nereikėjo visko suprasti, nes pokalbyje Laverdės žmona tiesiogiai nepaminėta: gal užteko to suvokimo, to baisaus suvokimo, kad kalbantys pilotai buvo taip arti vienos iš lėktuvo keleivių? Praėjus dvejiems su puse metų į šiuos klausimus vis dar nebuvo atsakyta. Dabar kapitonas prašo atvykimo vartų (gavo numerį du), dabar prašo aikštelės (gavo numerį nulis vienas), dabar žiebia lėktuvo šviesas, nes teritorijoje yra daug vaizdo trikdžių, dabar jie kalba apie savo padėtį, kad liko keturiasdešimt septynios mylios į šiaurę nuo Negro upės ir jos ieško skrydžio plane... O dabar, pagaliau, per garsiakalbius nuaidi pranešimas:

– Ponios ir ponai, kalba kapitonas. Pradėjome leistis.

Jie pradeda leistis. Viena iš tų ponių yra Elena Frits. Ji aplankė sergančią motiną, dalyvavo senelės laidotuvėse, o gal tiesiog buvo pas draugus (atšventė su jais Padėkos dieną). Ne, vis dėlto bus motina, serganti motina. Galbūt Elena Frits galvoja apie motiną, kremtasi ją palikusi, klausia savęs, ar gerai padarė, kad ją paliko. Taip pat ji galvoja apie Rikardą Laverdę, savo vyrą. Ar ji galvoja apie savo vyrą? Galvoja apie savo vyrą, kuris išėjo iš kalėjimo.

– Noriu jums palinkėti gražių atostogų ir sėkmės bei sveikatos 1996-aisiais, – sako kapitonas. – Ačiū, kad skridote su mumis.

Elena Frits galvoja apie Rikardą Laverdę. Galvoja, kad dabar jie galės pratęsti gyvenimą ten, kur buvo sustoję. Tuo pat metu kabinoje kapitonas antrajam pilotui pasiūlo riešutą.

– Ne, ačiū, – padėkoja pilotas.

Kapitonas sako:

– Graži naktis, ar ne?

O antrasis pilotas:

– Taip, šiuose kraštuose puikus oras.

Tada jie susisiekia su valdymo bokštu, paprašo leidimo leistis žemiau, bokštas pasako, kad leistųsi iki du nulis nulis lygio, o tuomet kapitonas ištaria ispaniškai su stipriu akcentu:

– *Feliz Navidad, señorita.**

Apie ką galvoja savo kėdėje sėdinti Elena Frits? Nežinau dėl ko, bet aš ją įsivaizduoju sėdinčią prie lango. Tūkstantį kartų įsivaizdavau tą akimirką, tūkstantį kartų ją atkartojau kaip sceną kuriantis scenografas ir pildžiau prikurdamas visokiausių detalių: pradėdamas Elenos dėvimais drabužiais – lengva šviesiai mėlyna palaidinė ir batai, be pėdkelnių, – baigdamas jos mintimis ir pažiūromis. Šiame reginyje, kurį pats susikūriau ir kuris man įsirėžė vaizduotėje, kairėje yra langas, o dešinėje miega keleivis (plaukuotos rankos, neritmingas knarkimas). Kėdės stalelis atverstas; kapitonui pranešus apie leidimąsi Elena Frits norėjo jį uždaryti, bet kol kas dar niekas neatėjo paimti jos plastikinio puodelio. Elena Frits žiūri pro langą ir mato skaidrų dangų; ji nežino, kad lėktuvas leidžiasi į dvidešimt tūkstančių pėdų aukštį, tai jai nerūpi. Ji nori miego: jau po devintos, o kelionę Elena Frits pradėjo labai anksti, nes jos mamos namai yra ne pačiame Majamyje, bet užmiestyje. O gal net kokioje visai kitoje vietoje, pavyzdžiui, Fort Loderdeilyje ar Koral Springse, kuriame nors iš šių mažyčių Floridos miestelių, kurie iš tiesų yra gigantiški senelių namai, kur visos šalies senukai susirenka praleisti paskutinių savo metų toli nuo šalčio ir streso bei rūstaus savo vaikų žvilgsnio. Tad Elena Frits tą rytą turėjo anksti keltis. Kaimynas, kuriam vis tiek reikėjo vykti į Majamį, nuvežė ją į oro uostą, taigi Elenai

* Linksmų šv. Kalėdų, panele. (Isp.)

vieną, dvi ar tris valandas teko su juo važiuoti tomis tiesiomis magistralėmis, visame pasaulyje garsėjančiomis savo anestezuojančiomis galiomis. Dabar ji galvoja tik apie tai, kaip nuvyks į Kalį, ten persės ir pasieks Bogotą, tokia nuvargusi, kokie visuomet būna šį persėdimą pasirinkę keleiviai, tačiau laimingesnė už kitus keleivius, nes jos laukia mylintis vyras. Ji galvoja apie tai, o paskui galvoja, kaip gerai nusipraus duše ir eis miegoti. Ten apačioje, Kalyje, pasigirsta balsas:

– „American devyni šeši penki", jūsų atstumas?

– Ko prašote?

– Jūsų atstumo pagal DME.

– Okei, – sako kapitonas. – Atstumas iki Kalio yra, hm, trisdešimt aštuoni.

– Kur mes dabar? – klausia antrasis pilotas. – Dabar jau skrendame link...

– Pirmiausia pabandome rasti Tulua, okei?

– Gerai. O link kur skrendame?

– Nežinau. O kas čia? Kas ten buvo?

„Boeing 757", besisukinėdamas į kairę ir į dešinę, nusileidžia iki trijų tūkstančių pėdų, bet Elena Frits to nepastebi. Jau naktis, tamsi, bet vaiski naktis, o apačioje matosi kalnų kontūrai. Plastikiniame lange Elena regi savo veido atspindį, ji klausia savęs, ką čia veikianti, ar vykti į Kolumbiją nėra klaida, ar jos santuoka iš tiesų gali būti išgelbėta, ar nebus tiesa tai, ką jai sakė motina tokiu tonu, tarsi būtų pasaulio pabaigą pranašaujanti būrėja: „Jei grįši pas jį, tai bus tavo paskutinis idealistinis poelgis." Elena Frits pripažįsta esanti idealistinio būdo, bet, jos nuomone, tai nebūtinai reiškia, jog ji pasmerkta visą gyvenimą priimti klaidingus sprendimus: idealistai juk taip pat kartais pasirenka teisingai. Šviesos užgęsta, veidas lange pradingsta, o Elena Frits galvoja, kad jai nesvarbu, ką sako motina: ji nieku gyvu

negalėjo leisti Rikardui pirmą Kūčių naktį laisvėje praleisti vienumoje.

– Ne, pas mane nieko nesimato, – sako kapitonas. – Nežinau kodėl.

– Tai man pasukti į kairę? Nori pasukti į kairę?

– Ne, ne, jokiais būdais. Toliau skriskime link...

– Link kur?

– Link Tulua.

– Tai reikia į dešinę.

– O kur mes skrendam? Suk į dešinę. Dabar skrendam link Kalio. Kažką sušikom, ar ne?

– Taip.

– Kaip mes taip viską sušikom? Tuoj pat į dešinę, tuoj pat į dešinę.

Ekonominės klasės dalyje sėdinti Elena Frits nežino, kad kažkas ne taip. Jei ji turėtų bent kiek aviacijos žinių, pastebėtų, kad maršruto pokyčiai yra įtartini, suprastų, kad pilotai pakeitė nustatytą kryptį. Bet ne: Elena Frits neišmano apie aviaciją, ji neįsivaizduoja, kad leistis žemiau nei dešimt tūkstančių pėdų kalnuotose vietovėse yra pavojinga, jei teritorija nėra gerai pažįstama. Apie ką ji tuomet galvoja?

Apie ką galvoja Elena Frits likus minutei iki mirties?

Valdymo kabinoje nuskamba pavojaus signalas ir įrašytas balsas skelbia: *Terrain, terrain!* Bet Elena Frits jo negirdi: ten, kur ji sėdi, pavojaus signalų nesigirdi, nesimato ir pavojingai arti stūksančių kalnų. Įgula pagreitina variklius, bet pamiršta išjungti stabdžius. Lėktuvo nosis trumpam pakyla į viršų. Tačiau to neužtenka.

– Šūdas, – sako pilotas. – Aukštyn, seni, aukštyn.

Apie ką galvoja Elena Frits? Ar galvoja apie Rikardą Laverdę? Ar galvoja apie artėjantį švenčių sezoną? Ar galvoja apie savo vaikus?

– Šūdas, – sako kapitonas kabinoje, bet Elena Frits to negirdi. Ar Elena Frits ir Rikardas Laverdė turi vaikų? Kur yra tie vaikai, jei jie jų turi, ir kaip pasikeitė jų gyvenimas be tėvo? Ar jie žino, kodėl jo nėra, ar jie augo apgaubti šeimos melagysčių, grakščių legendų, supainiotų chronologijų?

– Aukštyn, – sako kapitonas.

– Viskas gerai, – atsako antrasis pilotas.

– Aukštyn, – sako kapitonas. – Švelniai, švelniai. – Autopilotas išsijungė. Antrojo piloto rankose dreba svirtis – tai ženklas, kad nepakanka greičio išlaikyti lėktuvą ore.

– Dar aukštyn, dar aukštyn, – sako kapitonas.

– Okei, – atsako antrasis pilotas.

O kapitonas:

– Aukštyn, aukštyn, aukštyn!

Dar kartą nuskamba sirena.

– *Pull up*, – skelbia įrašytas balsas.

Pasigirsta trumpas riksmas ar kažkas panašaus į riksmą. Tada garsas, kurio man nepavyksta, kurio man niekad nepavyko atpažinti: nežmogiškas, o gal antžmogiškas garsas – taip skamba nykstančios gyvybės, bet sykiu ir lūžtančios detalės. Taip skamba krintantys iš viršaus, tai trukčiojantis ir sykiu nenutrūkstantis garsas, niekuomet nesibaigiantis garsas, kuris skamba mano galvoje nuo to vakaro ir, atrodo, nenori pasitraukti, kuris amžiams pakibo mano atmintyje, užsikabino nelyginant rankšluostis už savo pakabos.

Šis garsas yra paskutinis dalykas, kuris girdisi skrydžio 965 kabinoje.

Girdisi garsas, o tuomet įrašas nutrūksta.

Man prireikė nemažai laiko atsigauti. Nėra nieko nepadoresnio nei šnipinėti paskutines žmogaus sekundes: jos turėtų likti slaptos,

nesuteptos, turėtų mirti kartu su mirštančiuoju, tačiau čia, seno Kandelarijos namo virtuvėje, paskutiniai mirusių pilotų žodžiai tapo mano patirties dalimi, nepaisant to, kad nežinojau ir iki šiol nežinau, kas buvo šie nelaimingi žmonės, kokie buvo jų vardai, ką jie matė veidrodyje; savo ruožtu, šie vyrai niekuomet nepažino manęs, tačiau jų paskutinės akimirkos dabar priklausė ir toliau priklausys man. Ar aš turiu tam teisę? Nei jų žmonos, nei motinos, nei tėvai ar vaikai neišgirdo šių mano dabar išgirstų žodžių, ir gal jie praleido pastaruosius dvejus su puse metų klausdami savęs, ką prieš atsitrenkdamas į Diluvijaus kalną ištarė jų vyras, tėvas, sūnus. Aš, tas, kuris gavo teisę sužinoti, dabar jau žinau; jie, kuriems šie žodžiai teisiškai priklausė, nežino nieko. Tada pagalvojau: rimtai pažiūrėjus, aš *neturėjau teisės girdėti šios mirties*, nes šie lėktuve mirštantys vyrai man yra svetimi, o gale keliaujanti moteris *nėra, niekuomet nebus tarp mano mirusiųjų*.

Tačiau šie garsai jau tapo mano klausomosios atminties dalimi. Tada, kai įrašas nutilo, tada, kai tragedijos garsus pakeitė radijo šnypštimas, supratau, kad geriau jo būčiau neklausęs, ir sykiu supratau, kad atmintyje klausysiu jo amžinai. Ne, jie nebuvo mano mirusieji, aš neturėjau teisės klausytis jų žodžių (turbūt taip pat neturiu teisės ir persakyti jų šioje istorijoje, nors, aišku, ir ne visai tiksliai), tačiau mirusiųjų žodžiai ir balsai mane prarijo, kaip upės sūkurys praryja pavargusį gyvūną. Be to, šis įrašas turėjo galios pakeisti praeitį, nes Laverdės verksmas man nebebuvo toks pats, nebegalėjo būti toks pats, kokį tuomet mačiau Poezijos namuose: nors anksčiau jis toks neatrodė, dabar tapo tirštas, ir vien tik dėl to, kad išgirdau tai, ką jis, sėdėdamas toje minkštos odos sofoje, išgirdo tą vakarą. Patirtis ar veikiau tai, ką vadiname patirtimi, kuriasi ne iš mūsų pačių skaudulių, bet iš svetimiems skauduliams jaustos užuojautos.

Laikui bėgant apie juodąsias dėžes išsiaiškinau daugiau dalykų. Dabar, pavyzdžiui, žinau, kad jos yra ne juodos, bet oranžinės. Žinau, kad lėktuvuose jos laikomos *empennage* – toje dalyje, kurią mes, profanai, vadiname uodega, – nes ten yra didžiausia tikimybė išlikti po nelaimės. Ir taip, žinau, kad juodosios dėžės išlieka: jos gali pakelti 2250 kilogramų spaudimą ir iki 1100 laipsnių Celsijaus temperatūrą. Jei nukrinta į vandenį, aktyvuojasi siųstuvas, ir juodoji dėžė pradeda skleisti bangas, kurios truks trisdešimt dienų. Per šį laiką atsakingos įstaigos turi ją rasti, išsiaiškinti nelaimės priežastis, užtikrinti, kad nieko panašaus daugiau neįvyks, bet nemanau, kad kas nors yra numatęs, jog juodoji dėžė gali turėti ir kitokį likimą, kad ji gali atsidurti gyvavimo plane nenumatytose rankose. Tačiau būtent taip man nutiko su 965-ojo skrydžio juodąja dėže, kuri, išgyvenusi nelaimę, keistais būdais tapo juoda kasete su oranžine etikete ir iki tol, kol tapo mano atminties dalimi, jau turėjo du šeimininkus. Taigi pasirodo, kad šis aparatas, sukurtas kaip skaitmeninė lėktuvų atmintis, galų gale tapo neatskiriama mano atminties dalimi. Taip jau nutiko, ir aš negaliu nieko pakeisti. To pamiršti nebeįmanoma.

Prieš išeidamas iš namų Kandelarijoje kurį laiką palūkuriavau – ne tik tam, kad darkart išklausyčiau įrašą (nors tą padariau ne vieną, o du kartus), bet ir norėdamas vėl pamatyti Konsu, nes tą akimirką tai man atrodė neatidėliotina. Ką dar ji žino apie Rikardą Laverdę? Galbūt savo namuose mane vieną su brangiausiu daiktu ji paliko būtent dėl to, kad jai nebereikėtų nieko daugiau atskleisti, kad negalėčiau jos ištardyti. Pradėjo temti. Išlindau į gatvę: jau žiebėsi geltoni žibintai, baltos namų sienos keitė spalvą. Buvo šalta. Pažvelgiau į vieną kampą, į kitą. Konsu nebuvo, jos niekur nesimatė, todėl grįžau į virtuvę ir viename maišelyje susiradau mažesnį, gal nedidelio

degtinės butelio dydžio, popierinį maišelį. Ant tokio paviršiaus mano rašiklis sunkiai rašė, bet turėjau pabandyti.

Gerbiamoji Konsu,

laukiau jūsų namuose gerą valandą. Ačiū, kad leidote paklausyti įrašo. Norėjau padėkoti gyvai, bet neturėjau progos.

Prie šių iškeverzotų linijų prirašiau savo visą vardą ir pavardę, tą Kolumbijoje taip retai pasitaikančią pavardę, kuri užrašyta nepaliauja man kėlusi kažkokios gėdos, nes, kaip kai kas sako, mano šalyje nepasitikima tais, kurių pavardę reikia išskiemenuoti. Tada ranka palyginau maišelio popierių ir palikau jį ant magnetofono, vieną kampą užkišęs už kasečių dėklo. Į miestą išėjau su sumišusiais jausmais krūtinėje, bet buvau tikras, kad nenoriu grįžti namo, noriu tai, kas nutiko, paslaptį, kurią atskleidžiant dalyvavau, pajusti būdamas vienas. Pagalvojau, kad niekada nebebūsiu taip arti Rikardo Laverdės gyvenimo, kaip buvau jos namuose tomis minutėmis klausydamas juodosios dėžės įrašo, ir nenorėjau, kad šis keistas pakilus jausmas pranyktų, tad nusileidau Septintuoju keliu ir ėmiau vaikščioti Bogotos centre; praėjau Bolivaro aikštę, toliau ėjau į šiaurę, įsimaišydamas į susispietusių žmonių minią, leisdamas, kad labiau skubantys mane stumdytų, užkliūdamas už einančių priešais, ieškodamas mažai žinomų gatvelių, net įsisukau į amatų turgelį 10-ojoje gatvėje, bent jau manau, kad tai buvo 10-oji gatvė, ir visą laiką galvojau, kad nenoriu grįžti namo, kad Aura ir Leticija priklauso ne tam pasauliui, kuriame gyveno Rikardo Laverdės prisiminimas, ir juolab ne tam, kuriame nukrito lėktuvas skrydžio numeriu 965. Ne, dar negalėjau grįžti namo. Apie tai galvojau ir 22-ojoje gatvėje – kaip nutolinti grįžimą namo, kad dar galėčiau pagyventi mąstydamas apie juodąją dėžę, pabūti su juodąja dėže, o tuomet pats kūnas už mane priėmė sprendimą ir galų gale užė-

jau į nuo ryto iki vakaro pornografines juostas sukančią kino salę, o ten virtuvėje pusnuogė moteris ilgais ir labai šviesiais plaukais kėlė koją, kol jos batų kulnas įsitaisė į orkaitės skylę, ir ji neblogai laikė pusiausvyrą, o apsirengęs vyras į ją įsiskverbė ir tuo pat metu jai įsakinėjo nesuprantamus dalykus, nes lūpos judėjo visai ne taip, kaip jis tarė žodžius.

1999-ųjų Didįjį ketvirtadienį, praėjus devyniems mėnesiams nuo mano susidūrimo su Rikardo Laverdės kasete ir likus aštuoniems mėnesiams iki tūkstantmečio pabaigos, grįžęs namo automatiniame atsakiklyje radau moters žinutę ir telefono numerį. „Tai žinutė ponui Antonijui Jamarai, – sakė melancholiškas jaunatviškas balsas, pavargęs ir sykiu patrauklus: tokiu kalba moterys, kurioms teko subręsti anksčiau laiko. – Ponia Konsuela Sandoval man pasakė jūsų vardą, o numerį gavau pati. Tikiuosi, kad netrukdau, bet radau jus telefonų knygoje. Prašau paskambinti. Man reikia su jumis pakalbėti." Iškart surinkau numerį.

– Laukiau jūsų skambučio, – pasakė moteris.

– Su kuo kalbu? – pasiteiravau.

– Atleiskite už sutrukdymą, – atsiprašė moteris. – Esu Maja Frits, nežinau, ar mano pavardė jums ką nors sako. Iš tikro tai nėra mano tikroji pavardė, čia motinos, tikroji yra Laverdė.

Kadangi aš tylėjau, moteris pridūrė (nors tą akimirką tai jau nebuvo būtina):

– Esu Rikardo Laverdės dukra. Norėčiau jūsų kai ko paklausti. – Manau, kad tada jai kažką atsakiau, nors tikėtina, kad tik kartojau vardą, du vardus, jos ir tėvo vardus. Maja Frits, Rikardo Laverdės dukra, kalbėjo toliau: – Bet aš gyvenu toli ir negaliu atvykti į Bogotą, tai ilga istorija. Todėl prašau dvigubos paslaugos: noriu pakviesti jus atvykti pas mane, į mano namus. Noriu, kad atvyktumėte ir

papasakotumėte apie tėvą viską, ką žinote. Tai didelė paslauga, žinau, bet čia geras oras ir skanus maistas, prižadu – atvykęs nepasigailėsite. Taigi kaip norite, pone Jamara. Jei turite popieriaus ir kuo rašyti, galiu iškart paaiškinti, kaip mane rasti.

III

Nesančiųjų žvilgsnis

Kitą rytą, septintą valandą, aš su juoda kava rankose (tai visi mano pusryčiai) jau leidausi 80-ąja gatve, vedančia link vakarinio išvažiavimo iš miesto. Rytas buvo apniukęs ir šaltas, tokią valandą eismas jau darėsi tirštas ir net agresyvus, bet aš gana greit pasiekiau miesto ribas, kur baigiasi urbanistiniai peizažai ir plaučiai pajunta, kaip staiga pranyksta užterštumas. Bėgant metams išvažiavimas keitėsi: platūs, neseniai išasfaltuoti keliai puikavosi švytinčiu baltutėliu ženklinimu, pėsčiųjų perėjomis, punktyrine plento linija. Nežinau, kokią galybę sykių būdamas vaikas keliavau panašiais keliais, kokią galybę sykių kilau į miestą supančius kalnus, kad vėliau galėčiau staigiai nusileisti ir taip per tris valandas iš mūsų dviejų tūkstančių šešių šimtų šaltų ir lietingų metrų pakliūti į Magdalenos upės slėnį, kur temperatūra kai kuriose nelaimingose zonose gali priartėti prie keturiasdešimties laipsnių Celsijaus. Taip buvo ir Doradoje, mieste, kuris žymi pusiaukelę tarp Bogotos ir Medeljino ir kuriuo, kaip stotele ar susitikimų vieta, kartais net ir improvizuota atostogų vieta, pasinaudoja keliaujantieji šiuo maršrutu. Dorados priemiestyje, vietoje, kuri, pagal nupasakojimą, turėjo būti toli nuo miesto, nuo jo gatvių bruzdesio ir neištveriamo eismo, gyveno Maja Frits. Tačiau aš, užuot galvojęs apie ją ir apie mus suvedusį atsitiktinumą, keturių valandų kelionę praleidau galvodamas apie Aurą, arba, tiksliau, apie tai, kas man ir Aurai nutiko praėjusį vakarą.

Kai užsirašiau Majos Frits diktuojamus nurodymus ir galų gale blogojoje puslapio pusėje (gerojoje buvo vienos iš mano būsimų paskaitų užrašai: kalbėsime apie Antigonę ir kokią teisę ji turėjo pažeisti įstatymą bei palaidoti brolį) nusibraižiau nevykusį žemėlapį, įprastas mūsų su Aura vakaras į pabaigą ėjo pačiu taikiausiu būdu: kol Leticija žiūrėjo filmuką, kartu ruošėme maistą, pasakojome apie praėjusią dieną, juokėmės, lietėme vienas kitą prasilenkdami siauroje virtuvėje. Leticijai labai patiko *Piteris Penas*, taip pat ir *Džiunglių knyga*, dar Aura jai buvo nupirkusi dvi ar tris Mapetų laidas, labiau ne tam, kad suteiktų džiaugsmo vaikui, kiek norėdama patenkinti savo pačios nostalgiją, prisiminti šiltus jausmus grafui fon Kauntui, nestiprią panieką panelei Pigei. Bet ne, tą vakarą mūsų kambaryje per televizorių skambėjo ne Mapetai, o kažkuris iš tų filmų. *Piteris Penas*, taip: tai *Piteris Penas* skambėjo – „ši istorija jau buvo nutikusi anksčiau ir kada nors vėl nutiks“, – sakė nežinomas pasakotojas, – kai Aura, pasirišusi raudoną prijuostę su anachronišku Kalėdų Senelio veidu, nežiūrėdama man į akis pasakė:

– Kai ką nupirkau. Paskui primink, kad parodyčiau.

– Ką?

– Kai ką, – atsakė Aura.

Ji kažką ėmė iš orkaitės, gartraukis veikė visu pajėgumu, todėl turėjome kalbėti pakeltu tonu, o varinio atspalvio lempos šviesa jai tvieskė į veidą.

– Kokia tu graži, – pasakiau jai. – Niekaip nepriprantu.

Ji nusišypsojo, ketino man kažką pasakyti, bet tą akimirką tarpduryje pasirodė tylioji ir apdairioji Leticija – jos kaštoniniai plaukai, sušukuoti į arklio uodegą, vis dar buvo drėgni po maudynių. Pakėliau ją nuo grindų, paklausiau, ar nori valgyti, ir ta pati varinė šviesa suspindo jos veide: šie bruožai buvo mano, ne Auros, ir tai visuomet mane jaudino ir sykiu liūdino. Ši mintis stebėtinai nėjo

iš galvos ir kol valgėme: kad Leticija galėjo būti panaši į Aurą, galėjo paveldėti Auros grožį, bet, priešingai, paveldėjo šiurkščius mano bruožus, pernelyg stambius kaulus, pernelyg atlėpusias ausis. Gal dėl to, vesdamas į lovą, ją taip atidžiai stebėjau. Valandėlę pabuvau su ja kambario tamsoje, trikdomoje tik apvalios lemputės, kuri skleidžia silpną pastelinę šviesą, o naktį keičia tonus, todėl kai Leticija mane pašaukia išsigandusi košmaro, jos kambarys būna mėlynas, o kai pašaukia, nes baigėsi vanduo buteliuke, labai tikėtina, kad jis bus rausvas ar žalias. Trumpai tariant: ten, spalvingoje prieblandoje, kai Leticija įmigo ir jos kvėpavimo šlamesys pakito, aš šnipinėjau jos veido bruožus ir genetikos žaidimus, mistišką baltymų išsidėstymą, įrėžusį mano smakrą jos smakre, mano plaukų spalvą dukros plaukuose. Tuo aš užsiėmiau, kai prasivėrė durys ir nusidriekė šviesos ruoželis, o po jo – Auros siluetas, kviečiantis mane ranka.

– Užmigo?

– Taip.

– Tikrai?

– Taip.

Paėmusi už rankos, ji nusivedė mane į svetainę, atsisėdome ant sofos. Valgomojo stalas jau buvo nurinktas, virtuvėje girdėjosi indaplovė – seno mirštančio balandžio niurnėjimas. (Įprastai pavalgę laiko svetainėje neleisdavome: dažniau guldavomės į lovą ir žiūrėdavome seną amerikietišką komediją, ką nors lengvo, smagaus ir saldaus. Aura buvo pripratusi ištverti be vakaro žinių ir pajuokaudavo apie mano boikotą, nors puikiai suprato, kad man tai rimta. Aš žinių nežiūrėjau – tai paprasta. Prireiks daug laiko, kol galėsiu jas vėl pakęsti, vėl pripažinti, kad šalies naujienos veržiasi į mano gyvenimą.)

– Gerai, žiūrėk, – tarė Aura. Ji užkišo rankas už sofos atlošo, o ištraukusi jose laikė nedidelį ryšulį, suvyniotą į laikraštinį popierių.

– Čia man? – paklausiau.

– Ne, čia ne dovana, – atsakė ji. – Arba taip, čia mums abiem. Šūdas, nežinau, nežinau, kaip daromi tokie dalykai.

Gėda nėra Aurai būdingas jausmas, bet šįkart jos gestai išdavė būtent gėdą. Paskui jos balsas (nervingas balsas) man aiškino, kur šį vibratorių pirko, kiek kainavo, kokiu būdu sumokėjo taip, kad apie šį pirkinį niekur neliktų jokių įrodymų, kaip tą akimirką ji nekentė tų religinio auklėjimo metų, kurie, vos jai užėjus į parduotuvę 19-ame aveniu, privertė galvoti apie blogus dalykus, kurie ją ištiks kaip bausmė, ir apie tai, kad šis pirkinys jai užtikrins amžiną vietą pragare. Tai buvo violetinės spalvos aparatas, visas šiurkštus, turintis daugiau mygtukų ir galimybių, nei būčiau galėjęs įsivaizduoti, bet ne tokios formos, kokią jam buvau priskyręs savo pernelyg tiesmukoje vaizduotėje. Aš žiūrėjau į jį (čia, gulintį mano rankoje), o Aura žiūrėjo į mane, žiūrintį į jį. Neišvengiamai į galvą atėjo žodis „guodėjas“, kurį mūsų kraštuose taip pat kartais vartoja šiam daiktui pavadinti: Aurai, kaip moteriai, reikėjo paguodos, arba Aura jautėsi kaip nepaguodžiamai nelaiminga moteris.

– Kas čia? – paklausiau jos. Absoliučiai kvailas klausimas.

– Na, čia yra tas, kas yra, – pasakė ji. – Čia mums.

– Ne, – atsakiau. – Čia tikrai ne mums.

Atsistojau ir paleidau jį iš rankų, ir aparatas, nukritęs ant stiklinio staliuko, lengvai šoktelėjo (kad ir kaip ten būtų, jis juk pagamintas iš elastingos medžiagos). Kokiu nors kitu metu šis garsas man būtų pasirodęs juokingas, bet ten ir tada – tikrai ne. Aura paėmė mane už rankos.

– Juk nieko blogo, Antonijau, čia mums.

– Čia ne mums.

– Tu patyrei nelaimę, nieko tokio, aš tave myliu, – pasakė Aura. – Nieko tokio, juk esame kartu.

Violetinis vibratorius, arba „guodėjas“, gulėjo pusiau pranykęs tarp peleninių, padėklų ir stalo knygų, kurias visas išrinko Aura: *Kolumbija iš paukščio skrydžio*, didelė knyga apie Chosė Selestiną Mutis*, ir kita visai nauja apie argentiniečių fotografą Paryžiuje (šią išrinko ne Aura, ją jai padovanojo). Pajutau gėdą, vaikišką ir absurdišką gėdą.

– Tau reikia paguodos? – paklausiau Auros. Tonas nustebino net mane patį.

– Ką?

– Juk čia „guodėjas“. Tau reikia paguodos?

– Nesielk taip, Antonijau. Mes juk kartu. Tu patyrei nelaimę ir mes kartu.

– Nelaimę patyriau aš, todėl nebūk kvaiša, – atkirtau. – Šūvis kliudė mane. – Truputį apsiraminau. – Atleisk, – pasakiau. Ir tada: – Kalbėjau apie tai su gydytoju.

– Bet juk tai buvo prieš trejus metus.

– Sakė, kad nesijaudinčiau, esą kūnas žino, kaip sutvarkyti savo reikalus.

– Prieš trejus metus, Antonijau. Čia kažkas kito. Aš tave myliu ir mes esame kartu.

Nieko neatsakiau.

– Mes galime rasti būdą, – patikino Aura.

Nieko neatsakiau.

– Juk tokių porų daug, – pasakė Aura. – Mes ne vieninteliai.

Bet aš nieko neatsakiau. Tą akimirką kažkur tikriausiai perdegė lemputė, nes svetainė staiga pasidarė tamsesnė, sofos ir dviejų kėdžių bei vienintelio paveikslo – Saturnino Ramireso biliardo žaidėjai, žaidžiantys su akiniais nuo saulės, nors to priežasties man niekad

* *José Celestino Mutis* (1732–1808) – Kolumbijos kunigas švietėjas, garsus matematikas, geografas, botanikas ir medikas.

nepavyko suprasti, – kontūrai išskydo. Pasijutau pavargęs ir užsimaniau vaistų nuo skausmo. Aura darkart atsisėdo ant sofos ir paslėpė veidą tarp delnų, bet man nepasirodė, kad būtų verkusi.

– Aš galvojau, kad tau patiks, – pasakė ji. – Aš galvojau, kad darau gera.

Apsisukau ir palikau ją vieną, gal net nutraukiau vidury sakinio, ir užsirakinau vonios kambaryje. Mažoje mėlynoje spintelėje ėmiau ieškoti tablečių, balto plastikinio indelio su raudonu dangteliu, kurį vienąkart Leticija sukramtė ir sulaužė, o tada mes baisiai išsigandome (galiausiai paaiškėjo, kad ji nepasiekė po medvilnės plėvele tūnančių tablečių, bet dvejų ar trejų metų mergaitę visą laiką supa rizika, visas pasaulis jai pavojingas). Užsigerdamas vandeniu iš čiaupo prarijau tris tabletes, didesnę dozę, nei rekomenduojama ar rekomenduotina, bet mano ūgis ir svoris leidžia tokius ekscesus, ypač kai skausmas didelis. Paskui ilgai maudžiausi po dušu – tai man visada padeda; kai grįžau į kambarį, Aura miegojo arba apsimetė mieganti, tad stengiausi jos nepažadinti arba palaikyti patogią iliuziją. Nusirengiau, atsiguliau greta jos atsukęs nugarą, o daugiau nebežinau: netrukus mane aplankė sapnas.

Kitą rytą išėjau labai anksti – ypač turint galvoje tai, kad buvo Didysis penktadienis. Butas dar nebuvo nutviekstas šviesos. Bandžiau įtikinti save, kad nieko neprižadinau atsisveikinti būtent dėl to, jog ore dar sklandė bendras apsnūdimas. Spalvotasis vibratorius iš plastiko, tarsi būtų koks numestas Leticijos žaislas, tebegulėjo ant stalo svetainėje.

Trigo viršukalnėje keliautojus pasitiko tirštas rūkas, toks staigus, nelyginant savo kursą pametęs debesis, ir dėl beveik nulinio matomumo turėjau taip sumažinti greitį, kad dviračiu važiuojančios kaimietės judėjo beveik greičiau už mane. Rūkas ant stiklo kaupėsi

kaip rasa, todėl įjungiau valytuvus, nors nelijo, o iš tos blausios košės, neleidžiančios prasiskverbti šviesai, pamažėl kilo figūros – priekyje važiuojanti mašina, pora kelio pakraštyje stovinčių kareivių su per petį permestais automatais, nešuliais apkrautas asilas. Galvojau apie skrendančius lėktuvus, kuriuose skamba: „Aukštyn, aukštyn, aukštyn." Galvojau apie miglą ir prisiminiau žymiąją Tablaso kalno nelaimę tolimame penktajame dešimtmetyje*, bet neprisiminiau, ar katastrofos priežastis buvo šios išdavikės viršukalnės, taip prastai matomos per miglą. „Aukštyn, aukštyn, aukštyn", – pasakiau sau. Vėliau, nusileidus į kelią link Gvadvos, migla pakilo taip pat, kaip buvo nusileidusi, staiga atsivėrė dangus ir plūstelėjo karščio banga: pratrūko augalija, pratrūko kvapai, kelkrašty pradėjo matytis pardavinėjamų vaisių stalai. Ėmiau prakaituoti. Kažkuriuo metu, norėdamas iš pakelės pardavėjo nusipirkti butelį alaus, lėtai šylantį ledo pilnoje dėžėje, atidariau langą ir mano akiniai nuo saulės apsitraukė karščio banga. Bet labiausiai mane erzino prakaitas. Kūno poros staiga tapo esminiu mano dėmesio objektu.

Į reikiamą rajoną atvykau tik po pietų. Po beveik valandą trukusio kamščio Gvarinosito viršūnėje (sunkvežimis sulūžusia ašimi gali būti mirtinas smūgis vos dviejų eismo juostų kelyje be kelkraščio), po to, kai akmeningi skardžiai jau plytėjo tolyje, o mašina įvažiavo į dirbamos žemės sklypus, pamačiau tą mokyklėlę, kurią turėjau pamatyti, toliau laikiausi nurodyto maršruto palei didelį baltą vamzdį pakelėje ir pasukau į dešinę Magdalenos upės kryptimi. Pravažiavau pro metalinę konstrukciją, kur kažkada buvo vieta reklamai, o dabar, žiūrint iš toli, atrodė kaip kažkas panašaus į didelį tuščią korsetą (nuo skersinių aplinkui dairėsi keli grifai); pravažiavau pro lovį, iš kurio gėrė dvi karvės, labai arti susiglaudusios, viena kitai

* 1947 m. vasario 15 d. lėktuvas, skridęs iš Barankiljos į Bogotą, atsitrenkė į Tablaso kalno viršūnę. Per avariją žuvo 53 žmonės. Manoma, kad nelaimė įvyko dėl žmogaus klaidos – pilotai buvo amerikiečiai, gerai nepažinoję teritorijos.

trukdydamos ir stumdydamosi, slėpdamos galvas po siauru aliuminio stogu, kad apsisaugotų nuo saulės kaitros. Žvyrkeliu pavažiavęs kokius tris šimtus metrų, pravažiavau pro būrelius pusnuogių vaikų, jie šūkavo ir juokėsi, o lakstydami kėlė dulkių debesis. Vienas iš jų ištiesė mažą įdegusią ranką su pakeltu nykščiu. Stabtelėjau, privažiavau kelkraštį; jau sustojęs vėl pajutau, kaip į veidą ir kūną tvoskia stipri dvyliktos valandos karščio banga. Iš naujo pajutau drėgmę; pajutau kvapus. Vaikas prabilo pirmas:

– Aš važiuoju ten, kur jūs važiuojate, ponas.

– Aš važiuoju į „Akacijas“, – pasakiau jam. – Jei žinai, kur tai yra, nuvešiu tave iki ten.

– Nu tada man netinka, ponas, – atsakė vaikas, o šypsena nuo jo veido nedingo nė sekundei. – Va čia, link ten, žiūrėkite. Šitas šuo yra iš ten. Jis nekanda, nebijokite.

Tai buvo juodas pavargęs vokiečių aviganis su balta dėme ant uodegos. Jis mane pastebėjo, kilstelėjo ausis ir pažvelgė be domesio; tada, kaip šluotą pabrukęs uodegą, uostydamas žemę, kelis kartus apsisuko aplink mango medį, kol galų gale prigulė palei kamieną ir ėmė laižytis leteną. Man jo pagailo: šis kailis nėra sukurtas tokiems orams. Dar truputį pavažiavau, visąlaik po medžiais, kurių vešli lapija nepraleido šviesos, kol atsidūriau prie įvažiavimo, pažymėto tvirtomis kolonomis su mediniu skersiniu, virš kurio kabėjo lentelė, lyg ką tik nušveista baldams skirtu aliejumi, o lentelėje buvo išdegintas valdų pavadinimas, toks sausas ir neoriginalus. Turėjau išlipti ir atidaryti vartus, o jų užraktas, atrodė, užstrigęs vietoje nuo pat pasaulio atsiradimo; tada nemenką atstumą dar pavažiavau atviru pievos keliuku, kuriuo važiuoti nebuvo taip paprasta – du žvyro takelius skyrė vešlios žolės juosta; galulaukėje, šiek tiek už stulpo, ant kurio ilsėjosi mažas grifas, pasiekiau baltą vos vieno aukšto namą.

Paskambinau, bet niekas nepasirodė. Durys buvo atdaros: valgomasis su stikliniu stalu, svetainė su ryškiais foteliais, viską persmelkiantis ventiliatorius, kurio ašmenys atrodė lyg gyvi ir turėjo kažkokį vidinį pasaulį bei asmeninę misiją kovoti su aukšta temperatūra. Terasoje kabojo trys ryškiaspalviai hamakai, o po vienu iš jų kažkas buvo palikęs pusiau apgraužtą gvajavą, kurią dabar rijo skruzdės. Jau buvau besiruošiąs riktelti, ar yra kas namuose, bet išgirdau švilpimą, vėliau dar vieną, ir tik po kelių akimirkų pamačiau, kad ten, už namą juosiančių bugenvilijų, už anonų medžių, kurie augo už bugenvilijų, matosi siluetas, judinantis rankas taip, lyg šauktųsi pagalbos. Toji perdėm balta figūra su per didele galva ir per drūtomis kojomis atrodė baisiai, bet artėdamas link jos neturėjau kada tuo rūpintis, nes visą dėmesį buvau sutelkęs į pastangas neišsisukt kulkšnies einant per pakelės akmenis ar nuolydžius, nesusibraižyti veido žemomis medžių šakomis. Už namo švytėjo stačiakampis baseinas, kuris neatrodė labai gerai prižiūrėtas, mėlyna čiuožykla saulės nugairintais dažais, apvalus stalas su suskleistu skėčiu, į medį atremtas baseino valymo tinklas, lyg niekuomet nenaudotas. Apie tai galvojau artindamasis prie baltosios pabaisos, bet tuo metu jau matėsi, kad ta galva – tai kaukė su šydu, o ranka – pirštinė stambiais pirštais. Moteris nusiėmė kaukę, ranka skubriai perbraukė plaukus (kaštoninius, bet šviesokus, nukirptus tyčia nelygiai, sušukuotus nuoširdžiai netvarkingai), be šypsenos pasisveikino su manimi ir paaiškino, kad ateidama manęs pasitikti turėjo pertraukti avilių tikrinimą. Dabar jai reikią grįžti prie darbo.

– Būtų nesąmonė, jei turėtumėt nuobodžiauti laukdamas manęs namuose, – pasakė ji man, kiekvieną raidę ištardama beveik skiemenimis, lyg tai būtų labai svarbu. – Ar kada nors esate iš arti matęs korį?

Iškart supratau, kad ji maždaug mano amžiaus, nors ir negalėčiau paaiškinti, koks slaptas kartos saitas mus jungė, net ar iš viso

toks egzistuoja: gestų ir žodžių visuma, o gal tam tikras balso tonas, būdas sveikintis ar judesiai, o gal tai, kaip dėkojame ar sukryžiuojame kojas atsisėdę – kažkas tokio, ką dalijamės su kitais savo vados nariais. Jos akys buvo žalios, tokios ryškios, kokių niekad nebuvau matęs, o prie vaikiškos odos derėjo subrendusios bei daug patyrusios moters išraiška: jos veidas buvo kaip ta šventė, iš kurios visi jau išėjo. Papuošalų nedėvėjo, matėsi tik dvi mažytės deimantinės kibirkštys (man pasirodė, kad tai deimantai) ausų speneliuose. Maja Frits su figūrą slepiančiu bitininkės apdaru nuvedė mane į pašiūrę, kuri kažkada tikriausiai buvo arklidės: patalpa atsidavė mėšlu, o ant sienų kabėjo dvi kaukės ir baltas chalatas.

– Apsivilkite, – paliepė. – Mano bitėms nepatinka ryškios spalvos.

Mėlynos savo marškinėlių spalvos nebūčiau pavadinęs ryškia, bet nesipriešinau.

– Nežinojau, kad bitės mato spalvotai, – pasakiau, bet ji jau vožė baltą skrybėlę man ant galvos, aiškindama, kaip užsirišti nailoninį kaukės šydą. Perkišdama diržus man per pažastis, kad galėtų užsegti nugaroje, ji apkabino mane kaip keleivis motociklininką; man patiko jos kūno artuma (net vaizdavausi juntąs, kaip jos krūtys spaudžiasi man prie nugaros), bet taip pat ir rankų užtikrintumas, tvirtumas ir nesivaržymas liečiant mano kūną. Iš kažkur ji ištraukė dar vieną porą baltų diržų, vienu keliu priklaupė ant grindų, diržais susegė kelnių klešnes ir, žiūrėdama man į akis, visai nesidrovėdama pasakė:

– Kad nesugeltų jautrių vietų.

Vėliau pačiupo kažką panašaus į metalinį butelį, prie kurio buvo pritvirtintos gelsvos dumplės, ir paprašė, kad jį paimčiau, tada įsimetė į kišenę raudoną šepetėlį bei plieninį laužtuvėlį.

Paklausiau, kiek laiko ji užsiima šiuo hobiu.

– Čia joks ne hobis, – atsakė. – Aš iš to gyvenu, brangusis. Geriausias regiono medus, jeigu pačiai gražu taip girtis.

– Na, tuomet sveikinu. O kiek laiko gaminate geriausią regiono medų?

Tą ji man paaiškino pakeliui link avilių. Taip pat paaiškino ir kitus dalykus. Ir taip sužinojau, kaip ji galų gale apsigyveno šiose žemėse, kurios buvo jos vienintelis palikimas.

– Mano tėvai šias žemes nusipirko maždaug tada, kai gimiau, – pasakojo ji.

– Vadinasi, – pakomentavau, – tai vienintelis jų paliktas dalykas.

– Liko ir pinigų, – atsakė Maja, – bet viską išleidau advokatams.

– Advokatai brangūs, – tariau.

– Ne, – atsakė ji, – jie kaip šunys: užuodžia baimę ir puola. Kai viskas prasidėjo, nieko neišmaniau. Turbūt kas nors mažiau sąžiningas galėjo iš manęs ir viską atimti.

Vos tik sulaukusi pilnametystės ir pradėjusi savarankišką gyvenimą, ji ėmė planuoti, kokiu būdu išvykti iš Bogotos, ir jai dar nebuvo dvidešimties, kai, metusi studijas ir dėl to susipykusi su motina, tą galutinai padarė. Kai galų gale prasidėjo teismas dėl paveldėjimo, Maja buvo čia pragyvenusi jau gerą dešimtmetį.

– Ir niekad nesigailėsiu, kad išvykau iš Bogotos, – pasakė ji man. – Nebegalėjau ten, nekenčiu to miesto. Nebegrįžau, nebežinau, kas ten dedasi dabar, gal jūs man galite papasakoti. Gyvenate Bogotoje?

– Taip.

– Ir visada ten gyvenote?

– Visada, – atsakiau. – Net pačiais blogiausiais metais.

– Aš taip pat. Visko mačiau.

– O su kuo gyvenote?

– Su motina, aišku, – atsakė Maja. – Kai dabar pagalvoju, tai keistas gyvenimas – dviese, be nieko kito. Paskui kiekviena pasukome savais keliais, žinote, kaip tokiais atvejais būna.

1992-aisiais ji „Akacijose“ pastatė pirmus kelminius avilius – ir tai buvo mažų mažiausiai keistas sprendimas žmogaus, kuris, kaip pati prisipažino, apie bitininkystę išmanė ne daugiau nei aš šią akimirką. Tačiau tie aviliai išsilaikė vos keletą mėnesių: Maja negalėjo pakęsti, kad kaskart kopiant medų ir vašką jai tekdavo sugriauti korius ir žudyti bites, ir slapčia jai atrodė, kad likusios gyvos bitės pabėga ir išnešioja žinią visam regionui, todėl vieną dieną, kai ji gulės pokaičio hamake prie baseino, virš jos nusileis kerštingų geluonių debesis. Ji iškeitė keturis kelminius avilius į tris rėminius, ir daugiau niekada nebeteko nužudyti nė vienos bitės.

– Bet nuo to jau praėjo septyneri metai, – pasakiau. – Per tą laiką nebuvote grįžusi į Bogotą?

– Buvau. Tvarkiau advokatų reikalus. Ieškojau tos ponios, Konsuelos Sandoval. Bet Bogotoje nė karto nenakvojau, net neprisileidau galimybės, kad ten mane užkluptų naktis. Aš to neištverčiau, netveriu ten daugiau nei kelias valandas.

– Dėl to ir norite, kad kiti jus lankytų.

– Niekas manęs nelanko. Bet taip, taip yra. Dėl to ir norėjau, kad jūs mane aplankytumėte.

– Suprantu, – pasakiau.

Maja pakėlė galvą.

– Taip, manau, kad suprantate, – pasakė ji. – Čia, man regis, mūsų kartos dalykai. Tų, kurie augome devintajame dešimtmetyje, tiesa? Mūsų santykis su Bogota kažkuo ypatingas, bet man atrodo, kad tai nenormalu.

Paskutinius jos frazės skiemenis nukando šaižus zvimbimas. Buvome per kelis žingsnius nuo bityno. Žemės paviršius čia buvo kiek nelygus, o per šydą man buvo sunku įžiūrėti, kur dedu kojas, bet, nepaisant visko, mačiau geriausią pasaulyje reginį: stebėjau, kaip žmogus gerai atlieka savo darbą. Maja Frits paėmė mane už rankos, kad

prie avilių prieitume iš šono, ne iš priekio, ir ženklais paprašė to butelio, kurį visą tą laiką nešiau. Ji pakėlė jį iki veido lygio ir spustelėjo dumples tikrindama mechanizmą; pro skylutę pasirodė baltų dūmų šmėkla ir išsisklaidė ore. Maja įkišo galiuką į pirmojo avilio laką ir vėl spustelėjo geltonąsias dumples: kartą, du, tris, pripildydama avilį dūmų, o tada nuėmė dangtį, kad vienu smūgiu išrūkintų vidų. Aš per žingsnį atsitraukiau ir ranka užsidengiau veidą – grynai instinktyviai. Jau tikėjausi susidurti su sukilusiomis isteriškomis bitėmis, išsiveržusiomis sugelti visų, kas pasitaikys jų kelyje, tačiau pamačiau visiškai priešingą dalyką: bitės buvo tylios ir ramios, o jų kūneliai plaikstėsi ore. Zvimbimas nutilo: beveik matėsi, kaip sulėtėja jų sparnai, kaip nustoja vibruoti juodi ir geltoni žiedai, tarsi joms būtų išsekusios baterijos.

– Ką joms padarėte? – pasiteiravau. – Kas yra tame butelyje?

– Išdžiūvęs medis ir karvės mėšlas, – atsakė Maja.

– Ir tie dūmai jas užmigdo? Ką joms padaro?

Ji neatsakė. Abiem rankomis pakėlė pirmą korį ir stipriai pakratė, o bitės, apsinešusios, miegančios ar užsimiršusios, sukrito į avilį.

– Paduokite man šepetėlį, – paprašė Maja Frits ir juo atsargiai nuvalė užsispyrėles, kurios pasiliko įsitvėrusios medaus. Kelios bitės ropštėsi jos pirštais, sukosi aplink švelnius šepetėlio šerius, susidomėjusios ar gal apdujusios, ir Maja jas braukė nuo savęs švelniu judesiu, teptuko potėpiu.

– Ne, gražuole, – sakė ji kažkuriai. – Tu eik namo. Arba: – Leiskis žemyn, ne žaisti čia šiandien susirinkom.

Tokia pati procedūra – korių išėmimas, bičių nuvalymas, meilūs dialogai – pasikartojo ir prie kitų avilių, o Maja Frits tą darydama viską atidžiai stebėjo ir neabejotinai ėmė domėn tai, ką matė, ir ko aš, profanas, negebėjau matyti. Ji sukiojo medinius rėmus,

apžiūrinėjo juos iš dešinės ir kairės, dar keletą kartų panaudojo dūmus iš butelio, tarsi bijodama, kad kokia nedisciplinuota bitė nepabustų anksčiau laiko, o aš pasinaudojau proga ir, nusimovęs pirštinę, pridėjau ranką prie srovės, kad sužinočiau ką nors daugiau apie tą šaltą aitriai kvepiantį dūmą – kvapas, panašesnis į medžio nei į mėšlo, man ant odos laikysis iki pat gilaus vakaro. Be to, jis man visada asocijuosis su ilgu pokalbiu su Maja Frits.

Apžiūrėjusi avilius, grąžinusi dūminę, šepetėlius ir rėmelių keltukus į savo vietas pašiūrėje, Maja mane nusivedė namo ir nustebino paršiuku, kurį jos samdiniai visą rytą mums kepė. Pirmas dalykas užėjus buvo staigus palengvėjimas kūne, kuris be atsikalbinėjimų prisitaikęs kentė pusiaudienio karštį, o gavęs šį pavėsį ir gaivaus oro pajuto, kiek prisikentėjo įspraustas į chalatą, pirštines ir kaukę. Nugara buvo permirkusi prakaitu, marškinėliai prilipę prie krūtinės, tad kūnas prašyte prašėsi kokios nors paguodos. Du ventiliatoriai – vienas svetainėje, kitas valgomajame – įpykę sukosi. Prieš mums atsisėdant pietauti, Maja Frits iš kažkur ištraukė dėžę ir atsinešė ją prie stalo.

Tai buvo mažo lagaminėlio dydžio vytelių dėžė kietu dangčiu ir pastiprintu dugnu; abiejuose jos šonuose buvo po rankenėlę ar prisiūtą ąselę, kad būtų lengviau ją pakelti, lengviau panešti. Maja padėjo dėžę ant stalo krašto nelyg kokį svečią, o pati prisėdo iš kitos pusės. Tuomet, kol mediniame inde buvo tiekiamos salotos, ji paklausė, kiek man pavyko pažinti Rikardą Laverdę, ar pavyko jį pažinti giliai.

– Nelabai, – atsakiau. – Tik kelis mėnesius bendravome.

– Ar jums sunku prisiminti tuos dalykus? Taip sakau dėl tos nelaimės.

– Dabar jau ne, – nuraminau. – Bet, kaip ir sakiau, daug nežinau. Žinau, kad jis labai mylėjo jūsų motiną. Žinau apie skrydį iš

Majamio. Nors apie jus, priešingai, nežinojau.

– Nieko? Jis niekada apie mane nepasakojo?

– Niekada. Tik apie jūsų motiną. Eleną, tiesa?

– Elein. Jos vardas buvo Elein, tik kolumbiečiai vadino Elena ir ji taip pasiliko. Ar priprato.

– Bet Elena ir Elein – ne tas pats.

– Jei žinotumėte, kiek kartų girdėjau ją tą aiškinant, – atsakė Maja.

– Elein Frits, – ištariau. – Man ji turėtų būti nepažįstamoji, bet taip nėra. Keista. Na, jūs turbūt žinote apie juodąją dėžę.

– Apie kasetę?

– Taip. Negalėjau numatyti, kad šiandien būsiu čia, Maja. Būčiau bandęs pasilikti tą kasetę. Manau, nebūtų buvę sunku.

– Ak, dėl to nesijaudinkite, – nuramino Maja. – Aš ją turiu.

– Kaip?

– Žinoma, o ko jūs tikėjotės? Antonijau, juk tame lėktuve žuvo mano motina. Užtrukau truputį ilgiau nei jūs. Ta prasme, ieškodama kasetės, Rikardo namų ir kasetės. Jūs turėjote prieš mane pranašumą, nes buvote su juo iki pabaigos, bet ieškojau ir, galų gale, radau, juk ne aš viena tokia.

– Ir Konsu jums davė kasetę?

– Taip, ji man ją davė. Ir čia ją turiu. Kai pirmą kartą išklausiau, buvau sugniuždyta. Reikėjo išlaukti kelias dienas, kad galėčiau vėl klausyti, nors man vis tiek atrodo, kad buvau labai ryžtinga: kas nors kitas būtų ją kur nukišęs ir niekad nebeklausęs. Bet aš, aš vėl ją išklausiau, o paskui nebesustojau. Nežinau, kiek kartų – dvidešimt ar trisdešimt. Iš pradžių maniau, kad klausau, nes noriu dar ką nors tokio išgirsti. Vėliau suvokiau, kad klausau, nes kaip tik nieko naujo nebeišgirsiu. Tėtis jos klausėsi tik vieną kart, tiesa?

– Negaliu pasakyti.

– Sunku net įsivaizduoti, ką jis jautė. – Maja trumpam nutilo. – Jis ją dievino, dievino mano motiną. Žinoma, taip būna visada, kai poros gražios, bet jam ji buvo ypatinga. Dėl to, kad jis išėjo.

– Nesuprantu.

– Na, jis išėjo, o ji liko tokia pat, kaip buvusi. Jo atmintyje ji liko lyg sustingusi, kažkaip taip.

Ji nusiėmė akinius ir du pirštus tarsi pincetą prispaudė prie ašarų liaukų – universalus judesys, kai bandoma sulaikyti ašaras. Paklausiau savęs, kur mūsų genetiniam kode įrašyti šie visuose pasaulio kampeliuose, visose ar beveik visose žmonių rasėse ir kultūrose atsikartojantys gestai. O gal taip ir nėra, gal tuo tikėti mus privertė visa apimantis kinas. Taip, gal ir taip.

– Atleiskite, – pasakė Maja Frits. – Kartais man dar pasitaiko.

Aplink balkšvą nosies odą pasirodė raudonis, ji šnirpštelėjo.

– Maja, – tariau. – Ar galiu kai ko paklausti?

– Pabandom.

– O kas ten?

Man nereikėjo patikslinti, ką turiu galvoje. Kalbėdamas į vytelių dėžę nežiūrėjau, niekaip į ją neatkreipiau dėmesio (nei grimasa, kaip kai kas daro: suspaudžia lūpas ir judina galvą kaip arklys). Maja Frits, priešingai, pažiūrėjo į kitą stalo kraštą ir prašneko žvilgsnį sutelkusi į tuščią vietą.

– Na, dėl to ir paprašiau, kad atvyktumėte, – tarė ji. – Pabandysiu paaiškinti tiksliau. – Ji trumpam nutilo, pirštais apčiupinėjo alaus taurę, bet iki lūpų jos nepakėlė. – Noriu, kad papasakotumėte man apie tėvą. – Dar pauzė. – Atleiskite, šitą jau sakiau. – Dar viena pauzė. – Na, aš pati nepažinojau... Buvau labai maža, kai jis... Žodžiu, noriu, kad papasakotumėte man apie paskutines jo dienas, nes jūs jas išgyvenote kartu, ir noriu, kad pateiktumėte kuo daugiau detalių.

Tuomet ji atsistojo ir atsinešė vytelių dėžę, tikriausiai gana sunkią, nes imdama pirmiausia prisitraukė ją prie pilvo ir tik tada abiem rankomis suėmė rankenas – taip praėjusių amžių skalbėjos imdavo nešvarių rūbų krepšį.

– Klausykite, Antonijau, reikalas toks, – pasakė ji. – Ši dėžė pilna atsiminimų apie mano tėvą. To, ką man pavyko gauti: nuotraukų, jam rašytų laiškų, jo rašytų laiškų. Visą šią medžiagą surinkau aš, ne kur nors gatvėje radau, man teko paplušėti. Pavyzdžiui, nemažai dalykų turėjo ponia Sandoval. Ji turėjo šitą nuotrauką, pažiūrėkite.

Aš, žinoma, išsyk ją atpažinau, būčiau ją atpažinęs, net jei kas nors būtų iškirpęs arba ištrynęs Rikardo Laverdės figūrą. Ten buvo Bolivaro aikštės balandžiai, ten buvo kukurūzų vežimėlis, ten – Kongreso rūmai, ten – mano pilkojo miesto pilko dangaus fonas.

– Ji buvo skirta jūsų motinai, – pasakiau. – Ji buvo skirta Elein Frits.

– Žinau, – pasakė Maja. – Jau matęs ją?

– Jis man ją parodė, vos pasidaręs.

– O dar ką nors parodė? Gal ką davė – kokį laišką, dokumentą?

Pagalvojau apie tą vakarą, kai atsisakiau užeiti pas Laverdę į pensioną.

– Nieko, – atsakiau. – O ko čia dar yra?

– Dalykų, – pasakė Maja, – nereikšmingų dalykų, dalykų, kurie nieko nepasako. Bet aš nusiraminu juos turėdama. Tai – įrodymai. Žiūrėkite. – Ji parodė antspauduotą popierių.

Tai buvo sąskaita: viršuje, kairėje, matėsi viešbučio emblema, neaiškiõs ar nepaaiškinamos spalvos (laikas popieriui buvo negailestingas) apskritimas, kuriame įrašyti žodžiai: *Viešbutis*, *Escorial* ir *Manisalesas*. Į dešinę nuo logotipo buvo parašytas toks stulbinantis tekstas:

Sąskaitos apmokamos kiekvieno mėnesio paskutinį penktadienį, mokama grynaisiais. Nenuomojama be maitinimo. Mažiausia įmoka už viešbučio paslaugas išsinuomojusiems kambarį – už vieną porą.

Tos dienos data – 1970-ųjų rugsėjo 29 d., lankytojos atvykimo laikas – 15 val. 30 min., ir kambario numeris – 225. Kitame laukelyje ranka parašyta išvykimo data (rugsėjo 30 d., tad nakvota tik vieną naktį) ir žodis „atšaukta". Lankytojos vardas buvo Elena de Laverdė – įsivaizdavau, kad santuokinę pavardę ji davė norėdama nusikratyti bet kokių galimų priekabių – ir per savo trumpą apsilankymą viešbutyje ji vieną kartą skambino, vieną kartą pietavo ir pusryčiavo, bet nesinaudojo telegrafo, skalbimo, spaudos ar automobilių nuomos paslaugomis. Tai bereikšmis lapas, bet sykiu ir langas į kitą pasaulį, pagalvojau. Ši dėžė sklidina panašių langų.

– Ko įrodymai? – paklausiau.

– Atsiprašau?

– Prieš tai sakėte, kad šie popieriai – tai įrodymai.

– Taip.

– Taigi. Ko įrodymai.

Bet Maja neatsakė. Priešingai, toliau rankose vartė dokumentus ir kalbėjo į mane nežiūrėdama.

– Visą šitą gavau neseniai, – pasakė ji man. – Susižinojau vardus ir adresus, rašiau į JAV, aiškinau, kas esu, derėjausi laiškais ir telefonu. Ir vieną dieną mane pasiekė ryšulys laiškų, kuriuos mama rašė, kai pirmą sykį atvyko į Kolumbiją, apie 1969-uosius. Tad tai, ką darau, – istorikės darbas. Daug kam atrodo absurdiška. O aš nežinau, nežinau, kaip tai gerai paaiškinti. Man dar nėra trisdešimties, o jau gyvenu čia, toli nuo visko, esu viengungė, ir visa tai man tapo svarbiu dalyku. Susikurti tėvo gyvenimą, išsiaiškinti, kas jis buvo. Tą ir

bandau padaryti. Žinoma, nebūčiau prasidėjusi su visu tuo, jei nebūčiau likusi taip, viena, be nieko, ir taip staiga. Visas reikalas prasidėjo nuo mamos istorijos. Tai buvo taip absurdiška... Žinia mane pasiekė čia, gulėjau šitame pačiame hamake, kai sužinojau, kad lėktuvas sudužo. Aš žinojau, kad ji skrido tuo lėktuvu. O po trijų savaičių – ir tėvo istorija.

– O kaip sužinojote?

– Iš dienraščio *El Espacio*, – atsakė ji. – Apie tai rašė *El Espacio*, su nuotraukomis ir panašiai.

– Nuotraukomis?

– Kraujo bala. Du ar trys liudytojai. Namas. Ponia Sandoval, ta, kuri man papasakojo apie jus. Jo kambarys – dėl to labai skaudėjo širdį. Tai bulvarinis laikraštis, niekada jo nemėgau, niekada nemėgau to apsinuoginimo, iškrypėliškų nuotraukų, prastai parašytų tekstų ir net jų kryžiažodžių, kurie būna per lengvi. Ir svarbiausia gyvenimo žinia mane pasiekia būtent per jį. Pasakykite, argi ne ironiška. Taigi, nuvykau kažko nusipirkti į Doradą ir ten, greta šiltuosius kraštus lankantiems turistams skirtų paplūdimio kamuolių, kortų žaidimų ir plaukimo reikmenų, gulėjo tas laikraštis. Vėliau vieną gražią dieną viską supratau. Tarkime, tai buvo šeštadienis (aš pusryčiavau čia, terasoje, o taip darau tik savaitgaliais), taip, tarkime, šeštadienis, ir aš supratau, kad likau viena. Jau buvo praėję mėnesiai, daug iškentėjau ir nežinojau, dėl ko tiek kenčiu, juk mes tiek laiko gyvenome kiekvienas sau, atskirai. Nekūrėme bendro gyvenimo nei nieko į tai panašaus. Bet tada supratau, kad esu viena, kad likau viena, kad tarp mano mirties ir manęs nieko nebėra. Būti našlaičiu tą ir reiškia: nieko prieš tave nebėra, tu esi kitas už linijos. Dabar tavo eilė. Mano gyvenime niekas nepasikeitė, Antonijau, aš jau daug metų gyvenau be jų, bet dabar jų nebebuvo ir kitur. Jie ne tik nebebuvo su manimi: jų nebebuvo ir kitur. Atrodė, lyg jie būtų

išėję. Ir lyg į mane žiūrėtų, taip, tai sunku paaiškinti, bet jie į mane žiūrėjo, Elein ir Rikardas į mane žiūrėjo. Jis labai sunkus, tas nesančiųjų žvilgsnis. Žodžiu, jūs jau žinote, kas buvo vėliau.

– Man visada atrodė keista, – pratariau.

– Kas?

– Na, kad piloto žmona žuvo lėktuvo katastrofoje.

– A. Bet kai žinai tam tikrus dalykus, tai neatrodo taip keista.

– Pavyzdžiui, kokius?

– Ar jūs turite laiko? – pasiteiravo Maja. – Ar norite paskaityti vieną dalyką, kuris niekuo nesusijęs su mano tėvu, nors tuo pat metu su juo susijęs viskuo?

Iš dėžės ji ištraukė žurnalą *Cromos*, kurio dizaino neatpažinau – pavadinimas baltomis raidėmis raudoname fone, spalvotoje viršelio nuotraukoje – moteris su maudymosi kostiumėliu, grakščiai sudėjusi rankas ant skeptro, o ant išpūstų jos plaukų pūpso karūna: grožio karalienė. 1968-ųjų lapkričio numeris, o moteris, kaip iškart pamačiau, buvo Margarita Marija Rejes Zavadski, tų metų „Mis Kolumbija“. Ant viršelio matėsi ir daugiau antraščių, geltonų raidžių melsvame Karibų jūros fone, bet nespėjau jų perskaityti, nes Majos pirštai jau vertė geltonu žymekliu pažymėtą žurnalo puslapį.

– Su juo reikia atsargiai, – pasakė Maja. – Popierius sunkiai tveria tokioje drėgmėje, net nežinau, kaip jis jau tiek metų išlaikė. Na va, štai čia.

SANTA ANOS TRAGEDIJA – taip buvo parašyta stambioje antraštėje. Ir toliau kelių eilučių masalas: „Praėjus trisdešimčiai metų po Kolumbiją sukrėtusios oro katastrofos, *Cromos* pateikia išskirtinį išgyvenusiojo liudijimą.“ Straipsnis įdėtas greta „Club del Clan“* anonso, ir man tai pasirodė įdomu, nes ne kartą buvau girdėjęs tėvus kalbant apie šią televizijos laidą. Jauna pieštinė mergina

* Populiari septintojo dešimtmečio Kolumbijos muzikinė laida.

groja gitara greta užrašo „Privati televizija". „Kolumbijos jaunimui skirta žinia, – buvo giriamasi reklamoje, – televizija nebus gera be „Club del Clan".

Jau ketinau klausti, kuo tai susiję, bet akys užkliuvo už Laverdės pavardės, išmėtytos per puslapius kaip nešvarių šuns letenų pėdsakai.

– Kas tas Chulijus?

– Mano senelis, – atsakė Maja. – Įvykių metu jis dar nebuvo mano senelis. Toli gražu nebuvo mano senelis, jam buvo penkiolika.

– Tūkstantis devyni šimtai trisdešimt aštuntieji, – pasakiau.

– Taip.

– Apie Rikardą šiame straipsnyje nerašo.

– Ne.

– Jis dar nebuvo gimęs.

– Gims po kelerių metų, – pasakė Maja.

– Tai?

– Tai ir klausiu jūsų: ar turite laiko? Nes jei turite reikalų, tikrai jus suprantu. Bet jei norite žinoti, kas iš tiesų buvo Rikardas Laverdė, turite pradėti nuo čia.

– Kas tai parašė?

– Nesvarbu. Nežinau. Nesvarbu.

– Kaip nesvarbu.

– Redakcija, – nekantriai mestelėjo Maja. – Tai parašė redakcija, kažkoks žurnalistas, reporteris, nežinau. Kažkoks bevardis, kuris vieną dieną atėjo į mano senelių namus ir pradėjo klausinėti. Vėliau pardavė straipsnį ir rašė toliau. Juk tai nesvarbu, Antonijau. Juk nesvarbu, kas jį parašė.

– Bet aš nesuprantu, – pasakiau jai, – kas čia yra.

Maja atsiduso. Atodūsis buvo karikatūriškas, kaip prasto aktoriaus, bet jos atveju jis pasirodė nuoširdus, lygiai kaip nuoširdus buvo jos nekantrumas.

– Čia reiktų visą dieną pasakoti, – pradėjo ji. – Mano prosenelis vedasi senelį į lėktuvų parodą. Kapitonas Laverdė vedasi savo sūnų Chulijų žiūrėti lėktuvų. Jo sūnui Chulijui tuo metu penkiolika metų. Vėliau jis užaugs ir ves, ir turės vaiką, ir duos jam Rikardo vardą. Rikardas užaugs ir turės mane. Nesuprantu, ką čia taip sunku suprasti. Šis žurnalas yra pirmoji mano tėvo dovana motinai, daug anksčiau, nei jie susituokė. Dabar aš tai skaitau ir labai gerai suprantu.

– Ką.

– Kodėl jis tai padovanojo. Jai šis poelgis pasirodė pretenzingas ir net pagyrūniškas: žiūrėk, ką rašo apie mano šeimą, mano šeima minima spaudoje ir panašiai. Bet paskui ji ėmė pamažu suprasti. Ji buvo sutrikusi svetimšalė, susitikinėjo su kolumbiečiu, nors nieko nežinojo nei apie Kolumbiją, nei apie tą kolumbietį. Kai kas nors atsiduria nepažįstamame mieste, pirmiausia ieško gido, ar ne? Taigi, šis 1968-ųjų straipsnis apie vienos dienos įvykius, nutikusius dar prieš trisdešimt metų, yra kaip gidas. Tėvas mano motinai įteikė gidą. Taip, gidą, kodėl gi negalvoti taip. Rikardo Laverdės gidą. Jo emocijų gidą, su gerai pažymėtais keliais ir viskuo.

Ji patylėjo ir pridūrė:

– Na, kaip sau norite. Paprašyti dar alaus?

Atsakiau, kad taip, kad dar vieną alaus, labai ačiū. Ir pradėjau skaityti. „Bogotoje buvo švenčių dienos, – tokia buvo teksto pradžia.“ Ir toliau:

Tą 1938-ųjų sekmadienį miestas šventė keturių šimtų metų įkūrimo jubiliejų, tad visur plevėsavo vėliavos. Jubiliejus iš tiesų buvo po kelių dienų, bet vėliavos visame mieste jau kabėjo, nes tų laikų bogotiečiams patiko viską padaryti iš anksto. Po daugelio metų, prisimindamas tą nelemtą dieną, Chulijus Laverdė

daugiausia kalbės apie vėliavas. Jis prisimins, kaip tėvas jį pėsčiomis vedėsi nuo namų iki Marso stadiono Santa Anos rajone, kuris tais laikais buvo gerokai nutolęs nuo miesto ir apskritai labiau panėšėjo į plyną lauką nei rajoną. Tačiau nė iš tolo negalėjai tikėtis, kad kapitonas Laverdė sės į autobusą ar leisis pavėžėjamas; ėjimas jam buvo didingas ir orus veiksmas, o judėti ratuotam – naujųjų turčių ir prasčiokų reikalas. Anot Chulijaus, kapitonas Laverdė per visą kelionę kalbėjo apie vėliavas ir, rodydamas jas sūnui urbanistiniame peizaže, kartojo, kad tikras bogotietis turi žinoti savo vėliavos reikšmę.

– Tai jūsų to nemoko mokykloje? – klausinėjo. – Tikra gėda. Kur eina šis miestas tokių miesčionių rankose.

Ir tuomet liepė sūnui kartoti, kad raudona spalva simbolizuoja laisvę, gerovę ir sveikatą, o geltona – tiesą, dorą ir gailestingumą. Ir Chulijus neatsikalbinėdamas kartojo:

– Tiesa, gailestingumas ir dora. Laisvė, sveikata, gerovė.

Kapitonas Laverdė buvo karo su Peru herojus ir turėjo apdovanojimų. Jis skraidė kartu su tokiomis legendomis kaip Gomesas Ninjo ir Herbertas Bojus bei kitais, buvo svarbus Tarapakos operacijos ir Gvepio paėmimo dalyvis.* Gomesas, Bojus ir Laverdė – tai trys vardai, kuriuos visada visi minėdavo, norėdami parodyti, kiek prie pergalės prisidėjo Kolumbijos oro pajėgos. Trys oro muškietininkai: vienas už visus ir visi už vieną. Nors muškietininkai ne visada buvo tie patys. Kartais buvo minimi Bojus, Laverdė ir Andresas Diasas**, kartais Laverdė,

* *Luis Fernando Gómez Niño* (1896–1934) – žymus Kolumbijos karo lakūnas, kapitonas, karo su Peru dalyvis, kurio vardu dabar pavadinta Kolumbijos oro pajėgų bazė. *Herbert Boy* (1897–1973) – vokiečių karo lakūnas, pulkininkas, vėliau gyvenęs Kolumbijoje, kur su bendraminčiais įsteigė SCADTA (Kolumbijos ir Vokietijos oro transporto bendrija) – antrą pasaulyje oro linijų kompaniją. Tarapakos mūšis – 1933 m. vasarį vykęs Kolumbijos ir Peru karo mūšis. *Gvepio mūšis* – 1933 m. kovą vykęs Kolumbijos ir Peru karo mūšis.

** *Andrés María de la Trinidad Díaz Díaz* (1901–1935) – žymus Kolumbijos lakūnas, kapitonas, kurio vardu pavadinta puskarininkių aviacijos mokykla.

Chilas ir fon Oertcenas.* Tai priklausė nuo to, kas pasakojo istoriją. Bet kapitonas Laverdė tarp jų buvo visuomet.

Taigi tą sekmadienio rytą Marso stadione Bogotos jubiliejaus proga turėjo vykti karinės aviacijos paradas. Tai buvo įspūdingas renginys, nelyginant Romos imperatoriaus karūnavimas. Kapitonas Laverdė čia planavo susitikti su trimis veteranais, draugais, kurių nebuvo matęs nuo paliaubų, mat nė vienas jų negyveno Bogotoje, tačiau dalyvauti parade jis turėjo ir kitų priežasčių. Viena vertus, į prezidentinę tribūną jį pakvietė pats prezidentas Lopesas Pumarecho.** Arba beveik pats prezidentas: jam artimas generolas Alfredas de Leonas pranešė, kad prezidentas bus pamalonintas garbinga Laverdės draugija.

– Mažai tokių žmonių kaip jūs, – sakė jam generolas, – gynusių mūsų vėliavos spalvas nuo agresyvaus priešo, vyrų, kuriems mes skolingi už tėvynės laisvę ir jos sienų vientisumą.

Garbė, kad pakvietęs prezidentas, ir buvo kita priežastis. Tačiau būta ir dar vienos papildomos, ne tokios garbingos, bet neatidėliotinos priežasties. Tarp skrisiančių pilotų buvo kapitonas Abadija.***

Sesariui Abadijai dar nebuvo trisdešimties, bet kapitonas Laverdė nujautė, kad šis lieknas ir besišypsantis provincijos jaunuolis, nepaisant savo jauno amžiaus jau skraidęs apie du tūkstančius penkis šimtus valandų, taps geriausiu lengvųjų orlaivių pilotu Kolumbijos istorijoje. Laverdė matė jį skraidantį kare su Peru, kai kapitonas dar buvo ne kapitonas, o leitenantas, jaunuolis iš Tunchos, kuris pamokė narsos ir stiprybės labiau patyrusius vokiečių pilotus. Laverdė juo žavėjosi, kaip žavimasi

* *Heriberto Gil Martínez* (1903–1933) – Kolumbijos karo lakūnas, leitenantas. *Hermann Ernest von Oertzen* – vokiečių karo lakūnas, kapitonas, kare su Peru prisidėjęs prie Kolumbijos oro pajėgų.

** *Alfonso López Pumarejo* (1886–1959) – politikas, Kolumbijos prezidentas 1934–1938 m. ir 1942–1945 m.

*** *César Abadía* – Kolumbijos karinių oro pajėgų pilotas.

jaučiant simpatiją ir suvokiant: simpatija, kai žinai, kad tavimi taip pat žavimasi, ir suvokimas, kai žinai, kad kitas turi tai, ko tau trūksta. Bet Laverdei nerūpėjo pačiam pamatyti garsiųjų kapitono Abadijos žygdarbių: jam rūpėjo ir jis troško, *kad juos pamatytų jo sūnus*. Tam jis ir vedėsi Chulijų į Marso stadioną. Tam ir vertė pėsčiomis pereiti visą vėliavų pilną Bogotą. Tam ir aiškino jam, kad bus trijų rūšių lėktuvų: „Junkers" lėktuvai, „Falcon" žvalgybiniai lėktuvai ir „Hawk" naikintuvai. Kapitonas Abadija skris „Hawk 812", viena aštriausių ir greičiausių kada nors žmogaus sukurtų mašinų, skirtų sunkioms ir žiaurioms karo užduotims.

– „Hawk" angliškai reiškia „vanagas", – pasakė kapitonas jaunajam Chulijui, tuo metu šiaušdamas jam trumpus plaukus. – Tu juk žinai, kas yra vanagas, ar ne?

Chulijus atsakė, kad taip, kad puikiai tą žino, kad ačiū už paaiškinimą. Bet kalbėjo be entuziazmo. Ėjo akis nudelbęs į grindinį, o gal į minios batus, penkiasdešimties tūkstančių žmonių, į kuriuos jie jau atsitrenkė ir tarp kurių sukosi, batus. Paltų trintis, medinių lazdų ir suskleistų lietsargių bilsnojimas ir painiava, pončai, nuo kurių sklido šviežios medvilnės kvapas, karinės uniformos su puošniais antpečiais ir medaliais nusėtos krūtinės, policininkai ant aukštų menkai šeriamų žirgų, kurie netikėčiausiose vietose palieka pavojingas dvokiančių ekskrementų žymes, lėtai žingsniuojantys tarp žmonių ir stebintys juos nuo galvos iki kojų... Chulijus niekad anksčiau nebuvo matęs tiek žmonių krūvoje. Bogotoje vienoje erdvėje niekad nebuvo susirinkusi tokia minia, turinti tą patį tikslą.

Todėl galbūt dėl žmonių keliamo triukšmo, jų entuziastingų pasisveikinimų, šūkčiojimų, o galbūt dėl sumišusių kvapų, kuriuos skleidė jų atokvėpiai ir drabužiai, Chulijus staiga pasijuto

kaip įmestas į per greitai besisukančią karuselę, pajuto karstelėjusį šio spalvingumo skonį ir kažką veliantis ant liežuvio.

– Man svaigsta galva, – pasiskundė jis kapitonui Laverdei.

Bet Laverdė į jį nekreipė dėmesio. Arba, greičiau, dėmesį kreipė, bet ne tam, kad rūpintųsi jo svaiguliu, o norėdamas pristatyti prie jų besiartinantį vyrą. Šis buvo aukštas, dėvėjo karinę uniformą, o jo ūsai panėšėjo į Rudolfo Valentino*.

– Generole de Leonai, pristatau jums savo sūnų, – pasakė kapitonas. Ir tuomet Chulijui paaiškino: – Generolas yra generalinis saugumo prefektas.

– Generolas generalinis prefektas, – ištarė generolas. – Galėtų pakeisti šių pareigų pavadinimą. Klausykite, kapitone Laverde, prezidentas mane atsiuntė, kad palydėčiau jus iki jūsų vietos, šitoj minioj labai lengva paklysti.

Toks buvo Laverdė: kapitonas, kurio ateidavo ieškoti prezidento paliepimu. Tad kapitonas ir jo sūnus jau pasuko link prezidentinės tribūnos keliais žingsniais atsilikdami nuo generolo de Leono, stengdamiesi jį sekti, nepamesti iš akių ir sykiu grožėdamiesi neapsakomu šventiniu pasauliu. Praėjusią naktį nulijo ir vietomis telkšojo balos, o greta jų driekėsi molio ploteliai, kuriuose strigo moterų kulniukai. Būtent taip nutiko vienai jaunutei merginai rausvu šaliku: ji pametė kreminės spalvos batą ir, kol Chulijus lenkėsi jo paimti, šypsodamasi stovėjo ant vienos kojos sustingusi kaip koks flamingas. Jis ją atpažino. Buvo įsitikinęs, kad matė žurnaluose: ji buvo užsienietė, jam rodėsi, kad verslininkų ar pramonininkų dukra. Taip, taip ir buvo, ji – europiečių verslininkų dukra. Bet kas jie tokie? Siuvimo mašinų importuotojai, alaus gamintojai? Atmintyje kuitėsi vardo, bet tam neužteko laiko, nes kapitonas Laverdė jau čiupo jį už rankos

* *Rudolph Valentino* (1895–1926) – italų kilmės amerikiečių kino aktorius.

ir tempė girgždančiais mediniais laiptais į prezidentinę tribūną, o per petį Chulijui pavyko pamatyti, kaip rožinis šalikas ir kreminiai bateliai pradėjo kopti kitais laiptais – į diplomatų tribūną. Tai buvo du identiški statiniai, tartum prospektu atskirti plačiu žemės ruožu, lyg dviaukščiai nameliai, pastatyti ant storų stulpų, vienas greta kito, bet abu atsukti į tuščią plotą, pro kurį skris lėktuvai. Tribūnos atrodė identiškos, išskyrus vieną detalę: prezidentinės centre buvo iškeltas aštuoniolikos metrų aukščio stiebas, ant kurio plevėsavo Kolumbijos vėliava. Po daugelio metų kalbėdamas apie šį įvykį Chulijus sakys, kad ta vėliava, iškabinta būtent toje vietoje, nuo pat pradžios jam kėlė nepasitikėjimą. Bet tokius dalykus lengva sakyti, kai viskas jau įvykę.

Nuotaika buvo kaip didžiausioje šventėje. Vėjo šuorai nešė kepto maisto kvapus, rankose žmonės laikė gėrimus, išgertus dar nepasiekus savo vietų. Tie, kas netilpo į tribūnas, nusėdo laiptus, taip pat ir žemės ruoželius tarp tų dvejų laiptų. Chulijui svaigo galva ir jis tą pasakė, bet kapitonas Laverdė negirdėjo: eiti tarp svečių buvo sunku, reikėjo sveikintis su pažįstamais ir drauge pademonstruoti, kad niekini naujokus, saugotis, kad netyčia nepraleistum ko nors svarbaus ir sykiu nepasveikintum ko nors, to nenusipelniusio. Keliui tarp žmonių veriantis, nė sekundei neišsiskirdami, kapitonas ir jo sūnus užsikovojo turėklą. Iš čia Chulijus matė du trumpai apsikirpusius vyrus, kurie tyliai kalbėjosi netoli vėliavos stiebo, ir iškart juos atpažino: tai buvo prezidentas Lopesas – su šviesiu kostiumu bei tamsiu kaklaraiščiu bei apvaliais akiniais, ir naujai išrinktas prezidentas Santosas* – su tamsiu kostiumu, šviesia liemene ir taip pat apvaliais akiniais. Išeinantis ir ateinantis: šalies likimas, nulemtas dviejų kvadratinių metrų mediniame statinyje. Nedidelis būrelis iškilių

* *Eduardo Santos Montejo* (1888–1974) – Kolumbijos teisininkas, žurnalistas, politikas, Kolumbijos prezidentas 1938–1942 m.

asmenų – Losanų, Turbajų, Pastranų šeimos – žymėjo ribą tarp prezidentinio balkono ir galinės tribūnos dalies, kažko panašaus į viršutines eiles, kur stovėjo Laverdės. Kapitonas iškėlė ranką virš iškilių asmenų būrelio galvų ir iš tolo pasveikino Lopesą, o Lopesas, šypsodamasis, bet neparodydamas dantų, pasisveikino atgal, ir jie nebyliais ženklais susirodė, kad susitiks po visko, nes reikalas jau buvo beprasidedantis. Santosas grįžtelėjo pažiūrėti, su kuo Lopesas rodosi ženklais; jis atpažino Laverdę, vos linktelėjo galva, o tą akimirką danguje pasirodė trivarikliai lėktuvai „Junkers", ir jų vora užvaldė visų žvilgsnius.

Tai labai sudomino Chulijų. Jis niekad nebuvo matęs tokių sudėtingų manevrų iš taip arti. „Junkers" buvo sunkūs, o dėl vėtomo korpuso atrodė nelyginant didelės priešistorinių laikų žuvys, nors judėjo oriai. Kaskart jiems praskrendant, suvirpinto oro bangos pasiekdavo tribūną ir taršė skrybėlių nedėvinčių moterų plaukus. Apniukęs Bogotos dangus, ta nešvari paklodė, kuri, atrodė, miestą dengė nuo pat jo įkūrimo dienos, buvo pats puikiausias ekranas šiam filmui. Trys trivarikliai atskriejo iš debesų gelmės, o dabar pasirodė ir šeši lėktuvai „Falcon", skriejantys lyg nuo vieno link kito gigantiškos teatro scenos krašto. Jie judėjo tobulai simetriškai. Akimirkai Chulijus pamiršo kartų skonį burnoje, svaigulys dingo, o dėmesį prikaustė rytinės miesto viršūnės, tolyje nusidriekę ūkanoti siluetai, ilgi ir tamsūs tarsi miegantis driežas. Virš jų lijo: lietus, pagalvojo Chulijus, netruks pasirodyti ir čia. „Falcon" lėktuvai sugrįžo, ir oras vėl suvirpėjo. Variklių griausmas nebuvo toks stiprus, kad užgožtų susižavėjimo šūksnius iš tribūnų. Lėktuvams sukinėjantis, pro permatomus besisukančių propelerių ratus tryško trumpi šviesos pliūpsniai. Tuomet pasirodė naikintuvai. Išniro tarsi iš niekur, skubiai išsirikiavo lyg migruojančios kregždės, ir

visi staiga pamiršo, kad šios būtybės nėra gyvos, kad jas kažkas valdo.

– Tai Abadija, – pasigirdo moteriškas balsas. Chulijus pasisuko pažiūrėti, kas tą pasakė, bet tuomet tie patys žodžiai nuskambėjo kitame tribūnos gale: įžymiojo piloto vardas sklido tarp žmonių kaip piktų liežuvių nešamas gandas. Prezidentas Lopesas iškėlė ranką kaip kariškis ir parodė į dangų.

– Dabar, – pasakė kapitonas Laverdė, – čia bus kažkas tokio.

Greta Chulijaus sėdėjo maždaug penkiasdešimtmečių pora: vyras, ryšintis trumpą kaklaraištį su žirneliais, ir jo žmona, kurios susiraukusiame veide galėjai įžvelgti kadaise ją buvus gražią. Chulijus išgirdo, kaip vyras pasakė eisiąs arčiau privaryti mašinos.

– Nedaryk nesąmonių, lik čia ir nueisim po visko, praleisi geriausią.

Tą akimirką eskadronas praskriejo žemai, priešais pat tribūną, ir viena linija pasuko į pietus. Pliūptelėjo plojimų banga, Chulijus taip pat plojo. Kapitonas Laverdė apie jį buvo pamiršęs: jis prikaustęs žvilgsnį sekė reginį danguje, tas pavojingas figūras ten viršuje, ir tuomet Chulijus suprato, kad tėvas taip pat niekada nebuvo matęs nieko panašaus.

– Aš nežinojau, kad lėktuvas gali daryti tokius dalykus, – sakys Laverdė daug vėliau, kai per susitikimus ir šeimos vakarienes iš naujo išgyvens šiuos epizodus. – Atrodė, kad Abadijai traukos dėsniai negaliojo.

Grįždamas iš pietų pusės, kapitono Abadijos „Hawk“ naikintuvas atsiskyrė nuo grupės, arba veikiau likusieji „Hawk“ lėktuvai atsiskyrė nuo jo, išsisklaidydami kaip puokštė. Chulijus nesuprato, kuriuo metu Abadija liko vienas nei kur pasidėjo kiti aštuoni pilotai, skubriai dingę, tarsi juos būtų prarijęs debesis.

Tada lėktuvas, likęs vienas, pirmą kartą praskrido priešais tribūną ir padarė kilpą, tuo sukeldamas šūksnius ir plojimus. Sekamas galvų ir žvilgsnių jis skrido dar žemiau ir greičiau, piešė dar vieną kilpą kalnų fone, vėliau vėl pasislėpė šiauriniuose dangaus plotuose, vėl juose pasirodė, išniro tarsi iš niekur ir pasisuko link tribūnų.

– Ką jis daro? – pasakė kažkas.

Abadijos „Hawk" naikintuvas skrido tiesiai į žiūrovus.

– Bet ką daro šitas beprotis, – pasakė kažkas kitas.

Šįsyk balsas pasigirdo iš apačios, šalia prezidento Lopeso. Tą akimirką Chulijus nejučiomis pažvelgė į prezidentą ir pamatė, kad jis laikosi už medinio turėklo, tarsi būtų ne tvirtai ant žemės pastatytos konstrukcijos, o laive atviroje jūroje. Chulijus vėl pajuto aitrų skonį burnoje, svaigulį ir dar staigų skausmą kaktos ir akių srityje. Ir būtent tuomet kapitonas Laverdė tyliai, tarsi niekam arba pats sau, su nuostaba ir kartu pavydu, kaip tas, kuris mato kitą išsprendžiant mįslę, pasakė:

– Po šimts. Jis nori paimti vėliavą.

Tai, kas nutiko paskui, Chulijus suvokė kaip kažką nepavaldaus laiko tėkmei, kaip galvos skausmo sukeltą haliucinaciją. Kapitono Abadijos lėktuvas keturių šimtų kilometrų per valandą greičiu priartėja prie prezidentinės tribūnos, nors rodosi, kad jis nejudėdamas plūduriuoja ore vienoje vietoje; likus keliems metrams, jis padaro kilpą ir dar vieną – „sugarbanoja garbaną", kaip tai vadindavo kapitonas Laverdė, – mirtinoje tyloje. Chulijus prisimins, kaip jis, spėjęs apsižvalgyti aplink, matė iš baimės bei nuostabos sustingusius veidus, atvertas burnas, nelyg ką nors šauktų. Tačiau šūksnių nebuvo – pasaulis nutilo. Po akimirksnio Chulijus suprato, kad tėvas teisus: kapitonas Abadija bando užbaigti kilpas taip arti besiplaikstančios vėliavos, kad ranka

pagriebtų medžiagą, – neįmanomas prezidento Lopeso garbei skirtas piruetas, tartum matadoro aukojamas bulius. Chulijus, tą supratęs, dar spėjo pagalvoti, ar kiti taip pat suprato. Ir tuomet akimis pagavo lėktuvo šešėlį, kas nebuvo įmanoma, nes saulė nešvietė, pajuto degėsių kvapą, bet narsiai stebėjo, kaip Abadijos lėktuvas keistai apsisuka ore, sulinksta perpus, tarsi būtų guminis, ir neria žemyn, o krisdamas sulaužo medinį diplomatinės tribūnos stogą, su savimi nusineša prezidentinės tribūnos laiptus ir, atsitrenkęs į žemę, sudūžta į šipulius.

Pasaulis sprogo. Sprogo su garsu: šūksniai, medinėmis grindimis bildantys kulnai, krintantys kūnai. Ten, kur nukrito lėktuvas, sprogo juodas debesis, ir atrodė, kad tai ne dūmai, o tiršti pelenai, ir taip pakibęs jis laikėsi ilgiau nei turėjo. Nuo smūgio vietos atskriejo žvėriško karščio banga ir per kelias sekundes pražudė tuos, kurie buvo arčiausiai, o kiti pasijuto tarsi sudeginti gyvi. Tie, kam pasisekė labiau, manė mirštantys nuo dusulio, nes karštis pernelyg ilgam pasiglemžė visą deguonį. Pojūtis, tarsi būtum orkaitėje – taip vėliau sakys vienas iš dalyvavusiųjų. Sugriuvus tribūnos laiptams, pasidavė ir grindys, o tada turėklai, ir abu Laverdės atsidūrė ant žemės – būtent tada, kaip po daug laiko sakys Chulijus, jis pajuto skausmą.

– Tėti, – pašaukė, o tada pamatė kapitoną Laverdę, bandantį išgelbėti tarp medinių laiptų plokščių įstrigusią moterį, bet buvo akivaizdu, kad jai jokios pagalbos nebereikia. – Tėti, čia man kažkas yra.

Chulijus išgirdo vyro, šaukiančio moterį, balsą.

– Elvija, – šaukė jis. – Elvija.

Ir tada Chulijus pamatė tipą, ryšintį kaklaraištį su žirneliais, tą, kuris norėjo privaryti automobilį, – jis ėjo tarp kritusių kūnų, kartais ant jų užmindamas, kartais už jų užkliūdamas. Iš čia ir

sklido tas degėsių kvapas, Chulijus jį atpažino: tai buvo mėsos kvapas. Tada kapitonas Laverdė atsisuko ir jo veide Chulijus pamatė atsispindint siaubą to, kas nutiko. Kapitonas Laverdė paėmė jį už rankos ir jie ėmė trauktis tolyn nuo katastrofos, ieškodami greičiausio būdo nuvykti į ligoninę. Chulijui jau pradėjus verkti – daugiau iš baimės nei iš skausmo, – jie praėjo pro diplomatinę tribūną ir pamatė du negyvus kūnus, o ant vieno iš jų Chulijus atpažino kreminius batus. Tada jis neteko sąmonės. Pabudo po keleto valandų San Chosė ligoninės lovoje, kamuojamas skausmo ir apsuptas susirūpinusių veidų.

Niekas niekada nesužinojo, kaip tai nutiko: ar lėktuvas sudužo ore, ar atsitrenkęs į žemę. Aišku buvo tai, kad Chulijui tiesiai į veidą plykstelėjo motoro alyvos spjūvis, ta alyva jam nudegino odą ir mėsą, ir tik per plauką nepražudė, kaip tai nutiko daugeliui kitų. Per katastrofą žuvo penkiasdešimt septyni žmonės: pats pirmas buvo kapitonas Abadija. Buvo aiškinama, kad dėl manevro susidarė oro duobė; kad po antros kilpos lėktuvas pateko į beorę erdvę; kad dėl viso to jis prarado aukštį bei kontrolę ir krytis buvo nebeišvengiamas. Sužeistieji ligoninėse šias naujienas priėmė abejingai ar kiek nustebę, jie girdėjo, kad valstybės iždas pasirūpins mirusiųjų laidotuvėmis, kad neturtingesnės šeimos gaus miesto valdžios paramą ir kad pirmą naktį prezidentas aplankė visas aukas. Bent jau jaunąjį Chulijų Laverdę tai tikrai. Bet tuo metu šis dar nebuvo pabudęs ir vizito nematė. Apie jį su visomis detalėmis jam papasakojo tėvai.

Kitą dieną su juo pasiliko motina, o tėvas tuo metu lankėsi Abadijos, kapitono Chorchės Pardo ir dviejų Santa Anos stadione budėjusių kavalerijos kareivių laidotuvėse; visi jie palaidoti centrinėse kapinėse, o atlydėjo juos eisena, kurioje dalyvavo keli vyriausybės atstovai ir svarbiausi karinių žemės ir oro pajėgų

žmonės. Chulijui, gulinčiam ant sveikosios veido pusės, buvo leidžiamas morfinas. Į pasaulį jis žvelgė tarsi iš akvariumo. Čiupinėjo sterilų tvarstį ir mirtinai norėjo pasikasyti, bet kasytis negalėjo. Didžiausio skausmo akimirkomis jis nekentė kapitono Laverdės, o paskui meldėsi „Tėve mūsų" ir prašė atleidimo už blogas mintis. Taip pat meldė, kad žaizda neužsikrėstų, nes jam buvo pasakyta taip melstis. Vėliau jis matė jaunąją užsienietę ir kalbėjo su ja. Jo veidas buvo nudegęs. Kartais jos veidas taip pat būdavo nudegęs, o kartais ne, bet ji visada būdavo su rožiniu šaliku ir kreminiais batais. Retsykiais šiose haliucinacijose jaunoji mergina su juo taip pat kalbėdavo. Klausdavo jo, kaip laikosi. Klausdavo, ar jam skauda. O kartais klausdavo:

– Ar tau patinka lėktuvai?

Artinosi naktis. Maja Frits uždegė kvapnią žvakę nuo uodų.

– Tokiu metu jie visi išlenda, – pasakė.

Padavė man repelento tūbelę ir paliepė išsitepti visą kūną, bet svarbiausia – kojų kauliukus, o pabandęs perskaityti etiketę supratau, kaip sparčiai temsta. Taip pat supratau, kad į Bogotą grįžti nebėra jokios galimybės, ir supratau, kad Maja Frits tą taip pat suprato, tarsi mes abu iki dabar kalbėjome žinodami, kad naktį aš praleisiu čia, su ja, kaip garbės svečias, kad du nepažįstamieji miegos po vienu stogu, nes, galų gale, jie nėra tokie jau nepažįstami: juos siejo mirusysis. Pažvelgiau į dangų, jūros mėlio spalvos kaip Magrito dangus, ir dar nesutemus pamačiau pirmuosius šikšnosparnius, juodus tolyje ryškėjančius jų siluetus. Maja atsistojo, tarp dviejų hamakų pastatė medinę kėdę, ant jos padėjo degančią žvakę, mažą skaldyto ledo gabalėlių pripildytą polistirolinę šaltdėžę, vieną romo ir vieną kokakolos butelį. Ir vėl atsigulė į savo hamaką (tai buvo įgudusio žmogaus veiksmas, nes ji jį atvertė ir atsigulė vienu judesiu). Man skaudėjo

koją. Po kelių minučių prasidėjo svirplių ir cikadų muzikinis skandalas, o dar po kelių minučių nurimo, šen bei ten pasiliko vos keli pavieniai muzikantai, retsykiais nutraukiami kokios paklydusios varlės kvarkimo. Šikšnosparniai, išlįsdami ir vėl sulįsdami į savo buveines ant medinio stogo, plaikstėsi per tris metrus nuo mūsų galvų, geltona šviesa virpėjo nuo lengvo vėjelio gūsių, o sušilęs oras ir romas lengvai smelkėsi į kūną.

– Kažkas šiandien nenakvos Bogotoje, – pasakė Maja Frits. – Jei norite kam nors paskambinti, mano kambaryje yra telefonas.

Pagalvojau apie Leticiją, kaip atrodo jos miegančios veidukas. Pagalvojau apie Aurą. Pagalvojau apie prinokusių gervuogių spalvos vibratorių.

– Ne, – atsakiau jai. – Neturiu kam paskambinti.

– Viena problema mažiau, – pasakė ji.

– Bet taip pat neturiu rūbų.

– Na, šitą kaip nors sutvarkysime, – patikino.

Pažiūrėjau į ją: krūtys, nuogos rankos, kvadratinis smakras, mažos ausys su siaurais lezgeliais, kuriuose Majai pajudinus galvą kaskart blykstelėdavo šviesos kibirkštis. Maja išgėrė gurkšnį ir pasidėjo stiklinę ant pilvo, aš padariau tą patį.

– Klausykite, Antonijau, reikalas toks, – pasakė tada, – man reikia, kad papasakotumėte apie tėvą, kokia buvo jo gyvenimo pabaiga, kokia buvo jo mirties diena. Niekas nematė to, ką matėte jūs. Jei visa tai – galvosūkis, tai jūs turite tą detalę, kurios neturi niekas kitas, nežinau, ar suprantate mane. Ar galite man padėti? – Neatsakiau. – Ar galite man padėti? – neatlyžo Maja, bet aš neatsakiau.

Ji pasirėmė alkūne – kiekvienas kada nors gulėjęs hamake žino, kaip sunku pasiremti alkūne, nes iškart prarandi pusiausvyrą ir pavargsti. Aš įkritau giliai į hamaką, mane įsupo drėgme bei praeities prakaitu atsiduodanti medžiaga, menanti čia po maudynių baseine

ar lauko darbų gulėjusius vyrus ir moteris. Nusukau žvilgsnį nuo Majos Frits.

– O jeigu aš jums papasakosiu tai, ką norite žinoti, jūs man irgi papasakosite? – paklausiau.

Staiga ėmiau galvoti apie savo nekaltą sąsiuvinį, apie tą paklydusį ir vienišą klausiamąjį žodį, ir mintyse iškilo žodžių kontūrai: *Noriu žinoti.* Maja neatsakė, bet prieblandoje mačiau, kaip įsitaiso hamake taip pat, kaip aš savajame, todėl man nieko daugiau nereikėjo. Pradėjau kalbėti, papasakojau Majai viską, ką žinojau arba maniausi žinantis apie Rikardą Laverdę, viską, ką prisiminiau arba bijojau pamiršti, viską, ką Laverdė man yra pasakojęs, ir viską, ką pats išsiaiškinau po jo mirties, ir taip mes sulaukėme aušros, abu įsisupę į hamakus, abu stebintys stogą ir šikšnosparnius ant jo, užpildydami šiltos nakties orą žodžiais, bet nė karto nepažiūrėdami vienas į kitą, kaip kunigas ir nuodėmingasis per išpažinties sakramentą.

IV

Visi mes bėgame

Kai aš, išvargęs, pusgirtis ir po tokio ilgo pokalbio beveik netekęs balso, leidausi Majos Frits palydimas į svečių kambarį ar ten, ką ji tą akimirką pavadino svečių kambariu, jau švito. Čia nebuvo lovos, tik du gana netvirtai atrodantys paprastučiai gultai (mano čiužinys keistai sugirgždėjo, kai tarsi negyvėlis kritau ant plonos baltos paklodės). Virš galvos įpykęs sukosi vienas iš ventiliatorių, ir aš, tikriausiai apimtas trumpalaikės apgirtusio žmogaus paranojos, pasirinkau tą lovą, kuri nebuvo tiesiai po jo ašmenimis, nes juk aparatas vidury nakties gali nutrūkti ir ant manęs užkristi. Bet pamenu, kaip, dar prieš atsiguldamas, apgaubtas romo ir sapno miglos, klausiausi instrukcijų. Langų nelaikyti atvertų be tinklelio, niekur nepalikti kokakolos skardinių (namuose gali prisiveisti skruzdžių), nemesti tualetinio popieriaus į klozetą.

– Tai labai svarbu, miestiečiai visada pamiršta, – šiais ar kitais žodžiais pasakė ji man, o gal tik manau, kad pasakė. – Eiti į tualetą – labai automatiškas veiksmas, niekas ten atsisėdęs per daug nemąsto. O kokių vėliau problemų gali kilti dėl septiko, tai net nepasakosiu.

Manęs nesutrikdė tai, kad mano fiziologines funkcijas aptarinėja absoliuti nepažįstamoji. Maja Frits turėjo tokio natūralumo, kokio aš niekada nebuvau matęs, ir jis labai skyrėsi nuo puritoniškumo, būdingo bogotiečiams, kurie galėjo visą gyvenimą praleisti apsimesdami, jog niekada nėra šikę. Tikriausiai parodžiau, kad suprantu,

nors nežinau, ar ką pasakiau. Koją man skaudėjo labiau nei įprastai, skaudėjo ir klubą. Dėl to apkaltinau drėgmę ir išsekimą po ilgos kelionės nenuspėjamu bei pavojingu greitkeliu.

Pabudau sumišęs. Mane pažadino vidurdienio karštis: prakaitavau, paklodė buvo permirkusi, lygiai kaip tos paklodės San Chosė ligoninėje po haliucinacijų, o pažvelgęs į lubas supratau, kad ventiliatorius nebesisuka. Pro medines žaliuzes skverbėsi agresyvi dienos šviesa, ant baltų grindų plytelių formavosi šviesos ruoželiai. Ant medinės kėdės šalia užvertų durų kabėjo drabužių pamaina: dveji languoti marškiniai trumpomis rankovėmis, žalias rankšluostis. Namuose viešpatavo rami tyla. Tolumoje girdėjosi balsai, dirbančių žmonių balsai, jų įrankių garsai: nenutuokiau, kas jie tokie, ką jie veikia tokiu metu tokiame karštyje, ir kaip tik tuomet, kai savęs to klausiau, triukšmas nutilo, tad pagalvojau, jog jie tikriausiai nuėjo pailsėti. Atvėriau žaliuzes ir langą, nosį prikišau prie pat tinklelio, bet neišvydau jokio žmogaus: mačiau apšviestą baseino stačiakampį, mačiau vienišą čiuožyklą, mačiau tokį patį kaip kelyje kapokmedį, augantį specialiai tam, kad suteiktų šešėlį šioje negailestingos saulės viešpatijoje gyvenančioms varganoms būtybėms. Po kapokmedžiu gulėjo tas vokiečių aviganis, kurį mačiau čia atvykdamas. Už kapokmedžio vėrėsi lyguma, o kiek tolėliau už tos lygumos tekėjo Magdalenos upė, kurios šlamesį nesunkiai galėjau įsivaizduoti ar įspėti, nes jo klausiausi nuo vaikystės, nors ir kitose upės vietose, labai toli nuo „Akacijų“. Majos Frits aplink nesimatė, todėl nusiprausiau po šaltu dušu (čia viename kampe turėjau užmušti nemažą vorą, kuris gana ilgai priešinosi) ir apsivilkau laisvesnius marškinius. Tai buvo vyriški marškiniai. Leidausi pagaunamas įsivaizdavimo, kad jie priklausė Rikardui Laverdei, įsivaizdavau jį vilkintį šiuos marškinius; šiame susikurtame vaizdinyje dėl kažkokios priežasties jis buvo panašus į mane. Vos tik išlindus į koridorių, prie manęs priėjo jauna moteris, mūvinti raudonais

bermudais su mėlynomis kišenėlėmis, o ant jos berankovių marškinėlių buvo pavaizduota besibučiuojantys drugelis ir saulėgrąža. Rankose ji nešė padėklą, o ant padėklo – aukštą stiklinę su apelsinų sultimis. Svetainėje ventiliatoriai taip pat buvo nurimę.

– Panelė Maja terasoje jums kai ką paliko, – pasakė ji man. – Sakė, kad susitiks su jumis per pietus.

Ji man nusišypsojo ir palaukė, kol nuo padėklo paimsiu stiklinę.

– Ar negalime įjungti ventiliatorių?

– Kad elektra dingo, – paaiškino moteris. – Ar ponas norėtų raudonojo vyno?

– Pirmiausia – telefono. Paskambinti į Bogotą, jei būtų galima.

– Telefonas ten, – parodė ji. – Bet dėl šito pasakykite panelei.

Tai buvo vienas tų senų aparatų, kurį sudarė viena vienintelė detalė, – tokius turėjome vaikystėje aštuntojo dešimtmečio pabaigoje: tarytum mažas pilvotas paukščiukas ilgu kaklu su diskiniu numerio rinkikliu ir raudonu mygtuku apačioje. Norint įjungti, užteko pakelti ragelį. Pradėjęs sukti namų numerį nustebau, kad kaip ir vaikystėje nekantrauju laukdamas, kol rinkiklis grįš į vietą ir galėsiu pasukti kitą skaičių. Aura pakėlė ragelį telefonui net nespėjus suskambėti antrąkart.

– Kur tu? – paklausė. – Ar tau viskas gerai?

– Aišku, kad gerai. O kodėl turėtų būti blogai?

– Kur esi? – vėl paklausė. Jos tonas pakito, skambėjo šaltai, niūriai, buvo sunkiai pakeliamas.

– Aš Doradoje. Svečiuojuosi pas vieną žmogų.

– Tą iš įrašo?

– Ką?

– Tą iš įrašo, palikto atsakiklyje?

Dėl jos įžvalgumo pernelyg nenustebau (jis pasireikšdavo jau nuo mūsų santykių pradžios). Nesileisdamas į detales, paaiškinau

situaciją: kad tai Rikardo Laverdės dukra, kad ji turėjo dokumentų ir daug visko atsiminė, kad per ją turiu galimybę tiek visko suprasti. Noriu žinoti – pagalvojau, bet nepasakiau jai. Kalbėdamas išgirdau kelis trumpus krenkštelėjimus, o tada netikėtai pasigirdo Auros verksmas.

– Tu esi tikras šiknius, – pasakė ji man. Pasakė ne *tikrašiknius*, greitai ištariamą formą, kuri šiuo atveju būtų nuskambėjusi ypatingai ir kur kas veiksmingiau, bet išskyrė kiekvieną žodį, raiškiai ištarė kiekvieną raidę. – Aš akių nesumerkiau, Antonijau. Nėjau į ligonines tik todėl, kad neturiu kur palikti vaiko. Nesuprantu, tikrai nesuprantu, – kalbėjo Aura kūkčiodama, o man pasirodė, kad ji rauda – niekad nebuvau girdėjęs iš jos burnos sklindančio panašaus verksmo: tai neabejotinai nuo per naktį susikaupusios įtampos.

– O kas ji tau? – paklausė.

– Niekas, – atsakiau. – Tiksliau, ne tai, ką tu įsivaizduoji.

– Tu nežinai, ką aš įsivaizduoju. Kas ji?

– Tai Rikardo Laverdės dukra, – pasakiau. – To, kuris buvo...

Pasigirdo šnirpštimas.

– Aš žinau, kas jis toks, – pasakė Aura. – Prašau daugiau manęs neįžeidinėti.

– Ji nori, kad aš jai viską papasakočiau, aš taip pat noriu, kad ji man papasakotų. Ir tiek.

– Ir tiek.

– Taip. Ir tiek.

– Ar ji graži? Ta prasme, ar patraukli?

– Aura, nepradėk.

– Bet kad aš nesuprantu, – pakartojo ji. – Nesuprantu, kodėl vakar nepaskambinai, juk nebuvo sunku. Ar vakar po ranka nebuvo šito telefono? Ar ne ten pat praleidai naktį?

– Taip, – pasakiau jai.

– Taip ką? Taip, po ranka buvo šitas telefonas, ar taip, ten pat praleidai naktį?

– Taip, čia praleidau naktį. Taip, galėjau pasinaudoti telefonu.

– Tai?

– Tai nieko, – pasakiau.

– Tai ką veikei? Ką veikėte?

– Kalbėjome. Visą naktį. Vėlai pabudau, dėl to tik dabar skambinu.

– A, matai kaip.

– Taip.

– Suprantu, – pasakė Aura. – Tu esi tikras šiknius, Antonijau.

– Bet čia yra informacijos, – pasakiau. – Čia galiu kažką sužinoti.

– Esi savanaudis ir šiknius, – rėžė Aura. – Su savo šeima taip elgtis negalima. Visą naktį nemiegojau, mirtinai bijojau, galvojau apie blogiausią. Tikras šiknius. Apie blogiausią. Visą penktadienį čia prasėdėjau, pratūnojau su Leticija laukdama žinios, niekur nėjau, kad tik nepaskambintum būtent tą akimirką. Ir visą naktį nemiegojau, mirtinai bijojau. Apie tai nepagalvojai? Tau nerūpėjo? O jei būtų atvirkščiai? Tada rūpėtų, taip? Įsivaizduok, kad išeinu visai dienai su dukra ir tu nežinai, kur aš. Juk tai tu visuomet šiki iš baimės, juk tai tu visuomet seki mane, lyg tau statyčiau ragus. Juk tai tu prašai, kad paskambinčiau kur nors nuvykusi, nes nori žinoti, jog nuvykau laimingai. Juk tai tu nori, kad paskambinčiau išeidama, nes nori žinoti, kelintą valandą išėjau. Kodėl taip elgiesi, Antonijau? Kas tau darosi, ko tu sieki?

– Nežinau, – pasakiau tada. – Nežinau, ko noriu.

Stojus tylai, išgirdau ir atpažinau Leticijos judesius, tą garsą, kurį mes, tėvai, išmokstame atpažinti nemąstydami, kuris veikia kaip katino varpelis: Leticija vaikščioja ar bėgioja kilimu, Leticija šnekučiuojasi su žaislais arba leidžia žaislams šnekėtis tarpusavyje, Leticija nešioja namų daiktus (uždraustus suvenyrus, uždraustas

pelenines, uždraustą šluotą, kurią jai taip patinka paimti iš virtuvės ir šluoti kilimą, – visus subtilius oro virpesius, kuriuos sukelia jos mažas kūnelis). Aš ilgėjausi jos; supratau, kad dar niekada nebuvau praleidęs nakties be jos, taip toli nuo jos; pajutau, kaip jau daug sykių anksčiau, troškimą ją apsaugoti ir nuojautą, kad ją gali ištikti kokia nelaimė (jos tykojo Leticijos pasislėpusios visuose kambariuose, visose gatvėse), kuri daug labiau tikėtina man nesant.

– Ar viskas gerai dukrytei? – paklausiau.

Aura atsakė akimirksniu.

– Taip, viskas gerai. Gerai papusryčiavo.

– Duok man ją.

– Ką?

– Duok man ją, prašau. Pasakyk, kad noriu pasikalbėti.

Tyla.

– Antonijau, jau daugiau nei treji metai. Kodėl nenori, kad tai baigtųsi? Kodėl nori visada gyventi su ta nelaime? Aš tikrai nesuprantu, kodėl to nori, nesuprantu, kam tau visa tai. Kas tau darosi?

– Aš noriu pakalbėti su Leticija. Duok jai telefoną. Pašauk ją ir duok jai telefoną.

Aura atsiduso su širdgėla ar nusivylimu, o gal nuoširdžiai susierzinusi, susierzinusi taip, kaip tas, kuris nieko negali pakeisti: telefonu nelengva atskirti šias emocijas, norint jas gerai interpretuoti, reikia žiūrėti žmogui į akis. Mano namuose dešimtame aukšte, mano mieste, plytinčiame dviejų tūkstančių šešių šimtų metrų virš jūros lygio aukštyje, dvi mano moterys vaikščiojo ir kalbėjo, o aš jų klausiausi ir mylėjau jas, taip, mylėjau jas abi ir nenorėjau jų niekaip įskaudinti. Apie tai galvojant, prabilo Leticija.

– Alio? – pasakė.

Šį žodį vaikai išmoksta niekieno nemokyti.

– Labas, gražuole, – pasisveikinau.

– Čia tėtis, – pasakė ji.

Tuomet išgirdau nutolusį Auros balsą.

– Taip, – pasakė ji. – Bet tu klausyk, klausyk, ką jis tau sako.

– Alio? – pakartojo Leticija.

– Labas, – pakartojau. – Kas aš?

– Tėtis, – atsakė ji, o pirmą „t“ ištarė ištęstai, pastiprindama.

– Ne, – atsakiau jai. – Aš esu piktas vilkas.

– Piktas vilkas?

– Aš Piteris Penas.

– Piteris Penas?

– Tai kas aš, Leticija?

Akimirką ji pamąstė.

– Tėtis, – atsakė tada.

– Būtent! – tariau aš.

Girdėjau, kaip ji juokiasi: trumpas juokas, kolibrio sparnelio mostas. Tada pasakiau:

– Ar prižiūri mamą?

– Aha, – atsakė Leticija.

– Turi gerai prižiūrėti mamą. Ar prižiūri ją?

– Aha, – pasakė Leticija. – Duodu tau.

– Ne, palauk, – bandžiau pasakyti, bet buvo per vėlu, nes ji jau numetė ragelį ir paliko mane Auros rankose, mano balsą Auros rankose, o aš likau šiltame ore su savo nostalgija: nostalgija tiems dalykams, kurie dar nebuvo prarasti.

– Na, eik žaist, – išgirdau Aurą sakant dukrai švelniu balsu, beveik pašnibždomis, tarsi tai būtų keturių skiemenų lopšinė. Tada ji prabilo į mane, o kontrastas buvo ryškus: balsas skambėjo tarsi čia pat, jis išdavė liūdesį, taip pat nepasitenkinimą ir akivaizdų priekaištą.

– Alio, – pasakė Aura.

– Alio, – atsakiau. – Ačiū.

– Už ką?

– Už tai, kad davei man Leticiją.

– Ji bijo koridoriaus, – pasakė Aura.

– Dukrytė?

– Sako, kad koridoriuje kažkas yra. Vakar nenorėjo viena eiti nuo virtuvės iki savo kambario. Man reikėjo ją palydėti.

– Toks amžius, – pasakiau. – Vėliau visos baimės praeina.

– Ji norėjo miegoti prie šviesos.

– Toks amžius.

– Taip, – pasakė Aura.

– Juk pediatras mums taip sakė.

– Taip.

– Tai toks amžius, kai lanko košmarai.

– Aš jau nebegaliu, – pasakė Aura. – Nebegaliu taip tęsti, Antonijau. Neišeina. – Man nespėjus atsakyti, ji pridūrė: – Taip niekam ne į gera. Taip ne į gera mergaitei, niekam ne į gera.

Tai va apie ką visa tai.

– Taip, suprantu, – pasakiau. – Aš kaltas.

– Niekas nekalba apie kaltinimus.

– Aš kaltas, kad mergaitė bijo koridoriaus.

– Niekas taip nesakė.

– Kokia nesąmonė, prašyčiau. Tarsi baimę galėtum paveldėti.

– Paveldėti ne, – pasakė Aura. – Bet užsikrėsti. – Tada pridūrė: – Nenorėjau taip pasakyti. – Ir tada: – Tu mane supranti.

Man prakaitavo rankos, ypač ta, kuria laikiau telefoną, ir jutau absurdišką baimę: atrodė, kad ragelis gali išslysti pro mano prakaituotą nykštį ir nukristi ant grindų, ir mūsų bendravimas nutrūks be jokios mano valios apraiškos. Nelaimingas atsitikimas: nelaimingų atsitikimų nutinka. Aura kalbėjo man apie mūsų praeitį, apie planus, kuriuos kūrėme prieš tai, kai mane atsitiktinai kliudė ne man

skirta kulka, o aš atsidėjęs jos klausiau, prisiekiu, tikrai klausiau, bet galvoje man nekilo jokių prisiminimų. Kartais trečiąją akį vadina *sąmonės akimi*. Mano sąmonės akis bandė pamatyti Aurą prieš Rikardo Laverdės mirtį; bandė pamatyti mane patį; bet tai buvo bergždžia.

– Turiu baigti, – išgirdau save sakantį. – Telefonas ne mano.

Aura – tą atsimenu gerai – pasakė, kad myli mane, kad galime iš to išlipti kartu, kad stengsimės tą padaryti.

– Turiu baigti, – pasakiau jai.

– Kada grįši?

– Nežinau, – pasakiau. – Čia yra informacijos, čia galiu kažką sužinoti.

Laido gale spengė tyla.

– Antonijau, – tuomet pasakė Aura. – Ar tu grįši?

– Bet kodėl klausi, – tariau. – Aišku, kad grįšiu, nežinau, kur tu manaisi mane esant.

– Aš nieko nemanau. Pasakyk kada.

– Nežinau. Kai tik galėsiu.

– Kada, Antonijau.

– Kai tik galėsiu, – pasakiau. – Bet neverk, čia juk nieko tokio.

– Aš neverkiu.

– Čia nieko tokio. Dukrytė jaudinsis.

– Dukrytė, dukrytė, – pakartojo Aura. – Eik šikt, Antonijau.

– Aura, prašau.

– Eik šikt, – pasakė ji. – Pasimatysime, kai galėsi.

Pasibaigus pokalbiui, išėjau į terasą. Ten, po hamaku, kaip naminis gyvūnėlis buvo besiilsinti ta pati pinta dėžė; ten, išbarstyti po dokumentus, buvo Elenos Frits ir Rikardo Laverdės gyvenimai, jų vienas kitam rašyti laiškai, laiškai, kuriuos jie rašė kitiems žmonėms. Oras nebevirpėjo. Įsitaisiau hamake, kuriame praeitą naktį

gulėjo Maja Frits, ir ten, atrėmęs galvą į baltą siuvinėtą pagalvėlę, ištraukiau pirmą aplanką ir pasidėjau ant pilvo, o iš aplanko išėmiau pirmą laišką. Jis buvo parašytas ant žalsvo ir beveik peršviečiamo popieriaus. Viršuje buvo užrašas: *Dear grandpa & grandma.* Tada – pirma eilutė, atskirta ir vieniša, atremta į toliau einančią pastraipą, kaip savižudis prie atbrailos.

Niekas manęs neįspėjo, kad Bogota bus tokia.

Pamiršau apie drėgną karštį, pamiršau apelsinų sultis, pamiršau, kad įsitaisiau nepatogiai (ir toli gražu neįsivaizdavau, kaip vėliau man surakins kaklą). Įkritęs į Majos hamaką, pamiršau pats save. Vėliau bandysiu prisiminti, kada paskutinį kartą buvau jautęs kažką panašaus – kai užtemsta žvilgsnis į realųjį pasaulį, kai sąmonė tarsi pagrobiama, – ir priėjau prie išvados, kad nieko panašaus man nebuvo nutikę nuo vaikystės. Bet šis pasiaiškinimas, ši pastanga pasiaiškinti, mane aplankys kur kas vėliau, tomis valandomis, kurias praleidau kalbėdamas su Maja, norėdamas, kad ji užpildytų laiškų paliktas spragas, kad ji pasakotų viską, ko laiškai nepasakojo, apie ką tik užsiminė; viską, ko jie neatskleidė, ką slėpė ar užtildė. Kaip ir sakiau, tai nutiks vėliau, nes mūsų pokalbis galėjo įvykti tik kai aš jau buvau peržiūrėjęs dokumentus ir jų ištartis. Ten, hamake, juos skaitydamas jaučiau kitus dalykus, kai kuriuos sunkiai paaiškinamus, o vieną ypač keliantį nerimą: nejaukumą supratus, kad ta istorija, kurioje mano vardo iš viso nebuvo, kiekviena savo eilute pasakojo apie mane. Tad taip jaučiausi, o galų gale visi jausmai susiliejo į vieną neapsakomos vienatvės pojūtį, vienatvės, kurios negalima aiškiai pagrįsti, todėl sunkiai pagydomos. Vienatvės, kurią jaučia vaikas.

Istorija – remiantis tuo, ką man pavyko rekonstruoti ir kas nusėdo atmintyje, – prasidėjo 1969 metų rugpjūtį, aštuoneri metai po to, kai Džonas Ficdžeraldas Kenedis pasirašė Taikos korpuso įkūrimo dokumentus, ir kai baigusi penkias savaites mokymų Floridos valstybiniame universitete Elein Frits, būsimoji savanorė numeris 139372, leidosi į Bogotą tikėdamasi įvairių banalybių: įgauti praturtinančios patirties, palikti čia savo pėdsaką, pridėti ir savo ranką. Kelionė prasidėjo ne per geriausiai: stiprūs seną kompanijos „Avianca" lėktuvą DC-4 drebinę oro gūsiai privertė ją užgesinti cigaretę ir padaryti tai, ko ji nebuvo dariusi jau penkiolika metų, – persižegnoti. (Tai buvo greita žegnonė – nerūpestingas judesys ranka prie veido be makiažo ir prie dviem medinių karoliukų pakabukais papuoštos krūtinės. Niekas to nematė). Prieš jai išvykstant, močiutė pasakojo apie keleivinį lėktuvą, kuris pernai sudužo leisdamasis, jau atvykęs iš Majamio į Bogotą, ir kai jos pačios lėktuvas pradėjo leistis link žalsvos kalnų pilkumos, kai jis, langus pasipuošęs tiršto lietaus išvagotais greitkeliais, oro gūsiais skverbėsi pro žemus debesis, Elein bandė prisiminti, ar žuvo visi to nelaimės ištikto lėktuvo keleiviai. Kai lėktuvas po skardinių barškėjimą primenančio trenksmo pasiekė žemę, ji įsikibo į kelius – ant kelnių liko susiglamžiusi prakaituota rankų žymė – ir užsimerkė. Išgyventas nusileidimas jai atrodė tarsi stebuklas, todėl pirmą laišką seneliams nusprendė parašyti vos atsisėdusi prie stalo atvykimo vietoje. Atvykau, man viskas gerai, žmonės labai mieli. Turiu daug darbo. Viskas bus gerai.

Elein užaugo prižiūrima senelių, nes mama mirė gimdydama, o tėvas per vieną karinę operaciją netoli Old Baldžio užmynė ant minos ir iš Korėjos grįžo iki šlaunies amputuota dešine koja ir kaip nesavas. Nuo grįžimo nepraėjus nė metams jis išėjo pirkti cigarečių ir dingo amžiams. Niekas nieko apie jį nebegirdėjo. Kai tai nutiko, Elein dar buvo maža mergaitė, tad niekada nepajuto to, kad jo

nebėra, o seneliai jos auklėjimu ir laime rūpinosi taip pat atsidėję, kaip auklėjo savo vaikus, tik jau turėdami daugiau patirties. Taigi suaugusieji Elein gyvenime buvo šios dvi asmenybės iš praėjusių laikų, ir ji augdama išsiugdė tokią atsakomybės sampratą, kokios neturėjo kiti vaikai. Bendruomenės susiėjimuose senelis klausydavosi kalbų, kuriose Elein būdavo giriama, bet sykiu gailimasi dėl jos likimo: „Tokia turėjo būti ir mano dukra." Kai Elein nusprendė mesti žurnalistikos studijas ir stoti į Taikos korpusą, senelis, devynis mėnesius gedėjęs po Kenedžio nužudymo, buvo pirmas ją parėmęs. „Tik su viena sąlyga, – pasakė jis. – Nepasilik ten kaip daugelis kitų. Padėti – labai gerai, bet tavęs labiau reikia savo šalyje." Ji sutiko.

Ambasada, pasakojo Elein Frits laiške, apgyvendino ją dviejų aukštų name netoli hipodromo, pusė valandos į šiaurę nuo Bogotos, kur prastai asfaltuotos gatvės per lietų virsdavo moliu. Pasaulis, kuriame ji praleis dvylika ateinančių savaičių, buvo pilkas besikuriantis rajonas: dauguma namų stovėjo be stogų, nes stogas – tai brangiausia pabaigai paliekama dalis, o kasdienis eismas aplink – tai didelės ir triukšmingos oranžinės betonmaišės, kaip kokios bitės iš košmaro, visur žvyro kalnus kraunantys savivarčiai sunkvežimiai ir darbininkai su bandele vienoje rankoje, gazuotu gėrimu – kitoje, nepadoriai švilpčiojantys kaskart jai einant keliu. Elein Frits – žalios akys, tokios ryškios, kokių šiose žemėse niekas nebuvo matęs, ilgi ir tiesūs kaštoniniai plaukai, atrodantys kaip liemenį šluojanti užuolaida, nuo savanos rytinio šaltuko po gėlėtais marškinėliais išsišokantys speneliai – eidavo žvilgsnį nukreipusi į balas, į pilko dangaus atspindžius, o galvą pakeldavo tik priėjusi tuščią lauką, kuris skyrė rajoną nuo šiaurinio greitkelio, dažniausiai tam, kad užsitikrintų, jog ten besiganančios dvi karvės jau nutolo pakankamu atstumu. Vėliau ji įlipdavo į geltoną autobusiuką, kurio tvarkaraštis buvo

nenuspėjamas, o stotelės nenustatytos, ir vos jame atsidūrusi pradėdavo alkūnėmis skintis kelią pro keleivių košę. „Užduotis nesudėtinga, – aprašė ji. – Reikia laiku išlipti." Per pusvalandžio kelionę Elein turėjo pereiti nuo aliumininio turniketo prie įėjimo (kurį išmoko pastumti šlaunimis, be rankų) iki galinių durų ir išlipti iš autobuso, bet su savimi neišsivesti dviejų ar trijų keleivių, kurie stovėdavo tarsi neliesdami žemės. Žinoma, tam reikėjo įgūdžių, todėl pirmą savaitę ji gan dažnai nuvažiuodavo keliais kilometrais per toli ir į CEUCA centrą atvykdavo aštuntos valandos paskaitai jau prasidėjus, permirkusi nuo smarkios liūties, užklupusios klaidžiojant nepažįstamomis gatvėmis.

Kolumbijos ir Amerikos universitetinių studijų centras, trumpinamas kaip CEUCA, – ilgas ir pretenzingas pavadinimas, nes tai tebuvo keli kambariai, pilni žmonių, kurie Elein Frits atrodė artimi, pernelyg artimi. Šioje mokymų stadijoje jos kolegos buvo, kaip ir ji, baltieji, kaip ir ji, dvidešimtmečiai, kaip ir ji, pavargę nuo savo šalies, pavargę nuo Vietnamo, pavargę nuo Kubos, pavargę nuo Santo Domingo, pavargę nuo to, kad atsikėlus rytais reikia palaikyti neparuoštus pokalbius ir porinti banalybes su tėvais ar draugais, o gulantis vakare žinoti, jog nugyventa diena yra unikali ir apgailėtina, diena, išsyk įsirašiusi į pasaulio negandų istoriją: diena, kai nupjautavamzdžio šautuvo šūvis pražudo Malkolmą X, kai bomba po automobiliu pražudo Vorlestą Džeksoną, kai bomba pašto biure pražudo Fredą Konloną, kai policininkų šūvių papliūpa pražudo Bendžeminą Brauną.* Be to, iš dar vienos operacijos Vietname kokiu nekaltu ar vaizdingu pavadinimu – *Deckhouse Five*, *Cedar Falls*,

* *Malcolm Little* (1925–1965), vadinamas Malkolmu X, – 1965 m. vasario 21 d. nušautas žmogaus teisių aktyvistas. *Wharlest Jackson* – juodaodis banko tarnautojas, kurio automobilyje 1967 m. vasario 27 d. sprogo bomba. *Fred Conlon* – atsitiktinai nuo 1968 m. pašte šešiolikmetės nacionalistės detonuotos bombos žuvęs gydytojas. *Benjamin Brown* – 1967 m. gegužės 11 d. per studentų demonstraciją policininkų nužudytas žmogaus teisių aktyvistas.

Junction City – toliau vis grįždavo karstai. Į viešumą ėmė kilti naujienos apie Mi Lai žudynes, o netrukus visi kalbės apie Thanho Phongo operaciją – vienas barbariškas aktas sekė ir keitė kitą, naujienos apie kokią išprievartautą moterį keitė jau pasenusias žinias apie ankstesnius prievartavimus.* Taip, taip ir buvo: jos šalyje atsikėlęs ryte nežinojai, ko tikėtis, kokį žiaurų pokštą tau iškrės istorija, kokį spjūvį spjaus tau į veidą. Kas atsitiko Jungtinėms Amerikos Valstijoms? Šį klausimą tūkstančiu skirtingų būdų Elein sau užduodavo kiekvieną dieną, jis skambėjo ir visų šių šviesiaplaukių dvidešimtmečių galvose, sklandė ore paskaitų kambariuose, taip pat per pertraukas, pavakarius kavinėje, keliones tarp CEUCA centro ir varganų rajonų, kuriuose besimokantys savanoriai atlikinėjo savo darbo praktikas. Jungtinės Amerikos Valstijos: kas jas nuvedė į prarają, kas buvo kaltas dėl sužlugusios svajonės? Ten, paskaitų kambaryje, Elein galvojo: *nuo to mes ir bėgame*. Galvojo: *visi mes bėgame*.

Rytais vykdavo ispanų kalbos pamokos. Keturias valandas, keturias sunkias valandas, po kurių tarytum sunkvežimio vairuotoja jusdavo galvos skausmą ir pečių įtampą, Elein narpliojo naujos kalbos paslaptis su mokytoja, avinčia jojiko batais ir vilkinčia vėžlio kaklo odos megztiniais, sausa ir išsekusia moterimi, kuri į pamokas atsivesdavo savo trejų metų vaiką, nes namie nebuvo su kuo jo palikti. Kaskart kam nors klaidingai pavartojus subjunktyvą, kaskart klaidingai suderinus gimines, ponia Amalija pratrūkdavo: „Tai kaip jūs dirbsite su šios šalies vargšais, jei jų nesuprasite? – sakydavo jiems, atrėmusi sugniaužtus kumščius į medinį stalą. – O jei jie jūsų nesupras, tai kaip užsitarnausite bendruomenių lyderių pasitikėjimą? Kai kurie iš jūsų jau po trijų ar keturių mėnesių vyks į pajūrio ar kavos plantacijų rajonus. Manote, kad tie

* *Mỹ Lai* vietovėje, Vietname, 1968 m. kovo 16 d. įvykdytos žudynės, per kurias JAV kariai nužudė iki 500 civilių gyventojų. *Thanh Phong* vietovėje, Vietname, 1969 m. vasario 25 d. operacija, kurios metu būta daugiau nei 20 civilių aukų.

iš Bendruomenės tarybos lauks, kol jūs ieškosite žodžių žodyne? Manote, kad ūkininkai ramiai sėdės pakelėje, kol jūs aiškinsitės, kaip pasakyti *pienas yra sveikiau nei rudojo cukraus vanduo*?" Tačiau vakarais, per anglų kalba vykstančius susitikimus, kurie oficialioje programoje buvo įrašyti kaip *American Studies* ir *World Affairs*, Elein ir jos kolegos klausėsi dėl vienokių ar kitokių priežasčių Kolumbijoje pasilikusių Taikos korpuso veteranų paskaitų ir išmoko, kad svarbiausios frazės yra ne tos apie cukraus vandenį ar pieną, bet visai kitos, kurių pagrindinis komponentas yra žodis *ne*: *Ne, aš ne iš Progreso aljanso, ne, aš ne CŽV agentė*, ir, svarbiausia: *Ne, aš neturiu dolerių, kaip gaila*.

Rugsėjo pabaigoje Elein parašė ilgą laišką, kuriame sveikino senelę su gimtadieniu, abiem seneliams dėkojo už iškarpas iš *Time*, teiravosi senelio, ar jis jau matė Niumano ir Redfordo filmą, kurio sėkmė atskriejo net iki Bogotos (nors pats filmas pasirodys kiek vėliau). Paskui, staiga surimtėjusi, teiravosi, ką jie žino apie nusikaltimus Beverli Hilse. „Čia visi turi savo nuomonę, neįmanoma ramiai papietauti nepalietus šios temos. Nuotraukos siaubingos. Šeron Teit laukėsi, nesuprantu, kaip kas nors gali taip pasielgti. Mus supantis pasaulis kelia baimę. Seneli, tu esi matęs baisiausių dalykų. Prašau, pasakyk, kad pasaulis visada buvo toks. – Toliau ji perėjo prie kitos temos. – Man atrodo, kad jau pasakojau jums apie vargingus rajonus", – rašė. Ji pasakojo, kad kiekviena klasė CEUCA centre yra padalyta į grupes, kad kiekvienai grupei paskirtas rajonas, kad kiti trys jos grupės nariai yra iš Kalifornijos: visi vyrai, kuriems labai gerai sekasi mūryti namų sienas ir bendrauti su vietinės bendruomenės lyderiais (tą Elein jiems papasakojo), vyrai, kuriems taip pat puikiai sekasi už gerą kainą miesto centre gauti kokybiškos žolės iš Gvachyros ar Santa Marijos (to jiems nepapasakojo). Taigi su jais ji kartą per savaitę kopia į Bogotą supančius kalnus,

kyla purvinomis gatvėmis, kur po kojomis mėtosi negyvos žiurkės, eina tarp kartoninių ir supuvusio medžio namų, palei visų akims (ir nosims) atvirus septikus. „Čia turime daug darbo, – rašė Elein. – Bet nenoriu daugiau kalbėti apie darbą, geriau parašysiu kitame laiške. Dabar noriu jums papasakoti, kaip stipriai man nuskilo.“

O buvo taip. Vieną vakarą, po ilgo susirinkimo su rajono taryba – jo metu aptartas užteršto vandens klausimas, įvardytas skubus poreikis pastatyti akveduką, sutarta, kad tam nėra pinigų, – Elein grupė sėdėjo belangėje parduotuvėlėje ir gėrė alų. Po dviejų butelių (rudo stiklo tara kaupėsi ant siauro stalelio) Deilas Kartraitas tyliu balsu Elein paklausė, ar ji pajėgs kelias dienas išlaikyti paslaptį.

– Ar tu žinai, kas yra Antonija Drubinski? – paklausė jos.

Elein, kaip ir visi kiti, žinojo, kas yra Antonija Drubinski: ne tik dėl to, kad tarp savanorių ji buvo viena seniausių veteranių, ir ne dėl to, kad ji jau dukart buvo areštuota dėl viešosiose erdvėse keliamų neramumų – čia *neramumus* reikia suprasti kaip *protestus prieš karą Vietname*, o *viešąsias erdves kaip Jungtinių Valstijų ambasados prieigas*, – bet dėl to, kad Antonija Drubinski jau keletą dienų buvo dingusi be žinios.

– Gal ir dingusi, bet tikrai ne be žinios, – pasakė Deilas Kartraitas. – Jau aišku, kur ji yra, bet jie nenori, kad tai iškiltų į viešumą.

– Kas nenori?

– Ambasada. CEUCA centras.

– O kodėl? Kur ji yra?

Deilas Kartraitas apsižvalgė aplink ir įtraukė galvą į pečius.

– Išėjo į kalnus, – pasakė beveik pašnibždomis. – Atrodo, rengia revoliuciją. Žodžiu, visa tai nesvarbu. Svarbu tai, kad jos kambarys liko laisvas.

– Kambarys? – pasakė Elein. – *Tas* kambarys?

– Taip, *tas* kambarys. Tas, kurio visi klasėje pavydi. Ir pagalvojau, kad gal tu norėtum jį užimti. Žinai, gyventi per dešimt minučių nuo CEUCA centro, praustis šiltu vandeniu.

Elein susimąstė.

– Aš čia atvykau ne patogumų ieškoti, – galų gale pasakė.

– Praustis šiltu vandeniu, – pakartojo Deilas. – Nebereikėtų futbolo puolėjos judesių, norint išlipti iš autobuso.

– Bet mano šeima, – pasakė Elein.

– Kuo čia dėta šeima?

– Už mano apgyvendinimą jiems moka septynis šimtus penkiasdešimt pesų, – pasakė Elein. – Tai trečdalis visų jų pajamų.

– O kuo tai susiję?

– Na, aš nenoriu atimti iš jų pinigų.

– Bet kuo tu save laikai, Elein Frits, – su teatrališku atodūsiu ištarė Deilas. – Laikai save vienintele ir nepakartojama, kokia nesąmonė. Brangioji Elein, vien šiandien į Bogotą atvyko penkiolika naujų savanorių. Šeštadienį iš Niujorko atskrenda dar vienas lėktuvas. Visoje šalyje yra šimtai, o gal net tūkstančiai tokių jankių kaip aš ir tu, ir dauguma jų atvyks dirbti į Bogotą. Patikėk, tavo kambarį užims tau dar nespėjus susikrauti lagamino.

Elein išgėrė gurkšnį alaus. Daug vėliau, po to, kai viskas jau buvo įvykę, ji prisimins šį alų, aptemusią parduotuvėlę, besibaigiančio vakaro atspindį aliumininio prekystalio stikluose. *Ten viskas prasidėjo*, galvos. Bet tą akimirką, sulaukusi aiškaus Deilo Kartraito pasiūlymo, ji tik trumpai mintyse paskaičiavo. Nusišypsojo.

– O iš kur tu žinai apie futbolo puolėjos judesius? – galiausiai pasidomėjo.

– Taikos korpuse visi viską žino, – atsakė jis. – Visi viską žino.

Tad po trijų dienų Elein Frits paskutinįsyk važiavo keliu nuo hipodromo, bet šįkart su lagaminais. Nepaneigsi: jai būtų patikę,

jei šeima būtų nors kiek nuliūdusi, jai būtų patikę širdingai apsikabinti, gal gauti kokią atsisveikinimo dovanėlę, nes ji jiems tokią padovanojo – muzikinę dėžutę, kurią atidarius imdavo trykšti filmo *The Sting* muzikos garsai. Tačiau nieko tokio nesulaukė: iš jos paėmė raktą ir palydėjo iki durų – tikriausiai ne iš mandagumo, o dėl nepasitikėjimo. Tėvas greitai pasišalino, taigi tik motina, moteris, kurios siluetas užpildė durų tuštumą, stebėjo ją nusileidžiančią laiptais ir išeinančią į gatvę, bet nė karto nepasisiūlė padėti nešti lagaminų. Tuomet pasirodė vaikas (jų vienturtis iš kelnių išsikišusiais marškiniais, su mediniu mėlynai ir raudonai nudažytu sunkvežimiu rankoje) ir paklausė kažko sunkiai suprantamo. Paskutinis Elein išgirstas dalykas prieš pasukant už namo buvo šeimininkės atsakymas: „Ji išvyksta, sūneli, išvyksta į turčių namus, – pasakė moteris. – Nedėkinga jankė."

Turčių namai. Tai buvo netiesa, nes turčiai Taikos korpuso savanorių nepriimdavo, bet tą akimirką Elein neturėjo argumentų veltis į diskusiją apie antros savo šeimos finansinę padėtį. Nors, reikia pripažinti, naujuosiuose Elein namuose buvo tokių malonumų, kurie prieš kelias savaites jai būtų atrodę neįsivaizduojami: tai buvo patogus namas Karakaso prospekte, siauras, bet išilgintas, su mažu gėlių darželiu ir vaismedžiu kampe, prie pat plytinės sienos. Namas buvo baltas, mediniai langų rėmai nudažyti žaliai, o norėdamas įeiti turėjai atverti darželį nuo šaligatvio skiriančios metalinės tvoros vartelius, kurie kaskart kam nors atėjus suklikdavo kaip žvėris. Už paradinių durų buvo tamsus, bet jaukus koridorius. Į kairę nuo jo matėsi dvigubos įstiklintos svetainės durys, tolėliau – valgomojo durys, o valgomasis ribojosi su ankštu vidiniu kiemeliu, kuriame kabančiuose vazonuose augo pelargonijos; į dešinę, vos tik užėjus, į viršų vedė laiptai. Elein viską suprato vos užmetusi žvilgsnį į medines laiptų pakopas: raudonas kilimas, kadaise aukščiausios kokybės,

dabar jau buvo visas nudėvėtas (ant kai kurių pakopų ryškėjo pilki prairusios medžiagos siūlai); variniai kilimą ant laiptų prilaikantys strypai buvo atsilaisvinę iš žiedų, ar veikiau žiedai buvo atsilaisvinę iš medinių grindų, ir kartais, jei lipdavai greitai, jausdavai, kaip išslysta ir žvanga iškritęs metalas. Šie laiptai Elein atrodė kaip atmintis ar liudijimas to, kuo ši šeima buvo ir dabar nebėra. „Gera šeima, tik nuturtėjusi", – pasakė Ambasados darbuotojas, kai Elein tvarkė persikraustymo dokumentus. *Nuturtėjusi*: Elein daug galvojo apie pasakymą, pabandė jį išversti pažodžiui, bandymas buvo nesėkmingas. Tik pamačiusi kilimą ant laiptų ji viską suprato, suprato kažkaip instinktyviai, nesuformulavo logiškomis frazėmis, mintyse neatliko mokslinio įvertinimo. Su laiku viskas įgis prasmę, nes Elein gyvenime buvo mačiusi daugiau panašių atvejų: šeimų su gera praeitimi, vieną dieną suprantančių, kad ta praeitis nepelno pinigų.

Name gyveno Laverdžių šeima. Motina buvo moteris tvarkingais antakiais ir liūdnomis akimis, o jos vešlūs raudoni plaukai – šioje šalyje kažkas egzotiško, nors iš tiesų viskas dėl dažų – visuomet tobulai sušukuoti ir kvepiantys ką tik užpurkštu laku. Ponia Glorija buvo namų šeimininkė be prijuostės: Elein nė sykio nematė jos laikančios dulkių šluostę, tačiau ant virtuvės spintelių, naktinių staliukų, porcelianinių peleninių nebuvo nė žymės geltonų dulkių, kuriomis tekdavo kvėpuoti išėjus į gatvę, – viskas prižiūrėta su tokiu atsidėjimu, koks būdingas tik žmonėms, priklausomiems nuo išvaizdos. Tėvo pono Chulijaus veide buvo randas, ne tiesus ir plonas kaip įsipjovus, bet platus ir asimetriškas (Elein klaidingai pamanė, kad tai odos liga). Randas dengė ne tik skruostą: žaizda tęsėsi žemyn iki barzdos linijos, atrodė tarytum žandikauliu iki kaklo slystanti dėmė, nuo kurios buvo labai sunku atitraukti žvilgsnį. Ponas Chulijus buvo draudimo statistikos ekspertas, tad per vieną pirmųjų pokalbių valgomajame prie melsvos kabančios lempos

šviesos jis viešniai pasakojo apie draudimą, apie tikimybes ir apie statistikas.

– Iš kur žinoti, kokį gyvybės draudimą kiekvienas turi mokėti? – kalbėjo tėvas. – Draudėjoms tokie dalykai, aišku, rūpi, juk nesąžininga, kad sveikas trisdešimtmetis mokėtų tiek pat, kiek senukas po dviejų infarktų. Čia ir įsikišu aš, panele Frits: žvelgiu į ateitį. Aš esu tas, kuris pasako, kada mirs tas žmogus, kada mirs anas žmogus, arba kokia tikimybė, kad tas automobilis suduš tuose greitkeliuose. Aš dirbu su ateitimi, panele Frits, aš esu tas, kuris žino, kas atsitiks. Tai skaičių klausimas: ateitis skaičiuose. Skaičiai viską pasako. Skaičiai, pavyzdžiui, pasako man, ar yra tikimybė, kad aš mirsiu nesulaukęs penkiasdešimties. O jūs, panele Frits, ar žinote, kada mirsite? Aš galiu jums pasakyti. Jei man duosite laiko, pieštuką ir popieriaus ir leisite paklaidą, galiu jums pasakyti, kada yra labiausiai tikėtina jūsų mirties diena ir kaip viskas įvyks. Mūsų žmonės apsėsti praeities. Bet jums, jankiams, praeitis nerūpi, jūs žiūrite į priekį, jums rūpi tik ateitis. Jūs šitą perpratote geriau nei mes, geriau nei europiečiai: reikia nukreipti akis į ateitį. Tą aš ir darau, panele Frits: duoną užsidirbu stebėdamas ateitį, šeimą išlaikau sakydamas žmonėms, kas atsitiks. Šiandien, aišku, tie žmonės yra draudėjos, bet rytoj atsiras ir kitų, kuriuos sudomins šis talentas, kitaip negali būti. Jungtinėse Valstijose tą supranta geriau nei bet kur kitur. Dėl to jūs ir esate priekyje, panele Frits, o mes taip atsiliekame. Pataisykite mane, jei klystu.

Elein nieko nesakė. Iš kito stalo galo į ją žiūrėjo poros jaunėlis sūnus: kreiva ir pašaipi šypsenėlė, ilgos ir vešlios blakstienos, juodoms akims suteikiančios šiek tiek moteriškumo. Šitaip jis į ją žiūrėjo nuo pat pradžių, taip akiplėšiškai, bet jai dėl kažkokios priežasties tai buvo malonu. Kolumbijoje į ją niekas taip nebuvo žiūrėjęs: nors atvyko jau prieš kelis mėnesius, Elein dar nemiegojo su niekuo, kas būtų ne amerikietis, kas orgazmą patirtų ne angliškai.

– Rikardas netiki ateitimi, – pasakė ponas Chulijus.

– Aišku, kad tikiu, – atkirto sūnus. – Bet mano ateityje nereikia skolintis pinigų.

– Na, nepradėkit, – šypsodamasi sudraudė ponia Glorija. – Ką pagalvos mūsų viešnia, juk ji ką tik atvyko ir panašiai.

Rikardas Laverdė – pernelyg daug „r“ raidžių nelanksčiam Elein liežuviui.

– Nagi, Elena, ištarkit mano vardą, – paprašė Rikardas, aprodydamas vonios kambarį, jos pačios kambarį, pastelinės spalvos naktinį staliuką ir trijų stalčių komodą bei lovą su baldakimu, kurioje iki santuokos miegojo jo vyresnioji sesuo (čia buvo studijinė mergaitės nuotrauka: švarus kaspinas ant pakaušio, ore paklydęs žvilgsnis, barokiškas fotografo parašas). Svečių kambarys: čia jau gyveno daugybė tokių jankių kaip ji.

– Ištarkit mano vardą tris kartus ir duosiu dar vieną antklodę, – pasakė jai Rikardas Laverdė. Tai buvo žaidimas, bet ne visai draugiškas. Elein sutrikusi jam pasidavė.

– Rikardas, – ištarė veldama liežuvį. – Laverdė.

– Blogai, labai blogai, – pasakė Rikardas. – Bet nesvarbu, Elena, jūsų lūpytės gražios.

– Mano vardas ne Elena, – paprieštaravo Elein.

– Nesuprantu, ką sakote, Elena, – pasakė jis. – Turite daugiau praktikuotis, jei norite, padėsiu.

Rikardas buvo keleriais metais už ją jaunesnis, bet elgėsi taip, tarsi lenktų ją visa pasaulio patirtimi. Iš pradžių jie susitikdavo vakarais, kai Elein grįždavo iš pamokų CEUCA centre, persimesdavo keliomis frazėmis antro aukšto prieškambaryje, beveik tiesiai po kanarėlės Pako narveliu: kaip sekasi, kaip praėjo diena, ką šiandien išmokot, ištarkit mano vardą tris kartus nesusiveldama. „Bogotiečiai puikiai moka kalbėti nieko nepasakydami, – rašė Elein sene-

liams. – *I'm drowning in small talk.*" Tačiau vieną vakarą jie susitiko Septintajame kelyje ir jiems pasirodė, kad tai reikšmingas atsitiktinumas: abu visą rytą protestavo ir šūkavo prie Jungtinių Valstijų ambasados, vadino Niksoną nusikaltėliu ir skandavo: *End it Now, End it Now, End it Now!* Daug vėliau Elein sužinos, kad tas susitikimas visai nebuvo joks atsitiktinumas: Rikardas Laverdė laukė jos prie CEUCA centro išėjimo ir kelias valandas sekiojo iš paskos, šnipinėjo ją iš tolo, slėpėsi tarp žmonių gatvėje ir už plakatų su užrašais *Calley = Murderer, Proud to be a Draft-Dodger* ir *Why are We There, Anyway?**, tylėjo, kai kiti skandavo, stovėjo per kelis metrus nuo ten, kur buvo atsistojusi Elein, ir visa tai darė repetuodamas įvairias versijas, įvairias intonacijas tų žodžių, kuriuos galiausiai jai ištarė:

– O, koks keistas sutapimas, ar ne? Na, kviečiu ko nors išgerti, tada galėsite išdėti man visus nusiskundimus apie tėvukus.

Išėjus iš Laverdžių namų, toli nuo gerai išlaikyto porceliano, nuo kariškio, žvelgiančio iš paveikslo, akių, nuo erzinančio kanarėlės cypsėjimo, jos santykis su šeimininkų sūnumi pasikeitė ar, tiksliau, prasidėjo iš naujo. Ten, sėdėdama su karštu šokoladu rankose, Elein pasakojo įvairius dalykus ir klausėsi to, ką jai pasakojo Rikardas. Taip ji sužinojo, kad Rikardas baigė jėzuitų mokyklą, kad buvo pradėjęs studijuoti ekonomiką – pasirinkimas susijęs su tėvo įtaiga ar noru – ir kad jau ne vienas mėnuo praėjo nuo to, kai metė mokslus, nes norėjo siekti vienintelio kada nors dominusio dalyko: pilotuoti lėktuvus.

– Aišku, tėčiui tai nepatinka, – pasakys jai Rikardas daug vėliau, kai jie jau galės vienas kitam išpažinti tokius dalykus. – Visada tam priešinosi. Bet mane palaiko senelis, senelis mano pusėje. O tėvas

* *Calley* = žudikas; nestoju į kariuomenę ir tuo didžiuojuosi; o ko mums ten apkritai reikia? (Angl.) *William Calley Jr.* (gim. 1943) – JAV leitenantas, pripažintas kaltu dėl 22 neginkluotų Vietnamo civilių mirties per My Lai žudynes.

nieko negali pakeisti. Nelengva priešintis karo herojui. Nors tai buvo ir mažas karas, palyginus su tuo, kas pasaulyje vyko prieš tai ir po to, – mėgėjų karas, vienas karas tarp daugelio kitų karų, tačiau karas yra karas ir visi karai turi savo herojus, ar ne? Aktoriaus vertė nepriklauso nuo teatro dydžio, sakydavo mano senelis. Ir, aišku, man pasisekė. Lėktuvų klausimu senelis mano pusėje. Kai pradėjau domėtis skraidymu, jis buvo vienintelis manęs nevadinęs kvailiu, nesubrendėliu, pasimetėliu. Jis buvo mano pusėje, nuoširdžiai buvo mano pusėje, net susiėmė su tėvu, o juk nelengva pasipriešinti karo aviacijos herojui. Tėvas bandė, šitą puikiai pamenu, bet nesėkmingai. Tai buvo jau prieš keletą metų, bet pamenu lyg vakar. Jie sėdėjo čia: senelis ten, kur jūs, po narveliu, o tėtis ten, kur aš. Senelis ranka užvožė tėčiui per veidą rando vietoje ir pasakė, kad jis neprikaišiotų man savo baimių. Prireikė daug laiko, kol gerai supratau, koks žiaurus buvo šis poelgis: jau senas ir – nors taip neatrodo – pavargęs vyras suduoda per veidą jaunam ir – nors taip neatrodo – stipriam vyrui. Aišku, ne tik tai, bet ir pats randas, tas faktas, kad jam sudavė būtent per randą... Jūs pasakysite, kad tėvui sunku suduoti per veidą kaip nors nepalietus jo rando, ir taip, turbūt taip ir yra, juolab kad senelis dešiniarankis. Ir, aišku, dešiniarankis suduodamas kitam pataiko į kairį skruostą, į kairį mano tėvo skruostą, į jo sužeistąjį skruostą.

Pokalbis apie sužeistojo skruosto „kilmę“ įvyks daug vėliau, kai jie jau bus meilužiai, kai prie susidomėjimo vienas kito kūnu prisidės ir susidomėjimas vienas kito gyvenimu. Seksas jų santykyje atsirado be jokio netikėtumo, kaip baldas, kuris visąlaik niekieno nepastebimas ten buvo. Kasnakt po vakarienės šeimininkas ir viešnia pasilikdavo valandėlei pakalbėti, vėliau atsisveikindavo ir kartu lipdavo laiptais, o kai pasiekdavo antrą aukštą, Elein eidavo tolyn iki gilumos, sukdavo į vonią, užsklęsdavo skląstį, o po kelių minučių išeidavo su

baltais naktiniais marškiniais ir į ilgą arklio uodegą suimtais plaukais. Vieną lietingą penktadienį – vanduo plakė stogą ir slopino kitus garsus – Elein išėjo iš vonios kaip visuomet, bet užuot susidūrusi su tamsiu koridoriumi ir pro vidinio kiemo stoglangius prasiskverbiančia gatvės šviestuvo šviesa, priešais pamatė į turėklą atsirėmusio Rikardo Laverdės siluetą. Esant tokiam apšvietimui gerai nesimatė jo veido, bet geismą Elein išdavė poza ir balso tembras.

– Jau einat miegoti? – paklausė Rikardas.

– Dar ne, – atsakė ji. – Užeikit ir papasakokit man ką nors apie lėktuvus.

Buvo šalta, medinė lova girgždėjo nuo bet kokio kūnų judesio, be to, tai buvo tokiems žaidimams pernelyg siauras ir trumpas jaunos merginos guolis, todėl galiausiai Elein vienu rankos mostu nutraukė lovatiesę ir ištiesė ją ant kilimo, greta savo pliušinių šlepečių. Ten, mirtiname šaltyje, ant vilnonės lovatiesės, įvyko greita ir trumpa jų sueitis. Elein atrodė, kad jos krūtys Rikardo Laverdės rankose tampa mažesnės, bet to ji jam nepasakė. Ji vėl užsivilko naktinius marškinius ir nuėjo į vonią, o ten, atsisėdusi ant klozeto, pagalvojo, kad per tą laiką Rikardas bus spėjęs grįžti į savo kambarį. Taip pat pagalvojo, kad jai patiko su juo permiegoti, kad vėl tą padarys, jei tik pasitaikys proga, ir kad tai, kas ką tik atsitiko, tikriausiai yra draudžiama pagal Taikos korpuso nuostatus. Ji apsiprausė bidė, pažiūrėjo į veidrodį ir nusišypsojo, prieš išeidama išjungė vonios kambario šviesą ir iš lėto, stengdamasi niekur neatsitrenkti, patamsyje patraukė į lovą, bet čia pamatė, kad Rikardas neišėjęs, o vėl paklojęs lovą ir laukia jos ten, pusiau gulomis, ranka parėmęs galvą, kaip koks kavalierius iš kokio prasto Holivudo filmo.

– Noriu miegoti viena, – pasakė Elein.

– Aš nenoriu miegoti, noriu kalbėtis, – pasiūlė jis.

– Okei, – pasakė ji. – O apie ką kalbėsim?

– Apie ką tik panorėsit, Elena Frits. Jūs užduokite temą, o aš prisitaikysiu.

Jie kalbėjo apie viską, išskyrus save pačius. Gulėjo nuogi, Rikardo ranka drąsiai lietė Elein pilvą, o pirštai glostė jos tiesius gyvaplaukius, jie kalbėjo apie troškimus ir planus, įsitikinę – taip gali nutikti tik naujiems meilužiams, – kad pasakoti apie tai, ko nori, yra tas pats, kas pasakoti, kas toks esi. Elein kalbėjo apie savo misiją pasaulyje, apie jaunimą kaip progreso ginklą, apie privalomybę stoti prieš žemės galinguosius. Rikardo ji klausinėjo: ar jums patinka būti kolumbiečiu? Ar norėtumėte gyventi kur nors kitur? Ar taip pat nekenčiate Jungtinių Valstijų? Ar esate skaitęs ką nors iš Naujosios žurnalistikos? Tačiau prireikė dar septynių pasidulkinimų per ateinančias dvi savaites, kad Elein išdrįstų užduoti ją nuo pirmos dienos intrigavusį klausimą:

– Kas atsitiko jūsų tėčio veidui?

– Kokia panelė atsargi, – pasakė Rikardas. – Dar niekas niekada tiek ilgai netruko manęs to paklausti.

Kai Elein uždavė šį klausimą, jie keltuvu kilo į Monserato kalną: Rikardas jos palaukė prie CEUCA centro išėjimo ir pasakė, kad jau laikas paturistauti, kad negali žmogus atvykti į Kolumbiją ir vien dirbti, kad ji liautųsi priešgyniauti, dėl Dievo meilės. Tad dabar, kai kaskart papūtus vėjo gūsiui kabina ant laido sudrebėdavo, o turistai vienu kartu sušukdavo, Elein sėdėjo čia, įsikibusi į Rikardą (galva priglusdavo jam prie krūtinės, rankas prispausdavo prie lopų ant jo alkūnių). Šį vakarą, kol jie vaikščiojo pakerėti tylos ar sėdėjo ant bažnyčios suoliukų, suko ratus po šventovės sodus ar stebėjo Bogotą iš trijų tūkstančių metrų aukščio, Elein pradėjo klausytis istorijos apie oro pasirodymus tolimais 1938-aisiais, klausėsi apie pilotus ir akrobatinius triukus, ir nelaimingą atsitikimą, ir pusę šimto jame žuvusiųjų. Atsikėlusi kitą rytą, šalia ką tik patiektų pusryčių ji

pamatė paketėlį. Elein nuplėšė dovanų popierių ir rado ispanišką žurnalą su odiniu puslapių žymekliu tarp lapų. Ji net pagalvojo, kad lapų žymeklis ir yra dovana, bet tuomet atvertė žurnalą ir pamatė šeimininkų pavardę bei Rikardo raštelį: „Kad suprastumėte.“

Elein stengėsi suprasti. Ji klausinėjo, Rikardas atsakinėjo. Per kelis pokalbius jis paaiškino, kad apdegęs tėvo veidas – šis patamsėjęs, šiurkštus ir grubus odos žemėlapis, lyg Vilja de Leivos dykuma – buvo jį visą gyvenimą supusio peizažo dalis; bet net būdamas vaikas, kai visko klausinėjama ir niekas nėra savaime suprantama, Laverdė neklausinėjo apie to, ką matė, priežastis, apie skirtumus tarp tėvo veido ir kitų žmonių veidų. Nors tikėtina (taip sakė Laverdė), kad jo šeima jam net nedavė laiko smalsumui pajusti, nes pasakojimas apie Santa Anos katastrofą tarp jų sklandė jau tais laikais ir niekuomet neišsisklaidydavo, visuomet kartodavosi pačiomis įvairiausiomis aplinkybėmis ir pačių įvairiausių pasakotojų lūpose, ir Laverdė galėjo prisiminti versijas, girdėtas per Kalėdų laikotarpio susitikimus, versijas iš arbatos penktadienių svetainėje, kitas iš sekmadienių futbolo stadione, versijas, einant į lovą prieš miegą, ir kitas, rytais traukiant į mokyklą. Jie kalbėdavo apie nelaimę, taip, ir tai darydavo įvairiomis intonacijomis ir įvairiomis progomis, norėdami parodyti, kad lėktuvai yra pavojingi ir nenuspėjami kaip pasiutęs šuo (anot tėvo), arba kad lėktuvai yra kaip graikų dievai, kurie nepakenčia arogancijos ir visuomet visus pastato į vietą (anot senelio). Po daugelio metų jis, Rikardas Laverdė, taip pat pasakos apie nelaimę, apipins ją detalėmis ir bandys pagražinti, kol vieną dieną supras, kad to nereikia, nes geriausias būdas prikaustyti dėmesį, tarkime, tarp bendraklasių mokykloje, buvo pasakoti apdegusio tėvo veido istoriją.

– Bandžiau su senelio karo žygdarbiais, – pasakė Laverdė. – Vėliau supratau, kad niekas nenori klausytis herojiškų istorijų ir, atvirkščiai, visiems patinka pasakojimai apie svetimą nelaimę.

Ir tą jis prisimins – kaip atrodydavo bendraklasių veidai, kai jis jiems kalbėdavo apie Santa Anos katastrofą, o paskui rodydavo tėvo nuotraukas ir jo apdegusį veidą, taip patvirtindamas, kad nemelavo.

– Dabar esu įsitikinęs, – pasakė Laverdė, – jeigu noriu būti pilotu, jeigu gyvenime manęs daugiau niekas nedomina – tai viskas dėl Santa Anos kaltės. Jeigu kada nors užsimušiu lėktuve – tai dėl Santa Anos kaltės.

Dėl visko kalta ši istorija, sakė Laverdė. Tai ši istorija kalta, kad jis priėmė pirmuosius senelio kvietimus eiti kartu. Tai ši istorija kalta, kad jis pradėjo lankytis Gvaimaralo aviacijos klubo aikštelėse ir skraidyti su herojišku veteranu ir pasijuto gyvas, toks gyvas kaip niekad. Jis vaikščiojo tarp kanadietiškų „Sabre" lėktuvų ir išsiprašydavo leidimą atsisėsti į kabiną (jo pavardė atidarydavo visas kabinas), o tuomet išsiprašydavo (ir vėl pavardė), kad geriausi aviacijos klubo mokytojai jam skirtų daugiau valandų, nei būdavo apmokėta: dėl viso to kalta Santa Anos istorija. Niekada daugiau jis nepajus to, ką juto tomis dienomis – ką reiškia būti įpėdiniu, ką reiškia turėti šiek tiek paveldėtos galios.

– Aš tuo naudojausi, Elena, prisiekiu, – prisipažino jis. – Mokiausi gerai, buvau geras mokinys.

Senelis visuomet jam sakydavo, kad jis tam sukurtas. Jo mokytojai buvo kiti veteranai, daugiausia iš karo su Peru, nors vienas jų skraidė Korėjoje ir gavo apdovanojimą iš jankių, bent jau taip šnekėjo žmonės. Ir visi manė, kad šis vaikinukas geras, kad turi retai pasitaikantį instinktą ir auksines rankas ir, svarbiausia, lėktuvai jį gerbė. O lėktuvai niekuomet nesuklysta.

– Ir taip iki šiol, – sakė Laverdė. – Tėtis gali daryti ką nori, bet aš jau esu savo paties gyvenimo savininkas, po šimto valandų skraidymo tu jau esi savo paties gyvenimo savininkas. Jis dienas leidžia spėdamas ateitį, bet tai kitų ateitis, Elena, tėvas nežino, kokia yra mano

ateitis, o jo formulės ir statistikos to negali pasakyti. Ilgai stengiausi išsiaiškinti ir tik dabar, pastarosiomis dienomis, pagaliau perpratau tarp savo gyvenimo ir tėvo veido susiklosčiusį santykį, santykį tarp Santa Anos katastrofos ir šio žmogaus, kurį matote prieš save dabar, kuris gyvenime daug pasieks, herojaus vaikaičio. Aš išsikapstysiu iš šio vidutiniokų pasaulio, Elena Frits. Nebijau to, aš vėl iškelsiu Laverdžių pavardę į aviacijos istoriją. Būsiu geresnis už kapitoną Abadiją ir šeima manimi didžiuosis. Aš išsikapstysiu iš šio vidutiniokų pasaulio, išeisiu iš šių namų, kuriuose reikia kentėti kas kartą, kai kokia šeima pakviečia papietauti, nes kitąkart mums teks kviestis juos. Aš nustosiu skaičiuoti sentavus, kaip tą kasryt daro mano mama. Man nereikės savo namuose apgyvendinti jankio, kad šeima turėtų ką valgyti, atleiskite, jei įžeidžiu jus, aš nenoriu jūsų įžeisti. Ko norėti, Elena Frits, aš esu herojaus vaikaitis, man reikia kitokių dalykų. Didelių dalykų, tikrai taip, taip sakau ir laikausi žodžio. Man nesvarbu, patinka tai kam nors ar ne.

Jie leidosi keltuvu, kaip ir buvo pakilę. Temo, Bogotos dangus virto gigantišku purpuriniu apklotu. Po jais neryškioje šviesoje matėsi pėsčiomis užlipę ir pėsčiomis besileidžiantys piligrimai, kurie atrodė kaip spalvoti smeigtukai ant akmeninių laiptų.

– Šiame mieste tokia keista šviesa, – pasakė Elein Frits. – Sekundei užsimerki ir jau sutemę.

Papūtus vėjo gūsiui kabina sujudėjo, bet šįkart turistai nešūkavo. Buvo šalta. Pro šalį praūžęs vėjo šuoras tarsi sušnibždėjo. Elein, Rikardo Laverdės apkabinta, atsirėmusi į horizontalų langą juosiantį strypą, staiga tamsoje pamatė save. Danguje tirpo keleivių galvų kontūrai, juoda prieš juodą. Ten, sklandant virš rytinių viršukalnių, stebint, kaip miestas uždega šviesas nakčiai, į ją bangomis ritosi Rikardo Laverdės kvėpavimas, tabako ir švaraus vandens kvapas, ir Elein norėjo, kad ši kabina niekada nepasiektų žemės. Tikriausiai

pirmąkart ji pagalvojo, kad toks žmogus kaip ji galėtų gyventi tokioje šalyje kaip ši. Ji pagalvojo, kad ši šalis įvairiomis prasmėmis buvo beprasidedanti šalis, vos ieškanti savo vietos pasaulyje, ir ji norėjo prisidėti prie šių paieškų.

Taikos korpuso vadovas Kolumbijoje buvo lieknas ir santūrus žmogelis su Henrio Kisindžerio stiliaus akiniais storais rėmais ir austa kaklaskare. Per pokalbį su Elein jis vilkėjo marškiniais, ir tai neatrodytų niekuo ypatinga, jei tie marškiniai nebūtų trumpomis rankovėmis, tarsi jis gyventų nepakeliamame Barankiljos ar Chirardoto karštyje, o ne mirtiname šių dykynių šaltyje. Neoninės lempos šviesa apšvietė želę, per gausiai užteptą ant trumpai tarsi kareivio kirptų juodų plaukų, ir galėjo pasirodyti, kad jo smilkiniuose esama per ankstyvų žilų plaukų arba baltų šaknų. Buvo neįmanoma suprasti, ar jis šiaurės amerikietis, ar vietinis, o gal šiaurės amerikietis, bet vietinių sūnus, arba vietinis, bet šiaurės amerikiečių sūnus; ant sienų nebuvo jokių išduodančių ženklų nei plakatų, niekur negrojo muzika, spintelėse nesimatė knygų, nieko, kas galėtų atskleisti ką nors apie jo gyvenimą ar kilmę. Angliškai jis kalbėjo tobulai, bet pavardė – ilga solidžiame bronziniame ženklelyje įrašyta pavardė, nuo stalo žvelgianti į Elein, – buvo kaip iš Lotynų Amerikos ar bent jau Ispanijos; Elein nežinojo, ar tarp to yra koks nors skirtumas. Šis pokalbis – privalomoji dalis: visi Taikos korpuso savanoriai perėjo ar pereis per šį tamsų kabinetą, per šią nepatogią kėdę, iš kurios Elein šiuo metu kilstelėjo, kad rankomis išlygintų ilgą mėlyną sijoną. Ten, priešais liekną ir santūrų poną Valensuelą, anksčiau ar vėliau yra pasėdėję visi CEUCA centro auklėtiniai, kurie čia klausėsi trumpos kalbos apie tai, kad jau artėja mokymų pabaiga, kad greitai savanoriai važiuos į misijų vykdymo vietas, kalbos apie kilnumą ir atsakomybę bei galimybę prisidėti prie gerovės. Jie klausėsi žodžių

permanent site placement ir iškart po jų – to paties klausimo: „Ar turite kokių pageidavimų?“ Savanoriai tardavo neseniai išmoktus dar nesuprantamo turinio pavadinimus: Bolivaras, Valjeduparas, Magdalena, Gvachyra. Arba Kindijus (ištartas kaip Kuindijus). Arba Kauka (ištarta kaip Kohka). Vėliau jie būdavo perkeliami į netoli galutinio tikslo esančią vietą, tarsi tarpinę stotelę, kurioje tris savaites praleisdavo su daugiau patirties turinčiu savanoriu. Tai vadinosi *field training*. Visa tai būdavo nusprendžiama per pusvalandžio pokalbį.

– Na, tai *what's it gonna be*? – pasakė Valensuela. – Kartachenos negalima, Santa Marijos negalima. Jau viskas užimta. Visi ten nori, čia dėl Karibų jūros.

– Aš nenoriu į miestą, – pasakė Elein Frits.

– Ne?

– Manau, kad kaime daugiau išmokčiau. Tautų dvasią kuria kaimo gyventojai.

– Dvasią, – ištarė Valensuela.

– Ir ten tu gali daugiau padėti, – patikslino Elein.

– Na, iš tiesų. Pažiūrėkim, šaltojoje ar šiltojoje zonoje?

– Ten, kur galėčiau daugiau padėti.

– Pagalbos reikia visur, panele. Ši šalis yra besikurianti. Pagalvokite, ką geriau mokate, kas jums geriau sekasi.

– Ką geriau moku?

– Žinoma. Juk nevyksite auginti bulvių, jei kauptuko nė nuotraukose nesate mačiusi.

Valensuela atvertė rudą aplanką, kurį visą tą laiką laikė po ranka, atvertė puslapį, pakėlė galvą.

– Džordžo Vašingtono universitetas, žurnalistikos studentė, taip?

Elein pritariamai linktelėjo.

– Bet kauptukų esu mačiusi, – patikslino. – Ir greitai mokausi.

Valensuelos veide atsirado nekantrumo ženklų.

– Tada tam turite tris savaites, – pasakė jis. – Arba tapsite našta ir apsikvailinsite.

– Aš nebūsiu našta, – patikino Elein. – Aš...

Valensuela nustūmė popierius, išsitraukė kitą aplanką.

– Klausykite, po trijų dienų susitinku su rajonų lyderiais. Tada išsiaiškinsiu, ko kam reikia, ir sužinosiu, kur galite atlikti *field training*. Bet jau dabar tikrai žinau, kad yra viena vieta netoli Dorados. Ar žinote, kur tai yra? Magdalenos slėnyje, panele Frits. Toli, bet ne kitam pasaulio gale. Toje vietoje nėra taip karšta kaip Doradoje, nes ji šiokioje tokioje įkalnėje. Iš Bogotos galima nuvažiuoti traukiniu, lengva nuvykti ir parvykti, o jūs jau įsitikinote, kad autobusai čia – atviras pavojus. Žodžiu, tai gera ir nepaklausi vieta. Praverstų mokėti joti. Praverstų ir geras skrandis. Ten reikia daug dirbti su tais iš Bendruomenės tarybos dėl aplinkos sąlygų gerinimo: pati suprantate – švietimas, mityba, panašūs dalykai. Tik tris savaites. Jei nepatiks, yra būdų vietą pakeisti.

Elein pagalvojo apie Rikardą Laverdę. Tai, kad Rikardas bus pasiekiamas per kelių valandų kelionę traukiniu, jai netikėtai pasirodė gera mintis. Pagalvojo apie vietos pavadinimą – Dorada, mintyse jį išsivertė: *Auksinė vieta*.

– Dorada, – pasakė Elein Frits, – man tinka.

– Pirmiausia į tą kitą vietą, o tada – į Doradą.

– Taip, tą kitą vietą taip pat. Ačiū.

– Nagi, – pasakė Valensuela, o tada atidarė metalinį stalčių ir ištraukė popieriaus lapą. – Žiūrėkite, čia kol nepamiršom. Šitą turite užpildyti ir grąžinti į sekretoriatą.

Tai buvo apklausa, ar veikiau kalkinė apklausos kopija. Antraštinėje eilutėje tebuvo vienas klausimas, parašytas mašinėle didžiosiomis raidėmis: „Kuo skiriasi jūsų namai Bogotoje nuo namų gimtinėje?“ Po šiuo klausimu buvo daug atskirų punktų, o tarp jų palikta

daug vietos, akivaizdžiai norint, kad savanoriai juos užpildytų, nupasakodami kuo daugiau detalių. Elein į anketą atsakinėjo motelyje Čapinero rajone, gulėdama ant pilvo sujauktoje ir seksu atsiduodančioje lovoje, kaip pagrindą rašyti ji naudojo telefonų knygą, o sėdmenis dengėsi antklode, kad atsigintų nuo Rikardo rankos, nuo jos įžūlių klajonių, nepadorių antpuolių. Skyriuje „Fiziniai nepatogumai ir trukdžiai" parašė: „Šeimos vyrai šlapindamiesi niekuomet nepakelia klozeto dangčio." Rikardas pasakė, kad ji yra aikštinga ir išpaikinta mergiotė. Skyriuje „Svečių laisvės suvaržymai" parašė: „Po devintos jie užsisklendžia duris ir visada turiu žadinti savo *ponią*." Rikardas pasakė, kad ji per didelė naktinėtoja. Skyriuje „Bendravimo sunkumai" parašė: „Nesuprantu, kodėl net į vaikus kreipiamasi „jūs". Rikardas pasakė, kad jai dar daug reikia išmokti. Skyriuje „Šeimos narių elgesys" parašė: „Sūnus mėgsta kandžioti man spenelius." Rikardas nieko nepasakė.

Iki traukinio Savanos stotyje ją palydėjo visa šeima. Tai buvo didelis ir monumentalus pastatas su kaneliūromis puoštomis kolonomis bei akmeniniu kondoru viršutinėje fasado dalyje: sparnai išskėsti, tarsi jis ruoštųsi pakilti skrydžiui ir naguose nusinešti palėpę. Ponia Glorija Elein padovanojo baltų rožių puokštę ir dabar, einant per fojė su lagaminu rankoje ir per krūtinę permesta rankine, šios gėlės jai tapo trukdančia kliūtimi, kažkuo panašiu į šluotą, kuri trankėsi į kitus praeivius, ant medinių grindų palikdama liūdnų žiedlapių pėdsakus, o jos spygliai Elein įdurdavo kaskart pabandžius geriau ją prilaikyti ar apginti nuo priešiškos aplinkos. Tėvas, savo ruožtu, dovaną ištraukė tik atėjus į centrinę platformą, ir dabar, žmonių, batų valytojų pasiūlymų ir elgetų prašymų sukeltame triukšme, jis aiškino, jog tai prieš keletą metų pasirodžiusi, bet vis dar paklausi vieno žurnalisto knyga, kad tas tipas kaimietis, bet knyga, kaip sakė žmonės, nebloga. Elein perplėšė dovanų popierių ir

pamatė devynis mėlynus rėmelius nukirstais kampais, o juose varpelius, saules, frygų kepures, gėlių ornamentus, mėnulius su moters veidu, kaukoles su sukryžiuotais kaulais ir šokančius velniūkščius, ir visa tai jai pasirodė absurdiška ir nereikalinga, o pavadinimas – *Šimtas metų vienatvės* – perspaustas ir melodramatiškas. Ponas Chulijus ilgu nagu parodė paskutinio žodžio „ė“ raidę, kuri buvo parašyta ne ta puse.

– Pamačiau tik nupirkęs, – atsiprašė. – Jei norite, galime pabandyti pakeisti į kitą.

Elein patikino, kad nesvarbu, kad dėl kvailos klaidos ji nenori likti be skaitinio traukinyje. Laiške seneliams, jau po kiek laiko, ji rašė: „Prašau, atsiųskite man skaitinių, nes vakarais nuobodžiauju. Vienintelė knyga, kurią čia turiu, yra mano *pono* dovana, ir aš bandžiau ją skaityti, prisiekiu – tikrai bandžiau, bet ten labai sunki ispanų kalba ir visų personažų vardai vienodi. Seniai neskaičiau nieko tokio nuobodaus, ir net viršelyje yra korektūros klaida. Atrodo neįtikėtina, bet jau keturiolikoje leidimų jos neištaisė. Tada imu galvoti, kad jūs skaitote naujausią Greihamo Grino knygą. Ir tai nesąžininga.“

Toliau laiške rašoma:

> Trumpai papasakosiu jums, kur esu šiuo metu ir kur būsiu ateinančias dvi savaites. Kolumbijoje yra trys kalnų grandinės: Rytinė, Centrinė ir (tikriausiai jau atspėjote) – Vakarinė. Pirmojoje, 8500 pėdų aukštyje, yra Bogota. Taigi mano traukinys nusileido nuo kalno iki Magdalenos upės, pačios svarbiausios šalyje. Upė teka per nuostabų slėnį, vieną gražiausių mano gyvenime matytų peizažų – tai tikras Rojus. Kelias link čia taip pat stulbinantis. Niekad nebuvau mačiusi tiek paukščių ir tiek gėlių. Kaip tada pavydėjau dėdei Filipui! Aišku, pavydėjau jo žinių, bet labiausiai – jo pensnė. Kaip jam čia patiktų! Perduokite jam nuoširdžiausius

linkėjimus. Taigi, grįžkime prie upės. Seniau čia atplaukdavo keleiviniai garlaiviai iš Misisipės ar net iš Londono – tokia svarbi buvo ši upė. Ir dabar pasitaiko laivų, kurie, atrodo, ką tik ištraukti iš *Heklberio Fino*, aš neperdedu. Mano traukinys atvyko iki miesto, pavadinimu Dorada, kuriame aš būsiu apgyvendinta nuolatiniam darbui. Bet pagal Taikos korpuso taisykles mes, savanoriai, dar turime tris savaites atidirbti *site training* kitoje nei *permanent site* vietoje kartu su kitu savanoriu. Teoriškai ta laikinoji vieta turėtų būti kažkur netoli galutinio taško, nors taip nutinka ne visuomet. Teoriškai tas kitas savanoris turėtų turėti daugiau patirties, nors taip nutinka ne visuomet. Man pasisekė. Mane paskyrė į miestelį per kelis kilometrus nuo upės, kalnyno šlaite. Jis vadinasi Kaparapi – atrodo, pavadinimas specialiai sukurtas tam, kad apsikvailinčiau jį tardama. Čia karšta ir labai drėgna, bet gyventi galima. O ir man kliuvęs savanoris yra neapsakomai malonus vaikinas, be to, jis moka daug dalykų, ypač tokių, kurių visai neišmanau aš. Jo vardas Maikas Barbieri, jis metęs Čikagos universitetą. Tai vienas iš tų personažų, kurie iškart priverčia tave gerai jaustis: po dviejų sekundžių atrodo, kad pažįsti jį visą gyvenimą. Būna tokių charizmatiškų žmonių. Gyvenimas svečiose šalyse jiems lengvesnis, tą jau esu pastebėjusi. Tokie žmonės toli eina, jie išgyvena be problemų. O kad aš būčiau į tokį panašesnė.

Barbieri Kolumbijos taikos korpuse buvo jau dvejus metus, bet prieš tai dar dvejus jis praleido Meksikoje, kur dirbo su kaimiečiais tarp Ikstapos ir Puerto Valjartos, o prieš Meksiką ne vieną mėnesį praleido varginguose Managvos rajonuose. Buvo aukštas, lieknas, šviesus, bet įdegęs, ir įprastai galėjai jį sutikti be marškinių (ant krūtinės visuomet kabojo medinis kryžius), tik su bermudais ir odinėmis

basutėmis. Elein jis pasveikino su alumi ir lėkšte nedidelių jai iki tol nematytos formos arepų rankose*. Elein anksčiau niekad nebuvo mačiusi tokio kalbaus ir sykiu tokio nuoširdaus žmogaus; per kelias minutes ji jau žinojo, kad jam tuoj sueis dvidešimt septyneri, kad jis serga už „Cubs“, kad negali pakęsti degtinės ir tai šiose vietose yra problema, kad bijo, ne, tiesiog paniškai bijo skorpionų, ir patarė Elein nusipirkti atvirus batus ir kasdien prieš aunantis gerai juos apžiūrėti.

– Ar čia daug skorpionų? – paklausė Elein.

– Gali pasitaikyti, Elein, – pasakė Barbieri nutaisęs būrėjos balsą. – Gali pasitaikyti.

Butas buvo antrame namo mėlynomis sienomis aukšte – du kambariai ir svetainė beveik be baldų. Pirmame aukšte veikė parduotuvė aliumininiais stalais ir prekystaliu – sutirštinto pieno gabalėliai, pyragėliai, „Pielroja“ cigaretės, – o už parduotuvės, kur pasaulis tarsi stebuklingai virsdavo naminiu, gyveno jos prižiūrėtojų pora. Jų pavardė – Viljamilai; jie buvo maždaug šešiasdešimties metų amžiaus.

– *My* ponai, – pasakė Barbieri pristatydamas juos Elein, o pamatęs, kad jo *ponai* nelabai gerai suprato, koks yra naujosios gyventojos vardas, švaria ispanų kalba paaiškino: – Ji jankė kaip ir aš, bet jos vardas Elena.

Taip Viljamilai ją ir vadino: taip šaukė klausdami, ar jai pakanka vandens, arba kad ji išlįstų pasisveikinti su girtuokliais. Elein laikėsi stoiškai, ilgėjosi Laverdžių namų, gėdijosi išpaikintos mergaitės minčių. Nepaisant to, stengėsi vengti Viljamilų, kiek tik tai buvo įmanoma. Betoniniai prie lauko sienos prišlieti laiptai leisdavo jai užlipti į viršų nepastebėtai. Barbieri, net iki įžūlumo draugiškas, niekuomet jais nesinaudojo: nebuvo dienos, kad jis neužsuktų į parduotuvę papasakoti apie savo dieną, sėkmes ir nesėkmes,

* Kolumbijoje, Venesueloje ir Panamoje paplitęs patiekalas; blynai, gaminami iš kukurūzų miltų, dažniausiai įdaryti mėsa, žuvimi arba daržovėmis.

paklausyti Viljamilų ir net jų klientų istorijų, pasistengti šiems seniems kaimiečiams paaiškinti, kokia yra juodaodžių situacija Jungtinėse Valstijose arba apie „The Mamas & the Papas“ dainos temą. Elein, susikrimtusi dėl savo elgesio, stebėjo jį tą darantį ir žavėjosi. Ji ne iškart suprato šio susižavėjimo priežastį: kažkuria prasme šis smalsus ekstravertiškas vyras, kuris į ją žiūrėjo akiplėšiškai ir kalbėjo taip, lyg visas pasaulis jam būtų kažką skolingas, ją vertė galvoti apie Rikardą Laverdę.

Per dvidešimt dienų, dvidešimt karštų dienų, kol truko mokymasis gyventi kaime, Elein dirbo petys į petį su Maiku Barbieri, tačiau sykiu kartu su rajono Bendruomenės tarybos lyderiu, žemu ir tyliu žmogeliu, kurio ūsai dengė zuikio lūpą. Jo vardas buvo paprastas: Karlosas, tiesiog Karlosas, ir šitas jo paprastumas, tai, kad jis neturėjo pavardės, kad rytais atvykdavo jų paimti tarsi iš niekur ir vakarais taip pat išnykdavo ir juos palikdavo, turėjo kažką magiško ir bauginančio. Elein ir Barbieri, iš anksto sutarę, pietaudavo Karloso namuose, tarpinėje stotelėje tarp dviejų intensyvių darbo su apylinkių kaimiečiais dienų, pokalbių su vietiniais politikais, visuomet nesėkmingų derybų su regiono žemvaldžiais. Elein atkreipė dėmesį, kad visi kaimo reikalai sutvarkomi užstalėje: norint parodyti valstiečiams, kaip auginti mėsinius viščiukus (uždarant juos, užuot leidus lakstyti po lauką), norint įtikinti politikus mokyklą statyti iš vietinių išteklių (nes niekas nieko nesitiki iš centrinės valdžios) arba stengiantis, kad turtingieji į juos nežiūrėtų tik kaip į antikomunistinius kryžiuočius, pirmiausia reikia atsisėsti prie apvalaus stalo ir gerti, gerti tiek, kad kone nebesusišnekėtum. „Tad visą laiką praleidžiu jodinėdama pusgyviais arkliais arba kalbėdama su pusgirčiais žmonėmis, – rašė Elein seneliams. – Bet manau, kad mokausi, nors to ir nepastebiu. Maikas man paaiškino, kad kolumbiečiai tam turi posakį „pagauti kampą.“ Suprasti, kaip viskas daroma, išmokti tai

daryti, ir panašiai. Kitaip sakant, interiorizuoti tai. Taigi tą ir darau. Ai, ir dar vienas dalykas: neberašykite man į čia, kitą laišką siųskite į Bogotą. Iš čia išvykstu į Bogotą ir ten būsiu mėnesį – liko paskutinis mokymų etapas. Tuomet – į Doradą. Ten prasidės rimti dalykai.“

Paskutinį savaitgalį apsilankė Rikardas Laverdė. Jis tą padarė iš anksto nepranešęs ir viską sutvarkė pats vienas: vienas sėdo į traukinį į Doradą ir iš ten autobusu nuvyko į Kaparapi, o tada klausinėjo kelio apibūdindamas jankius, apie kurių buvimą, savaime suprantama, žinojo visi apylinkių gyventojai. Elein visai nenustebo, kad Laverdė išsyk gerai sutarė su Maiku Barbieri. Barbieri davė Elein laisvą vakarą, kad ji galėtų aprodyti vietą kavalieriui iš Bogotos (taip ir suformulavo: „kavalieriui iš Bogotos“), ir pasakė, kad susitiksią per vakarienę. Tą vakarą per kelias valandas – tiesa, valandas, praleistas pievoje prie laužo ir su cukranendrių likeriu, – Rikardas ir Barbieri suprato, kokie jie panašūs, nes Barbieri tėvas buvo pašto lakūnas, o Rikardui nepatiko degtinė, tad jie sėdėjo apsikabinę ir kalbėjo apie lėktuvus, ir Rikardo akys spindėjo pasakojant apie savo kursus ir mokytojus, ir tada įsiterpė Elein, norėdama pagirti Rikardą ir pakartoti pagyras, kurias kiti buvo sakę apie Rikardą kaip pilotą, ir tuomet Rikardas ir Maikas kalbėjo apie Elein jai pačiai čia esant, kokia ji gera mergina, kokia ji graži, taip, kokia ji graži, tokios akys, sakė Maikas, taip, ypač akys, sakė Rikardas, ir jie abu kvatojosi ir pasakojosi paslaptis, tarsi būtų ne ką tik susipažinę, o lankę vieną studentų broliją, ir dainavo *For she's a jolly good fellow*, ir choru gailėjosi, kad Elein reikia vykti į kitą *site, this site should be your site, fuck La Dorada, fuck The Golden One, fuck her all the way*, ir susidaužė taurėmis už Elein ir Taikos korpusą, *for we're all jolly good fellows, which nobody can deny**. O kitą dieną Maikas Barbieri juos su visais daiktais ir nuo likerio skaudama galva palydėjo iki autobuso.

* Nes ji tikrai gera bičiulė; ši vieta turėtų būti tavo vieta, suknista Dorada, suknista auksinė vieta, suknistas reikalas; nes mes visi tikrai geri bičiuliai, to niekas nepaneigs. (Angl.)

Visi trys, tarsi praėjusių laikų kolonistai, į miesto aikštę nujojo ant arklių (nors šie buvo prakaulūs arkliūkščiai, nieku gyvu negalintys priklausyti praėjusių laikų kolonistams), o Rikardo, kuris mandagiai pasisiūlęs gabeno jos daiktus, veide Elein pamatė tai, ko anksčiau nebuvo mačiusi: susižavėjimą. Susižavėjimą ja, tuo, kaip ji moka apsieiti kaime, kaip žmonės per vos tris savaites ją pamilo, tuo, kad ji su vietiniais bendrauja natūraliai, bet sykiu ir laikoma neužginčijamu autoritetu. Elein pamatė šį susižavėjimą jo veide ir pajuto, kad jį myli, kad netikėtai ėmė jausti naujus ir stipresnius jausmus šiam vyrui, kuris taip pat atrodė ją mylintis, o kartu ji galvojo, kad tokį tašką pasiekė laiminga, nes ši vieta jau nebegalėjo jos pernelyg nustebinti. Žinoma, visuomet pasitaiko nenumatytų dalykų: Kolumbijoje žmonės, atrodo, net stengėsi būti nenuspėjami (jų elgesys, jų manieros – tu niekad nežinosi, ką jie iš tiesų galvoja). Tačiau Elein jautėsi situacijos šeimininke.

– Paklausk manęs, ar pagavau kampą, – pasakė ji Rikardui, kai jie lipo į autobusą.

– Ar pagavai kampą, Elena Frits? – paklausė jis.

O ji atsakė:

– Taip, pagavau kampą.

Ji niekaip negalėjo žinoti, kad stipriai klydo.

V

What's there to live for?

Šias paskutines tris savaites Bogotoje Rikardo Laverdės draugijoje Elein prisimins taip, kaip prisimenamos vaikystės dienos – emocijų iškraipytų vaizdų rūkas, netvarkingas svarbių datų sąmyšis be aiškios chronologijos. Ji grįžo į mokymų CEUCA centre kasdienybę (buvo likę nebedaug pamokų, tereikėjo pagilinti tam tikras žinias ar veikiau atlikti tam tikrus biurokratinius dalykus), kurią pertraukdavo neplanuoti susitikimai su Rikardu: jis kuo puikiausiai galėjo laukti jos einančios namo už eukalipto arba palikti jos sąsiuvinyje raštelį ir pakviesti į kokią susmirdusią kavinę 17-osios ir 8-osios gatvių sankryžoje. Elein visuomet ėjo į pasimatymus, ir sąlygiškoje centro kavinių vienatvėje jiedu laidėsi daugiau ar mažiau geidulingais žvilgsniais, o tuomet eidavo į kiną, atsisėsdavo paskutinėse eilėse ir čiupinėdavosi po ilgu juodu paltu, anksčiau priklausiusiu seneliui, karo su Peru aviacijos herojui. Užvėrę siauro namo Čapinero rajone duris, pono Chulijaus ir ponios Glorijos teritorijoje, jie toliau tęsė tą melą: jis – savanorę priėmusios šeimos sūnus, o ji – nekalta mokinė, kurią greitai pakeis kažkas kitas; žinoma, jie toliau tęsė ir naktinius sūnaus apsilankymus pas mokinę, tylius naktinius orgazmus. Taip jie pradėjo gyventi dvigubą gyvenimą, niekam įtarimų nekeliantį neteisėtų meilužių gyvenimą, gyvenimą, kuriame Rikardas Laverdė buvo Dastinas Hofmanas iš „Absolvento", o panelė Frits – ponia Robinson ir sykiu jos dukra, kurios vardas taip pat Elein:

tai turėjo kažką reikšti, ar ne per didelis sutapimas? Per šias kelias dienas Bogotoje Elein ir Rikardas protestavo prieš Vietnamo karą tiek kartų, kiek buvo pakviesti, taip pat kaip pora dalyvavo Bogotoje gyvenančios Šiaurės Amerikos bendruomenės šventėse, susitikimuose, tarsi specialiai rengiamuose tam, kad savanoriai galėtų ir vėl pakalbėti savo kalba, gyvai pasiteirauti, kaip sekasi „Mets“ ar „Vikings“ komandoms, išsitraukti gitarą ir kartu susėsti prie židinio, dalintis po dviejų ratų besibaigsiančiu *džointu* ir padainuoti Frenko Zapos dainą:

What's there to live for?
*Who needs the Peace Corps?**

Trys savaitės baigėsi lapkričio 1-ą, kai pusę devynių ryto naujoji mokinių vada prisiekė ištikimybę Taikos korpuso įstatams, pasižadėjo neturėti blogų ketinimų, davė kitas priesaikas ir gavo oficialų savanorių statusą. Rytas buvo lietingas ir šaltas, tad Rikardas vilkėjo odinę striukę, kuri gavusi lietaus skleidė aitrų kvapą. „Visi atėjo, – seneliams rašė Elein. – Tarp baigiančiųjų buvo Deilas Kartraitas ir Volasų dukra (atsimenate, vyresnioji). Tarp svečių – ambasadoriaus žmona ir aukštas žmogus su kaklaraiščiu, kuris, kaip supratau, yra svarbus Bostono demokratų atstovas.“ Elein taip pat minėjo Taikos korpuso vadovą Kolumbijoje (jo Kisindžerio stiliaus akinius, jo austą kaklaskarę), CEUCA centro valdybą ir net nuobodų savivaldybės funkcionierių, bet laiške nė karto nepasirodė Rikardas Laverdė. Iš laiko perspektyvos tai atrodė tikrai ironiška, nes tą patį vakarą Rikardas Laverdė, kaip pretekstą įvardijęs norą visos šeimos vardu ją pasveikinti ir su ja atsisveikinti, pakvietė Elein vakarienės į restoraną „El Gato Negro“; čia, prastų žvakių, kurios kėsinosi nukristi į lėkštes, šviesoje, pasinaudojęs styginių trio padaryta tylos pauze

* Dėl ko verta gyventi? Kam reikalingas Taikos korpusas? (Angl.)

po dainos „Pueblito viejo“, priklaupė koridoriuje, kuriuo vaikščiojo padavėjai trumpais kaklaraiščiais, ir, pasitelkdamas daugiau frazių nei būtina, paprašė jos rankos. Elein galvoje švystelėjo prisiminimas apie senelius, ji gailėjosi, kad jie yra taip toli ir jų amžiuje apie kelionę neįmanoma net svarstyti, pajuto liūdesį, bet nesunkiai pakeliamą, nes jis aplanko laimės akimirkomis, o jam praėjus, pasilenkė ir stipriai pabučiavo Rikardą. Tą darydama pajuto sušlapusios striukės odos kvapą, o Rikardo burna buvo *meunière* padažo skonio.

– Tai reiškia taip? – paklausė Rikardas po bučinio, vis dar priklaupęs ir kliudydamas padavėjams. Atsakydama Elein pravirko, bet pravirko šypsodamasi.

– Tai žinoma, – pasakė. – Koks kvailas klausimas.

Taigi Elein teko penkiolikai dienų atidėti kelionę į Doradą, o per šį negailestingai trumpą laiką ji, padedama būsimosios anytos (ir ją įtikinusi, kad ne, kad nesilaukia), surengė nedideles ir beveik slaptas vestuves Šv. Pranciškaus bažnyčioje. Ši bažnyčia Elein patiko nuo gyvenimo Bogotoje pradžios, jai patiko storos drėgno akmens sienos, jai taip pat patiko įeiti pro duris nuo gatvės ir išeiti pro šonines – tas šviesos susidūrimas su tamsa ir triukšmo susidūrimas su tyla. Dieną prieš vestuves Elein išėjo pasivaikščioti po miesto centrą (žvalgybinė misija, sakys Rikardas); peržengus bažnyčios slenkstį, galvojant apie tylą ir triukšmą, tamsą ir šviesą, akys sustojo prie apšviesto altoriaus. Tądien ta vieta jai pasirodė artima, ne šiaip artima, nes anksčiau jau lankyta, bet artima kažkokiu intymesniu ir gilesniu būdu, tarsi būtų skaičiusi jos aprašymą kokiame romane. Ji įsižiūrėjo į drovias žvakių liepsnas, tarsi žibintai ant kolonų sukabintas silpnas geltonas lempas. Vitražų šviesa krito ant dviejų miegančių elgetų, jų sukryžiuotų kojų ir ant pilvo sudėtų rankų – jie atrodė tartum marmuriniai kokio popiežiaus kapai. Dešinėje buvo natūralaus dydžio

Kristus, klūpantis keturiomis lyg ropotų; visu pajėgumu į bažnyčią pro šonines duris besiskverbianti diena tvieskė jam į veidą, o nuo šios šviesos švytėjo karūnos spygliai ir sodriōs žalios spalvos lašeliai, kuriais Kristus verkė ar prakaitavo. Elein nuėjo link altoriaus kairiojo praėjimo pabaigoje ir ten pamatė narvelį. Jame, įkalintas kaip koks parodomasis gyvūnas, buvo dar vienas Kristus, ilgesniais plaukais, gelsvesne oda, tamsesniu krauju. „Tai geriausia, ką turime Bogotoje, – kažkada jai sakė Rikardas. – Prižadu, už šitą geresnio nėra net Monserate." Elein pasilenkė, veidą prikišo prie lentelės: „Kristaus agonija". Paėjo du žingsnius link klaupto ir rado žalvarinę dėžutę su dar vienu užrašu: „Įmetus auką, įjungiamas apšvietimas". Ji įkišo ranką į kišenę, aptiko monetą ir, norėdama ją apžiūrėti, pakėlė dviem pirštais tarsi ostiją: tai buvo vienas pesas tamsiais ornamentais, tarsi moneta būtų perėjusi per ugnį. Įmetė ją pro skylutę. Trumpam įsiplieskus žibintams, Kristus įgavo gyvybės. Elein pajuto, ar veikiau tą žinojo: visą gyvenimą bus laiminga.

Tuomet vyko puota, kurią Elein išgyveno kaip pro miglą, tarsi visa tai būtų nutikę kažkam kitam. Puotą Laverdžių šeima surengė namuose: ponia Glorija paaiškino Elein, kad neįmanoma taip skubiai išsinuomoti salės ar kavinės, ar kokios kitos padoresnės vietos, bet Rikardas, tylomis pritaręs surepetuotam paaiškinimui, palaukė, kol motina išeis, kad galėtų Elein pasakyti tiesą.

– Jiems šakės su pinigais, – paaiškino. – Laverdžių gyvenimas įkeistas.

Ši tiesa Elein šokiravo mažiau, nei buvo galima tikėtis: tūkstantis skirtingų ženklų per pastaruosius mėnesius ją tam rengė. Tačiau jos dėmesį atkreipė tai, kad Rikardas apie savo tėvus kalbėjo trečiuoju asmeniu, lyg jo paties bankrotas neliestų.

– O mes? – paklausė Elein.

– O ką mes?

– Ką mes darysime, – nerimavo Elein, – iš mano darbo neišgyvensime.

Rikardas pažvelgė jai į akis, tada ant kaktos uždėjo ranką, tarsi matuotų temperatūrą.

– Trumpam užteks, – pasakė, – o tada žiūrėsim. Tavim dėtas nesijaudinčiau.

Elein pagalvojo, kad ne, kad ji nesijaudina. Ir paklausė savęs – kodėl. Vėliau to paklausė jo.

– Kodėl tu manim dėtas nesijaudintum?

– Nes tokiam pilotui kaip aš niekada netrūksta darbų, Elena Frits. Taip yra ir kitaip jau nebus.

Vėliau, kai svečiai jau buvo išėję, Rikardas ją nusivedė į tą patį kambarį, kuriame jie pirmąsyk permiegojo, pasodino ant lovos (pastūmęs kelias vestuvių dovanas), ir tuomet Elein pagalvojo, kad jis kalbės jai apie pinigus, kad pasakys, jog jie niekur negali vykti medaus mėnesio. Jis to nepadarė. Užrišo jai ant akių raištį, storą skarą, atsiduodančią naftalinu – galbūt tai buvo senas šalikas, – ir pasakė:

– Nuo dabar tu nieko nematysi.

Ir taip nematydama Elein leidosi nuvedama laiptais, nematydama girdėjo šeimą atsisveikinant (jai pasirodė, kad ponia Glorija verkia) ir nematydama išėjo į šaltą naktį, įlipo į automobilį, kurį kažkas vairavo, pagalvojo, kad tai taksi, o kelionės į neaišku kur metu ji paklausė, ką visa tai reiškia, ir Rikardas paliepė jai tylėti ir negadinti staigmenos. Nematydama Elein pajuto, kad taksi sustojo ir kad atsivėrė langas, kad Rikardas prisistatė ir kad su juo pagarbiai sveikinosi, kad atsivėrė didelės durys, iš garso turbūt metalinės. Po kelių akimirkų, lipdama iš taksi, kojomis pajuto šiurkštų paviršių, o šalto vėjo gūsis suvėlė šukuoseną.

– Čia laiptai, – pasakė Rikardas. – Nagi, iš lėto, nepargriūk.

Rikardas prilaikė jai galvą, kad neužsigautų į žemas lubas, kaip tai daro policininkai, sodindami kalinius į policijos automobilį, kad jie neatsitrenktų į durų rėmą. Elein leidosi vedama, ranka lietė nepažįstamą medžiagą, greitai virtusią sėdyne, ir pajuto kažką kieto po kojomis, o atsisėdus mintyse susikūrė vaizdinys, pirma aiški mintis, kur jie yra ir kas tuojau pat įvyks. Ji pasitvirtino, kai Rikardas pradėjo kalbėti su skrydžių valdymo bokštu, o lėktuvėlis ėmė kilti, bet leidimą nusiimti raištį Rikardas jai davė vėliau, jau pakilus, o tą padariusi Elein priešais save pamatė horizontą, niekad anksčiau nematytą pasaulį, skrodžiamą niekad anksčiau nematytos šviesos, ir ta pati šviesa skrodė veidą Rikardui, kuris judino rankas ant pulto ir žiūrėjo į jai nesuprantamą prietaisų skydelį (besisukančios adatėlės, spalvotos švieselės). Jie skrido į Palankero bazę, esančią Puerto Salgare, keli kilometrai nuo Dorados: tai ir buvo jo vestuvių dovana – šios minutės, praleistos skolinto lėktuvo kabinoje, „Cessna Skylark" lėktuve, kurį nuotaką sužavėti norinčiam jaunikiui parūpino senelis. Elein pagalvojo, kad tai pati geriausia įmanoma dovana ir kad nė vienas Taikos korpuso savanoris į sau paskirtą vietą niekada nėra atskridęs lėktuvu. Juos supurtė vėjo gūsis. Tuomet jie nusileido. *Tai naujas gyvenimas*, pagalvojo Elein. *Ką tik nusileidau į savo naują gyvenimą.*

Taip ir buvo. Medaus mėnuo susipynė su atvykimu į *permanent site*, pirmi teisėti pasimylėjimai susipynė su pirmos naujosios savanorės misijomis: pirmi reikalai įvedant kanalizaciją ten, kur jos nebuvo, pirmi susitikimai su Bendruomenės taryba. Elein ir Rikardas leido sau prabangą – CEUCA klasės dovaną – ir kelias naktis praleido vienoje Dorados turistų užeigoje, kur gyveno apsupti šeimų iš Bogotos ar kaimiečių iš Antiokijos, ir šių dienų jiems pakako susirasti vieno aukšto namą už įkandamą kainą. Namas – jiems, kaip šeimai, akivaizdus pagerėjimas, palyginti su kambarėliu

Kaparapi, – buvo rožinis kaip lašiša ir turėjo devynių kvadratinių metrų kiemelį, kurio daug laiko niekas neprižiūrėjo ir kurį Elein išsyk ėmėsi gaivinti. Dabar, naujame gyvenime, rytai jai įgavo visai kitokį veidą, ir ji kėlėsi su pirmais spinduliais tik tam, kad pajustų ryto oro šviežumą, iki kol sužvėrėjęs karštis ims doroti dieną. „Prausiuosi anksti ir šaltu vandeniu, – rašė ji seneliams, – aš, kuri tiek skundėsi dėl šalto vandens Bogotoje. Tai, ką naudojame praustis, vadiname totuma. Siunčiu nuotrauką." Pirmomis dienomis jie įsigijo kai ką, kas pasirodė būtina: arklį aplinkiniams kaimams lankyti. Jo vardas buvo Tapavekas, bet jį Elein ištarti buvo taip sunku, kad galų gale pakeitė į Trumaną; jis mokėjo joti trimis būdais: lėtai, ristele ir šuoliuodamas. „Už penkiasdešimt pesų per mėnesį, – rašė Elein, – vienas kaimietis jį prižiūri ir šeria, ir kasdien man atveda aštuntą ryto. Ant užpakalio pilna pūslių ir skauda visus kūno raumenis, bet joju kaskart vis geriau. Trumanas išmano daugiau nei aš ir padeda man mokytis. Mes gerai vienas kitą suprantame ir tai svarbiausia. Turėdamas arklį gali geriau planuoti laiką. Nereikia nuo nieko priklausyti ir taip pigiau. Nesu viena iš Nuostabiojo septyneto*, bet entuziazmo neprarandu."

Taip pat ji pradėjo megzti pažintis: padedama išvykstančio savanorio, vaikinuko iš Ohajo, su kuriuo nuo pat pradžių per daug nesiskaitė (jis buvo su barzda, panašia į apaštalo iš filmų, bet visai be iniciatyvos), sudarė trisdešimties asmenų sąrašą: kunigas, įtakingiausių šeimų atstovai, meras, žemvaldžiai iš Bogotos ir Medeljino; tarsi nesančios jėgos – jiems priklausė žemė, bet jų čia niekada nebūdavo, jie iš jos gyveno, bet nemokėjo išlaikymo mokesčių. Elein dėl to skundėsi vakarais, savo santuokinėje lovoje, o vėliau skundėsi dėl to, kad Kolumbijoje visi žmonės yra politikai, bet nė vienas politikas nenori nieko daryti dėl žmonių. Rikardas, kuris elgėsi taip,

* Turimas galvoje 1960 m. amerikiečių vesternas „The Magnificent Seven", kur septyni ginkluoti vyrai pasamdomi apginti vieną Meksikos kaimą nuo plėšikų.

lyg būtų jau visko gyvenime matęs, linksminosi to neslėpdamas ir vadino ją naivia, vadino atviraširde, vadino lengvatike janke, o pasišaipęs iš jos ir jos užmojų tapti socialine misioniere, gerąja Trečiojo pasaulio samariete, jis nutaisydavo nepakeliamai globėjišką išraišką ir užniūniuodavo su prastu akcentu: *What's there to live for? Who needs the Peace Corps?* Kuo smarkiau niršo Elein, kuriai dainelės sarkazmas jau nebeatrodė šmaikštus, tuo entuziastingiau jis ją dainavo:

I'm completely stoned,
I'm hippy and I'm trippy,
*I'm a gypsy on my own.**

– *Go fuck yourself,* – sakydavo ji jam, ir jis puikiai suprasdavo.

Likus kelioms dienoms iki Kalėdų, po ilgo ir slegiančio susitikimo su vietos gydytoju, Elein grįžo namo mirtinai trokšdama išsimaudyti vonioje ir nusiplauti nuo kūno purvą bei prakaitą, bet pamatė, kad jie turi svečių. Temo, ėmė žiebtis silpnos kaimyninių langų šviesos. Ji pririšo Trumaną prie artimiausio stulpo ir, apsukusi ratą, į namą įėjo per sodelį ir virtuvę, o nešiojamame šaldytuve ieškodama kokakolos išgirdo pirmuosius balsus. Kadangi jie sklido iš svetainės, o ne kambario, ir kadangi tai buvo du vyriški balsai, ji nusprendė, kad tai koks nors pažįstamas, nelauktai pasirodęs pas jankę, norintis jos ko nors paprašyti. Taip jau buvo ne kartą nutikę: kolumbiečiai, skundėsi Elein, mano, kad Taikos korpuso darbas yra atlikti viską, ką jie patys tingi ar kas jiems atrodo sudėtinga. „Tai kolonijinis mentalitetas, – sakydavo jai Rikardas apie tai prakalbus. – Tiek metų buvo pripratę, kad kiti jiems viską padaro – to taip lengvai neištrinsi." Akimirksniu jai nepakeliamą nuovargį sukėlė mintis, kad reikės sveikintis su vienu iš šių žmonių, mintis, kad reikės su

* Aš visiškai apsinešęs / Aš apsvaigęs hipis / Aš vienišas čigonas. (Angl.)

juo persimesti virtine banalybių ir paklausti apie šeimą, vaikus ir ištraukti romo arba alaus (nes juk niekad nežinai, kada ateityje šis žmogus gali būti naudingas, nes juk Kolumbijoje viskas buvo daroma ne dėl darbo, tik dėl tikros ar apsimestinės draugystės). Bet kaip tik tuo metu ji išgirdo vieno iš tų balsų akcentą, kažkuris tembras jai pasirodė pažįstamas, ir įkišusi galvą, nors dar nepastebėta, iš pradžių atpažino Maiką Barbieri ir netrukus, beveik mechaniškai, Karlosą, vyrą su zuikio lūpa, tiek jiems padėjusį Kaparapi. Tuomet vyrai tikriausiai ją išgirdo ar pajuto atėjus, nes visi trys tuo pat metu grįžtelėjo galvą.

– A, pagaliau, – pasakė Rikardas. – Ateik, nestovėk ten. Šie žmonės atvyko tavęs aplankyti.

Po daugelio metų atsimenant šią dieną Elein vis dar stebins tas užtikrintas žinojimas, nors nepagrįstas jokiu įrodymu ir neturint priežasties įtarinėti, kad Rikardas jai pamelavo. Ne, jie atvyko ne jos aplankyti: Elein tą suprato tą pačią akimirką, kai buvo ištarti šie žodžiai. Tiesiant ranką Karlosui, kai jis nepažiūrėjo jai į akis, nukrėtė šiurpulys ir pasidarė nepatogu, ispaniškai sveikindamasi su Maiku Barbieri, klausdama jo, kaip laikosi, kaip reikalai, kodėl nebuvo paskutiniame departamento susirinkime, ji pajuto tam tikrą nerimą ar nepasitikėjimą. Rikardas sėdėjo supamajame krėsle iš vytelių, kurį jie už gerą kainą buvo gavę amatininkų turguje; abu svečiai – ant medinių kėdžių. Rikardas vienu rankos mostu nuo stalo stiklinio paviršiaus nurinko popierius, bet Elein spėjo juose pamatyti netvarkingą piešinėlį, kažką panašaus į didelę Amerikos žemyno formos ektoplazmą, ar veikiau formą, kokios būtų Amerikos žemynas vaiko piešinyje.

– Labas, ką veikiat? – paklausė Elein.

– Maikas atvyko praleisti su mumis Kalėdų, – pasakė Rikardas.

– Jei tu neprieštarauji, – papildė Maikas.

– Ne, žinoma, kad ne, – patikino Elein. – O tu vienas?

– Taip, vienas, – pasakė Maikas. – Kai būnu su jumis, man nieko daugiau nereikia.

Tuomet Karlosas atsistojo, parodė Elein savo kėdę, tarsi norėdamas ją užleisti, ir šnibždėdamas kažką, kas galėjo būti arba nebūti atsisveikinimas, ir keldamas storapirštę ranką pasuko durų link. Nugaroje tamsavo didelė prakaito dėmė. Elein nužvelgė jį nuo galvos iki kojų: diržas išlindęs iš kilpos, kelnės gerai išlygintos, o jos dėmesį patraukė sandalų skleidžiamas garsas ir pilkšvas kulnų odos atspalvis. Maikas Barbieri pasiliko dar akimirkai, išgėrė du romo su kokakola ir papasakojo, kad švęsti *Thanksgiving* dienos pas jį buvo atvažiavęs savanoris iš Sakramento ir išmokė jį skambinti į Jungtines Valstijas per *ham radio*. Tai buvo magija, gryna magija. Reikėjo rasti radijo mėgėją čia ir radijo mėgėją Jungtinėse Valstijose, kokį draugą, kuris galėtų paskolinti aparatą, ir pagauti ryšį, ir taip nieko nelaukdamas jau galėjai kalbėti su šeima neišleisdamas nė dolerio, bet būkite ramūs, tai legalu, nieko nesąžiningo, o gal ir taip, gal šiek tiek, bet koks skirtumas: jis pats jau kalbėjo su jaunesniąja seserimi, draugu, kuriam yra skolingas pinigų, net ir su viena universiteto laikų panele, kuri kadaise jį metė, bet dabar, dėl laiko ir atstumo, atleido jam net pačias didžiausias nuodėmes. Ir visa tai – absoliučiai nemokamai, neįtikėtina, ar ne?

Maikas Barbieri su jais praleido Kūčias, taip pat ir Kalėdas, ir likusią savaitę, taip pat ir Naujųjų naktį bei pirmą naujųjų dieną, o sausio 2-ąją atsisveikino tartum su šeima: ašarotomis akimis ir jausmingais apsikabinimais bei ilgiausiomis padėkomis už vaišingumą, kompaniją, rūpestį ir romą su kokakola. Elein tai buvo sunkios dienos, be lazdelių ir kojinių ant židinio jai nebuvo lengva gerai nusiteikti per šias šventes, ir ji niekaip negalėjo suprasti, kuriuo momentu tarp jų

įsitaisė tas pasimetęs jankis. Tačiau matėsi, kad Rikardas laiką leidžia nuostabiai.

– Tu mano pradingęs brolis, – sakydavo jis, apkabindamas Maiką. Vakarais, išgėręs keletą taurelių, Maikas Barbieri išsitraukdavo žolės ir sukdavo suktinę, Rikardas įjungdavo ventiliatorių ir visi trys susėdę imdavo kalbėtis apie politiką, apie Niksoną, apie Rochas Pinilją, apie Misaelį Pastraną, apie Edvardą Kenedį, kurio mašina pralaužė tilto konstrukcijas ir įkrito į vandenį, ir Meri Džou Koupekni*, vargšę jį lydėjusią merginą, kuri paskendo ir žuvo. Galų gale Elein pavargdavo ir eidavo miegoti. Jai, kaip ir jos prižiūrimiems kaimiečiams, paskutinė metų savaitė nebuvo atostogos, tad per šias dienas ji ir toliau kiek įmanoma anksčiau išeidavo iš namų ir vykdavo į susitikimus. Kai grįždavo vakarais, purvina ir nusivylusi dėl progreso stygiaus, skaudančiomis blauzdomis nuo valandų ant Trumano nugaros, Rikardas ir Maikas jos laukdavo jau su pusiau paruošta vakariene. Po vakarienės vėl tas pats: plačiai atverti langai, romas, marihuana, Niksonas ir Rochas Pinilja, Ramybės jūra** ir diskusija, kaip tai pakeis gyvenimo eigą, Ho Ši Mino*** mirtis ir diskusija, kaip tai pakeis karo eigą.

Pirmą darbinį 1970-ųjų pirmadienį – sausą, sunkią ir kaitrią dieną, tokią šviesią, kad dangus atrodė ne mėlynas, o baltas, – Elein sėdo ant Trumano ir išjojo link Gvarinosito, kur jie statė mokyklą ir ji turėjo kalbėti apie švietimo programą, kurią šiame departamente pradėjo koordinuoti savanoriai, o pasukus už kampo jai pasirodė, kad iš tolo pamatė Karlosą su Maiku Barbieri. Vakare, kai grįžo

* *Gustavo Rojas Pinilla* (1900–1975) – Kolumbijos prezidentas 1953–1957 m. *Misael Pastrana* (1923–1997) – Kolumbijos prezidentas 1970–1974 m.
Senatoriaus Edwardo (Tedo) Keneddy vairuojamas automobilis 1969 m. liepos 18 d. nukrito nuo tilto, o incidento metu užsimušė keleivė Mary Jo Kopechne.

** *Ramybės jūra* (lot. *Mare Tranquillitatis*) – Mėnulio lyguma, į kurią 1969 m. liepos 20 d. nusileido JAV astronautai.

*** *Hồ Chí Minh* (1890–1969) – Šiaurės Vietnamo prezidentas 1946–1969 m.

namo, Rikardas jai turėjo naujieną: jis gavęs darbo, todėl kelias dienas jo nebūsią. Jam reikėjo pargabenti kelis televizorius iš San Andreso, nieko sudėtingo, bet teks pernakvoti paskirties vietoje. Taip ir pasakė: „Paskirties vietoje." Elein nudžiugo, kad jau pradėjo rastis darbų: galbūt galiausiai nebus taip sunku išgyventi iš piloto užmokesčio. „Viskas einasi gerai, – rašė Elein vasario pradžioje. – Aišku, skraidyti lėktuvu ir jį valdyti tūkstantį kartų lengviau nei gauti vietinių politikų paramą. – Ir pridūrė: – Juolab moteriai." O tada:

> Vieną dalyką išmokau: kaimo žmonės pripratę, kad jiems kas nors įsakinėtų, tad pradėjau elgtis kaip viršininkė. Labai gaila pripažinti, bet tai pasiteisina. Taip pasiekiau, kad Viktorijos (čia kaimelis netoliese) moterys išsireikalautų iš gydytojo mitybos ir dantų tvarkymo kampanijos. Taip, keista, kad šie dalykai pateikiami kartu, tačiau maitinantis tik rudojo cukraus vandeniu bet kam sugestų dantys. Taigi bent jau tai pasiekiau. Nedaug, bet pradžia.
>
> Rikardas tikrai laimingas. Kaip vaikas žaislų parduotuvėje. Jis pradėjo gauti darbų, nedaug, bet pakankamai. Jam dar neužtenka valandų tapti komercinės aviacijos pilotu, bet tai dar geriau, nes jis mažiau prašo ir dėl to jį renkasi (Kolumbijoje visada geriau tai, kas žemiau įprastos kainos). Žinoma, rečiau jį matau. Iškeliauja anksčiausiai, skrenda iš Bogotos, ir tie darbai jam suvalgo visą dieną. Kartais jam vykstant arba grįžtant, o kartais ir vykstant, ir grįžtant, netgi tenka miegoti senuosiuose tėvų namuose. O aš čia viena. Kartais tai sunku ištverti, bet neturiu teisės skųstis.

Tarp Rikardo darbo dienų įsiterpdavo poilsio savaitės, o Elein po nesėkmingų bandymų pakeisti pasaulį grįždavo tik vakarais, tad Rikardas turėdavo laiko nuobodžiauti, vėl panuobodžiauti, o tuomet

darbuotis namuose su įrankių dėže, taigi namas atrodė kaip nesibaigiančios statybos. Kovą Rikardas sumeistravo Elein vonią kieme, jau tapusiame mažu sodeliu: tai buvo prie laukinės namo sienos pritvirtinta medinė kabina, kur Elein galėdavo praustis su vandens žarna po naktiniu dangumi. Gegužę jis sumeistravo spintą savo įrankiams laikyti ir uždėjo jai neįveikiamą kortų kaladės dydžio spyną, taip atbaidydamas bet kokį vagį. Birželį jis nesumeistravo nieko, nes namuose praleido mažiau laiko nei įprasta: pasitaręs su Elein, nusprendė grįžti į aviacijos klubą ir gauti komercinio piloto pažymėjimą, kuris jam leistų skraidinti krovinius ir, dar svarbiau, keleivius. „Tai bus rimtas žingsnis į priekį", – pasakė. Kad gautų licenciją, turėjo išskraidyti dar beveik šimtą valandų, be to, dešimt valandų mokytis pilotuojant dviese, todėl visą savaitę būdavo Bogotoje (miegojo savo namuose, čia klausėsi naujienų iš tėvų, pasakojo jiems savo naujienas apie naują šeiminį gyvenimą, visi sakė tostus ir džiaugėsi), o penktadienio vakarais grįždavo į Doradą: traukiniu, autobusu arba vienąkart net išsinuomotu taksi.

– Bet kiek tai kainuoja, – pasakė Elein.

– Nesvarbu, – atkirto jis. – Norėjau tave pamatyti. Norėjau pamatyti savo žmoną.

Vieną tokių dienų jis grįžo jau po vidurnakčio, bet ne autobusu, ne traukiniu ir net ne taksi, o baltu visureigiu, kurio motoro triukšmas ir stiprios šviesos sudrumstė gatvės ramybę.

– Galvojau, kad jau negrįši, – pasakė jam Elein. – Jau vėlu ir aš jaudinausi. – Ji parodė į baltą visureigį. – O čia kieno?

– Patinka? – paklausė Rikardas.

– Čia visureigis.

– Taip, – atsakė jis. – Bet ar tau patinka?

– Jis didelis, – pasakė Elein. – Jis baltas. Kelia triukšmą.

– Tai jis tavo, – pasakė Rikardas. – Kalėdinė dovana.

– Kad dabar birželis.

– Ne, jau gruodis. Tik nesimato, nes oras nepasikeitė. O jau turėjai tą žinoti, juk esi kaip ir kolumbietė...

– Bet iš kur gavai? – paklausė Elein, pabrėždama priebalses. – Ir kaip mes galime, kai...

– Per daug klausimų. Čia arklys, Elena Frits, tik keliauja greičiau ir lyjant neperšlampi. Ateik, apvažiuosim ratą.

Tai buvo 68-o modelio „Nissan Patrol“, kaip vėliau sužinojo Elein, ir oficialiai jo spalva buvo ne balta, o – dėmesio – dramblio kaulo. Bet ši informacija ją domino mažiau nei dvejos galinės durelės ir keleivių sėdynės, toks erdvus plotas, kad ant grindų net buvo galima padėti matracą. Nors tai nebuvo būtina, nes dvi visureigio sėdynes smėlio spalvos apmušalais buvo galima atlenkti, o ant jų be jokių nepatogumų galėjo miegoti koks vaikas. Priekinė sėdynė, kurioje Elein ir įsitaisė, buvo panaši į didelę sofą. Čia ji pamatė ploną ir ilgą styrančią pavarų svirtį, juodą mygtuką, ant kurio buvo sužymėtos trys pavaros, taip pat baltą prietaisų skydelį ir pagalvojo, kad jis ne baltas, o dramblio kaulo spalvos, taip pat pamatė juodą vairą, kurį Rikardas jau pradėjo sukti, tad ji įsitvėrė į virš dėtuvės užčiuoptą rankeną. „Nissanas“ nuriedėjo Dorados gatvėmis ir nerukus išvažiavo į greitkelį. Rikardas pasuko link Medeljino.

– Man gerai einasi, – pasakė jis tada.

Miesto šviesos liko „Nissano“ užnugaryje ir jis paskendo juodoje naktyje. Apšviesti ryškėjo vešlūs pakelės medžiai, spindinti nešvaraus vandens bala, pro šalį išsigandęs prabėgo šuo blizgančiomis akimis. Naktis buvo drėgna, Rikardas atvėrė ventiliatoriaus groteles ir saloną užliejo šilto oro banga.

– Man gerai einasi, – pakartojo jis. Elein žiūrėjo į jo profilį, žiūrėjo į jo išraiškingą veidą patamsyje: Rikardas stengėsi tuo pat metu stebėti ją ir neišleisti iš akių staigmenų pilno kelio (jame galėjo

pasitaikyti pasibaidžiusių gyvūnų, į mažus kraterius panašių kelio duobių, koks girtuoklis ant dviračio).

– Man gerai einasi, – pasakė Rikardas trečią kartą. Ir kai Elein jau galvojo *jis nori man kažką pasakyti*, kai ji jau buvo išsigandusi tos paslapties, kuri tuoj išlįs iš tamsios nakties, kai ji apsvaigusi ar bijodama jau ketino keisti temą, Rikardas prabilo tokiu tonu, kad niekam nekiltų abejonė:

– Noriu vaikų.

– Bet tu išprotėjai, – apstulbo Elein.

– Kodėl?

Elein pradėjo gestikuliuoti.

– Todėl, kad vaikai kainuoja pinigus. Todėl, kad aš esu Taikos korpuso savanorė ir pinigų vos užtenka pragyvenimui. Todėl, kad pirmiausia turiu baigti savanorystę. – „Savanorystė" – jos liežuviui šis žodis buvo baisiai sunkus, kaip pilnas posūkių greitkelis, ir akimirksnį ji manė jį ištarusi klaidingai. – Man tai patinka, – pasakė tada, – man patinka tai, ką darau.

– Tai ir toliau daryk, – pasiūlė Rikardas. – Paskui.

– O kur gyvensime? Šitam name negalime auginti vaiko.

– Persikraustysim.

– Bet iš kokių pinigų, – neatlyžo Elein, o jos balse nuskambėjo kažkas panašaus į susierzinimą. Ir pridūrė kaip užsispyrusiam vaikui: – Aš nežinau, kokiame pasaulyje gyveni tu, *dear*, bet tokio dalyko nepriimprovizuosi.

Ji abiem rankomis suėmė savo ilgus plaukus. Tuomet iš kišenės išsitraukė gumelę ir surišo juos į arklio uodegą, taip norėdama atvėsinti prakaituotą sprandą.

– Vaikai – tokio dalyko nepriimprovizuosi. *You just don't, you don't.*

Rikardas neatsakė. Salone stojo tiršta tyla: girdėjosi tik „Nissanas", jo variklio riaumojimas, ratų ir šiurkštaus kelio trintis. Tuomet

palei kelią atsivėrė begalinė pieva. Elein pasirodė, kad ji mato kelias po kapokmedžiu gulinčias karves, o jų kailio baltuma trikdė vienalytę ganyklos juodumą. Gilumoje, pro nusileidusią miglą, matėsi kalnų viršūnių siluetai. „Nissanas" judėjo nelygiu grindiniu, pasaulis už apšviestos erdvės buvo pilkšvai melsvas, o kelias nusidriekė žemyn link kažko panašaus į rudą ir žalią tunelį, koridorių iš medžių, kurių šakos ore susilieja į didžiulį skliautą. Elein visuomet atsimins tą vaizdą, juos apsupusią ir dangų paslėpusią tropinę augmeniją, nes tąkart Rikardas jai papasakojo – šįsyk akis nukreipęs į kelią ir visai nežiūrėdamas į Elein, net lyg vengdamas jos žvilgsnio, – apie darbelius, kuriuos darė su Maiku Barbieri, apie tų darbelių ateitį ir planus, kuriuos šie darbeliai jam leido kurti.

– Aš neimprovizuoju, Elena Frits, – pasakė jis. – Viską esu apgalvojęs jau seniai. Viskas yra suplanuota iki mažiausios smulkmenos. Kitas dalykas – iki dabar tu nežinojai apie planus, taip ir yra, na, bet kol kas jie tavęs ir nelietė. O dabar jau liečia. Aš tau viską paaiškinsiu. Ir tada tu man pasakysi, ar mes galime turėti vaikų, ar ne. Sutarta?

– Taip, – atsakė Elein. – Sutarta.

– Gerai. Tada leisk, papasakosiu, apie marihuaną.

Ir jis papasakojo. Jis papasakojo apie praeitais metais uždarytą Meksikos sieną (Niksonas ieškojo būdų apsaugoti Jungtines Valstijas nuo žolės antplūdžio); jis papasakojo apie tiekėjus, kurių verslas sustojo, šimtus tarpininkų, kurių klientai nelaukė ir pradėjo žvalgytis kitur; jis papasakojo apie Jamaiką, vieną iš arčiausių alternatyvų vartotojams, bet svarbiausia – apie Siera Nevadą, apie Gvachyros departamentą, apie Magdalenos slėnį. Jis papasakojo apie žmones, kurie per pastaruosius kelis mėnesius atvyko iš San Fransisko, iš Majamio, iš Bostono, ieškodami tinkamų partnerių verslui, kurio pelnas garantuotas, ir jiems pasisekė: jie rado Maiką Barbieri.

Elein sekundę pagalvojo apie Kaldaso savanorių vadovą, episkopalinės bažnyčios atstovą iš Saut Bendo, Indianos, jau uždraudusį lytinio švietimo programas kaimo vietovėse: ką jis pagalvotų, jei sužinotų? Bet Rikardas kalbėjo toliau. Maikas Barbieri, sakė jis, yra ne šiaip sau partneris: jis tikras pionierius. Jis kaimiečius išmokė įvairių dalykų. Kartu su kitais apie žemdirbystę išmanančiais savanoriais jis juos išmokė gudrybių – kur geriau sėti, kad kalnai apsaugotų augalus, kokias trąšas naudoti, kaip atskirti vyrišką ir moterišką lytį. O dabar, na, dabar jis administravo dešimt ar penkiolika drėkinamų hektarų nuo čia iki Medeljino, todėl galėjo gauti maždaug keturis šimtus kilogramų iš vieno derliaus. Jis pakeitė šių kaimiečių gyvenimą, dėl to nėra nė menkiausios abejonės, nes jie gaudavo daugiau nei bet kada ir dirbdavo mažiau, o visa tai – dėl žolės, arba to, ką jie darė su žole.

– Jie ją deda į plastikinius maišus, maišus krauna į lėktuvą, sakykim, pavyzdžiui, į dvivariklį „Cessna". Aš paimu lėktuvą, nuskraidinu jį pilną vieno dalyko ir grąžinu su kitu. Maikas, sakykim, sumoka dvidešimt penkis dolerius už kilogramą. Iš viso dešimt tūkstančių, ir čia tik tuo atveju, jei pačios geriausios kokybės. Kad ir kaip prastai tau sektųsi, kiekvienos kelionės metu vis tiek grįžti su šešiasdešimčia, septyniasdešimčia tūkstančių, kartais daugiau. Kiek kelionių gali būti? Tu paskaičiuok. Noriu pasakyti, kad jiems manęs reikia. Aš pasitaikiau tinkamu metu tinkamoje vietoje – tai didžiausia sėkmė. Bet dabar tai jau ne tik sėkmė. Jiems manęs reikia, pasidariau nepakeičiamas, o reikalas tik prasideda. Esu tas, kuris žino, kur galima nusileisti, kur galima pakilti. Esu tas, kuris žino, kaip pakrauti tokį lėktuvą, kaip paskirstyti krovinį, kaip paslėpti degalų atsargas fiuzeliaže, kad skrydis galėtų trukti ilgiau. Ir tu net neįsivaizduoji, Elena Frits, tu net neįsivaizduoji, ką reiškia leistis naktį, koks adrenalinas užplūsta leidžiantis naktį tarp kalnų, kai apačioje upė, tarsi

aliumininė paklodė, tarsi išsilydžiusio sidabro čiurkšlė – Magdalenos upė mėnulio nušviestomis naktimis yra įstabiausia, ką galima pamatyti. Ir tu nežinai, ką reiškia matyti ją iš viršaus ir sekti jai iš paskos, ir, kol dar neprašvito, patekti į jūrą, į nesibaigiančią jūros erdvę, ir matyti, kaip jūroje švinta, kaip horizontas užsidega tarsi ugnis – šviesa tokia ryški, kad tave apakina. Aš kol kas taip skridau tik kelis kartus, bet jau pažįstu maršrutą, pažįstu vėjus ir atstumus, pažįstu lėktuvo įnorius, lyg rankomis valdyčiau štai šį visureigį. Kiti tą taip pat pastebi. Kad galiu šį aparatą pakelti ir nuleisti kur tik panorėjęs, pakelti jį per du metrus nuo pakrantės ir nuleisti akmeningoje Kalifornijos dykumoje. Aš gebu jį nukreipti į plyšius, kurių nemato radarai: nesvarbu, kokie jie maži, mano lėktuvas ten telpa. „Cessna" ar kokį man beduosi, „Beechcraft" ar kurį kitą. Jei tarp dviejų radarų yra plyšys, aš jį randu ir ten nukreipiu lėktuvą. Aš geras, Elena Frits, aš labai geras. Ir su kiekvienu skrydžiu būsiu geresnis. Aš net beveik bijau apie tai pagalvoti.

Vieną dieną rugsėjo pabaigoje, per ankstyvųjų liūčių savaitę, kai išsiliejo tarpekliai ir ne vienas kaimelis kentėjo nuo sanitarinių avarijų, Elein lankėsi departamento savanorių susirinkime Taikos korpuso filiale Manisalese ir, jiems diskutuojant ar veikiau agituojant už vietinių amatininkų kooperatyvų steigimą, kažką pajuto pilve. Nespėjo prieiti net salės durų – kiti savanoriai matė, kaip ji pritūpė ranka atsirėmusi į kėdės atkaltę, o kita ranka susiėmė plaukus ir ant raudonomis plytelėmis išklotų grindų išvėmė gelsvą želatininę masę. Kolegos norėjo nuvesti ją pas gydytoją, bet ji tam pasipriešino („man nieko nėra, moteriški dalykai, palikite ramybėje"), o po kelių valandų, šįkart paslapčiomis, ji nuėjo į viešbučio „Escorial" 225-ą numerį ir paskambino Rikardui, kad atvyktų jos paimti, nes jautė nepajėgsianti parvažiuoti tarpmiestiniu autobusu. Laukdama išėjo pasivaikščioti aplink katedrą, kol galų gale prisėdo ant suoliuko

Bolivaro aikštėje ir ėmė stebėti praeinančius uniformuotus vaikus, senelius su pončais, pardavėjus su vežimėliais. Jaunas vaikinukas su dėže po ranka prisiartinęs prie jos pasiūlė nuvalyti batus, ir ji sutiko be žodžių, kad neišsiduotų akcentas. Žvilgsniu perskrodė aikštę ir paklausė savęs, kiek žmonių vos pažvelgę pasakytų, kad ji jankė, kiek žmonių pasakytų, kad Kolumbijoje ji vos daugiau nei metai, kiek žmonių pasakytų, kad ji ištekėjusi už kolumbiečio, kiek žmonių pasakytų, kad ji laukiasi. Tuomet, kai lakiniai batai blizgėjo taip, kad ant pirštų galiukų atsispindėjo Manisaleso dangus, ji grįžo į viešbutį, ant firminio blanko parašė laišką ir prigulė, galvodama apie vardus. Niekas neatėjo į galvą ir, pati nespėjusi to suprasti, užmigo. Niekada gyvenime nesijautė tokia pavargusi kaip tą vakarą.

Kai pabudo, greta jos miegojo nuogas Rikardas. Ji nepajuto, kaip jis atėjo. Buvo trečia nakties: kokie durininkai ar sargai dirba tokiuose viešbučiuose? Kokią teisę jie turi leisti užeiti nepažįstamajam jai nepranešę? Kokiu būdu Rikardas įrodė, kad ši moteris yra jo žmona, kad jis gali gultis į šią lovą? Bijodama apsvaigti, Elein atsistojo stebeilydama į vieną tašką sienoje. Ji persisvėrė per langą, pamatė apleistos aikštės kampą, pridėjo ranką prie pilvo ir nebyliai pravirko. Grįžusi į Doradą pirmiausia imsis ieškoti naujų namų Trumanui, nes joti arkliu ateinančiais mėnesiais, o gal ir visus metus, nebus galima. Taip, tą padarys pirmiausia, o tada imsis ieškoti kito namo, namo šeimai. Ji paklausė savęs, ar jai reikia įspėti savanorių vadovą, o gal net paskambinti į Bogotą. Nusprendė, kad tai nebūtina, kad dirbs tol, kol leis sveikata, o paskui – pagal aplinkybes. Ji pažiūrėjo į praverta burna miegantį Rikardą. Priėjo prie lovos, pirštais pakėlė antklodę. Pamatė miegančią varpą, garbanotus gyvaplaukius (jos buvo tiesūs). Pridėjo ranką sau prie lyties, tuomet vėl prie pilvo, tarsi norėdama apsisaugoti. *What's there to live for?* – netikėtai

pagalvojo, ir mintyse suniūniavo: *Who needs the Peace Corps?* Tuomet vėl užmigo.

Elein dirbo, kol galėjo. Pilvas pirmais mėnesiais augo greičiau nei tikėtasi, bet, neskaitant žvėriško nuovargio, kuris ją vertė miegoti ilgus pokaičius dar neatėjus pusiaudieniui, nėštumas jos dienotvarkės nepakeitė. Tačiau pasikeitė kiti dalykai. Elein pradėjo kaip niekada sąmoningai justi karštį ir drėgmę; tiesą sakant, pradėjo sąmoningai justi savo kūną, kuris, anksčiau buvęs tylus ir drovus, vieną gražią dieną ėmė desperatiškai prašyti dėmesio, tarsi koks problemiškas paauglys, tarsi girtuoklis. Elein negalėjo pakęsti to savo pačios svorio sukelto spaudimo blauzdose, negalėjo pakęsti spaudimo raumenyse, atsirandančio kaskart palipus vos keturis paprastus laiptelius, negalėjo pakęsti, kad jai visuomet patikę maži laukeliai apie spenelius staiga pasidarė dideli ir patamsėjo. Jusdama gėdą ir kaltę, ji ėmė praleidinėti susitikimus, teisindamasi bloga savijauta, ir eidavo į turtuolių viešbutį, kur visą vakarą baseine mėgaudavosi malonumu dėl kelioms valandoms apgautos traukos, kur, plūduriuodama vėsiame vandenyje, jusdavo, kad kūnas vėl lengvas, toks, koks ir buvo visą gyvenimą.

Rikardas atsidėjęs ja rūpinosi: per visą nėštumą jis išskrido tik vieną kartą, bet tikriausiai tai buvo didelis krovinys, nes grįžo su tamsiai mėlynos spalvos sintetinės odos tenisininko krepšiu paauksuotu užtrauktuku ir iš apačios šokančia balta pantera, pilnu tokių švarių ir šviesių dolerių ryšulėlių, kad atrodė, jog jie netikri, jog tai stalo žaidimui atspausdinti popieriaus lapeliai. Pilnas buvo ne tik krepšys, bet ir raketės dėklas, kuris šio modelio krepšiuose būna prisiūtas kaip atskiras skyrius. Rikardas krepšį saugojo užrakinęs spintoje, kurią buvo pats susimeistravęs, o kelis kartus per mėnesį vykdavo į Bogotą iškeisti dolerių į pesus. Elein jis apipylė dėmesiu. Nuveždavo ir parsiveždavo ją „Nissanu“, eidavo su ja į gydytojų apžiūras,

žiūrėdavo, kaip ji sveriasi, ir stebėdavo svyruojančią rodyklę, tada rašydavosi į sąsiuvinį naujuosius parodymus, tarsi gydytojo užrašai būtų netikslūs ar ne tokie patikimi. Taip pat jis eidavo su ja į darbą: kai reikėjo statyti mokyklą, savo noru griebdavo mentę ir ant plytų klodavo cementą arba vienračiu vežiodavo žvyrą iš vieno galo į kitą, arba savo rankomis tvarkydavo suplyšusį sieto tinklą; kai reikėjo kalbėtis su žmonėmis iš Bendruomenės tarybos, sėdėdavo kambario kampe ir klausydavo, kaip jo žmona kasdien vis geriau kalba ispaniškai, ir kartais padėdavo pasakydamas kokio Elein neatsimenamo žodžio vertimą. Vieną kartą Elein aplankė Doradalo bendruomenės lyderį, vyrą vešliais ūsais ir iki bambos prasagstytais marškiniais, kuris, nepaisant gebėjimo užkalbėti dantį *paisa* akcentu, niekaip negalėjo gauti leidimo rengti skiepų nuo poliomielito kampaniją. Tai buvo biurokratinis reikalas, dalykai ėjosi lėtai, o vaikai negalėjo laukti. Jie atsisveikino jusdami, kad nepasisekė. Kai Elein, atsirėmusi į durelių rankeną ir laikydamasi sėdynės atlošo, sunkiai įlipo į visureigį ir jau buvo gerai įsitaisiusi, Rikardas jai pasakė:

– Palauk manęs truputėlį, tuoj grįšiu.

– Kur eini?

– Tuoj grįšiu, tuoj grįšiu. Sekundę palauk.

Ir ji matė, kaip jis eina į vidų ir kažką pasako vyrui prasagstytais marškiniais, o tuomet jie abu dingsta už durų. Po keturių dienų, kai Elein pasiekė žinia, kad kampanija rekordiniu greičiu gavo leidimą, jos galvoje susikūrė vaizdinys: Rikardas kiša ranką į kišenę, ištraukia tą, kas paskatina valstybės funkcionierius, pažada dar. Ji galėjo bandyti pasitvirtinti įtarimus, pulti Rikardą ir prašyti jo išpažinties, bet nusprendė to nedaryti. Vienaip ar kitaip, tikslas pasiektas. Vaikai, reikia galvoti apie vaikus. Vaikai svarbiausia.

Nuo trisdešimtos nėštumo savaitės didelis pilvas jau pradėjo kliudyti darbui, tad Elein gavo specialų savanorių vadovo sutikimą

ir vėliau Taikos korpuso valdybos Bogotoje išduotą pažymą. Kad ją gautų, turėjo paštu išsiųsti medicininę ataskaitą, kurią su klaidomis ir paskubomis surašė jaunuolis, Doradoje atliekantis užmiesčio praktiką ir, neturėdamas jokių akušerijos žinių nei medicininio paaiškinimo, panoręs atlikti jai genitalijų apžiūrą. Elein, kuri tą susitikimo akimirką buvo pusiau nuoga, paprieštaravo ir net įsižeidė, ir pirmiausia pagalvojo, kad apie tai negalima sakyti Rikardui, nes jo reakcijos nenumatysi. Bet vėliau, jiems grįžtant namo „Nissanu", stebėdama vyro profilį ir ilgus jo rankų pirštus bei tamsius plaukus, ji pajuto staigų geismą. Dešinioji Rikardo ranka ilsėjosi ant pavarų svirties mygtuko; Elein ją suėmė per riešą, praskėtė kojas ir Rikardo ranka suprato, Rikardo ranka suprato. Namo grįžo nekalbėdami, įėjo skubriai tarsi vagys, užtraukė užuolaidas, pagaliu užrėmė galines duris, Rikardas nusirengė drabužius ir paliko juos ant grindų, nesirūpindamas, kad į juos prilįs skruzdėlių. Elein tuo metu jau gulėjo šonu ant antklodės, veidu į baltą užuolaidą, į joje susiformavusį apšviestą kvadratą. Dienos šviesa buvo tokia stipri, kad net užtraukus užuolaidas krito šešėliai; Elein pažiūrėjo į savo didelį kaip pusmėnulis pilvą, ploną ir švelnią odą, jį nuo viršaus iki apačios išvagojusias violetines linijas, tarsi jis būtų išpaišytas plunksna, ir pamatė blausius šešėlius, kuriuos jos padidėjusios krūtys metė ant antklodės. Juk jos krūtys anksčiau niekada niekur nėra metusios šešėlio, ir tada jos ištirpo Rikardo rankose. Elein pajuto, kaip jos patamsėję speneliai po šių pirštų prisilietimo sumažėjo, ir tuomet pajuto Rikardo lūpas ant savo peties, ir tuomet pajuto, kaip jis į ją įsiskverbė iš nugaros. Tokiu būdu, susiglaudę nelyg Estralandijos kaladėlės*, jie mylėjosi paskutinįsyk prieš gimdymą.

Maja Laverdė gimė Palermo klinikoje Bogotoje 1971-ųjų liepą, maždaug tuo pat metu, kai prezidentas Niksonas pirmą kartą viešoje

* Į „Lego" panašus Kolumbijoje populiarus kaladėlių žaislas.

kalboje pavartojo žodžius „karas prieš narkotikus". Elein ir Rikardas, nepaisant Elein priešinimosi, dar prieš tris savaites buvo įsikūrę Laverdžių namuose.

– Jeigu Dorados klinika gera vargingoms motinoms, – pareiškė ji, – nematau priežasčių, kodėl ji nebus gera man.

– Ak, Elena Frits, – atkirto jai Rikardas, – kodėl tau nepadarius paslaugos ir nenustojus visąlaik keisti pasaulio.

Vėlesni įvykiai patvirtino, kad jis buvo teisus: mergytė gimė su žarnyno problema, ir ją reikėjo nedelsiant operuoti, tad visi sutiko, kad mažo miesto klinikoje nebūtų buvę nei chirurgų, nei neonatologijos įrankių, būtinų kūdikio gyvybei užtikrinti. Kelias dienas Maja buvo stebima inkubatoriuje, kurio sienelės kadaise turėjo būti permatomos, o dabar buvo apdraskytos ir matinės kaip seniai naudojamos stiklinės; kai ateidavo laikas ją maitinti krūtimi, Elein atsisėsdavo ant kėdės prie aparato, o seselė išimdavo mergytę ir padėdavo jai ant rankų. Tai buvo senstelėjusi moteris plačiais klubais, ir atrodė, kad, duodama Mają jai į rankas, tyčia sulėtina judesius. Šypsojosi ji su tokia švelnybe, kad Elein pirmąkart pajuto pavydą – ją nustebino, kad egzistuoja kažkas panašaus į bauginantį kitos motinos artumą, laukinę kraujo reakciją.

Beveik iškart po to, kai dukra buvo išrašyta iš ligoninės, Rikardui reikėjo vėl vykti į kelionę. Tačiau visiems grįžti į Doradą dar buvo per anksti. Jį šiurpino mintis, kad Elein ir dukra liks vienos, tad pasiūlė joms pagyventi Bogotoje, tėvų namuose, prižiūrimoms ponios Glorijos ir tamsiaodės moters ilgais juodais plaukais, kuri kaip vaiduoklis sklandė po namus valydama ir tvarkydama viską aplinkui.

– Jei tavęs paklaus, sakyk jiems, kad gabenu gėles, – pamokė ją Rikardas. – Gvazdikus, rožes, net orchidėjas. Taip, orchidėjas, šitas gerai, orchidėjas eksportuojame, šitą visi žino. Jūs, jankiai, juk mirštat dėl orchidėjų.

Elein nusišypsojo. Jie gulėjo toje pačioje siauroje lovoje, kur pirmą kartą mylėjosi. Buvo pirma ar antra valanda nakties; juos prikėlė išalkusios Majos verksmas, tas plonas nosinis balselis, kuris nurimo tik mažytei burnai apžiojus statų mamos spenelį. Pavalgiusi ji užmigo tarp jųdviejų, tad, priversti padaryti jai vietos, jie kiekvienas gulėjo ant savo lovos krašto, kur kyla pavojus iškristi; taip, pusiau išvirtę iš lovos, žiūrėjo vienas į kitą tamsoje, nors patamsyje vos galėjo atskirti siluetus. Miegai buvo visai išgaravę. Mergytė miegojo: Elein juto švelnų pudros, muilo ir naujos vilnos kvapą. Ji pakėlė ranką ir kaip akloji apčiupinėjo Rikardo veidą, o tada jie vėl pradėjo kalbėtis pašnibždomis.

– Noriu vykti su tavim, – pasakė Elein.

– Kada nors, – atsakė Rikardas.

– Noriu pamatyti, ką tu darai. Įsitikinti, kad tai nepavojinga. Tu man pasakytum, jei būtų pavojinga?

– Žinoma.

– Galiu paklausti vieno dalyko.

– Paklausk vieno dalyko.

– Kas bus, jei tave pagaus?

– Manęs nepagaus.

– Bet kas bus, jei tave pagaus?

Rikardo balsas pasikeitė, jame pasigirdo kažkas netikro, lyg falcetas.

– Žmonėms reikia produkto, – ėmė aiškinti. – Yra žmonių, kurie augina tą produktą. Maikas duoda jį man, aš jį gabenu lėktuvu, kas nors jį priima ir tai viskas. Mes duodame žmonėms tai, ko jie nori. – Sekundę patylėjęs pridūrė: – Be to, šitas dalykas anksčiau ar vėliau bus legalus.

– Bet man sunku įsivaizduoti, kaip tą darai, – pasakė Elein. – Kai tavęs nėra ir bandau apie tave galvoti – ką tu darai, kur, – aš negaliu. Ir tai man nepatinka.

Maja atsiduso, taip trumpai ir tyliai, kad jie ne iš karto suprato, iš kur tas garsas.

– Sapnuoja, – pasakė Elein.

Ji pamatė, kaip didelis Rikardo veidas – kietas smakras, plati burna – priartėjo prie mažytės mergytės galvos; ji matė, kaip jis ją be garso pabučiuoja, tuomet dar kartą.

– Mano dukra. – Išgirdo jį sakant. – Mūsų dukra.

Ir tuomet jis be jokio perėjimo pradėjo kalbėti apie tas keliones, apie vieną ūkį, kuris siekia net iki Magdalenos upės ir kurio ganyklose galima pastatyti oro uostą, apie „Cessna 310 Skynight“, kuri pastarosiomis dienomis buvo mėgstamiausias Rikardo balnas. Jis taip ir pasakė:

– Mano mėgstamiausias balnas. Šito modelio jau nebegamina, Elena Frits, ši būtybė taps relikvija mums nespėjus to pastebėti.

Jis taip pat jai kalbėjo apie vienatvę, juntamą būnant ore, ir apie tai, kaip pakrautas lėktuvas skiriasi nuo tuščio.

– Pasidaro šalčiau, triukšmas pastiprėja, tu jautiesi vienišesnis. Net jei kas ir būna šalia. Taip, net jei kas ir būna šalia.

Jis jai kalbėjo apie tai, kokia neaprėpiama yra Karibų jūra, ir apie baimę pasiklysti, baimę, kurią jam sukelia vien mintis pasiklysti tokiame dideliame plote kaip jūra, net ir jam, tam, kuris niekada nepasiklysta. Jis jai kalbėjo apie aplinkkelį, kuriuo turi skristi priartėjęs prie Kubos.

– Kad manęs nenumuštų palaikę jankiu, – paaiškino, ir apie tai, kaip artima, kaip keistai artima jam viskas atrodydavo nuo tos vietos, tarsi jis grįžtų namo, o ne leistųsi į Nasau.

– Nasau? – pasitikslino Elein. – Bahamose?

Taip, atsakė Rikardas, toje vienintelėje egzistuojančioje Nasau, ir toliau pasakojo apie tai, kad ten, oro uoste, prie kontrolės punkto darbuotojų, kurie matė nematydami (jų regą ir atmintį buvo

atitinkamai pakoregavę vienas kitas tūkstantis dolerių), jo laukdavo alyvuogių spalvos „Chevrolet“ pikapas ir į Džo Freizerį panašus tvirto sudėjimo jankis, kuris nuveždavo jį į viešbutį, kur vienintelė prabangi detalė buvo klausimų nebuvimas. Atvykdavo visuomet penktadieniais. Po dviejų naktų – dviejų naktų, kurių tikslas buvo nesukelti įtarimų, paversti Rikardą milijonieriumi, atvykstančiu praleisti savaitgalio su draugais ar meilužėmis, – po dviejų naktų, praleistų užsirakinus nemielame viešbutyje, geriant romą ir valgant ryžius su žuvimi, Rikardas grįždavo į oro uostą, vėl nustebdavo dėl kontrolės darbuotojų aklumo, paprašydavo leidimo pakilti iki Majamio, kaip bet koks su meiluže namo grįžtantis milijonierius, ir po kelių minučių jau būdavo ore, bet vykdavo ne į Majamį: apsisukdavo, praskrisdavo pro Bjufordo paplūdimius ir perskrisdavo virš upių, išsisklaidžiusių tarsi venos anatomijos diagramoje. Vėliau belikdavo iškeisti krovinį į dolerius ir vėl išskristi, pasukti link pietų, pasukti link Kolumbijos pakrantės prie Karibų jūros, pasukti link Barankiljos ir pilkų Magdalenos upės žiočių, vadinamų Pelenų burna, ir žaliame fone besirangančios rudos gyvatės, pasukti link gilumoje esančio miesto, miesto, kuris įkurtas tarp dviejų kalnynų, įkurtas erdviame slėnyje kaip koks žaidėjui iškritęs kauliukas, miesto, kuriame klimatas nepakenčiamas, o karštas oras svilina nosį, kuriame vabzdžiai gali sukandžioti tinklelį nuo uodų, ir į kurį Rikardas skuba iš visos širdies, nes šiame mieste jo laukia du pasaulyje mylimiausi žmonės.

– Bet tie du žmonės dabar ne tame mieste, – pasakė Elein. – Jos čia, Bogotoje.

– Bet nebeilgai.

– Jos nuoširdžiai miršta iš šalčio. Jos namuose, kurie yra ne jų.

– Bet nebeilgai, – pakartojo Rikardas.

Po keturių dienų jis atvyko jų pasiimti. Pastatė „Nissaną“ priešais tvorą ir mūrinę sieną, išlipo paskubomis, tarsi būtų sustojęs

neleistinoje vietoje, ir prilaikė visureigio dureles atidarytas, kad Elein įsėstų. Ji nešėsi į baltas skaras įsuptą Mają, nuo vėjo uždengusi jai veidą, ir nepaisė Rikardo.

– Ne, ne į priekį, – pasakė. – Mes, moterys, važiuosime gale.

Ir taip, sėdėdama vienoje iš atlenkiamų sėdynių su dukra rankose, atrėmusi kojas į kitą sėdynę, žiūrėdama į Rikardą iš nugaros (gyvaplaukiai ant nugaros po gerai nukirptų plaukų linija buvo kaip trikampės stalo kojos), ji nuvažiavo iki Dorados. Jie sustojo tik sykį, pusiaukelėje, pakelės restorane, kuriame nuo švarios cementinės terasos į juos žvelgė trys tušti stalai. Elein užėjo į tualetą ir čia rado grindyse iškirstą ovalą bei dvi žymes, rodančias, kur dėti kojas; šlapinosi atsitūpusi, abiem rankom laikydama sijoną ir jusdama savo pačios šlapimo kvapą; ten ji suprato, kad po gimdymo tai pirmas kartas, kai aplinkui nėra daugiau moterų, ir ją apėmė išgąstis. Nors anksčiau niekada nebuvo to pagalvojusi – Kolumbijoje gyveno ilgiau nei dvejus metus ir niekada nebuvo to pagalvojusi, – bet ji yra viena šiame vyrų pasaulyje, Maja ir ji yra vienos.

Nusileidus į Magdalenos slėnį ir tvokstelėjus karščiui, Rikardas atidarė abu langus ir tapo nebeįmanoma susikalbėti, taigi tiesiąją link Dorados jie važiavo tyloje. Iš abiejų pusių pasirodė lygumos, jas supančios į miegančius hipopotamus panašios kalnų viršūnės, karvės ganyklose, ore ratus rėžiantys grifai, matantys ir uodžiantys kažką, ko Elein nei uodė, nei matė. Ji pajuto, kaip šonu leidžiasi prakaito lašas, o tada kitas, kaip jie nukrinta ties vis dar apvalia jos talija; Maja taip pat pradėjo prakaituoti, tad ji nuėmė nuo jos apklotus ir pirštu paglostė putlias šlaunis, skaisčios odos raukšles, ir akimirką įsižiūrėjo į šias pilkas akis, kurios į ją nežiūrėjo, tiksliau pasakius, žiūrėjo į viską aplink vienodai neatidžiai ir baikščiai. Vėl pakėlusi akis, ji pamatė nepažįstamą peizažą. Nejau jie netyčia pravažiavo

įsukimą į miestą? O gal Rikardui kažką reikėjo padaryti prieš važiuojant namo? Ji pašaukė jį iš galo:

– Kur mes esam, kas buvo?

Bet jis jai neatsakė, o gal dėl didelio triukšmo neišgirdo klausimo. Jie buvo išsukę iš pagrindinio greitkelio ir dabar važiavo tolyn tarp pievų, nukirto kelio gabalą mašinų išvažinėtu keliuku, tada pateko tarp ūksmingų medžių, pravažiavo visai greta tvoromis aptverto sklypo: mediniais kuolais, kurie kai kur buvo tiek pasvirę, kad beveik siekė žemę, apjuosti spygliuota viela, kuri įtemptose vietose tarnavo kaip tupykla spalvotiems paukščiams.

– Kur mes važiuojam? – paklausė Elein. – Mergytei karšta, noriu ją išmaudyti.

Tuomet „Nissanas“ sustojo ir, nurimus vėjui, salone tvokstelėjo staigus tropikų smūgis.

– Rikardai? – pašaukė ji.

Jis išlipo į ją nežiūrėdamas, apėjo ratą aplink visureigį, atidarė jai duris.

– Išlipk, – pasakė.

– Kam? Kur mes, Rikardai? Aš noriu namo, noriu gerti, mergytė taip pat.

– Išlipk sekundei.

– Aš noriu sisiot.

– Mes neužtruksim, – pažadėjo jis. – Išlipk, prašau.

Ji pakluso. Rikardas jai ištiesė ranką, bet suprato, kad Elein rankos užimtos. Tada uždėjo ranką jai ant nugaros (Elein pajuto prakaitą, jau sudrėkinusį jai marškinius) ir nuvedė prie takelio krašto, kur baigėsi tvora ir stovėjo medinis rėmas, iš plonų rąstų padarytas kvadratas, naudojamas kaip durys. Tą konstrukciją Rikardas sunkiai pakėlė ir pasuko.

– Užeik, – pakvietė jis Elein.

– Kur? – paklausė ji. – Į šitą ganyklą?

– Čia ne ganykla, čia namas. Čia mūsų namas. Tik tiek, kad mes kol kas jo dar nepastatėme.

– Nesuprantu.

– Čia šeši hektarai, yra priėjimas prie upės. Pusę jau sumokėjau, o kitą pusę reikia sumokėti per šešis mėnesius. Pradėsime statyti, kai tu žinosi.

– Žinosiu ką?

– Žinosi, kaip turi atrodyti tavo namas.

Elein įsižiūrėjo, kiek tik užmato akys, ir suprato, kad tik pilkas kalnų šešėlis sustabdo jos žvilgsnį. Žemė, jos žemė, buvo kiek nuožulni, ir ten, už medžių, leidosi žemyn kaip kalva link atviro slėnio, link Magdalenos kranto.

– Negali būti, – pasakė. Kaktoje ir skruostuose pajuto šilumą – žinojo, kad ją išpylė raudonis. Pamatė dangų be debesų. Užmerkė akis, giliai įkvėpė; pajuto arba pamanė jaučianti vėjo gūsį į veidą. Ji priėjo prie Rikardo ir jį pabučiavo. Trumpai, nes Maja pradėjo verkti.

Naujojo namo sienos buvo baltos kaip vidurdienio dangus, terasos grindys – lygios, o plytelės – šviesios ir tokios švarios, kad matėsi, kaip palei sieną eile ropoja skruzdės. Statybos truko ilgiau nei planuota: iš dalies dėl to, kad Rikardas norėjo jose dalyvauti, iš dalies dėl to, kad šiame sklype nebuvo patogumų, tad net ir dosnios į kairę ir į dešinę dalijamos Rikardo pakišos nepaskubino elektros ir kanalo įrengimo (kanalizacija buvo neįmanoma, bet ten, taip arti upės, buvo nesunku įrengti septiką). Rikardas pastatė arklidę dviem arkliams, jei Elein ateityje užsimanytų vėl jodinėti; įrengė baseiną ir liepė pastatyti mėlyną čiuožyklą Majai, nors mergytė kol kas dar net nevaikščiojo, ir liepė pasodinti kvebrachų ir kapokmedžių ten, kur nėra pavėsio, ir drąsiai stebėjo, kaip, nepaisant Elein protestų, sta-

tybininkai baltai dažo apatinę palmių kamienų dalį. Už dvylikos metrų nuo namo surentė pašiūrę – arba tai, ką pats vadino pašiūre, nors cementinės jos sienos buvo tokios pat storos kaip paties namo, ir ten, šioje belangėje celėje, trijose spyna rakinamose spintose jis laikys sandarius maišus, pilnus elastinėmis gumytėmis gerai surištų penkiasdešimties ir šimto dolerių banknotų. 1973-iaisiais, visai prieš *Drug Enforcement Agency** įkūrimą, Rikardas užsakė ant lentelės išdeginti valdų pavadinimą „Vila Elena". Kai Elein jam pasakė, kad tai labai gerai, bet ji neturinti, kur padėti tokio dydžio lentelės, Rikardas paprašė įrengti plytinius vartus – dvi tinkuotas kalkėmis nuteptas kolonas ir molinėmis čerpėmis dengtą skersinį, o ant jo dviem geležinėmis grandinėmis, kurios atrodė kaip ištrauktos iš sudužusio laivo, paprašė pakabinti lentelę. Tada liepė įstatyti medines žaliai nudažytas žmogaus ūgio duris su gerai alyva išteptu skląsčiu. Tai buvo nebūtinas elementas, nes norint patekti į sklypą pakako apeiti aplink spygliuotą vielą, bet Rikardui jis leisdavo išvykti į kelionę žinant – dirbtinai ir net kvailai, – kad jo šeima apsaugota.

– Apsaugota nuo ko? – paklausė jo Elein. – Kas mums čia gali nutikti, jei visi mus myli?

Rikardas į ją pažvelgė globėjišku žvilgsniu, kurio ji nekentė, ir tarė:

– Taip visą gyvenimą nebus.

Bet Elein suprato, kad jis jai norėjo pasakyti kitus dalykus, kad jis jai sykiu ir sakė kitus dalykus.

Daug vėliau, kai primindavo juos dukrai ar pati sau, Elein turėjo pripažinti, kad treji kiti metai, treji monotoniški ir rutinos pilni metai, pastačius namą „Vila Elenoje", buvo laimingiausias jos gyvenimo Kolumbijoje laikas. Nebuvo lengva prižiūrėti Rikardo nupirktas žemes ir priprasti prie minties, kad jos priklauso jai: Elein

* 1973 m. liepos 1 d. įkurta Narkotikų kontrolės valdyba prie JAV Teisingumo departamento.

išeidavo pasivaikščioti tarp palmių, atsisėsdavo pavėsinėje išgerti šaltų sulčių, galvodavo apie savo gyvenimo pokyčius, apie neišmatuojamą atstumą, kuris vėrėsi tarp jos kilmės ir likimo. Paskui ji pasukdavo – jai nerūpėjo, kad saulė tvieskia visu ryškumu, – link upės ir iš tolo matė kaimynines rančas, kaimiečius, avinčius iš senų padangų pasidirbtais sandalais, šūksniais vedančius bandą žemyn – jų balsai ypatingi ir su niekuo nesupainiojami, tarsi tikri pirštų antspaudai. Šiuo metu jai dirbanti pora iki tol ganė kitų žmonių bandą. Dabar jie valė jai baseiną, prižiūrėjo, kad valdos būtų geros būklės (taisydavo durų vyrius, išmesdavo parazitų lizdą iš mergytės kambario), ruošė jai keptą žuvį ar savaitgalio troškinį. Vaikščiodama tarp ganyklų, stipriai mindama koja – ji buvo girdėjusi, kad tai išgąsdina gyvates, – Elein džiaugėsi galėjusi dirbti dėl šių kaimiečių gerovės, nors tą darė ir trumpiau nei numatyta, ir tuomet kaip šešėlis, kaip per žemai skraidančio grifo šešėlis, galvą perskrosdavo mintis, jog ji tapo tuo, su kuo iki nukritimo kovojo kaip Taikos korpuso savanorė.

Taikos korpusas. Kai suprato, kad jau gali palikti Mają gerose rankose ir grįžti į darbą, Elein vėl pradėjo bendrauti su Bogotos skyriumi; vadovas Valensuela telefonu išklausė jos paaiškinimus, pasveikino su šeimos pagausėjimu ir pąprašė, kad paskambintų po kelių dienų, mat norint nepažeisti protokolo jam reikia susisiekti su Jungtinėmis Valstijomis. Elein paskambino, bet Valensuelos sekretorė jai pasakė, kad vadovas išvykęs skubaus vizito ir kad grįžęs jai atskambins, bet ėjo dienos, o skambučio ji nesulaukė. Elein nepabūgo ir vieną dieną pati susirado žmones iš Bendruomenės tarybos. Jie ją priėmė taip, tarsi nė diena nebūtų praėjusi, ir per kelias valandas ji ėmėsi dirbti prie dviejų naujų projektų: žvejybos kooperatyvo ir išviečių statymo. Tada, kai laiką leisdavo su bendruomenių lyderiais – arba su žvejais, arba gerdama alų Dorados terasose, nes taip

būdavo tvarkomi reikalai, – Mają ji palikdavo su mažuoju virėjos sūnumi arba vesdavosi į darbą, kad čia ji pažaistų su kitais vaikais, bet to nesakė Rikardui, nes jis apie atsitiktinį socialinių klasių maišymąsi turėjo labai kategorišką nuomonę. Ji vėl pradėjo kalbėti angliškai, kad nuo savo gimtosios kalbos neatskirtų dukters, ir Maja su ja bendraudama tobulai natūraliai nustodavo kalbėti ispaniškai, iš-eidavo iš vienos kalbos ir grįždavo į kitą tarsi žaisdama. Ji buvo gyva, žvali ir įžūli mergaitė: ilgi ir siauri antakiai ir akiplėšiškos manieros galėjo nuginkluoti bet ką; tačiau taip pat ji turėjo ir nuosavą pasaulį, pradingdavo tarp kvebracho medžių ir vėl pasirodydavo su driežu stiklinėje arba visai nuoga, palikusi drabužius – norėdama padėti – ant kiaušinio. Kažkada tomis dienomis Rikardas, grįžęs iš vienos savo kelionių į Bahamas, dovanų jai parvežė trijuostį šarvuotį šviežio mėšlo pilname narvelyje. Jis niekada nepaaiškino, iš kur jį gavo, bet kelias dienas praleido pasakodamas Majai tuos pačius dalykus, kuriuos, akivaizdu, buvo papasakoję jam: šarvuotis gyvena duobėse, kurias išsikasa letenomis, išsigandęs šarvuotis susisuka į kamuolį, po vandeniu šarvuotis gali išbūti ilgiau nei penkias minutes. Maja į gyvūnėlį žiūrėjo su tokia pačia nuostaba, su kokia klausėsi tėvo – atvėpusia lūpa, surauktais antrankiais. Po kelių dienų, stebėdama, kaip ji anksti keliasi, kad pašertų gyvūną, stebėdama, kaip ji valandas leidžia droviai priglaudusi ranką prie jo raukšlėto šarvo, Elein jos paklausė:

– Na, o koks tavo šarvuočio vardas?

– Jis neturi vardo, – atsakė Maja.

– Kaip tai neturi? Juk jis tavo. Turi jam duoti vardą.

Maja pakėlė akis, pažiūrėjo į Elein, kelis kartus sumirksėjo.

– Maikas, – pasakė tada. – Šarvuočio vardas Maikas.

Ir taip Elein suprato, kad prieš kelias savaites, kai ji tvarkė beviltiškus projektus su departamento vadovu, pas juos lankėsi Barbieri.

Rikardas jai nieko nesakė: o kodėl? Pasitaikius pirmai progai, ji to paklausė, o jis užbaigė temą trimis paprasčiausiais žodžiais:

– Tai kad pasimiršo.

Elein taip lengvai jo nepaleido.

– Bet ko jis atvyko? – paklausė.

– Pasisveikinti, Elena Frits, – pasakė Rikardas. – Ir gali būti, kad jis atvyks dar, tad nesistebėk. Lyg jis ne mūsų draugas.

– Bet kad jis nėra mūsų draugas.

– Mano tai yra, – pasakė Rikardas. – Mano tai yra.

Kaip Rikardas ir sakė, Maikas Barbieri vėl juos aplankė. Bet viešnagės aplinkybės nebuvo pačios geriausios. Tą 1976-ųjų balandį lietaus sezonas buvo virtęs pilietine katastrofa. Visuose dideliuose miestuose vargingųjų rajonų namai smuko žemyn ir po savimi laidojo jų gyventojus, kalnuotuose greitkeliuose nuošliaužos stabdė eismą ir izoliavo kaimus, o kartą net susiklostė žiaurus paradoksas: visas kaimelis, kuriame nebuvo vandens surinkimo sistemų, liko be geriamojo vandens, nors iš viršaus kliokė biblinė liūtis. Mielio upė patvino ir Elein su Rikardu kartu su kitais kaimiečiais ėmėsi kasti griovius, kad iš užtvindytų namų būtų galima išsiurbti vandenį. Per televizorių oro pranešėjos jiems kalbėjo apie pasatą, neramias bangas Ramiajame vandenyne, Karibuose jau besiformuojančius uraganus bukaprotiškais pavadinimais ir apie ryšį tarp viso to ir liūčių, kurios siaubė „Vila Eleną“, kurios trukdė kasdieniams namų darbams ir buičiai, nes drėgmė buvo tokia, jog skalbiniai niekad neišdžiūdavo, drenažai kimšosi nukritusiais lapais ir prigėrusiais vabzdžiais, tad tris ar keturis kartus buvo užlieta terasa, o Elein ir Rikardas turėdavo keltis vidury nakties ir gintis, nuogi, tik su skudurais ir šluotomis, nuo vandens, kuris jau veržėsi ir į valgomąjį. Mėnesio pabaigoje Rikardui reikėjo vykti į vieną savo kelionių, tad kovoti su vandens grėsmėmis Elein teko vienai. Tą padariusi, ji grįždavo į lovą

dar kiek pamiegoti, bet jai niekada nepavykdavo, todėl galiausiai įsijungdavo televizorių ir lyg užhipnotizuota žiūrėdavo į ekraną, kuriame buvo nebe lietus, o sniegelis, elektrinis juodas ir baltas sniegelis, kurio statiškas garsas ją veikė keistai raminamai.

Diena, kai turėjo grįžti Rikardas, praėjo, bet Rikardas negrįžo. Taip nutiko ne pirmą kartą – dviejų ar net trijų dienų vėlavimai nebestebino, nes Rikardo verslas nestokojo nenumatytų aplinkybių, – ir dėl to nereikėjo jaudintis. Pavalgiusi ryžių su žuvimi ir kepto banano gabalėlių, Elein paguldė Mają, paskaitė jai kelis puslapius iš *Mažojo princo* (apie piešiamą avį, nes Majai tai kėlė nesustabdomą juoką) ir, kai mergytė apsisuko ir užmigo, iš inercijos skaitė toliau. Jai patiko Sent Egziuperi iliustracijos ir dar jai patiko – nes tai vertė galvoti apie Rikardą – vieta, kurioje Mažasis princas klausia lakūno, kas čia per daiktas, o lakūnas atsako: „Tai ne daiktas. Jis skrenda. Čia lėktuvas. Mano lėktuvas." Kai skaitė apie išsigandusio Mažojo princo reakciją, tą vietą, kur jis nustemba, kad lakūnas taip pat nukrito iš dangaus, išgirdo motoro garsą ir vyro balsą, pasisveikinimą, kvietimą. Bet išėjusi pamatė ne Rikardą, o Maiką Barbieri, kuris atvyko motociklu ir buvo permirkęs nuo galvos iki kojų, plaukai prisiplojęs prie kaktos, marškinėliai prilipę prie krūtinės, o kojos, nugara ir vidinė dilbių pusė apnešta storais šviežio molio gabalais.

– Ar tu žinai kiek valandų? – paklausė jo Elein.

Maikas Barbieri stovėjo terasoje, gręžėsi drabužius ir vieną į kitą trynė rankas. Šalia, numesta ant grindų kaip padvėsęs šuo, gulėjo žalios kareiviškos spalvos kuprinė, o Maikas žiūrėjo į Elein tuščia veido išraiška, kaip kaimiečiai, pagalvojo Elein, tie, kurie žiūri nematydami. Atrodė, kad praėjus kelioms ištęstoms akimirkoms jis pabudo, išėjo iš sapno, į kurį jį buvo panardinusi kelionė.

– Atvažiavau iš Medeljino, – pasakė. – Negalėjau įsivaizduoti, kad užklups tokia liūtis. Nuo šalčio man tuoj nukris rankos.

Nesuprantu, kaip tokioje karštoje vietoje gali būti taip šalta, pasaulio pabaiga.

– Iš Medeljino, – tarė Elein, ir tai nebuvo klausimas. – Ir atvykai susitikti su Rikardu.

Maikas Barbieri norėjo kažką pasakyti (ji kuo puikiausiai suprato, kad jis nori kažką pasakyti), bet to nepadarė. Jis nusuko akis ir žvilgsniu praskriejo virš jos, tarsi žiūrėtų į popierinį lėktuvėlį; Elein, norėdama suprasti, kas dedasi, atsigręžė atgal ir pamatė Mają, mažą pamėklę nertais naktiniais marškiniais. Vienoje rankoje mergytė laikė pliušinį žaislą – kiškį labai ilgomis ausimis ir balerinos sijonėliu, kuris kažkada buvo baltas, – o kita ranka nuo veido braukė kaštoninius plaukus.

– *Hello, beautiful*, – pasakė jai Maikas, ir Elein nustebino jo švelnumas.

– *Hello, sweetie*, – tarė jai Elein. – Kas yra, prižadinom tave? Negali užmigti?

– Noriu gert, – atsakė Maja. – O ko atvažiavo dėdė Maikas?

– Maikas atvažiavo aplankyti tėčio. Eik į kambarį, tuoj atnešiu vandens.

– Jau grįžo tėtis?

– Ne, dar negrįžo. Bet Maikas atvažiavo aplankyti mūsų visų.

– Manęs irgi?

– Taip, tavęs irgi. Bet dabar laikas miegoti, pasakyk jam atia, rytoj susitiksite.

– Atia, dėde Maikai.

– Atia, gražuole, – pasakė Maikas.

– Saldžių sapnų, – palinkėjo Elein.

– Kokia ji didelė, – pasakė Maikas. – Kiek jai dabar metų?

– Penkeri. Tuoj sueis penkeri.

– Oho. Kaip bėga laikas.

Ši nuvalkiota frazė suerzino Elein. Suerzino ją labiau nei turėtų, beveik įžeidė, tai buvo kaip pažeminimas, bet greitai suirzimas virto nuostaba dėl neadekvačios reakcijos, dėl šios keistos scenos su Maiku Barbieri, dėl to, kad jos dukra jį pavadino dėde. Ji paprašė Maiko palaukti, nes namų grindys buvo pernelyg slidžios ir pavojingos įeiti peršlapusiam – galėjai susižeisti; iš svečių tualeto ji atnešė rankšluostį ir nuėjo į virtuvę ieškoti stiklinės vandens. *Dėdė Maikas*, galvojo eidama, *what's he doing here*, tą patį ji mąstė ir ispaniškai: *kokį velnią jis čia veikia*, ir staiga vėl išlindo toji daina, *what's there to live for, who needs the Peace Corps*. Nuėjusi į Majos kambarį, įkvėpusi jos kvapo, kuris nebuvo panašus į jokį kitą kvapą, ji pajuto nepaaiškinamą norą naktį praleisti kartu su ja ir pagalvojo, kad vėliau, kai Maikas išvažiuos, pasiims ją į savo lovą ir bus kartu, iki grįš Rikardas. Maja jau miegojo. Elein pasilenkė prie lovos galvūgalio, pažiūrėjo į ją, paklausė kvėpavimo.

– Čia tavo vanduo, – pasakė, – nori truputį?

Bet mergytė nieko neatsakė. Elein paliko stiklinę ant naktinio staliuko, šalia prisukamosios karuselės, kur žirgas nulūžusia galva lėtai, bet atkakliai bandė pasiekti klouną. Tada sugrįžo prie durų.

Maikas iš visų jėgų trynėsi rankšluosčiu, valėsi kulkšnis, blauzdas.

– Aš jį išterliosiu moliu, – pasakė pamatęs Elein. – Rankšluostį, ta prasme.

– Tam jis ir skirtas, – atsakė Elein. Ir tada: – Vadinas, atvažiavai aplankyti Rikardo.

– Taip. – Jis pažvelgė į ją su ta pačia tuščia išraiška. – Taip, – pakartojo ir vėl į ją pažvelgė: Elein matė kaklu besiritančius lašus, barzdą, nuo kurios kaip pro sugedusį čiaupą varvėjo molis. – Atvykau aplankyti Rikardo. Ir atrodo, kad jo nėra, taip?

– Turėjo šiandien grįžti. Kartais taip būna.

– Kartais užtrunka.

– Taip, kartais. Skrenda ne visai tuo maršrutu. Jis žinojo, kad tu atvyksi?

Maikas atsakė ne iš karto. Dėmesį buvo sutelkęs į savo kūną, į moliuotą rankšluostį. Tamsioje naktyje, kai tolumoje matėsi tik kalnų viršūnės, naktį atrodančios tarsi begalinės, prapliupo dar viena liūtis.

– Man regis, kad taip, – pasakė Maikas. – O gal aš susipainiojau.

Bet kalbėdamas jis į ją nežiūrėjo: trynė kūną rankšluosčiu ir buvo nutaisęs tokią miną, tarsi jo čia nebūtų, kaip katinas, kuris prausiasi liežuviu. Ir tuomet Elein pagalvojo, kad jei ji nieko nedarys, Maikas taip šluostysis iki pasaulio pabaigos.

– Na, užeik, prisėsk, ko nors išgersi, – pasiūlė. – Romo?

– Tik be ledo, – paprašė Maikas. – Gal sušilsiu, tas šaltis nepakeliamas.

– Gal nori Rikardo marškinių?

– Nebloga mintis, Elena Frits. Jis tau taip sako, ar ne? Elena Frits. Marškiniai, taip, nebloga mintis.

Ir taip, apsigaubęs ne savo marškiniais (trumpomis rankovėmis, mėlynais langeliais baltame fone, krūtinėje su kišene, kurios saga buvo ištrūkusi), Maikas Barbieri išgėrė ne vieną, bet keturias stiklines romo. Elein jį stebėjo. Su juo jautėsi patogiai: taip, taip ir buvo, patogiai. Gal tai buvo kalba, grįžimas prie kalbos, o gal bendri kodai ir tai, kad jiems esant kartu pranykdavo poreikis aiškintis, kuris visuomet apimdavo kalbant su kolumbiečiais. Buvimas su juo turėjo kažką neabejotinai artimo, tarsi grįžus namo. Elein taip pat išgėrė ir jautėsi aplankyta, ir juto, kad Maikas Barbieri taip pat aplankė ir jos dukrą. Jie – kaip seniau, kai dar nebuvo Majos ir kai dar nebuvo „Vila Elenos“ – kalbėjo apie savo šalį ir savo šalies politiką, pasakojo šeimos istorijas ir šviežiausias naujienas, o tą daryti buvo patogu ir miela, kaip prisiglaudus švelnų vilnonį apklotą žiemos vakarą.

Nors nėra taip lengva suprasti, koks malonumas gali kilti kalbant apie jų šalyje naujai išleistą dviejų dolerių banknotą, apie dviejų šimtų nepriklausomybės metų šventes, apie Sarą Džein Mūr, sutrikusią moteriškaitę, pasikėsinusią į prezidentą*. Nustojo lyti ir iš nakties gelmės juos pasiekė gaivus vėjas, nešantis kinrožių kvapą. Elein jautėsi rami, jautėsi kaip šeimoje, tad kai Maikas Barbieri jos paklausė, ar ji kur nors turi gitarą, ji nė nesudvejojo, o po kelių akimirkų jis ją jau derino ir jie dainavo Dylano ir „Simon & Garfunkel" dainas.

Buvo maždaug antra ar trečia nakties, kai nutiko tai, kas Elein nenustebino tiek, kiek turėjo nustebinti (vėliau ji taip galvos). Maikui dainuojant tą dainos „America" vietą, kurioje porelė lipa į „Greyhound" linijų autobusą, toli lauke tylioje naktyje pasigirdo garsas ir ėmė loti šunys. Elein atsimerkė, Maikas nustojo groti ir jie abu nuščiuvo klausydamiesi tylos.

– Nesijaudink, niekas čia neateina, – pasakė Elein, bet Maikas jau buvo atsistojęs, susiradęs žalios kareiviškos spalvos kuprinę ir iš jos išsitraukęs didelį pilką pistoletą, o gal tik Elein jis pasirodė didelis ir pilkas, tada, išėjęs į lauką, pakėlė ranką ir šovė du šūvius į dangų, vienas, du, du trenksmai. Pirmoji Elein reakcija buvo noras apsaugoti Majos miegą arba nuraminti, jei ji sutriktų ar išsigąstų, bet akimirksniu atsidūrusi dukros kambaryje rado ją miegančią, panirusią į nepertraukiamą sapną ir toli nuo visų triukšmų bei rūpesčių – tai buvo neįtikėtina. Tačiau jai grįžus į svetainę atmosfera jau buvo subjurusi. Maikas teisinosi sunkiai suprantama fraze:

– Jei prieš tai nieko nebuvo, tai dabar juo labiau.

Bet Elein nebeturėjo noro toliau klausytis dainos apie „Greyhound" autobusą ir Naujojo Džersio greitkelį – jautėsi pavargusi po ilgos dienos. Ji atsisveikino ir pasakė Maikui, kad apsistotų svečių kambaryje, kad lova paklota, o rytoj jie galėsiantys kartu papusryčiauti.

* *Sara Jane Moore* (gim. 1930) į prezidentą Geraldą Fordą pasikėsino 1975 m.

– Kas žino, galbūt net su Rikardu.

– Taip, – tarė Maikas Barbieri. – Jei bent šiek tiek pasiseks.

Bet kai ji pabudo, Maikas jau buvo išvykęs.

Raštelis – tai viskas, ką jis paliko, raštelis ant servetėlės, o tame raštelyje keturi žodžiai, išmėtyti servetėlės kampuose: *Ačiū, Su meile, Maikas*. Vėliau, prisimindama šią keistą ir painią naktį, Elein jaus du dalykus: pirma, gilią neapykantą Maikui Barbieri, pačią stipriausią kada nors jaustą neapykantą; antra, kažką panašaus į nevalingą susižavėjimą to vyro meistriškumu – kaip jam pavyko čia praleisti naktį, kaip jam pavyko taip nežmoniškai ją apgauti, per ilgas bičiuliškas valandas nė akimirkos neišsiduoti, išlikti atspariai ramiam tariant šiuos paskutinius žodžius. *Jei bent šiek tiek pasiseks*, galvos Elein, ar greičiau šie žodžiai nepaliaujamai kartosis jos galvoje, *jei bent šiek tiek pasiseks*, pasakė jai Maikas Barbieri, o jo veide nepajudėjo nė raumenėlis – orus pokerio žaidėjo ar rusiškos ruletės gerbėjo žygdarbis, nes Maikas Barbieri puikiai žinojo, kad Rikardas tą naktį negrįš į „Vila Eleną“, ir jis tą žinojo nuo pat pradžių, nuo tada, kai motociklu atvyko į Elein Frits namus. Tiesą pasakius, jis atvyko būtent to: pranešti apie tai Elein. Jis atvyko pasakyti jai, kad Rikardas negrįš.

Jis tą gerai žinojo.

Jis tą gerai žinojo, nes gerokai anksčiau lankėsi pas Rikardą ir papasakojo jam apie naują verslą, kurio jie negalintys praleisti, įtikino jį, kad, lyginant su tuo, ką jie galėtų uždirbti dabar, marihuanos kroviniai – tik centai kišenėje, paaiškino jam, kokie pinigai gaunami už iš Bolivijos ir Peru atvežamus kokos lapų ekstraktą, kurie magiškose vietose paverčiami baltais švytinčiais milteliais, o dėl jų visas Holivudas, ne, visa Kalifornija, ne, visos Jungtinės Valstijos, nuo Los Andželo iki Niujorko, nuo Čikagos iki Majamio, pasiruošusios mokėti tiek, kiek prireiks. Jis tą gerai žinojo, nes pats lankydavosi tose

vietose, kur trejus metus Kaukoje ar Putumajuje atbuvę Taikos korpuso veteranai naktimis tapdavo eterio, acetono, druskos rūgšties ekspertais, ir kur atsirasdavo produkto blokeliai, savo fosforiniu švytėjimu galinčios apšviesti net tamsų kambarį. Jis tą gerai žinojo, nes kartu su Rikardu ant popieriaus rašė skaičius ir suskaičiavo, kad bet koks „Cessna" lėktuvas, išėmus keleivių sėdynes, galėjo skraidinti dvylika maišų blokelių, iš viso maždaug tris šimtus kilogramų, iš kurių, mokant šimtą dolerių už gramą, vos viena kelionė galėjo duoti devyniasdešimt milijonų dolerių, o iš jų tokią riziką patiriantis ir operacijoje nepakeičiamas pilotas galėjo pasilikti du. Jis tą gerai žinojo, nes girdėjo Rikardo entuziazmą, planus leistis į šitą kelionę, tik šitą, ir tada baigti, baigti visam laikui, baigti gabenti krovinius ir net keleivius, baigti apskritai bet ką gabenti lėktuvu, nebent dėl malonumo, baigti daryti viską, kas nesusiję su šeima, tapti amžinu milijonieriumi dar nesulaukus trisdešimties.

Jis tą gerai žinojo.

Jis tą gerai žinojo, nes kartu su Rikardu „Nissanu" vyko iki neišmatuojamo dydžio rančos Doradale, neprivažiavus Medeljino, ten jį pristatė Kolumbijos verslo partnerių pusei, dviem ūsuotiems vyrams juodais garbanotais plaukais, kurie kalbėjo švelniais balsais ir atrodė, kad jiems labai malonu, o pasisveikinę su Rikardu jį priėmė ir vaišino taip, kaip niekas anksčiau nebuvo jo vaišinęs nei priėmęs. Jis tą gerai žinojo, nes buvo kartu su Rikardu, kai šeimininkai aprodė valdas, veislinius žirgus ir prabangias arklides, koridos aikštę ir svirną, į graviruotą smaragdą panašų baseiną, pievas, kurių neaprėpė žvilgsnis. Jis tą gerai žinojo, nes savo paties rankomis padėjo pakrauti „Cessna 310-R", nes savo paties rankomis traukė maišus iš juodo „Land Rover" ir dėjo juos į lėktuvą, nes nesusitvardė ir galiausiai stipriai apkabino Rikardą, apkabino kaip tikriausią bičiulį, o tą darydamas pajuto, kad dar niekada nėra taip mylėjęs jokio kolum-

biečio. Jis tą puikiai žinojo, nes matė, kaip „Cessna" pakyla, ir žvilgsniu palydėjo jo baltą siluetą pilkšvame lietumi bauginančių debesų fone, ir matė, kaip jis darosi vis mažesnis ir mažesnis, kol pradingsta tolumoje, o tuomet įlipo į „Land Rover" ir leidosi nuvežamas iki pagrindinio greitkelio, kur sėdo į pirmą autobusą, vykstantį Dorados kryptimi.

Jis tą gerai žinojo.

Jis tą gerai žinojo, nes dvylika valandų anksčiau, nei atvyko į „Vila Eleną", sulaukė skambučio ir išgirdo žinią, kuri jam buvo pranešta įsakmiu ir vėliau net grasinančiu tonu, ir iš jo pareikalauta pasiaiškinimo. O jis, žinoma, negalėjo jo pateikti, nes niekas negalėjo paaiškinti, kodėl tikslioje nusileidimo vietoje Rikardo laukė Narkotikų kontrolės valdybos agentai, kodėl jų nepastebėjo du platintojai – vienas iš Majami Bičo, kitas iš Masačusetso universitetinio miestelio zonos, – laukę jo „Forde" su dengta bagažine, kurioje ketino išvežti Rikardo atskraidintą krovinį. Pasakojo, kad Rikardas pirmas atkreipė dėmesį, jog kažkas ne taip. Pasakojo, kad jis bandė grįžti atgal į lėktuvo kabiną, bet tikriausiai suprato, kad ši pastanga bevaisė, nes niekuomet nebūtų spėjęs užkurti lėktuvo „Cessna" ir laiku pabėgti. Todėl, persekiojamas dviejų agentų ir trijų vokiečių aviganių, jis puolė bėgti aikštele link miško, ir galiausiai buvo pagautas miške, už trisdešimties metrų. Vos jam ėmus bėgti, buvo aišku, kad jį sučiups, buvo akivaizdu, kad jį sučiups, todėl niekas negalėjo paaiškinti to, kas nutiko paskui. Galima manyti, kad tai įvyko iš baimės, kaip reakcija ištikus šokui, kaip reakcija į grasinančius agentų šūksnius ir ginklus jų rankose, o gal iš sielvarto, iš pykčio arba bejėgiškumo. Kad ir kaip būtų, Rikardas tikrai negalėjo tikėtis, kad šovęs atsitiktinį šūvį jis kaip nors išsigelbės, bet, padėjęs ranką ant 22-o kalibro „Taurus", kurį su savimi nešiojosi nuo sausio, būtent tą ir padarė: tai buvo vienas vienintelis atsitiktinis šūvis, iššautas už nugaros

nenusitaikius ir nenorint nieko sužeisti, tačiau kulka, nelaimei, perskrodė dešinę iš paskos bėgančio agento ranką, tą pačią, kurios gipso vėliau, vykstant teismui dėl narkotikų gabenimo, pakaks bausmei sugriežtinti, net jei tai ir buvo pirmas teistumas. Įbėgęs į mišką Rikardas numetė „Taurus“ pistoletą ir sušuko, pasakojo, kad jis sušuko, bet tie, kurie girdėjo šūksnį, nesuprato jo turinio. Kai šunys ir antrasis agentas, bėgę kiek atsilikdami, jį surado, Rikardas gulėjo šviežioje baloje sužalota koja, jo rankos buvo juodos nuo žemių, rūbai išpurvinti pušų sakais, o veidas perkreiptas liūdesio.

VI

Aukštyn, aukštyn, aukštyn

Suaugę imame klaidingai manyti galintys viską kontroliuoti, o galbūt būtent ši iliuzija ir paverčia mus suaugusiais. Noriu pasakyti, kad šis miražas, jog valdome savo gyvenimą, mums leidžia jaustis suaugusiems, nes suaugimą siejame su savarankiškumu, neįpareigota teise apsispręsti dėl to, kas mums dabar nutiks. Anksčiau ar vėliau, bet nusivilti tenka visada, nusivylimas niekada nepavėluos į pasimatymą, niekada nėra to padaręs. Kai jis pasirodo, priimame jį per daug nesistebėdami, nes niekas, kas pakankamai pagyveno, nesistebi, jog jo biografija yra paveikta svetimų įvykių, svetimų pasirinkimų, visai ar beveik visai nedalyvaujant saviems sprendimams. Tie ilgi procesai, su kuriais galų gale susiduria kiekvieno mūsų gyvenimas – kartais taip įgaudamas reikiamą postūmį, kartais su visais nuostabiausiais planais sudužd amas į šipulius, – dažniausiai slepiasi kaip požeminės srovės, kaip skrupulingi tektoninių plokščių pasikeitimai, ir kai galų gale įvyksta žemės drebėjimas, mes pasitelkiame žodžius, kuriuos esame išmokę sau apraminti: *nelaimė*, *atsitiktinumas*, o kartais – *likimas*. Net ir šią akimirką esama virtinės aplinkybių, smerktinų klaidų ar sėkmingų sprendimų, kurių pasekmės manęs jau laukia už kampo; ir net jei žinau, net jei esu nepatogiai įsitikinęs, jog šie įvykiai mane paveiks, nėra būdo, kuriuo galėčiau jiems užbėgti už akių. Vienintelis dalykas, kurį galiu padaryti – kovoti su jų padariniais: padengti nuostolius, išgauti kuo didesnės

naudos iš naudingų aplinkybių. Mes tą žinome, mes tą gerai žinome; bet vis tiek visada pajunti išgąstį, kai kitas žmogus atskleidžia, kad būtent ta virtinė pavertė mus tuo, kas esame, visada keblu pripažinti – ypač kai tą mums atskleidžia kitas žmogus, – kad visai ar beveik negalime kontroliuoti savo patirties.

Taip man ir nutiko antrą vakarą „Akacijose", valdose, kurios seniau buvo žinomos „Vila Elenos" vardu, bet pavadinimas vieną dieną sklypui nebetiko, tad reikėjo skubiai pakeisti jį kitu. Taip man ir nutiko tą šeštadienio vakarą, kai su Maja kalbėjome apie dokumentus vytelių dėžutėje, apie visus tuos laiškus ir visas tas nuotraukas, visas tas telegramas ir visas tas sąskaitas. Pokalbis man atskleidė tai, ko neliudijo dokumentai, arba veikiau leido dokumentų turiniui įgauti nuoseklumo, tvarkos ir prasmės, o tam tikras tuštumas, nors ir ne visas, užpildė istorijos, kurias Maja paveldėjo iš motinos per kartu nugyventus metus. Ir taip pat, žinoma, istorijos, kurias jos mama buvo sukūrusi.

– Sukūrusi? – paklausiau.

– Ak, žinoma, – atsakė Maja. – Pradedant tėčiu. Ji jį visą sukūrė, ar, tiksliau pasakius, jis buvo jos kūrinys. Kaip romanas, suprantate? Kaip romanas, tik iš kaulų ir mėsos, mano mamos sukurtas romanas. Ji, žinoma, tą padarė dėl manęs arba man.

– Norite pasakyti, kad jūs nežinojote tiesos, – spėjau. – Kad Elein jums jos nepasakė.

– Jai tikriausiai atrodė, kad taip bus geriau. Ir galbūt ji buvo teisi, Antonijau. Aš neturiu vaikų, neįsivaizduoju, ką reiškia turėti vaikų. Nežinau, ką tu gali dėl jų padaryti. Nesugebu net įsivaizduoti. Ar jūs turite vaikų, Antonijau?

To manęs paklausė Maja. Buvo sekmadienio rytas, ta diena, kurią krikščionys vadina Velykomis, per kurią švenčiamas ar prisimenamas Jėzaus iš Nazareto prisikėlimas; prieš dvi dienas jis buvo

nukryžiuotas (apytiksliai tą pačią valandą, kai aš pradėjau savo pirmą pokalbį su Rikardo Laverdės dukra) ir nuo tos akimirkos pradės rodytis gyviesiems: savo motinai, apaštalams, tam tikroms pagal jų nuopelnus gerai atsirinktoms moterims. „Ar jūs turite vaikų, Antonijau?“ Buvome anksti papusryčiavę: daug kavos, daug šviežių apelsinų sulčių, daug papajų, ananasų, persimonų gabalėlių ir po arepą su vakarykščio troškinio įdaru; ją į burną įsidėjau gerai neatvėsusią ir liko žaizdelė, kurią vis pajusdavau liežuviu palietęs dantis. Karšta dar nebuvo, bet drėgnas ir spalvingas pasaulis kvepėjo augalija, ir ten, prie stalo terasoje, gėlių kabamuosiuose vazonuose apsuptyje, šnekučiuojantis per kelis metrus nuo bromelijos kamieno, jaučiausi gerai, galvojau, kad man patinka tas Velykų sekmadienis. „Ar jūs turite vaikų, Antonijau?“ Pagalvojau apie Aurą ir apie Leticiją, ar veikiau pagalvojau apie Aurą, vedančią Leticiją į artimiausią bažnyčią ir rodančią jai Kristaus šviesą simbolizuojančią altoriaus žvakę. Tikriausiai ji naudojasi tuo, kad manęs nėra: nepaisant kelių bandymų, man niekad nepavyko atgauti to tikėjimo, kurį turėjau būdamas vaikas, nei tuo labiau negalėjau atsidėti ir imtis atlikti tų dienų ritualų, kaip tai darydavo mano šeima, pradedant pelenais ant kaktos pirmąją gavėnios dieną, baigiant Šeštinėmis (Kristaus žengimą į dangų aš įsivaizduodavau kaip enciklopedijos iliustraciją, angelų pilną paveikslą, kurio vėliau niekada neberadau). Ir todėl niekada nenorėjau, kad mano dukra augtų pagal tradiciją, kuri man atrodė svetima. *Kur tu esi, Aura?* – pagalvojau. *Kur yra mano šeima?* Pakėliau akis, leidausi apakinamas dangaus šviesos, akyse pajutau dilgtelėjimą. Maja žiūrėjo į mane, laukė, ji nebuvo pamiršusi klausimo.

– Ne, – pasakiau, – neturiu. Turbūt labai keista turėti vaikų. Aš taip pat to nesugebu įsivaizduoti.

Nežinau, kodėl taip pasakiau. Galbūt dėl to, kad buvo per vėlu kalbėti apie šeimą, kuri manęs laukia Bogotoje, nes tokie dalykai

pasakomi vos pradėjus bendrauti, kai prisistatai kitam ir jam suteiki du ar tris informacijos apie save trupinius, taip sukurdamas intymumo iliuziją. *Kai prisistatai*: tikriausiai ši frazė tą ir reiškia – ne ištarti savo vardą ir išklausyti kito vardą bei ištiesti ranką, ne pabučiuoti į vieną ar į abu skruostus ar linktelėti galva, o per pirmąsias minutes suteikti kitam tam tikros nesvarbios informacijos, tam tikrų nereikšmingų bendrybių, kurios sukelia pojūtį, kad jis mus pažįsta, kad jau esame nebe svetimi. Tu pasakai savo tautybę; pasakai savo profesiją, kaip uždirbi pinigus, nes būdas, kuriuo uždirbame pinigus, yra iškalbingas, jis mus apibrėžia, jis mums suteikia struktūrą; tu pasakai apie savo šeimą. Taigi ta akimirka man ir Majai jau buvo praėjusi, ir jei apie žmoną ir dukrą būčiau pradėjęs kalbėti praėjus dviem dienoms nuo atvykimo į „Akacijas“, būčiau sukėlęs nereikalingų įtarimų, tai būtų prašęsi ilgų pasiaiškinimų arba kvailų pasiteisinimų, arba tiesiog būtų atrodę keistai, o galiausiai nebūtų turėję jokios naudos: Maja būtų praradusi iki šiol jaustą pasitikėjimą arba aš būčiau praradęs iki šiol užsikovotą plotą, ji būtų nustojusi kalbėti apie Rikardo Laverdės praeitį ir ši vėl būtų pasislėpusi kitų atmintyje. Negalėjau to leisti.

O gal buvo ir kita priežastis.

Išlaikyti Aurą ir Leticiją toli nuo „Akacijų“, toli nuo Majos Frits, jos pasakojimo, jos dokumentų, taigi toli nuo tiesos apie Rikardą Laverdę man reiškė apsaugoti jų tyrumą, arba, tiksliau, išvengti jų užteršimo, užteršimo, kurį patyriau vieną 1996-ųjų vakarą, ir tik dabar pradėjau suvokti jo priežastis, ir tik dabar pradėjo ryškėti jo netikėtas intensyvumas, taip pat kaip danguje išryškėja krintantis daiktas. Šis užterštas gyvenimas priklausė tik man, mano šeima kol kas buvo apsaugota: apsaugota nuo to mūsų šalies maro, nuo jos pastarųjų metų kančių istorijos, apsaugota nuo viso to, kas sumedžiojo mane ir tiek daug mano kartos žmonių (ir taip pat kitų kartų

žmonių, taip, bet ypač mano kartos, kartos, kuri užaugo su lėktuvais, su lėktuvais, pilnais maišų, o maišais, pilnais marihuanos, kartos, kuri užaugo su karu prieš narkotikus ir vėliau pažino to pasekmes). Pagalvojau, kad šis per Majos Frits žodžius ir dokumentus sugrįžęs pasaulis gali likti čia, gali likti „Akacijose", gali likti Doradoje, gali likti Magdalenos slėnyje, gali likti per keturias valandas kelio nuo Bogotos, toli nuo buto, kuriame manęs laukia žmona ir dukra, galbūt net kiek sunerimusios, taip, galbūt jų veiduose matosi susirūpinimo išraiškos, bet grynos, nesuterštos, nepaveiktos mūsų ypatingos Kolumbijos istorijos, ir aš nebūčiau geras tėvas nei geras vyras, jei prileisčiau tą istoriją prie jų, arba jei leisčiau joms patekti į šią istoriją, bet kokia forma patekti į „Akacijas" ir Majos Frits gyvenimą, prisiartinti prie Rikardo Laverdės. Aurai nusišypsojo keista sėkmė nebūti čia tais sunkiausiais metais, augti Santo Dominge ar Meksike, ar Santjage: ar ne mano pareiga apsaugoti šią sėkmę, prižiūrėti, kad niekas nesužlugdytų šios privilegijos, kurią jai suteikė pavojingas jos tėvų gyvenimo būdas? Aš ją apsaugosiu, pagalvojau, aš saugau ją ir savo dukrą. Taip yra teisinga, ir tą darau visiškai užtikrintai, beveik fanatiškai stropiai.

– Ne, tiesa? – pasakė Maja. – Tai vienas iš tų dalykų, kurių neįmanoma įsivaizduoti, visi man sako tą patį. Žodžiu. Reikalas tas, kad ji viską padarė dėl manęs. Sukūrė man tėvą, ji jį visą sukūrė.

– Pavyzdžiui?

– Na, – atsakė Maja, – pavyzdžiui, jo mirtį.

Ir taip, į veidą plieskiant baltai Magdalenos slėnio šviesai, sužinojau apie dieną, kai Elein, arba Elena Frits, papasakojo dukrai, kas nutiko jos tėvui. Paskutiniais metais tėvas ir dukra daug kalbėdavo apie mirtį: vieną vakarą Maja pamatė, kaip aukojama zebu karvė ir beveik iškart pradėjo klausinėti. Rikardas reikalą išsprendė trimis žodžiais: „Praėjo jos laikas." Visų laikas praeina, paaiškino:

gyvūnų, žmonių, visų. „O šarvuočių?“ – paklausė Maja. Taip, pasakė jai Rikardas, šarvuočių taip pat. „O senelio Chulijaus?“ – paklausė Maja. Taip, senelio Chulijaus taip pat, atsakė jai Rikardas. Tad vieną 1976-ųjų vakarą, kai nebegalėjo tverti dukros klausimų apie tėvo dingimą, Elena Frits pasisodino Mają ant kelių ir pasakė jai: „Praėjo tėčio laikas.“

– Nežinau, kodėl ji išsirinko tą momentą, nežinau, ar ji pavargo kažko laukti, nieko nežinau, – pasakė man Maja. – Gal tada jai atėjo žinia iš Jungtinių Valstijų. Iš advokatų ar iš tėčio.

– Nežinote?

– Iš to laikotarpio nėra laiškų, mama visus juos sudegino. Jums sakau tai, ką įsivaizduoju: jai atėjo žinia. Iš tėčio. Iš advokatų. Ir ji nusprendė, kad čia jos gyvenimas keičiasi, arba kad čia baigiasi jos gyvenimas su tėčiu ir prasideda kitas.

Ji paaiškino jai, kad Rikardas pasimetė danguje. Ji paaiškino jai, kad pilotams taip kartkartėmis nutinka: retai, bet nutinka. Dangus yra labai didelis, jūra taip pat labai didelė, o lėktuvas – labai mažas daiktas, ypač tie lėktuvai, kuriais skraidė tėtis, nes jie yra iš visų mažiausi, ir pasaulis pilnas tokių lėktuvų, mažų baltų lėktuvų, kurie kyla, truputį paskrenda virš žemės, o vėliau nuskrenda virš jūros ir būna toli, labai toli, toli nuo visko, visiškai vieni, ir niekas jiems nepasako, kur reikia vėl skristi, kad atsidurtų virš žemės. Ir kartais kažkas nutikdavo ir jie pasimesdavo. Pilotai prarasdavo orientaciją ir pasimesdavo. Jie pamiršdavo, kiek skristi pirmyn ir kiek – atgal, arba susipainiodavo ir imdavo skraidyti ratais, nežinodami, kur yra tas „pirmyn“ ir kur – „atgal“, kur yra kairė ir kur – dešinė, kol lėktuvui baigdavosi degalai ir jis nukrisdavo į jūrą, nukrisdavo iš dangaus kaip mergytė, šokanti į baseiną. Ir taip jie be garso ar triukšmo paskęsdavo, jie paskęsdavo nepastebėti, nes tose vietose niekas negyvena, ir ten, jūros gelmėse, praeidavo pilotų laikas. „Kodėl jie

neišplaukia?“ – paklausė Maja. O Elena Frits: „Nes jūra yra labai gili.“ O Maja: „Bet ten yra tėtis?“ O Elena Frits: „Taip, ten yra tėtis. Jis yra jūros gelmėse. Jo lėktuvas nukrito, tėtis užmigo ir praėjo jo laikas.“

Maja Frits niekada neabejojo tokia įvykių versija. Tai buvo paskutinės „Vila Elenoje“ praleistos Kalėdos, tai buvo paskutinis kartas, kai Elein prašė nukirsti gelsvą krūmokšnį, nes norėjo papuošti jį trapiais spalvotais burbuliukais, kurie žavėjo mergytę, šiaurės elniais, rogutėmis ir netikromis cukrinėmis lazdelėmis, kurios savo svoriu nulenkia šakas. 1977-ųjų sausį įvyko keli dalykai: Elein atėjo senelių laiškas, kuriame jie papasakojo, kad Majamyje pirmą kartą istorijoje pasnigo; prezidentas Džimis Karteris atleido dezertyravusiems iš Vietnamo; o Maikas Barbieri – kurį Elein visąlaik slapta laikė vienu tų dezertyrų – buvo rastas negyvas Mielio upėje, nušautas į nugarą, nuogas kūnas gulėjo ant pilvo paupyje, tekantis vanduo plaikstė ilgus plaukus, barzda buvo sušlapusi ir raudona nuo kraujo. Jį suradę kaimiečiai atskubėjo pas Elein prieš tai net nepranešę įstaigoms: ji buvo dar viena jankė šiame rajone. Elein teko dalyvauti pirmuose juridiniuose procesuose, teko eiti į savivaldybės teismą, kur atviri langai ir ventiliatoriai jaukia bylas, o posėdyje ji pasakė, kad taip, kad jį pažinojo, ir ne, nežino, kas galėjo jį nužudyti. Kitą dieną ji susikrovė į „Nissaną“ viską, kas tilpo, savo ir dukros drabužius, pinigų pilnus lagaminus bei šarvuotį nužudytojo jankio vardu, ir išvyko į Bogotą.

– Dvylika metų, Antonijau, – pasakė man Maja Frits. – Dvylika metų gyvenau su motina, tik mes abi, galima sakyti, buvome pasislėpusios. Ji iš manęs atėmė ne tik tėtį, bet ir senelius. Daugiau niekad jų neaplankėme. Tik jie buvo kelis kartus užsukę, bet viskas visada baigdavosi ginčais, aš nesuprasdavau kodėl. Tačiau pas mus lankėsi kiti žmonės. Tai buvo mažas butas Perseveransijos rajone. Pas mus

lankėsi daug žmonių, namai visada buvo pilni jankių, žmonių iš Taikos korpuso, žmonių iš ambasados. Ar mama su jais kalbėjo apie narkotikus, apie tai, kas vyksta su narkotikais? Nežinau, tokio dalyko negalėjau suprasti. Labai tikėtina, kad apie kokainą jie kalbėjo. Arba apie savanorius, kurie išmokė kaimiečius uždirbti pinigų, lygiai kaip prieš tai buvo juos išmokę geriau auginti marihuaną. Bet verslas dar nebuvo toks, koks pasidarė vėliau. Kaip aš galėjau tą suprasti? Vaikas nesuvokia tokių dalykų.

– Ir niekas nesiteiraudavo apie Rikardą? Nė vienas iš svečių apie jį nekalbėdavo?

– Ne, niekas. Neįtikėtina, ar ne? Mama sukūrė pasaulį, kur Rikardas Laverdė neegzistavo, – tam reikia talento. Juk net ir menkutį melą išlaikyti sunku, o ji sukonstravo tokio dydžio melą – tikrą piramidę. Aš įsivaizduoju ją duodančią nurodymus visiems svečiams: šiuose namuose apie mirusiuosius nekalbama. Kokius mirusiuosius? Na, mirusiuosius. Mirusiuosius, kurie yra numirę.

Kažkada tomis dienomis Maja nugaišino šarvuotį. Ji neatsiminė, kad tėvo nebuvimas būtų ją per stipriai paveikęs: neatsiminė jokios blogos emocijos, jokios agresijos, jokio noro atkeršyti, tačiau vieną dieną (jai buvo kokie aštuoneri metai) ji pačiupo šarvuotį ir nusinešė į skalbinių kiemelį.

– Tai buvo vienas tų senoviškų kiemelių, žinote, nepatogių ir mažulyčių, su akmeniniu baseinėliu, skalbinių virvėmis ir langu. Pamenate tuos baseinėlius? Vienoje pusėje į paviršių būdavo trinami rūbai, o kitoje buvo kažkas panašaus į šulinį, vaikui tai atrodė kaip didelis šalto vandens šulinys. Aš prisinešiau prie vandens suolelį iš virtuvės ir abiem rankom panardinau Maiką ir laikiau prispaudusi už nugaros, kad nejudėtų. Žinojau, kad šarvuočiai gali ilgai išbūti po vandeniu. Norėjau pažiūrėti kiek. Šarvuotis pradėjo drebėti, bet aš jį stipriai visu savo kūno svoriu laikiau prispaustą prie baseinėlio

dugno, jis turėjo jėgos, bet ne tiek, buvau stambi mergaitė. Norėjau pažiūrėti, kiek laiko jis gali išbūti po vandeniu, tik tiek, man atrodė, kad tik tiek. Labai gerai pamenu jo šiurkštų kūnelį, nuo spaudimo man paskaudo delnus, juos skaudėjo ir vėliau – tai buvo tarsi bandyti išlaikyti spygliuotą kamieną, kad jo nenuneštų vanduo. O kaip tas gyvūnėlis drebėjo, tą atsimenu puikiai. Tol, kol nustojo. Vėliau viską pamatė namų tvarkytoja – kad būtumėte girdėjęs jos riksmą. Buvau nubausta, mama man stipriai sudavė per veidą ir žiedu pradrėskė lūpą. Tuomet ji manęs paklausė, kodėl taip padariau, o aš atsakiau: kad sužinočiau, kiek minučių jis gali ištverti. O tada mama paklausė: tai kodėl neturėjai laikrodžio? Aš nežinojau, ką atsakyti. Šis klausimas iki dabar nepradingo, Antonijau, jis vis retsykiais sugrįžta, visuomet prastomis akimirkomis, kai kažkas nesiseka gyvenime. Šis klausimas vis pasirodo ir niekada nesugebėjau į jį atsakyti. – Ji akimirką pagalvojo ir tęsė: – Bet kokiu atveju, ką tas šarvuotis veikė bute Perseveransijoje? Visiškas absurdas, namai dvokė mėšlu.

– Ir niekada nieko neįtarėte? – paklausiau jos.

– Dėl ko?

– Dėl to, kad Rikardas gyvas. Dėl kalėjimo.

– Ne, niekada. Vėliau sužinojau, kad aš tokia ne viena, kad mano situacija nėra išskirtinė. Tais laikais į Jungtines Valstijas išvykdavo visa galybė tokių, ir jie ten pasilikdavo. Nežinau, ar suprantate mane. Jie neskraidindavo tokių krovinių kaip mano tėtis, nors iš tikrųjų skraidindavo, bet būdavo paprasti lėktuvo keleiviai, „Avianca" ar „American" oro linijų keleiviai. O šeimos, kurios likdavo Kolumbijoje, turėdavo ką nors pasakyti vaikams, ar ne? Taigi tuos tėvus nužudydavo, geriau nepasakysi. Tipas, uždarytas Jungtinių Valstijų kalėjime, mirdavo dar niekam nesužinojus, kad jis ten yra. Tai buvo paprasčiausia, paprasčiau nei kovoti su gėda, su pažeminimu, kad šeimoje yra narkotikų mulas. Šimtai tokių atvejų kaip šis. Šimtai

netikrų našlaičių, o aš – tik vienas iš tų atvejų. Tai Kolumbijos privalumas – su savo likimu tu niekada nesi vienas. Šūdas, jau taip karšta, neįtikėtina. Ar jums ne karšta, Antonijau, juk jūs iš šaltosios zonos?

– Taip, truputį. Bet ištversiu.

– Būnant čia atrodo, kad jauti kiekvienos poros atsivėrimą. Man patinka rytais, pirmomis dienos valandomis. Vėliau pasidaro nepakeliama. Nors priprasti galima.

– Jūs turėtumėt būti pripratus.

– Taip, tiesa. Galbūt skundžiuosi dėl skundimosi.

– O kaip jūs čia apsigyvenote? – paklausiau. – Ta prasme, po tiek laiko.

– Na, tai ilga istorija, – atsakė ji.

Majai buvo ką tik suėję vienuolika metų, kai viena klasės draugė jai pirmą kartą papasakojo apie „Nápoles“ rančą. Tai buvo daugiau nei trijų tūkstančių hektarų teritorija, kurią Pablas Eskobaras nusipirko aštuntojo dešimtmečio pabaigoje, norėdamas čia įkurti savo asmeninį rojų, rojų, kuris sykiu būtų ir jo imperija: šiltosios zonos Ksanadu*, su gyvūnais vietoje skulptūrų ir ginkluotais smogikais vietoje lentelės „Įeiti draudžiama“. Rančos valdos driekėsi per du departamentus; nuo vieno iki kito krašto ją skrodė upė. Žinoma, Majos klasės draugė jai nepateikė tokios informacijos, nes 1982-aisiais Pablo Eskobaro vardas dar neskambėjo vienuolikmečių lūpose, o vienuolikmečiai dar nežinojo detalių apie milžinišką teritoriją nei apie greitai tam skirtuose garažuose pradėsiančią augti senų automobilių kolekciją, nei apie tai, kad čia yra verslui skirtų aikštelių (kilti ir leistis lėktuvams, tokiems, kokius pilotavo Rikardas Laverdė), nei juolab jie nebuvo matę „Piliečio Keino“. Ne, vienuolikmečiai nežinojo tokių dalykų. Bet, atvirkščiai, jie žinojo

* Ksanadu, taip pat žinoma kaip Šangdu, – prabangi Mogolų imperijos chano Chubilajaus vasaros rezidencija, esanti dabartinės Kinijos Liaudies Respublikos teritorijoje.

apie zoologijos sodą: per kelis mėnesius jis virto nacionaline legenda ir būtent apie zoologijos sodą Majai 1982-aisiais papasakojo jos klasės draugė. Apie žirafas, apie dramblius, apie raganosius, apie milžiniškus įvairiaspalvius paukščius; ji jai papasakojo apie kengūrą, kuri spardo futbolo kamuolį. Majai tai buvo stebuklinga žinia ir ji užsigeidė nuvažiuoti į „Nápoles“ rančą, bet išmintingai nutarė palaukti Kalėdų ir to paprašyti kaip dovanos. Motina atsakė kategoriškai: „Tos vietos tu nematysi net sapnuose.“ „Bet visa klasė ten jau buvo“, – pasakė Maja. „O tu ne, – atkirto Elena Frits. – Ir net nebandyk dar kartą apie tai užsiminti.“

– Taigi tada aš nuvykau slapčiomis, – pasakė man Maja. – Ką man reikėjo daryti? Draugė pakvietė, o aš sutikau. Mamą įtikinau, kad savaitgalį praleisiu Vilja de Leivoje.

– Negali būti, – nustebau. – Jūs taip pat slapčiomis važiavote į „Nápoles“ rančą? Kiek mūsų yra padarę tą patį?

– Vadinasi...

– Taip, aš taip pat, – pasakiau, – man taip pat tą uždraudė, aš taip pat pamelavau ir važiavau pamatyti uždrausto. „Nápoles“ ranča – tabu vieta.

– O kada buvote?

Mintyse paskaičiavau, prikėliau tam tikrus atsiminimus, o nuo išvados nugara perėjo malonus šiurpuliukas.

– Man buvo dvylika. Aš metais vyresnis už jus. Buvome panašiu metu, Maja.

– Jūs buvote gruodį?

– Taip.

– 1982-ųjų gruodį?

– Taip.

– Buvome panašiu metu, – pakartojo ji. – Neįtikėtina, ar ne?

– Na, taip, bet aš nesu tikras, ar...

– Mes ten buvome tą pačią dieną, Antonijau, – pasakė Maja. – Aš esu tikra.

– Bet juk galėjo būti bet kuri diena.

– Ne, nereikia pasakų. Buvote prieš Kalėdas, tiesa?

– Tiesa. Bet...

– Ir jau buvo atostogos, tiesa?

– Taip, tiesa.

– Na, tai turėjo būti savaitgalį, nes kitu atveju suaugusieji nebūtų mūsų vežę, žmonės dirba. O kiek savaitgalių buvo prieš Kalėdas? Tarkime, trys. O kada buvote, šeštadienį ar sekmadienį? Šeštadienį, nes žmonės iš Bogotos į zoologijos sodą visuomet važiuodavo šeštadieniais, suaugusiesiems nepatikdavo užsikrauti tokios kelionės, o kitą dieną eiti į darbą.

– Tada bet kokiu atveju lieka trys dienos, – pasakiau, – trys galimi šeštadieniai. Niekas negali garantuoti, kad išsirinkome tą patį.

– O aš žinau, kad taip.

– Kodėl?

– Todėl, kad taip. Ir nebenervinkite daugiau. Norite, kad pasakočiau toliau?

Bet Maja atsakymo nelaukė.

– Na, – tęsė ji, – taigi reikalas tas, kad aplankiusi zoologijos sodą grįžau namo ir vos tik parėjusi paklausiau mamos, kur tiksliai buvo mūsų namas Doradoje. Tikriausiai atpažinau kelią ar peizažą, atpažinau kalną ar lanką greitkelyje, arba posūkį, vedantį nuo pagrindinio kelio link „Vila Elenos“, nes vykdamas į „Nápoles“ rančą pravažiuoji greta šito kelio. Turbūt kažką atpažinau, o grįžusi namo su savo klausimais neatstojau nuo mamos. Nuo išvykimo apie tai kalbėjome pirmą kartą, ir mamą tai nustebino. Bėgant metams ir toliau klausinėjau, sakiau, kad noriu grįžti, klausiau, kada mes grįšime. Namai Doradoje man virto tarsi pažadėtąja žeme, suprantate?

Tad po truputį pradėjau daryti viską, ko reikia norint sugrįžti. Ir viskas prasidėjo nuo to apsilankymo „Nápoles“ rančoje. O dabar jūs man sakote, kad galbūt ten, zoologijos sode, mes susitikome. Nežinodami, kad jūs tai jūs, o aš tai aš, nežinodami, kad susitiksime vėliau.

Tą akimirką jos žvilgsnis pakito, žalios akys vos prasiplėtė, ploni antakiai susiraukė lyg būtų naujai nupiešti, o lūpose, įraudusiose lūpose, pasirodė nauja išraiška. Nors to negalėjau niekaip patvirtinti, o tą komentuoti būtų neapgalvota ar kvaila, bet tą sekundę pagalvojau: *Tai mergaitiška išraiška. Tokia tu buvai, būdama vaikas.* Ir tada išgirdau ją sakant:

– O po to karto buvote dar? Nes aš ne, niekada vėliau nebuvau. Kiek žinau, ta vieta byra į šipulius. Bet vis tiek galime nuvažiuoti pažiūrėti, ko ten yra, pažiūrėti, ką atsimename. Kaip jums tokia mintis?

Netrukus pačiu karščiausiu dienos metu jau važiavome keliu link Medeljino – asfalto juosta judėjome lygiai taip, kaip prieš dvidešimt devynerius metus Rikardas Laverdė ir Elena Frits, be to, važiavome tuo pačiu kaulo spalvos „Nissanu“ kaip ir jie. Šioje šalyje gatvėse įprasta sutikti modelių iš septintojo dešimtmečio – „Renault 4“, toks ir toks „Fiat“, „Chevrolet“ sunkvežimiai, kurie gali būti net ir penkiolika metų senesni – todėl tai, kad visureigis išgyveno, neatrodė nei stebuklinga, nei ypatinga, gatvėse tokių kaip jis yra šimtai. Bet visiems iškart aišku, kad šis „Nissanas“ ne šiaip visureigis, o pirmoji didelė Rikardo Laverdės dovana žmonai, pirkta iš skrydžiuose uždirbtų pinigų, marihuanos pinigų. Prieš dvidešimt devynerius metus jie važiavo Magdalenos slėniu taip, kaip dabar tą darėme mes, šioje sėdynėje jie bučiavosi, šiame salone kalbėjo apie tai, kad nori vaikų. Dabar jų dukra ir aš sėdėjome tose pačiose vietose ir galbūt

jautėme tą patį drėgną karštį, tą patį palengvėjimą paspaudus greičio pedalą ir leidus skersvėjui gaivinti automobilį, o kad vienas kitą suprastume, taip pat turėjome kalbėti pakeltu balsu. Reikėjo arba kelti balsą, arba mirti iš karščio prie uždarytų langų, ir mes pasirinkome pirmą variantą.

– Tai tas visureigis vis dar čia, – pasakiau perspausta intonacija, tarsi aktorius nuo per didelės scenos.

– O kaip jums atrodo, – atsakė Maja. Tuomet pakėlė ranką ir parodė į dangų. – Žiūrėkite, kariniai lėktuvai.

Mane pasiekė virš galvų skrendančių lėktuvų triukšmas, bet kai pasisukau, norėdamas geriau juos pamatyti, susidūriau tik su pulku dangaus fone ratus sukančių grifų.

– Juos matydama stengiuosi negalvoti apie tėtį, – pasakė Maja, – bet negaliu.

Praskrido dar viena rikiuotė ir šįkart pamačiau juos: pilki dangų skrodžiantys šešėliai, dangų virpinanti varomoji jėga.

– Jis norėjo tapti viso to paveldėtoju, – pasakė Maja. – Herojaus vaikaitis.

Staiga kelias prisipildė uniformuotų vaikinukų, ginkluotų šautuvais, kurie jiems ant krūtinių kabojo tarsi miegantys gyvūnai. Prieš užvažiuodami ant tilto per Magdalenos upę, stipriai sumažinome greitį ir pro kareivius pravažiavome taip arti, kad šoninis visureigio veidrodėlis beveik kliudė šautuvų vamzdžius. Tai buvo vaikai, prakaituoti ir išsigandę vaikai, kurių misija – saugoti karinę bazę – jiems neabejotinai atrodė tokia didelė, kaip jų šalmai, uniformos ir tie storos odos batai, pernelyg uždari šiam žiauriam tropiniam karščiui. Pravažiavus palei bazę juosiančią tvorą, žalia medžiaga apdengtą ir painiu vielos bei spyglių labirintu vainikuotą struktūrą, pamačiau užrašą baltomis raidėmis žaliame fone: „Fotografuoti draudžiama“, ir kitą juodomis raidėmis baltame fone:

„Žmonių teisės, visų atsakomybė". Kitame tvoros gale matėsi grįstas kelias, kuriuo važinėjo kariniai sunkvežimiai; dar toliau, kaip kokia muziejaus relikvija, ant kažko panašaus į pjedestalą balansavo „Canadair Sabre" lėktuvas. Mano atmintyje šio lėktuvo, kuris taip patiko Rikardui Laverdei, vaizdas yra susijęs su Majos klausimu: „Kur jūs buvote tada, kai nužudė Larą Bonilją?"

Mano kartos žmonėms tai būdinga: mes klausiame, kaip atrodė mūsų gyvenimas per šiuos įvykius, kurie beveik visi nutiko devintajame dešimtmetyje, nes jie tą gyvenimą apibrėžė ar pakeitė, mums tuo metu net nespėjus suvokti, kas su mumis dedasi. Aš visada maniau, kad taip įsitikiname nesantys vieni ir sušvelniname pasekmes to, kad gimėme šiame dešimtmetyje, ar bent prislopiname mus nuolat lydintį nesaugumo pojūtį. O tokie pokalbiai dažniausiai prasideda teisingumo ministru Lara Bonilja. Jis buvo pirmas viešas narkotikų prekeivių priešas, pats galingiausias oficialus pareigūnas; žmogžudžio ant motociklo metodas – jaunuolis priartėja prie aukos automobilio ir net nesumažindamas greičio į jį ištuština „Mini Uzi" automato apkabą – įsivyravo nuo jo nužudymo.

– Aš buvau savo kambaryje, dariau chemijos namų darbus, – pasakiau. – O jūs?

– Aš sirgau, – pasakė Maja. – Apendicitas, įsivaizduokite, buvau ką tik išoperuota.

– O vaikams taip būna?

– Žiauru, bet taip. Ir atsimenu sujudimą klinikoje, pirmyn atgal vaikščiojančias seseles – atrodė, kad esame filme apie karą. Nes nužudė Larą Bonilją ir visi žinojo, kas tai padarė, bet niekas neįsivaizdavo, kad taip gali nutikti.

– Tai buvo kažkas naujo, – pasakiau. – Atsimenu tėtį virtuvėje. Rankomis suėmęs galvą, alkūnės ant stalo. Jis nieko nevalgė. Taip pat nieko nepasakė. Tai buvo kažkas naujo.

– Taip, tą dieną miegoti nuėjome kitokie, – pasakė Maja. – Kitokia šalis, ar ne? Bent jau aš taip pamenu: mama bijojo, aš ją stebėjau ir mačiau, kad ji bijo. Aišku, ji žinojo daug dalykų, kurių nežinojau aš. – Akimirkai Maja nutilo. – O kai nužudė Galaną?

– Tai įvyko naktį. Buvo penktadienis, metų vidurys... Na, aš buvau su drauge.

– A, labai miela. – Maja kreivai nusišypsojo. – Jūs gerai leidžiate laiką, o šalis žlunga. Buvote Bogotoje?

– Taip.

– Ji buvo jūsų mergina?

– Ne. Na, turėjo tapti. Arba bent aš taip maniau.

– Ui, nelaiminga meilė, – nusijuokė Maja.

– Bent jau kartu praleidome naktį. Nors tą padaryti buvome tiesiog priversti.

– *Komendanto valandos meilužiai*, – pasakė Maja. – Neblogas pavadinimas, ar ne?

Man patiko matyti ją tokią, netikėtai pradžiugusią, man patiko vos matomos raukšlelės, atsirandančios aplink akis jai šypsantis. Priešais mus pasirodė sunkvežimis su pieno bidonais – tai buvo dideli metaliniai cilindrai, tarsi dar nesprogusios bombos, o ant jų sėdėjo trys paaugliai nuogomis krūtinėmis. Mus pamatę, jie ėmė nežinia ko juoktis. Pasisveikino su Maja, ranka jai pasiuntė oro bučinį, o ji perjungė į antrą pavarą ir pasuko į kitą juostą, kad juos apvažiuotų. Tą darydama jiems taip pat pasiuntė oro bučinį. Tai buvo pašaipūniškas ir žaismingas poelgis, bet jos lūpoms dramatiškai užsiveriant (tiksliai taip, kaip tą daro kino žvaigždės), akimirka prisipildė netikėto jausmingumo, arba bent jau man taip pasirodė. Mano kelio pusėje, į pelkę panašiame telkinyje, kuris atsivėrė tarp brūzgynų, maudėsi du vandeniniai buivolai, jų sušlapęs kailis švytėjo prieš saulę, o šeriai buvo prilipę prie snukių.

– O „Avianca“ katastrofos dieną? – paklausiau tada.

– Ak, garsusis lėktuvas, – pasakė Maja. – Čia tai tikrai viskas susikniso.

Žuvus kandidatui Galanui, jo politinės partijos programą, kurioje būta ir kovos su narkotikų gabenimu, paveldėjo jaunutėlis provincijos politikas Sesaris Gavirija*. Norėdamas iš žaidimo pašalinti Gaviriją, Pablas Eskobaras įsakė padėti bombą keleiviniame lėktuve, kuris vyko – ar turėjo vykti – iš Bogotos į Kalį. Tačiau Gavirija į lėktuvą net neįlipo. Bomba sprogo vos pakilus, o sudužusio lėktuvo liekanos – ir tie trys keleiviai, kurie, regis, žuvo ne nuo sprogimo, o po smūgio – nukrito Soatoje, toje pačioje vietoje, kur krito ant medinės pakylos sušaudytas kandidatas Galanas. Bet nemanau, kad šis sutapimas ką nors reikštų.

– Tada supratome, – pasakė Maja, – kad mes taip pat dalyvaujame kare. Ar bent jau tą pasitvirtinome. Neliko jokių abejonių. Aišku, viešose vietose ir anksčiau buvo bombų, bet tai mums atrodė kaip nelaimingi atsitikimai, nežinau, ar jums taip pat. Na, nesu visai tikra, ar nelaimingi atsitikimai yra geras žodis. Tai, kas nutinka tiems, kam nepasiseka. O šis lėktuvas buvo kažkas kito. Iš esmės tai buvo tas pats, bet dėl kažkokios priežasties man pasirodė kažkas kito, daugeliui taip pasirodė, tarsi būtų pakeistos žaidimo taisyklės. Aš tais metais įstojau į universitetą. Į agronomiją, ketinau studijuoti agronomiją, tikriausiai aiškiai žinojau, kad atgausiu namą Doradoje. Taigi pradėjau studijuoti universitete. Ir man prireikė visų metų, kad imčiau pastebėti.

– Ką?

– Baimę. Arba, tiksliau pasakius, kad tai, ką jutau pilve – kartkartėmis aplankantis pykinimas, susierzinimas – yra ne ankstyvo nėštumo simptomai, o gryna baimė. Mama taip pat bijojo, aišku,

* *César Gaviria* (gim. 1947) – politikas, ekonomistas, Kolumbijos prezidentas 1990–1994 m.

galbūt net labiau nei aš. Ir tuomet įvyko visa kita, kiti pasikėsinimai, kitos bombos. Kad ir DAS sprogusi bomba – šimtas žuvusiųjų. Kad ir prekybos centro X bomba – penkiolika žuvusiųjų. Kad ir prekybos centro Z bomba – bet kiek žuvusiųjų. Ypatingas laikotarpis, ar ne? Nežinoti, kada klius ir tau. Jaudintis, jei kas nors, kas turėjo ateiti, neateina. Žinoti, kur yra artimiausia telefono būdelė, kad galėtum pranešti, jog tau viskas gerai. Jei aplink nėra būdelių, prisiminti, kad tau bet kuriuose namuose paskolins telefoną, vos tik paskambinsi į duris. Gyventi žinant, kad yra tikimybė, jog mirs kas nors iš tavo artimųjų, žinant, kad gali tekti raminti artimuosius, nes šie manys, jog atsidūrei tarp mirusiųjų. Visas gyvenimas virė namuose, atsimenate? Vengėme viešų vietų. Draugų namai, draugų draugų namai, tolimų pažįstamų namai – bet kokie namai buvo geriau nei vieša vieta. Na, nežinau, ar suprantate, ką noriu pasakyti. Gal mūsų namuose gyventa šiek tiek kitaip. Buvome dvi moterys, ką aš galiu pasakyti. Gal jums taip nebuvo.

– Buvo būtent taip, – patvirtinau aš.

Ji pasuko galvą į mane.

– Tikrai?

– Tikrai.

– Tuomet jūs mane suprantat, – pasakė Maja.

Ir aš jai pasakiau žodžius, kurių svarbos tuomet dar nesupratau:

– Aš jus puikiai suprantu.

Aplink mus pasikartojo tas pats peizažas: žalia savana, o tolyje – pilki kaip Arisos paveikslų kalnai. Mano ranka išsitiesė ant sėdynės atlošo, kuris šiuose modeliuose yra didelis ir vientisas, tad jautiesi taip, tarsi būtum įsimylėjėlis pasimatyme. Pučiant neramiam vėjui, „Nissanui“ svyruojant, Majos plaukai retsykiais priliesdavo man ranką, prisiliesdavo prie rankos odos, ir šis prisilietimas man patiko, todėl ir toliau stengiausi jį pagauti. Mums už nugarų pasiliko lyguma

su ganyklomis, loviai su stogu ir kariuomenėmis karvių, prigulusių po akacijomis. Pravažiavome Negrito upę, tamsių vandenų ir nešvarių pakrančių srovę su blyksinčiais putų debesimis, miestų užterštumo liekanomis, pravažiavome ir kaimus, kuriuose šiukšles mesdavo į tą patį vandenį, kur skalbdavo ir drabužius. Privažiavus kelio užkardą ir sustabdžius „Nissaną", skersvėjis staiga dingo ir salone pakilo temperatūra, tad pajutau – pažastyse, nors taip pat ir ant nosies bei paakiuose, – kad pradedu prakaituoti. Kai vėl užvedėme automobilį ir priartėjome prie kito tilto per Magdaleną, Maja pradėjo man pasakoti apie motiną, apie tai, kas nutiko motinai 1989-ųjų pabaigoje. Aš pro geltonus tilto turėklus žiūrėjau tolyn į upę, į smėlingas saleles, kurios greitai, užėjus liūčių sezonui, bus užpiltos rudu vandeniu, o tuo metu Maja man pasakojo apie vakarą, kai ji grįžo iš fakulteto ir vonioje rado girtą snūduriuojančią Eleną Frits, įsitvėrusią klozeto dangčio taip, tarsi tas dangtis galėjo bet kurią akimirką išeiti. „Mergytė, – pasakė ji Majai, – grįžo mano mergytė. Mano mergytė yra didelė. Mano mergytė – didelė mergytė." Majai pavyko ją pakelti ir nuvesti iki lovos, ji ten pasiliko ir stebėjo ją miegančią, kartkartėmis priliesdama kaktą; antrą valandą nakties padarė jai žolelių arbatos; padėjo butelį vandens prie naktinio staliuko ir atnešė dvi aspirino tabletes nuo galvos skausmo; paryčiais motina pasakė, kad daugiau nebegali, kad bandė, bet daugiau nebegali, kad Maja jau yra suaugusi moteris ir gali savarankiškai apsispręsti, kaip tai padarė ji pati. Po šešių dienų ji sėdo į lėktuvą ir išskrido namo į Džeksonvilį, Floridą, Jungtines Valstijas, tą patį namą, iš kurio prieš dvidešimt metų išvyko su vienintele mintimi galvoje: būti Taikos korpuso savanore Kolumbijoje. Įgauti praturtinančios patirties, palikti čia savo pėdsaką, pridėti ir savo ranką. Ir panašiai.

– Jie pakeitė šalį, – pasakė Maja. – Po dvidešimties metų ji nebeatpažino vietos, į kurią atvyko. Yra vienas laiškas, kuris visada mane

stebino, jis rašytas 1969-ųjų pabaigoje, vienas iš pirmųjų. Motina sako, kad Bogota yra nuobodus miestas. Kad ji nežino, ar galės ilgai gyventi vietoje, kur niekada niekas nevyksta.

– Kur niekada niekas nevyksta.

– Taip, – pasakė Maja. – Kur niekada niekas nevyksta.

– Džeksonvilis, – pasakiau aš. – Kur tai yra?

– Virš Majamio, gerokai virš. Žinau iš žemėlapių, ne dėl to, kad būčiau lankiusis. Aš nesu buvusi Jungtinėse Valstijose.

– Kodėl nenorėjote vykti su ja?

– Nežinau, man buvo aštuoniolika, – pasakė Maja. – Tokio amžiaus gyvenime viskas nauja, tu viską tik atrandi. Nenorėjau skirtis su draugais, su kažkuo susitikinėjau... Keista, nes vos išvykus mamai supratau, kad Bogota – ne man. Vienas dalykas prišaukė kitą, kaip sakoma filmuose, ir štai aš čia, Antonijau. Štai aš čia. Dvidešimt aštuonerių, viengungė ir jūsų paslaugoms, atrodau dar visai neblogai, o gyvenu viena su savo bitėmis. Štai aš čia. Mirštu iš karščio ir vežu nepažįstamąjį pažiūrėti mirusio mafijozo zoologijos sodo.

– Nepažįstamąjį, – pakartojau.

Maja gūžtelėjo pečiais ir pasakė tai, kas nepasakė nieko:

– Na, ne, bet vienu žodžiu.

Kai atvykome į „Nápoles“ rančą, dangus buvo pradėjęs niauktis, o oras prisipildė erzinančios kaitros. Tuoj lis. Teritorijos pavadinimas buvo užrašytas apsilupusiomis raidėmis ant baltų nepamatuotai didelių vartų (pro juos galėjo pravažiuoti ir krovininis automobilis), o ant stipino, laikydamas trapią pusiausvyrą, balansavo mažas lėktuvėlis, baltai mėlynas, kaip ir vartai: tai buvo „Piper“ lėktuvas, kurį Eskobaras naudojo pirmais metais ir kuriam, sakydavo jis, turi būti dėkingas už savo turtus. Pravažiuoti pro lėktuvėlį, perskaityti ant apatinės sparno dalies užrašytą numerį – tai buvo tarsi patekti

į laikui nepavaldų pasaulį. Tačiau laikas čia egzistavo. Tiksliau pasakius: buvo pridaręs žalos. Nuo 1993-iųjų, kai Eskobaras žuvo nušautas ant vieno stogo Medeljine, visa jo nuosavybė ėmė svaigiai irti, ir visa tai, labiau nei bet ką kita, mes su Maja matėme „Nissanu" važiuodami grįstu takeliu tarp citrinmedžiais apsodintų laukų. Juose nesimatė besiganančių bandų, ir šis faktas – neatmetant ir kitų priežasčių – galėjo paaiškinti tokį žolės aukštį. Piktžolės buvo prarijusios medinius stulpus. Į tai aš ir stebeilijau, į medinius stulpus, kai pamačiau pirmus dinozaurus.

Per pirmą, seniai įvykusį, apsilankymą jie man labiausiai ir patiko. Eskobaras įsakė visa tai pastatyti vaikams: natūralaus dydžio tiranozaurą ir brontozaurą, mielos išvaizdos mamutą (pilką ir barzdotą kaip koks pavargęs senelis) ir net pterodaktilį, sklandantį virš tvenkinio vandens su anachroniška gyvate letenose. Dabar jų kūnų konstrukcijos lūžo gabalais, o žvelgiant į šias be priežiūros paliktas cementines ir metalines struktūras kilo kažkoks liūdnas ir galbūt net gluminantis jausmas. Pats tvenkinys buvo virtęs bala be jokios gyvybės, ar bent jau taip atrodė žvelgiant nuo tako. „Nissaną" palikome esplanadoje ant neprižiūrėto grindinio, priešais vielinę tvorą, kuri anais laikais galbūt buvo elektrinė, ir pasileidome vaikščioti tomis pačiomis vietomis, kurias su Maja buvome apvažiavę automobiliu prieš daug metų, būdami vaikai ar beveik paaugliai, dar gerai nesuprantantys, kuo užsiima viso to savininkas ir kodėl tėvai mums draudžia tokią nekaltą pramogą.

– Tais laikais čia nebuvo galima vaikščioti, atsimenate? Neišlipdavome iš automobilio.

– Buvo uždrausta, – pasakiau.

– Taip. Stebėtina.

– Kas?

– Atrodo, kad visi dalykai dabar mažesni.

Ji buvo teisi. Kareiviui pasakėme, kad norime pamatyti gyvūnus, ir paklausėme, kur jie yra, o Maja visų akivaizdoje jam įteikė dešimties pesų banknotą, kad paskatintų gerai atlikti paslaugą. Ir taip, vedami ar žengdami šalia vangiai judančio nesubrendusio jaunuolio su kamufliažine kepure ir uniforma, kairę ranką atrėmusio į šautuvą, priėjome narvus, kuriuose miegojo gyvūnai. Drėgnas oras prisipildė nešvaros kvapų – ekskrementų ir maisto atliekų mišinio. Pamatėme narvo gilumoje tykantį gepardą. Pamatėme šimpanzę, kuri kasėsi snukį, ir kitą, kuri bėgiojo ratais, nors nieko negaudė. Pamatėme tuščią narvą atviromis durimis ir į grotas atremtą aliumininę lėkštę.

Bet nepamatėme kengūros, spardančios futbolo kamuolį, nei garsiosios papūgos, galinčios išvardyti Kolumbijos rinktinės aikštės schemą, nei emu, nei liūtų, nei dramblių, kuriuos Eskobaras buvo nusipirkęs iš keliaujančio cirko, nei ponių, nei raganosių, nei neįtikėtino Amazonės delfino, apie kurį Maja po ano pirmojo apsilankymo svajojo visą savaitę. Kur pasidėjo tie gyvūnai, kuriuos matėme būdami vaikai? Nežinau, kodėl mus nustebino mūsų nusivylimas, juk „Nápoles“ rančos nuosmukis buvo gerai žinomas, o per metus po Eskobaro mirties Kolumbijos informaciniuose kanaluose rodėsi įvairių su tuo susijusių liudijimų, kažkas panašaus į sulėtintą filmą apie mafijozo imperijos pakilimą ir smukimą. Tačiau gal mus nustebino ne mūsų nusivylimas, o tai, kad abu jaučiame tą patį, tas nenuspėjamas ir niekaip nepagrįstas mus staiga suvienijęs bendrumas: abu esame buvę šioje vietoje panašiu metu, mums abiem ši vieta simbolizuoja tuos pačius dalykus. Turbūt dėl to vėliau, kai Maja pasiteiravo, ar galima nueiti į Eskobaro namą, jutau, tarsi klausimą ji būtų išplėšusi man iš lūpų, ir tą akimirką jau aš ištraukiau susiglamžiusį ir purviną banknotą kareivėliui papirkti.

– A, ne. Užeiti negalima, – pasakė jis.

– O kodėl ne? – paklausė Maja.

– Todėl kad ne, – atsakė jis. – Bet galite apeiti iš kitos pusės ir pažiūrėti pro langus.

Taip ir padarėme. Apėjome aplink pastatą ir pamatėme apgriuvusias sienas, nešvarius išdaužytus langus, suskeldėjusią gegnių ir kolonų medieną, suskilusias ir ištrupėjusias lauko vonių plyteles. Pamatėme biliardo stalus, kurių dėl nepaaiškinamų priežasčių per šešerius metus niekas nebuvo išnešęs: tose per laiką užtemusiose ir susipurvinusiose svetainėse blizganti medžiagos žaluma švytėjo tarsi brangenybė. Pamatėme baseiną be vandens, pilną vėjo suneštų sudžiūvusių lapų ir medžių šakelių bei žievės gabalėlių. Pamatėme garažą, kuriame puvo senų automobilių kolekcija: nusilupę dažai, išdaužyti žibintai, permirkę kėbulai, dingusios pagalvėlės, netvarkinga spyruoklių ir lingių betvarke virtusios sėdynės, ir prisiminėme, kad, anot legendos, viena iš šių mašinų, „Pontiacas“, anksčiau priklausė Alui Kaponei, o kita, taip pat anot legendos, Boni ir Klaidui. Tuomet pamatėme visai ne prabangų, o paprastą ir pigų automobilį, tačiau jis vis dėlto buvo neabejotinai vertingas: tai garsusis „Renault 4“, su kuriuo jaunasis Pablas Eskobaras, daug anksčiau, nei kokainas tapo jo turtų šaltiniu, kaip naujokas varžėsi vietinėse lenktynėse. „Renault 4“ taurė – taip vadinosi šis mėgėjiškų varžybų trofėjus: pirmus kartus, daug anksčiau nei lėktuvų, bombų reikalai ir diskusijos apie ekstradiciją, Kolumbijos spaudoje Eskobaro vardas buvo paminėtas kaip šios taurės varžybų lenktynininko. Jis buvo jaunuolis iš provincijos šalyje, kuri tuomet dar buvo maža pasaulio provincija, jaunas narkotikų prekeivis, tuomet dar garsėjęs kitomis veiklomis nei ši beprasidedanti prekyba. O čia stovėjo tas automobilis, nurimęs, sudaužytas, suėstas laiko ir aplaidumo, balti dažai atsilupę, kėbulas sueižėjęs – miręs gyvūnas, kurį pradeda graužti kirminai.

Tačiau tikriausiai keisčiausia tą vakarą buvo tai, jog viską, ką pamatėme, pamatėme tyloje. Dažnai vienas į kitą žvilgčiojome, bet

taip ir neištarėme daugiau nei koks jaustukas ar pertaras – galbūt dėl to, kad viskas aplinkui kiekvienam iš mūsų kėlė skirtingus prisiminimus ir skirtingas baimes, ir mums atrodė neatsargu ar gal net įžūlu kištis į kito žmogaus praeitį. Nes būtent mūsų bendra praeitis buvo čia nebūdama, tarytum rūdys – nematomos, tačiau mūsų akyse ėdančios automobilių duris, ratlankius, sparnus, prietaisų skydelius ir vairus. Pati vietos praeitis mūsų pernelyg nedomino: ten nutikę įvykiai, padaryti verslai, užgesę gyvenimai, organizuotos šventės, planuoti žiaurūs išpuoliai – visa tai buvo antrame plane, nelyginant dekoracijos. Nieko vienas kitam nepasakę sutarėme, kad mums užteks to, ką pamatėme, ir patraukėme link „Nissano“. Ir tą gerai pamenu: Maja mane paėmė už rankos ar, tiksliau, įsikabino man į parankę, kaip tai darydavo moterys iš praėjusių epochų – šis anachroniškas gestas buvo intymus, nors to nebūčiau galėjęs nuspėti, to nerodė jokie ženklai.

Tada pradėjo lyti.

Iš pradžių tai buvo dulksna, nors lijo stambiais lašais, bet per kelias akimirkas visas dangus užtemo ir liūtis išplovė mūsų marškinius, net nespėjus mums kur nors pasislėpti.

– Šūdas, pasivaikščiojimas baigtas, – pasakė Maja. Iki „Nissano“ nusigavome permirkę; kadangi bėgom (pečiai pakelti, ranka pridengusi akis), priekinė kelnių dalis buvo peršlapusi, o užpakalinė – beveik sausa, atrodė, kad ji iš kitos medžiagos. Visureigio stiklai išsyk aprūko nuo mūsų iškvepiamo oro, todėl Maja iš dėtuvės ištraukė dėžutę popierinių servetėlių ir nuvalė priekinį stiklą, kad pirmą stulpą pravažiuotume neatsitrenkę. Ji atvėrė juodas ventiliatoriaus groteles prietaisų skydelyje ir pradėjome iš lėto judėti. Tačiau, tepajudėjus vos šimtą metrų, Maja staigiai sustabdė, atidarė langą taip greitai, kaip tik leido rankena, ir aš iš savo šturmano vietos pamačiau tai, ką matė ji: už kokių trisdešimties metrų, pusiaukelėje tarp „Nissano“ ir tvenkinio, mus rimtu žvilgsniu stebėjo hipopotamas.

– Kaip gražu, – pasakė Maja.

– Kaip tai „kaip gražu“, – pasakiau. – Tai pats bjauriausias gyvūnas pasaulyje.

Bet Maja į mane nekreipė dėmesio.

– Nemanau, kad jis suaugęs, – tęsė ji. – Jis labai mažas, čia jauniklė patelė. Gal pasiklydo?

– Iš kur žinot, kad čia patelė.

Tačiau Maja jau buvo išlipusi, nepaisydama toliau pilančios liūties ir medinės tvoros, skiriančios ją nuo teritorijos, kurioje buvo gyvūnas. Jo tamsiai pilka oda blizgėjo, ar bent jau man taip atrodė sumenkusiame vakaro. Ant jo krito lašai ir atsimušdavo kaip nuo stiklo. Hipopotamas, patinas arba patelė, jauniklis arba suaugęs, nesutriko: jis žiūrėjo į mus, tiksliau, žiūrėjo į Mają, atsirėmusią į medinę tvorą ir taip pat jį stebinčią. Nežinau, kiek praėjo laiko: viena, dvi minutės – tokiomis aplinkybėmis laikas bėga lėtai. Vanduo varvėjo Majos plaukais, o visi jos drabužiai buvo pakeitę spalvą. Tuomet hipopotamas vangiai sujudėjo, tarsi vandenyje apsisukti bandantis didelis laivas, ir aš pamačiau jį šonu – mane nustebino, kad jis toks ilgas. Paskui jo nebemačiau, arba greičiau mačiau galingą jo užpakalį ir man pasirodė, kad glotnia blizgančia oda slysta vandens srovelės. Jis tolo aukštoje žolėje, letenos pranyko tarp piktžolių, tad atrodė, kad ne iš tiesų tolsta, bet darosi vis mažesnis. Kai pasiekė tvenkinį ir ėmė lipti į vandenį, Maja grįžo į visureigį.

– Kiek dar ištemps šie gyvūnai – štai ko savęs klausiu, – pasakė ji. – Nėra kam jų šerti, nėra kam jų prižiūrėti. Turbūt jie labai brangūs.

Ji kalbėjo ne man – tai buvo akivaizdu: ji garsiai galvojo. O aš negalėjau neprisiminti kito tiek dvasia, tiek forma identiško komentaro, kurį buvau girdėjęs prieš daug laiko, kai pasaulis, bent jau

manasis, buvo kitas ir visai kitoks, kai dar jaučiausi valdantis savo gyvenimą.

– Tą patį sakė Rikardas, – pasakiau Majai. – Tokį jį ir pažinau, su gailesčiu kalbantį apie zoologijos sodo gyvūnus.

– Tikiu, – pasakė Maja. – Gyvūnai jam rūpėjo.

– Jis sakė, kad jie niekuo nekalti.

– Ir tai tiesa, – patvirtino Maja. – Toks ir yra vienas iš retų, labai retų mano atsiminimų. Kaip tėtis prižiūri arklius. Kaip tėtis glosto mamos šunį. Kaip tėtis barasi, kad nepašeriu šarvuočio. Vieninteliai tikri atsiminimai. Visi kiti yra sukurti, Antonijau, melagingi atsiminimai. Liūdniausia, kas gali nutikti žmogui, – tai melagingi atsiminimai.

Jos balsas skambėjo kaip pro nosį, bet tai galėjo būti temperatūros pokyčio pasekmė. Akyse blizgėjo ašaros, o gal tai buvo tik vanduo, tekantis per skruostus, susitelkiantis aplink lūpas.

– Maja, – paklausiau tada, – už ką jį nužudė? Žinau, kad trūksta šios galvosūkio detalės, bet ką manote jūs? – „Nissanas“ jau važiavo ir pradėjo skaičiuoti iki įėjimo vartų likusius kilometrus, Majos ranka sugniaužusi laikė juodą pavarų dėžės svirtį, vanduo bėgo jos veidu ir kaklu. Neatlyžau: – Dėl ko, Maja?

Nežiūrėdama į mane, neatitraukdama akių nuo aprūkusio priekinio stiklo, Maja ištarė tuos žodžius, kuriuos buvau girdėjęs iš daugybės kitų lūpų:

– Kažką padarė.

Bet šiuokart, atsižvelgiant į tai, ką Maja žinojo, man pasirodė, kad jų per maža.

– Taip, – pasakiau jai, – bet ką? O gal jūs nenorite žinoti?

Maja su gailesčiu pažvelgė į mane. Bandžiau kažką pridurti, bet ji mane nutraukė:

– Klausykite, nenoriu daugiau kalbėti. – Juodi valytuvai judėjo stiklu ir valė vandenį bei prilipusius lapus. – Noriu truputį patylėti,

pavargau kalbėti. Suprantat mane, Antonijau? Jau per daug prikalbėjome. Mane užkniso kalbėtis. Noriu truputį pabūti tyloje.

Taigi tyloje pasiekėme vartus ir pravažiavome pro virš mūsų kabantį baltą ir mėlyną „Piper“ lėktuvą, tyloje pasukome į kairę Doradоs kryptimi. Tyloje privažiavome tą kelio dalį, kur medžiai iš abiejų pusių susitinka virš tako ir taip neleidžia prasiskverbti šviesai, o lietingomis dienomis palengvina kelionę vairuotojams. Tyloje grįžome į atvirą erdvę, tyloje vėl pamatėme geltonus tilto virš Magdalenos upės turėklus, tyloje pervažiavome tiltą. Upės paviršius šiaušėsi nuo liūties, jis buvo ne glotnus kaip hipopotamo oda, bet šiurkštus kaip miegančio driežo, o vienoje iš salelių šlapo balta motorinė valtis. Maja buvo nuliūdusi: jos liūdesys užtvindė „Nissano“ saloną kaip mūsų permirkusių drabužių kvapas, ir nors aš galėjau jai ką nors pasakyti, to nepadariau. Saugojau tylą: ji norėjo pabūti tyloje. Ir tokioje santūrioje tyloje, lydimi tik lietaus barbenimo į metalinį visureigio stogą, pravažiavome pro užkardą ir pasukome į pietus link ganyklų. Tai buvo dvi ilgos valandos, per kurias dangus vis temo, šiuokart jau ne nuo tirštų lietaus debesų, bet dėl kelionėje mus pagavusios nakties. Kai „Nissanas“ apšvietė baltą namo fasadą, buvo jau gili naktis. Paskutinis mūsų pamatytas dalykas buvo automobilio šviesų spinduliuose blyksinčios vokiečių aviganio akys.

– Nieko nėra, – pasakiau.

– Žinoma, kad ne, – pasakė Maja. – Juk sekmadienis.

– Ačiū už pasivaikščiojimą.

Tačiau Maja nieko neatsakė. Ji užėjo į vidų ir, neuždegusi šviesos, savo noru akla, apeidinėdama baldus, ėmė traukti nuo savęs peršlapusius drabužius. Aš sekiau paskui ją, tiksliau, sekiau jos šešėlį ir supratau, kad ji nori būti sekama. Pasaulis buvo melsvai juodas, sudarytas ne iš figūrų, o iš kontūrų; vienas iš jų buvo Majos siluetas. Atmintyje man išlikę, kad jos ranka surado manąją, ne atvirkščiai,

ir tada Maja ištarė tokius žodžius: *Aš pavargau miegoti viena*. Manau, kad taip pat ji man pasakė kai ką paprasto ir labai suprantamo: *Šiąnakt nenoriu būti tokia viena*.

Nepamenu, kaip nuėjau iki Majos lovos, bet gerai matau save sėdintį ant jos, prie naktinio staliuko su trimis stalčiais. Maja kitoje lovos pusėje, sienoje priešais spintos veidrodį atsispindi jos vaiduokliškas siluetas, ir man pasirodė, kad ji žiūri į veidrodį, o jos atspindys iš jo žiūri į mane. Kol ji dalyvavo šioje alternatyvioje realybėje, šioje akimirksnio scenoje, kuri įvyko tarsi be manęs, atsiguliau į lovą ir nesipriešinau, kai Maja atsigulė šalia, o jos rankos sagstė mano drabužius, jos saulės nudažytos rankos elgėsi taip pat, kaip mano paties rankos, taip pat natūraliai, taip pat meistriškai. Ji mane pabučiavo, aš pajutau švarų ir sykiu pavargusį atokvėpį, besibaigiančios dienos atokvėpį, ir pagalvojau (tai kvaila ir nepatvirtinama mintis), kad ši moteris seniai nebuvo nieko bučiavusi. Ir tuomet ji liovėsi. Maja bergždžiai palietė mane, bergždžiai lūpomis suėmė mano varpą, jos bergždžias liežuvis be garso ją apėjo, o tada jos lūpos pasidavė ir vėl grįžo prie mano lūpų, ir tik tą akimirką supratau, kad ji nuoga. Patamsyje sušalę speneliai atrodė violetinės, tamsiai violetinės, spalvos, kaip ta raudona, kurią nardytojai mato jūros gelmėse. *Ar esat buvusi giliai jūroje, Maja?* – paklausiau jos, arba manau paklausęs. *Labai giliai jūroje, tiek, kad pasikeičia net spalvos?* Ji prigulė greta manęs ant nugaros ir tą akimirką mane užvaldė absurdiška mintis, kad jai šalta. *Jums šalta?* – paklausiau. Bet ji neatsakė. *Norite, kad išeičiau?* Į šį klausimą ji taip pat neatsakė, bet tai buvo beprasmis klausimas, nes Maja nenorėjo būti viena ir tai man buvo pasakiusi. Tą akimirką aš taip pat nenorėjau būti vienas: Majos draugija man pasidarė nepakeičiama, be to, norėjau, kad kuo greičiau išnyktų jos liūdesys. Juk mes abu esame vieni šiame kambaryje ir šiame name, bet būdami vieni dalijamės bendrą

vienatvę, kiekvienas su savu skausmu giliai širdyje, bet sykiu ir keistai slopindami jį savo nuogais kūnais. Ir tuomet Maja padarė tai, ką iki tol buvo padaręs tik vienas žmogus visame pasaulyje: jos ranka įsitaisė man ant pilvo, rado mano randą ir paglostė jį taip, tarsi pirštu pieštų, tarsi jos pirštas būtų išteptas tempera ir bandytų ant odos nutapyti keistą simetrišką piešinį. Aš ją pabučiavau, labiau norėdamas ne pabučiuoti, bet užmerkti akis, ir tuomet mano ranka ėmė čiupinėti jos krūtis, ir Maja ją suėmė savąja ir pridėjo sau tarp kojų, ir mano ranka jos rankoje palietė tvarkingus lygius gyvaplaukius, o vėliau švelnius raumenis viduje, o vėliau lytį. Mano pirštai po jos pirštais įsiskverbė į ją ir jos kūnas įsitempė, o kojos atsivėrė tartum sparnai. *Aš pavargau miegoti viena*, – prieš tai man sakė ši moteris, o dabar ji žiūrėjo į mane kambario tamsoje išplėtusi akis ir pakėlusi antakį, kaip tas, kuris tuoj kažką supras.

Maja Frits tą naktį nemiegojo viena, nebūčiau to leidęs. Nežinau, kuriuo metu man taip parūpo jos gerovė, nežinau, kada ėmiau gailėtis to, kad tarp mūsų negali būti bendro gyvenimo, kad mūsų bendra praeitis nebūtinai reiškia bendrą ateitį. Mes gyvenome panašų gyvenimą, tačiau turėjome ir kitus gyvenimus, ar bent jau aš turėjau: gyvenimą su žmonėmis, kurie manęs laukia kitoje kalnų pusėje, keturių valandų atstumu nuo „Akacijų“, dviejų tūkstančių šešių šimtų metrų aukštyje virš jūros lygio... Galvojau apie tai kambario tamsoje, nors galvoti tamsoje nėra gerai: tamsoje daiktai atrodo didesni, o dalykai – sudėtingesni, ligos – rimtesnės, o blogis – artimesnis, abejingumas – stipresnis, o vienatvė – gilesnė. Dėl to ir norime turėti su kuo miegoti, ir dėl to šią naktį aš nieku gyvu nebūčiau palikęs jos vienos. Galėjau apsirengti ir tyliai išeiti, be batų, o duris palikti pusiau praviras, kaip vagis. Bet to nepadariau: mačiau, kaip ji panyra į gilų miegą, neabejotinai susimaišius kelionės ir emociniam

nuovargiui. Atsiminimai vargina – to mūsų niekas nemoko, bet atmintis yra sekinanti veikla, ji eikvoja energiją ir vargina raumenis. Taigi žiūrėjau, kaip Maja, veidu atsisukusi į mane, užmiega ant šono, kaip įmigusi po pagalve pakiša ranką, tarytum ją apsikabindama ar į ją įsitverdama, ir tai vėl nutiko: ji buvo tokia pat, kokia buvo būdama mergaitė, nė kiek neabejojau, kad šioje išraiškoje matėsi, kokia ji buvo mergaitė, ir aš ją kažkokiu neaiškiu ir absurdišku būdu mylėjau. Tuomet ir pats užmigau.

Kai atsikėliau, dar buvo tamsu. Nežinojau, kiek laiko praėjo. Mane prižadino ne šviesa, ne tropinės aušros garsai, o tolimas balsų šnibždėjimas. Nusekiau jį iki svetainės ir nenustebau radęs Mają darančią būtent tai: sėdinčią ant sofos, galvą laikančią tarp rankų ir per mažą muzikinį grotuvą klausančią garso įrašo. Man užteko paklausyti dvi sekundes, užteko dviejų nepažįstamųjų angliškai tariamų frazių, kad atpažinčiau įrašą, nes giliai viduje niekuomet nebuvau nustojęs klausyti to dialogo apie oro sąlygas, vėliau apie darbą, vėliau apie tai, kiek valandų pilotai gali skristi be privalomo poilsio, – giliai viduje atsiminiau jį, tarsi būčiau klausęs vakar. „Nagi, pažiūrėkim, – sakė kapitonas taip pat, kaip buvo sakęs daug anksčiau, Konsu namuose. – Iki VOR radijo švyturio mums liko šimtas trisdešimt šešios mylios, reikia nusileisti trisdešimt du tūkstančius pėdų, o dar svarbiau – būtinai mažinant greitį, taigi pradėkime.“ Antrasis pilotas sakė: „Bogota, „American devyni šeši penki“, prašome leidimo leistis.“ Operatorius sakė: „Taip, „American devyni šeši penki“, Kalis klauso.“ Antrasis pilotas sakė: „Labai gerai, Kali. Būsime pas jus po kokių dvidešimt penkių minučių.“ O aš pagalvojau, lygiai taip pat, kaip anksčiau: *Taip nebus. Jie ten nebus po kokių dvidešimt penkių minučių. Jie bus mirę ir tai pakeis mano gyvenimą.*

Kai įėjau, Maja į mane neatsisuko, bet galvą pakėlė taip, tarsi manęs būtų laukusi; jos skruostuose mačiau verksmo pėdsakus ir

kvailai panorau ją apsaugoti nuo to, kas nutiks šios juostos pabaigoje. Atvykimo vartų numeris – du, paskirta aikštelė – numeris nulis vienas, lėktuvo šviesos užsižiebė, nes teritorijoje – daug vaizdo trikdžių, o aš atsisėdau prie Majos ant sofos ir uždėjau ranką jai ant pečių, apkabinau ją ir prisitraukiau prie savęs, ir mes abu visu savo svoriu susmegome į sofą kaip sena lunatikų porelė, tokie ir buvome, du daug metų kartu pragyvenę sutuoktiniai, kurie nebegali užmigti ir paryčiais kaip vaiduokliai susitinka kartu ištverti nemigos. „Dabar pasakysiu jiems, – sakė balsas, o iškart po to: – Ponios ir ponai, kalba kapitonas. Pradėjome leistis." Tada pajutau, kaip ji kūkčioja.

– Ten skrenda mama, – pasakė. Pagalvojau, kad daugiau nieko nepasakys. Tačiau tada ištarė: – Ji mirs, paliks mane vieną. O aš nieko negaliu padaryti, Antonijau. Kodėl ji išsirinko šitą skrydį? Kodėl ne tiesioginį skrydį, kodėl taip nepasisekė?

Apkabinau ją, ką daugiau galėjau padaryti, jei ne apkabinti, negalėjau pakeisti to, kas nutiko, nei sustabdyti juostos laiko tėkmės, to laiko, kuris slinko link kažko, kas jau pasibaigę, link kažko, kas jau nutrūkę. „Noriu jums palinkėti gražių atostogų ir sėkmės bei sveikatos 1996-aisiais, – pasakė kapitonas iš juostos. – Ačiū, kad skridote su mumis."

Po šių melagingų žodžių – Elein Frits nesulauks 1996-ųjų – Maja toliau pasakojo man, ką atsimenanti, toliau atsidėjusi dirbo varginantį atminties darbą. Ar taip padarei dėl manęs, Maja Frits, o gal supratai, kad gali manimi pasinaudoti, kad niekas kitas neleis tau taip grįžti į praeitį, kad niekas kitas taip, kaip aš, nesukels šių prisiminimų, jų ramiai ir suinteresuotai neklausys taip, kaip aš klausiau? Taigi ji papasakojo man apie vieną gruodžio vakarą, kai grįžo po ilgos darbo dienos bityne ir ruošėsi išsimaudyti duše. Aviliuose buvo akariazės protrūkis, ir ji visą savaitę mėgino sumažinti jo žalą, ruošdama vaistus iš plukių ir šalpusnių; rankos vis dar

buvo įsigėrusios stipraus mišinio kvapo, ir ji norėjo kuo skubiau jas nusiplauti.

– Tuomet suskambo telefonas, – pasakojo ji man. – Dažniausiai neatsiliepiu. Bet pagalvojau: o jei čia kas nors svarbaus? Išgirdau mamos balsą ir pasakiau sau: gerai, kad bent jau nieko. Kad nieko svarbaus. Mama skambindavo per kiekvienas Kalėdas, šito net ir su metais nebuvome nustojusios daryti. Kalbėdavome penkis kartus per metus: per jos gimtadienį, per mano gimtadienį, per Kalėdas, per Naujuosius ir per tėčio gimtadienį. Suprantate, per mirusiojo gimtadienį, kurį švenčia gyvieji, nes jo čia nėra ir jis švęsti negali. Šįkart kalbėjome ilgokai, pasakojome viena kitai bereikšmius dalykus, ir kažkuriuo metu motina nutilo ir pasakė man, esą mums reikia pasikalbėti. – Ir tokiu būdu, telefoninėmis tolimo skambučio bangomis, ateinančiomis iš Džeksonvilio, Floridos, Maja sužinojo tiesą apie savo tėvą. – Jis nemirė, kai man buvo penkeri. Jis buvo gyvas. Jis buvo kalėjime ir dabar išėjo. Jis buvo gyvas, Antonijau. Ir, be to, buvo Bogotoje. Ir, be to, rado mamą, nežinau kaip. Ir, be to, jis norėjo, kad mes susitiktume. – „Graži naktis, ar ne?“ – sakė kapitonas juodosios dėžės įraše. O antrasis pilotas: „Taip, šiuose kraštuose puikus oras.“ – Kad mes susitiktume, Antonijau, įsivaizduojat, – pasakė man Maja. – Lyg prieš kelias valandas būtų išėjęs apsipirkti. – O kapitonas: *„Feliz Navidad, señorita.“*

Nenumanau, ar yra ištirtos reakcijos, ištinkančios žmones jiems atskleidus tokias paslaptis: kaip elgiasi žmogus, susidūręs su tokiu brutaliu aplinkybių pokyčiu, pranykus pažįstamam pasauliui. Reikia manyti, kad daugeliu atvejų viskas ima pamažu persitvarkyti, ieškoma naujų nišų mūsų išvystytoje gyvenimo sistemoje, persvarstomi santykiai ir tai, ką vadiname praeitimi. Galbūt tai ir yra sunkiausia ar mažiausiai priimtina – praeities, kurią anksčiau laikėme stabilia, pokytis. Kalbant apie Mają Frits, pirmiausia ji

negalėjo patikėti, bet tai netruko ilgai: per kelias akimirkas ji pasidavė akivaizdžiai tiesai. Tada pasirodė kažkas panašaus į prislopintą pyktį, kurį iš dalies sukėlė šis gyvenimo nepatikimumas, kai vienas skambutis per tokį trumpą laiką gali viską apversti aukštyn kojomis: užtenka pakelti ragelį ir per jį į mūsų namus pakliūna naujas faktas, kurio nei prašėme, nei ieškojome, mus nubloškiantis tarytum lavina. Po prislopinto pykčio pasirodė atviras pyktis: šūksniai telefone, įžeidimai. Po atviro pykčio užplūdo neapykanta ir neapykantos žodžiai: „Aš nenoriu su niekuo susitikti, – pasakė Maja motinai. – Jis gali manimi tikėti arba ne, bet aš tave įspėju: jei čia pasirodys, pasitiksiu šūviais." Maja kalbėjo verksmingu balsu ir jis tikriausiai buvo visai kitoks, nei dabar mano girdimas čia, ant sofos, – tylus ir netgi romus. „Kur mes dabar?" – klausė antrasis pilotas juodojoje dėžėje, o jo balsas skambėjo nerimastingai, tarsi nuojauta to, kas tuoj nutiks.

– Čia prasideda, – pasakė man Maja. Ir ji buvo teisi, čia prasidėjo. „O link kur skrendame?" – klausė antrasis pilotas. „Nežinau", – sakė kapitonas. „O kas čia? Kas ten buvo?" Ir taip, netekęs orientacijos, „Boeing 757" pradėjo svyruoti, judėjo tarsi Andų naktyje trylikos tūkstančių pėdų aukštyje paklydęs paukštis, ir artėjo Elenos Frits mirtis. Čia vėl skambėjo tie balsai, kurie kažką jau suprato, kurie apsimeta ramūs ir viską kontroliuojantys, nors kontrolė jau prarasta, o ramybė – didelė apgaulė. „Tai man pasukti į kairę? Nori pasukti į kairę?" – „Ne, ne, jokiais būdais. Toliau skriskime link..." – „Link kur?" – „Link Tulua." – „Tai reikia į dešinę." – „O kur mes skrendam? Suk į dešinę. Dabar skrendam link Kalio. Kažką sušikom, ar ne?" – „Taip." – „Kaip mes taip viską sušikom? Tuoj pat į dešinę, tuoj pat į dešinę."

– Čia jie viską sušiko, – pasakė arba greičiau pašnibždėjo Maja. – Ir mama ten skrido.

– Bet ji nežinojo, kas vyksta, – pasakiau jai. – Nežinojo, kad pilotai prarado orientaciją. Bent jau nejautė baimės.

Maja susimąstė.

– Taip, tiesa, – sutiko ji. – Bent jau nejautė baimės.

– Apie ką ji tuo metu galvojo? – pasvarsčiau. – Ar kada nors savęs to klausėt, Maja? Apie ką tą akimirką galvojo Elein?

Įrašas pradėjo skleisti nerimastingus garsus. Balsas skelbė desperatiškus įspėjimus pilotams: „*Terrain, terrain.*“

– Klausiau savęs to tūkstantį kartų, – atsakė Maja. – Labai aiškiai jai pasakiau, kad nenoriu jo matyti, kad tėvas man mirė, kai buvau penkerių, kad taip ir bus, kad to niekas nepakeis. Mano gyvenime taip ir bus. Kad jie nesistengtų man pakeisti tokių svarbių dalykų. Bet paskui kelias dienas jaučiausi sugniuždyta. Susirgau. Man pakilo karštis, didelis karštis, bet karščiuodama ir sirgdama ėjau dirbti prie avilių grynai iš baimės, kad tik nebūčiau namie, jei pasirodys tėtis. Apie ką tada galvojau? Kad gal reikėjo priimti pasiūlymą. Kad tėtis labai mane mylėjo, labai mus mylėjo, ir gal reikėjo priimti pasiūlymą. Kitą dieną ji vėl paskambino, bandė pateisinti tą, ką buvo padaręs tėtis, sakė man, kad tuo laiku viskas buvo kitaip, narkotikų gabenimo pasaulis, ir panašiai. Kad visi buvo nekaltučiai, štai ką ji man pasakė. Ne kad jie *buvo nekalti*, bet *nekaltučiai*, nežinau, ar suprantat, koks yra skirtumas tarp vieno ir kito. Galų gale, tai tas pats. Tarsi mūsų šalyje būtų nekaltų... Galų gale, būtent tuo metu mama nusprendė sėsti į lėktuvą ir pati sutvarkyti reikalus. Ji man pranešė, kad sės į pirmą reisą, į kurį pavyks gauti vietą. Kad jei jo paties dukra jį nušaus, tą jis ištvers. Taip ir pasakė: jo paties dukra. Kad tą jis ištvers, bet negali gyventi su abejone – o kas būtų nutikę. O, jau prasidėjo ta dalis. Kaip skaudu, neįtikėtina, net po tiek laiko. – „Šūdas“, – sakė pilotas įraše. – Kaip skaudu, – ištarė Maja. – „Aukštyn, seni, – sakė pilotas. – Aukštyn.“ – Lėktuvas

krenta, – pasakė Maja. – „Aukštyn“, – pasakė kapitonas juodojoje dėžėje. – „Viskas gerai“, – pasakė antrasis pilotas. – Jie mirs, – pasakė Maja, – ir nieko negalime padaryti. – „Aukštyn, – pasakė kapitonas. – Švelniai, švelniai.“ – O aš net neatsisveikinau, – ištarė Maja. – „Dar aukštyn, dar aukštyn“, – pasakė kapitonas. – „Okei“, – atsakė antrasis pilotas. – Juk negalėjau žinoti, – pasakė Maja. – Iš kur aš galėjau žinoti, Antonijau? – O kapitonas: „Aukštyn, aukštyn, aukštyn.“

Vėsus rytas prisipildė tylaus ir švelnaus Majos verksmo, taip pat ir pirmųjų paukščių giesmės, taip pat ir garso, iš kurio atsiranda visi kiti garsai, – tuštumoje prapuolančių ir išnykstančių kūnų garso, garso virš Andų, garso, kaip skamba krintantys skrydžio 965 daiktai, kažkokiu absurdišku būdu tapusio ir Rikardo Laverdės gyvenimo garsu, nepakeičiamai susietu su Elenos Frits gyvenimu. O mano gyvenimas? Ar mano paties gyvenimas tą pačią akimirką nepradėjo kristi žemyn, ar nebuvo šis garsas mano paties kritimo garsas, kuris man to nežinant būtent ten ir prasidėjo? „Ką! Tai tu nukritai iš dangaus!“ – stebisi Mažasis princas kalbėdamas su istoriją pasakojančiu lakūnu, o aš pagalvojau, kad taip pat nukritau iš dangaus, tik mano kritimo niekaip neįrodysi, nebuvo juodosios dėžės, kurią kas nors galėtų perklausyti, taip pat nebuvo ir Rikardo Laverdės kritimo juodosios dėžės, žmonių gyvenimuose nėra tokios technologinės prabangos.

– Maja, kaip čia nutiko, kad mes šito klausome? – paklausiau. Ji tylomis pažvelgė į mane (paraudusios ir pavandenijusios akys, nelaimingos lūpos). Pagalvojau, kad nesuprato manęs. – Nenoriu pasakyti, kad... Tiesiog noriu žinoti, iš kur gavote šį įrašą...

Maja giliai atsiduso.

– Jam visada patiko žemėlapiai, – atsakė.

– Ką?

– Žemėlapiai, – pakartojo Maja. – Jam visada patiko.

Rikardui Laverdei visada patiko žemėlapiai. Mokykloje jis gerai mokėsi (visus metus buvo tarp trijų stipriausių klasės mokinių), bet niekas nesisekė taip gerai kaip žemėlapiai, tos užduotys, kai moksleivis švelnaus grafito pieštuku, plunksnakočiu arba rašikliu rapidografu ant kalkinio, o kartais ant sviestinio popieriaus turi sužymėti Kolumbijos geografijos detales. Jam patikdavo netikėtas Amazonės trapecijos tiesumas, jam patikdavo Ramiojo vandenyno pakrantė, romi kaip lankas be strėlės, jis mokėdavo iš atminties nupiešti Gvachyros pusiasalį ir bet kurią akimirką būtų galėjęs per daug negalvodamas, užrištomis akimis, smeigtuku eskize nurodyti, kur yra Kolumbijos kalnų masyvas, kaip kiti vaikai žaisdami moka prisegti uodegą asilui. Visoje mokyklinėje Rikardo istorijoje už tvarką atsakingas pavaduotojas būdavo kviečiamas tik per žemėlapių braižymo pamokas, nes savuosius Rikardas baigdavo praėjus vos pusei duoto laiko, o per likusią pamokos dalį žemėlapius žymėdavo klasės draugams: už penkiasdešimties sentavų monetą, jei tai buvo politinis-administracinis Kolumbijos suskirstymas, arba už pesą, jei tai buvo hidrografinis arba terminių sluoksnių žemėlapis.

– Kodėl man tai pasakojate? – pasakiau. – Kaip tai susiję?

Grįžęs į Kolumbiją po devyniolikos kalėjime praleistų metų, jis turėjo susirasti darbą, tad logiškiausia buvo ieškoti ko nors, susijusio su lėktuvais. Rikardas beldėsi į kelias nereikšmingas duris: aviacijos klubus, aviacijos mokyklas, bet visos jos jam buvo uždarytos. Vėliau, lyg apvaizdos vedamas, nuėjo į Agustino Kodacio geografijos institutą. Ten baigė mokymus ir po penkiolikos dienų jau pilotavo dvivariklį „Commander 690A“, kurio įgulą sudarė pilotas, antrasis pilotas, du geografai, du technikai ir prityrusių fotografų komanda. Būtent tuo jis užsiėmė paskutiniais gyvenimo mėnesiais: auštant kildavo iš „El Dorado“ oro uosto, apskrisdavo Kolumbijos oro erdvę

gale įtaisytai kamerai fotografuojant 23x23 negatyvus, kurie po ilgo laboratorinio ir atrankos proceso pateks į atlasus, iš kurių tūkstančiai vaikų mokysis, kokie yra Kaukos upės intakai ir kur prasideda Vakarų kalnynas.

– Pavyzdžiui, mūsų vaikai, – pasakė Maja, – jeigu mes jų kada nors turėsime.

– Jie mokysis iš Rikardo nuotraukų.

– Man gražu taip galvoti, – pasakė Maja. Ir tada: – Mano tėvas labai susibičiuliavo su fotografu.

Jo vardas buvo Iragori, Fransiskas Iragori, bet visi į jį kreipėsi Pačo.

– Sudžiūvęs tipas, maždaug mūsų amžiaus, iš tų, kurių bruožai kaip kūdikėlio Jėzaus – rausvi skruostai, stati nosytė, ant veido nė plaukelio.

Maja jo ieškojo, rado, paskambino ir pakvietė atvykti į „Akacijas“ 1998-ųjų pradžioje, ir būtent jis jai papasakojo, kaip praėjo paskutinė Rikardo Laverdės naktis.

– Jie visada skrisdavo kartu, po skrydžio išgerdavo po vieną alaus ir atsisveikindavo. Po penkiolikos dienų susitikdavo institute, instituto laboratorijoje, ir kartu dirbdavo prie nuotraukų. Tiksliau, dirbdavo Iragori, o tėvui leisdavo stebėti ir mokytis. Nustatyti šviesą. Analizuoti trijų dimensijų nuotrauką. Valdyti stereoskopinį vaizdo ieškiklį. Tėvas džiaugėsi kaip vaikas, taip man sakė Iragori.

Dieną prieš mirtį Rikardas Laverdė atėjo į laboratoriją jo ieškodamas. Buvo vakaras. Iragori pats sau pasakė, kad apsilankymas tikriausiai nesusijęs su darbu, ir jam užteko vos kelių frazių, kelių žvilgsnių, kad suprastų, jog pilotas prašys paskolinti pinigų: nieko nėra lengviau nuspėjamo nei finansinės paslaugos. Bet motyvo jis nebūtų įspėjęs net tūkstantį kartų paklaustas: Laverdė norėjo nusipirkti garso įrašą, juodosios dėžės garso įrašą. Jis paaiškino Iragori, apie kokį skrydį kalbama. Jis paaiškino jam, kas žuvo per tą skrydį.

– Pinigai buvo funkcionieriams, kurie turėjo jam gauti tą kasetę, – paaiškino Maja. – Atrodo, kad turint pažinčių tai nėra taip sudėtinga.

Problema buvo skolos suma: Laverdei reikėjo daug pinigų, akivaizdžiai daugiau, nei kas nors nešiojasi su savimi, bet taip pat daugiau, nei galima išimti iš bankomato. Tad du draugai – pilotas ir fotografas – priėmė tokį sprendimą: jie pabus ten, prastums laiką Agustino Kodacio geografijos instituto patalpose, tamsiame kambarėlyje arba posėdžių salėje, užsiims senais negatyvais, nustatinės kokio vilkinamo darbo topografiją ar pataisys blogai nustatytas koordinates, o tuomet apie pusę dvylikos nakties nueis iki artimiausio bankomato išimti didžiausios galimos sumos ir tą padarys du kartus: vieną – prieš vidurnaktį, kitą – po vidurnakčio. Taip jie ir padarė: taip apgavo mechanizmo kompiuterį, tą vargšą tik skaitmenis suprantantį aparatą; taip Rikardas Laverdė gavo reikiamą sumą.

– Visa tai man papasakojo Iragori. Tai buvo paskutinis informacijos žiupsnelis, kurį man pavyko rasti, – paaiškino Maja, – iki kol sužinojau, kad tėvas nebuvo vienas, kai į jį šovė.

– Iki kol sužinojote, kad egzistuoju aš.

– Taip, iki kol sužinojau.

– Na, Rikardas man niekada nepasakojo apie šį darbą, – pasakiau jai. – Nei apie žemėlapius, nei apie nuotraukas iš paukščio skrydžio, nei apie dvivariklį „Commander".

– Niekada?

– Niekada. Ir ne dėl to, kad nebūčiau klausęs.

– Suprantu, – pasakė Maja.

Bet buvo akivaizdu, kad ji matė kažką, ko aš negalėjau matyti. Svetainės lange ėmė ryškėti medžiai, iš tamsios nakties tolumos pradėjo kilti šakų siluetai, o viduje, aplink mus, daiktai taip pat ėmė įgauti dienos gyvenimo bruožų.

– Ką suprantate? – paklausiau Majos. Ji atrodė pavargusi. Mes abu buvome pavargę, pagalvojau; pagalvojau, kad po mano akimis turbūt taip pat matyti tokie pilki maišeliai, kaip po Majos akimis. –

Iragori tądien sėdėjo čia, – pasakė ji ir pirštu parodė į tuščią fotelį, toliausiai nuo garso grotuvo, kuris dabar stovėjo tylus. – Jis liko tik papietauti. Neprašė, kad jam ką nors papasakočiau mainais. Nei kad parodyčiau šeimos dokumentus. Nei atsigulė su manimi, juo labiau. – Aš nuleidau akis, nujaučiau, kad ji padarė tą patį. Maja pridūrė: – Tiesa ta, kad jūs neturite saiko, mano mielas drauge.

– Atsiprašau, – pasakiau.

– Nežinau, kaip nemirštate iš gėdos.

Maja nusišypsojo: aušros šviesoje pamačiau jos šypseną.

– Viską atsimenu puikiai: jis ten sėdėjo ir, kai priartėjome prie bankomato temos, mums buvo ką tik atnešę naranchilijos sulčių, nes Iragori abstinentas, o aš jam įdėjau šaukštelį cukraus ir iš lėto maišiau. Tada jis man pasakė, kad žinoma, žinoma, kad paskolino tėčiui pinigų, bet kad tai jam nebuvo kokie nors atliekami pinigai. Todėl jis jam pasakė: klausykite, Rikardai, neįsižeiskite, bet turiu jūsų paklausti – iš kur gausite pinigų skolai atiduoti? Kada ją atiduosite, iš kur gausite pinigų? Ir čia mano tėtis, viską pasakoju remdamasi Iragori versija, jam atsakė: ak, dėl šito nesijaudinkite. Ką tik padariau vieną darbą ir gausiu gražaus pinigo. Aš jums sumokėsiu viską ir dar su procentais.

Maja atsistojo, paėjo keletą žingsnių iki kaimiško stalelio, ant kurio stovėjo mažasis garso grotuvas, ir paspaudė, kad atsuktų kasetę. Tylą užpildė mechaninis šiugždesys, monotoniškas kaip tekantis vanduo.

– Ši frazė kaip plyšys – čia viskas baigiasi, – pasakė Maja. – *Ką tik padariau vieną darbą*, – sakė tėtis Iragori, – *ir gausiu gražaus pinigo*. Tai tik keli žodžiai, bet kaip jie užknisa.

– Nes mes nežinome.

– Būtent, – pasakė Maja. – Nes mes nežinome. Iš pradžių Iragori manęs to nepaklausė, buvo mandagus ar nedrąsus, bet galiausiai neištvėrė. Koks darbas tai galėjo būti, panele Frits? Atrodo, kad dabar matau jį, nusisukusį nuo manęs. Matote tą baldą, Antonijau? – Maja parodė į vytelinę spintelę su keturiais stalčiukais. – Matote tas indėniškas skulptūrėles?

Tai buvo sukryžiuotomis kojomis sėdintis vyrukas su gigantišku falu; greta jo – du indeliai su galvomis ir išsišokusiais pilvais.

– Iragori į juos įsistebeilijo, akis nusuko nuo manųjų, jis negalėjo, nedrįso į mane žiūrėti tai sakydamas. Ir štai ką jis man pasakė: o gal jūsų tėtis buvo įsipainiojęs į keistus reikalus? Kokius keistus? – paklausiau jo. O jis, visąlaik žiūrėdamas į ten, žiūrėdamas į indėniškas skulptūras, paraudo kaip vaikas ir man atsakė nežinąs, nesvarbu, koks dabar skirtumas. Ir žinote ką, Antonijau? Aš galvoju tą patį: koks dabar skirtumas.

Tada garso grotuvo šiugždesys nutilo.

– Paklausom dar kartą? – pasiūlė Maja.

Jos pirštas spustelėjo mygtuką ir tolimoje naktyje, naktinio dangaus fone, trisdešimties tūkstančių metrų aukštyje, iš naujo pradėjo šnekėti mirę pilotai, o Maja Frits prisiglaudė prie manęs, padėjo ranką man ant kojos ir atrėmė galvą į petį, ir į mane padvelkė jos plaukų kvapas, kuriame dar buvo galima justi vakarykštį lietų. Tai nebuvo švaros kvapas, veikiau prakaito ir miego paliestas kvapas, tačiau man jis patiko, jaučiausi patogiai.

– Turiu važiuot, – pasakiau jai tada.

– Tikrai?

– Tikrai.

Atsistojau, pažiūrėjau pro didelį langą. Lauke iš už kalnų lindo balta saulės dėmė.

Tarp Bogotos ir Dorados veda tik vienas tiesus kelias, tik vienas būdas nuvažiuoti atstumą be papildomų apvažiavimų ar užlaikymų. Ir šiuo maršrutu yra priverstas judėti visas transportas, tiek keleivinis, tiek pramoninis, nes įmonėms svarbu atstumą įveikti per kuo trumpesnį laiką; dėl šios priežasties avarijos vieninteliame kelyje gali būti labai skausmingos. Link pietų važiuojama tiesiai palei upę ir tuomet atvykstama į Ondą, uostą, į kurį atplaukdavo visi keleiviai, kol atsirado Andus perskrendantys lėktuvai. Žmonės iš Londono, iš Niujorko, iš Havanos, iš Kolono ar Barankiljos jūrų keliais atvykdavo į Magdalenos upės žiotis, ir čia persėsdavo į kitą laivą, o kartais tęsdavo kelionę tuo pačiu laivu. Tai būdavo ilgos plaukimo aukštyn upe dienos pavargusiais garlaiviais, kurie sausros laikotarpiu, kai vanduo nusekdavo tiek, kad upės vaga iškildavo kaip plūduras, įstrigdavo kalnuose tarp krokodilų ir žvejybinių valčių. Nuo Ondos iki Bogotos kiekvienas keliautojas vykdavo kaip galėdavo: ant mulo nugaros, geležinkeliu ar nuosavu automobiliu – tai priklausė nuo laikmečio ir finansinių išgalių, tad kelionė įveikiant šią paskutinę atkarpą taip pat galėjo užtrukti įvairiai, nuo keleto valandų iki keleto dienų, nes nėra taip lengva per kiek daugiau nei šimtą kilometrų patekti iš jūros lygio į dviejų tūkstančių šešių šimtų metrų virš jūros lygio aukštį, kuriame įsikūręs šis miestas pilku dangumi. Dar nė karto gyvenime niekas nesugebėjo man įtikinamai paaiškinti, neskaičiuojant kažkokių banalių istorinių priežasčių, kodėl šalis savo sostine pasirinko patį tolimiausią ir giliausiai pasislėpusį miestą. Mes, bogotiečiai, nekalti dėl to, kad esame uždari, šalti ir santūrus, nes toks yra mūsų miestas, be to, mūsų negalima kaltinti tuo, kad nepažįstamuosius priimame nepatikliai – juk mes prie jų nepripratę. Aš, savo ruožtu, negaliu kaltinti Majos Frits dėl to, kad ji pasitraukė iš Bogotos vos progai pasitaikius: tikrai ne kartą klausiau savęs,

kiek mano kartos žmonių padarė tą patį – pabėgo, tik ne į miestelį šiltojoje zonoje kaip Maja, bet į Limą ar Buenos Aires, į Niujorką ar Meksiką, į Majamį ar Madridą. Kolumbija gamina pabėgėlius, tai tiesa, bet kada nors man norėtųsi sužinoti, kiek iš jų gimė aštuntojo dešimtmečio pradžioje, kaip mes su Maja, kiek iš jų patyrė ramią, saugią ar bent jau netrikdomą vaikystę, kaip mes su Maja, kiek iš jų išgyveno paauglystę ir staiga subrendo jau baimėje, šūvių ir bombų triukšme skendinčiame mieste, nors niekas nebuvo paskelbęs jokio karo, bent jau konvencinio karo, jei kažkas tokio egzistuoja. Man norėtųsi sužinoti: kiek jų išvyko iš mano miesto jusdami, kad vienokiu ar kitokiu būdu gelbėjasi, ir kiek jų gelbėdamiesi juto, kad kažką išduoda, kad tampa tomis iš skęstančio laivo bėgančiomis žiurkėmis, nes bėga iš degančio miesto. *Papasakosiu jums, kad naktį mačiau degant / pakvaišusį didingą miestą, kuriame tvanku*, rašo Aurelijus Arturas savo eilėraštyje. *Aš nemirksėdamas žiūrėjau, kaip jis griūva / ir krinta tarytum rožės žiedas po šalmu*. Arturas eilėraštį publikavo 1929-aisiais: jis negalėjo žinoti, kas vėliau nutiks jo sapnų miestui, kaip Bogota prisiderins prie jo eilučių, įsijaus į jas ir užpildys jų plyšius, nelyginant geležis prisiderina prie juodžemio, nelyginant išlydyta geležis užpildo jį palietusį juodžemį.

Jis degė kaip raumuo liepsnojančiose džiunglėse
ir krito miesto sienos, ir krito jo kolonos,
ant mylimų balsų tarsi ant plačių veidrodžių...
Dešimties tūkstančių šviesos riksmų malonė!

Mylimi balsai. Apie juos galvojau tą keistą pirmadienį, kai, praleidęs savaitgalį Majos Frits namuose, jau įvažinėjau į Bogotą iš vakarų pusės, pravažiuodamas pro lėktuvus, virš galvos kylančius iš „El Dorado“ oro uosto, pravažiuodamas pro upę, plytinčią po manimi, vėliau kildamas 26-ąja gatve. Buvo kiek po dešimtos ryto ir

parvykti pasisekė be sustojimų, be gedimų, be kamščių ir be avarijų, kas būtų mane sulaikę šiame siaurame kelyje, nes automobiliams būtų reikėję vieniems kitus praleisti. Važiavau galvodamas apie visa, ką išgirdau šį savaitgalį, apie moterį, kuri man visa tai papasakojo, taip pat apie tai, ką mačiau „Nápoles“ rančoje, kurios sienos ir kolonos taip pat krito, taip pat, žinoma, galvodamas apie Arturo eilėraštį ir apie savo šeimą, apie savo šeimą ir Arturo eilėraštį, apie savo miestą, eilėraštį, savo šeimą, mylinčius balsus iš eilėraščio, Auros ir Leticijos balsus, kurie užpildė pastaruosius mano metus, kurie daugiau nei viena prasme mane išgelbėjo.

O šitos liepsnos buvo tarsi mano kasos,
raudonos panteros, paleistos į jauną miestą,
ir degė griūvančios mano sapno sienos,
lygiai kaip griūva klykiantis miestas!

Įvažiavęs į savo namo stovėjimo aikštelę jaučiausi taip, tarsi čia būčiau lankęsis labai seniai. Pro langą su manimi pasisveikino durininkas, kurio anksčiau niekada nebuvau matęs; daug ilgiau nei įprasta užtrukau bandydamas pastatyti automobilį į jam priklausančią vietą. Išlipęs pajutau šaltį ir pagalvojau, kad automobilio viduje buvo užsilikęs šiltas Magdalenos slėnio oras ir kad dėl šio kontrasto, be abejonės, kaltos kaip reikiant bukos mano poros. Užuodžiau cementą (cementas kvepia šalčiu), taip pat užuodžiau šviežius dažus: kažką tvarkė, nors aš to neprisiminiau – tikriausiai pradėjo savaitgalį. Tačiau darbininkų nebuvo, tik ten, mano pastato stovėjimo aikštelėje, išvažiavusio automobilio vietoje stovėjo pusiau perpjauta benzino statinė, pilna šviežio cemento. Nuo mažens man patiko pojūtis, kai rankomis palieti šviežią cementą, taigi apsižvalgiau aplinkui, norėdamas įsitikinti, kad niekas manęs nemato ir nepalaikys bepročiu, prisiartinau prie statinės ir atsargiai įkišau

pirštus į beveik sustingusią masę. Taip ir pakilau liftu, žiūrėdamas į nešvarius pirštus, uostydamas juos ir mėgaudamasis šiuo šaltu kvapu, taip ir pakilau dešimt aukštų iki savo buto, ir jau buvau pasiruošęs šiais nešvariais pirštais spausti skambutį. To nepadariau, tačiau ne tik dėl to, kad neišterliočiau skambučio ar sienos, bet ir dėl to, kad kažkas (šio aukšto tyla, tamsa pro matinius durų stikliukus) man rodė, jog namuose nėra nieko, kas galėtų atidaryti.

Atvirai sakant, visą gyvenimą grįžtant iš jūros lygio į Bogotos aukštumas man nutikdavo vienas dalykas. Žinoma, taip nutikdavo ne tik man, bet ir kitiems, o gal daugeliui kitų, nors nuo mažens maniau, jog man simptomai pasireiškia stipriau. Kalbu apie tai, jog pirmas dvi dienas grįžus būna sunku kvėpuoti, po nesudėtingų krūvių lipant laiptais ar keliant lagaminą vos padažnėja širdies ritmas, ir visa tai tęsiasi, kol plaučiai vėl pripranta prie šio išretinto oro. Taip man ir nutiko savo raktais atsirakinus buto duris. Akys iškart pastebėjo švarų virtuvės stalą (ant jo nebuvo neatplėštų vokų, laiškų nei sąskaitų), telefono stalelį, kur mirksėjo raudona atsakiklio švieselė, o skaitmeninė juosta rodė, kad paliktos keturios žinutės, varstomąsias virtuvės duris (jos paliktos pusiau pravertos, reikės sutepti vyrius). Visa tai pamačiau jusdamas, kad man trūksta oro ir kad širdis jo reikalauja. Tačiau, priešingai, nesimatė jokių žaislų. Nei paliktų ant kiliminės dangos, nei užmirštų ant kėdžių, nei pamestų koridoriuje. Nieko nebuvo: nei plastikinių vaisių, nei jų krepšio, nei aptriušusių pliušinių šuniukų, nei kreidos gabalėlių piešti lentoje, nei pripieštų lapų. Viskas buvo tobulai sutvarkyta, tad paėjau kelis žingsnius link telefono ir spustelėjau mygtuką, kad išklausyčiau žinutes. Pirmoji buvo iš universiteto dekanato, manęs klausė, kodėl neatėjau į septintos valandos paskaitą, prašė kuo greičiau pasiaiškinti. Antroji buvo nuo Auros.

„Skambinu, kad nesijaudintum, – sakė tas balsas, mylimas balsas, – mums viskas gerai, Antonijau. Man ir Leticijai viskas gerai.

Dabar sekmadienis, aštunta vakaro, o tu negrįžai. Ir aš nematau prasmės. Noriu pasakyti, kad nematau prasmės dėl savęs ir dėl tavęs, dėl mūsų po to, kas mums nutiko. Stengiausi, tikrai stengiausi, tu tai žinai. Bet jau pavargau stengtis, net ir aš pavargstu. Daugiau nebegaliu. Atleisk, Antonijau, bet daugiau nebegaliu, ir taip nesąžininga dėl vaiko." Ji taip ir pasakė: *Ir taip nesąžininga dėl vaiko.* Paskui ji sakė dar kažką, bet žinutė nutrūko, nes pasibaigė laikas. Kita žinutė taip pat buvo nuo jos. „Nutrūko, – sakė ji drebančiu balsu, tarsi tarp skambučių būtų verkusi. – Nors iš tikrųjų nebeturiu, ką daugiau pasakyti. Tikiuosi, kad tau irgi viskas gerai, kad gerai grįžai ir kad man atleisi. Aš tikrai daugiau nebegalėjau. Atleisk." Paskui ėjo paskutinė žinutė: vėl iš universiteto, bet ne iš dekanato, o iš sekretoriato. Jie manęs prašė, kad vadovaučiau kažkokiai absurdiškai disertacijai apie keršto kaip teisinį pagrindą *Iliadoje.**

Žinutes išklausiau stovėdamas, atmerktomis, bet niekur nežiūrinčiomis akimis, o dabar vėl jas paleidau, kad mylimas Auros balsas skambėtų man vaikščiojant po butą. Vaikščiojau lėtai, nes man trūko oro: kad ir kaip giliai bandžiau įkvėpti, nesijaučiau patogiai kvėpuojantis ir lengvai galėjau įsivaizduoti uždarus plaučius, besipriešinančius bronchus, sabotuojančias ir orą priimti atsisakančias alveoles. Virtuvėje nesimatė nė vieno nešvaraus indo nei stiklinės, nė vieno įrankio ne savo vietoje. Auros balsas sakė, kad pavargo, o aš ėjau koridoriumi link Leticijos kambario, Auros balsas sakė, kad taip nesąžininga dėl vaiko, o aš sėdausi ant Leticijos lovos ir galvojau, kad sąžininga būtų, jei Leticija pasiliktų su manimi, kad galėčiau ja rūpintis taip, kaip rūpinausi iki šiol.

Noriu rūpintis tavimi, – pagalvojau, – *noriu rūpintis jumis abiem, kartu mes būsime apsaugoti, kartu mums nieko nenutiks.*

* Tai šios knygos autoriaus Juano Gabrielio Vásquezo disertacijos, rašytos Bogotoje esančiame Rosarijaus universitete, tema.

Atidariau spintą: Aura buvo pasiėmusi visus Leticijos drabužius – tokio amžiaus vaikai išpurvina kelias poras drabužių per dieną, reikia nuolat skalbti. Staiga pradėjo skaudėti galvą. Paaiškinau tai deguonies trūkumu. Pagalvojau, kad prieš išgerdamas tabletę pagulėsiu kelias minutes, nes Aura visuomet priekaištavo dėl polinkio gerti vaistus vos pasirodžius pirmiems simptomams, neduodant kūnui pačiam apsiginti. „Atleisk", – sakė Auros balsas ten, svetainėje, už sienos. Auros svetainėje, žinoma, nebuvo, ir aš neturėjau supratimo, kur ji yra. Bet jai viskas gerai, ir Leticijai viskas gerai, o tai svarbiausia. Galbūt, jei bent šiek tiek pasiseks, ji vėl paskambins. Aš atsiguliau į lovą, kuri man buvo per maža, kurioje netilpo mano ilgas suaugusio žmogaus kūnas. Akys įsistebeilijo į judantį žaislą virš lovos, pirmą vaizdą, kurį Leticija matydavo atsikėlusi rytais, ir tikriausiai paskutinį, kurį matydavo prieš užmigdama. Viršuje kabėjo jūros mėlynumo kiaušinis, iš kiaušinio styrojo keturi strypai, o ant kiekvieno strypo kabėjo po figūrą: apuokas didelėmis spiralinėmis akimis, boružėlė, laumžirgis su muslino sparnais ir besišypsanti bitė su ilgomis antenomis. Ten, dėmesį sutelkęs į vos judančias formas ir spalvas, galvojau, ką pasakyčiau Aurai, jei ji vėl paskambintų. Gal paklausčiau, kur ji yra, ar galiu atvykti jos pasiimti arba ar turiu teisę jos laukti? Gal tylėčiau, kad ji suprastų, jog palikti mūsų gyvenimą buvo klaida? Ar stengčiausi ją įtikinti, įrodyti, kad kartu mes geriau apsigintume nuo pasaulio blogio, kad pasaulis yra pernelyg pavojinga vieta vaikščioti po vieną, be ko nors, kas lauktų mūsų namuose, kas rūpintųsi, kai negrįžtame, ir kas galėtų eiti mūsų ieškoti?

Autoriaus žodis

Taip skamba krintantys rašyti pradėjau 2008 m. birželį Italijoje įsikūrusiuose *Santa Maddalena Foundation* namuose, kur praleidau šešias savaites ir esu dėkingas Beatrice Monti della Corte už svetingumą. Romaną baigiau 2010-ųjų gruodį, svečiuodamasis pas Suzanne Laurenty Belgijoje, tad jai taip pat skiriu savo padėką. Tarp šių datų susidūriau su daug žmonių, kurie praturtino ar pagerino šį romaną. Jie patys žino, kas jie tokie.

Apie autorių

J. G. Vásquezas gimė 1973 m., Kolumbijos sostinėje Bogotoje. Studijavo Lotynų Amerikos literatūrą Sorbonoje 1996–1998 m. Į ispanų kalbą yra išvertęs E. M. Forsterio, Victoro Hugo ir kitų kūrinių. Nominuotas kaip vienas perspektyviausių savo kartos Pietų Amerikos rašytojų (2007 m. UNESCO Bogotai suteikė Pasaulio knygos sostinės vardą, inicijuota programa „Bogotá 39", per kurią ir buvo išrinkti perspektyviausi rašytojai). Rašytojas, šešiolika metų praleidęs gyvendamas Prancūzijoje, Belgijoje, Ispanijoje, šiuo metu gyvena savo gimtajame mieste – Bogotoje.

Vásquez, Juan Gabriel
Va352 Taip skamba krintantys: romanas / Juan Gabriel Vásquez; iš ispanų kalbos vertė Aistė Kučinskienė. – Vilnius: Vaga, 2016. – 256 p.

ISBN 978-5-415-02449-0
UDK 821.134.2(862)-31

Leidykla VAGA, Gedimino pr. 50, LT-01110 Vilnius
El. p. info@vaga.lt; www.vaga.lt
tel. +370 5 249 8121; faks. +370 5 249 8122

Spausdino UAB ScandBook, Gamyklos g. 23, LT-96155 Gargždai

Tiražas 1000 egz.

J. G. Vásquezo romano Kolumbija – ne tik grifų sparnų išraižytos Andų aukštumos, bet ir šiandieninės Bogotos urbanistinis peizažas; ne tik pončais apsitaisę, medinėmis lazdutėmis stuksenantys prieškario senjorai, bet ir ištisa narkotikų maro apimta kolumbiečių karta: dešimtmečius vykdomos „didžiosios žmogžudystės“ (politikų, žurnalistų, žmogaus teisių aktyvistų), krintantys lėktuvai, miestą drebinančios bombos; ne tik Pablo Escobaro Medeljino kartelis, bet ir hipiškos klajonės tarp JAV, įsitraukusių į Vietnamo karą, ir Kolumbijos, įsivėlusios į kokaino karą, kuris visiems laikams pakeitė šalį.

„Tokie serialai kaip „Breaking Bad“ mus išmokė, kaip įsivaizduoti narkotikų prekybą. Tačiau Vásquezas yra paruošęs mums visai kitokią istoriją. Rašytojas pateikia dviejų jaunų žmonių gyvenimus... narkotikų karo ištakas ir dosnios Taikos korpuso savanorės nusivylimą... Jis mums leidžia patirti garsą, kaip krinta lėktuvai, krinta pašauti kūnai, griuvėsiais virsta gyvenimai. Jis mums pateikia patį patraukliausią Lotynų Amerikos romaną, kurį teko skaityti po Roberto Bolaño *2666.* <...> Vásquezas yra nuostabus stilistas: jis sugeba pokalbį pripildyti kunkuliuojančios įtampos, užleistą zoologijos sodą gali paversti į nacionalinį *memento mori*. Tačiau pagrindinis autoriaus tikslas nėra suteikti adrenalino. Jis susikoncentruoja į tai, kaip istorija įsiveržia į veikėjų emocinį spektrą. Jis suteikia išlavintą malonumą: viziją, kaip narkotikai pakirto kartą – vieną nuolankų gyvenimą po kito.“

Marcela Valdes

Edmundas White'as romaną pavadino *requiem gyviesiems*: „Nuostabus romanas, atmetantis vyresniojo tėvynainio Márquezo ryškias spalvas bei mitines transformacijas ir, pasirenkantis šaltą, niūrią Bogotos poeziją bei tylią jaunos meilės įtampą. Romanas artimesnis urugvajiečių genijaus, Juano Carloso Onetti, *noir* paletei.“

ISBN 978-5-415-02449-0

The skyline of